Vol: 11

9
4-e
23

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
1 B
23

M

9-4-e-23

Digitized by Google

HISTORIA ECCLESIASTICA VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA

UBI

PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

Res præcipuæ, non ſolum ad Hiſtoriam, ſed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Eccleſiæ Diſciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Reſponſiones perſtringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

TOMUS PRIMUS

Complectens quatuor priora Eccleſiæ ſæcula.

AUCTORE

FR. IGNATIO HIACYNTHO
AMAT DE GRAVESON

Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, Ord. Fratrum Præd.

ROMÆ MDCCXVII.
Apud Franciſcum Gonzagam.

SUPERIORUM PERMISSU.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBL. ROM. PROF. ROM. IHS
VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Digitized by Google

PRÆFATIO.

BIBLIOTECA NAZ.

CUM primùm ætas noſtra, qua nulla fortaſsè fuit expolitior, à barbarie reſpirare cœpit, tàm ardenter in ſtudium ſacræ antiquitatis incubuit, ut inter liberales hujus ſæculi diſciplinas, hæc præ cæteris una dominetur, & apud omnes, qui de Religione benè mereri ſtudent, principem locum optimo jure obtineat. At verò penè jacuit olim, (proh dolor!) Artium Domina, Reginaque Theologia, contagione quadam ita deformata verbis, ita rebus infuſcata, ſucco & ſanguine ita decolorata, ut in frigidis, ac ſpinoſis dumtaxàt quæſtionibus plurimum occuparetur. Sed nunc (quod ætati noſtræ impensè gratulemur) purior demum, atque defæcatior meliori ſydere tandem reſtituta eſt Theologia, quippè quæ in differendi ſubtilitate ita quidem verſari amat, ut ſimul ad eruditæ vetuſtatis ſpeciem expreſſa, ad SS. Patrum directa normam, ad Hiſtoriæ, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ veritatem exacta, mirifica Critices artis adjumenta, & univerſæ eruditionis theſauros in omnes cultarum gentium Scholas liberaliter effundat. Hunc præclarum Theolo-

giæ additum ſplendorem, acceptum referre debemus indefeſſo ſtudio virorum eruditorum, qui germana Theologia, & omnigenæ doctrinæ copia cumulatiſſimè inſtructi immenſa non minus mole, quàm eruditione volumina hac tempeſtate ediderunt, quibus adoleſcentum animos veræ flagrantes deſiderio ſapientiæ ad antiquitatis ſtudium, ad Hiſtoriæ Sacræ notitiam comparandam, admotis velut calcaribus, ſtimularunt, ac vehementer inflammarunt. Extat etiam doctiſſimi Patris Mabillonii, *quem ſacræ antiquitatis bono natum lubens hìc honoris cauſa nomino, aureus liber* de Monaſticis ſtudiis, *qui ſanioris Theologiæ Magiſtris regiam planè viam ſternit, cui maxima cum Theologici nominis commendatione utiliter inſiſtant; quam qui ſecuti ſunt ex Religioſiſſima Congregationis S. Mauri Familia viri celeberrimi, eruditis ſuis lucubrationibus & SS. Patrum Theologiam, & Eccleſiam illuſtrarunt hactenus, & modò feliciter illuſtrare pergunt. Quæ cum ita ſint, probari neutiquam poſſunt hi, qui in literaria Palæſtra, tot, tàmque egreg[illegible] virorum doctorum Operibus [illegible] a, adh[illegible] cis q[illegible] to- profe- ctò,*

cto, *qui Tullianis verbis arguantur*: *veluti qui* perverſè poſt inventas fruges, glande veſci perſeverant. *Sanè*, *negare haud poſſunt illi*, *qui abſtractis quæſtionibus*, *velut deliciis*, *unicè delectantur*, *Theologum*, *ut ſuis omnibus numeris abſolutus ſit*, *præſidiis inſtructum eſſe oportere*, *hisque armis uti debere*, *quibus Eccleſiæ inſervire*, *& fidei hoſtes retundere*, *ac vincere poſſit*. *Jam verò hæc arma*, *hæc præſidia potiſſimum petenda ſunt ex Sacris Scripturis*, *ex divinis*, *Apoſtolicisque Traditionibus*, *quæ Summorum Pontificum decretis*, *Sanctorum Patrum Operibus*, *Conciliorum*, *Hiſtoriæ*, *& Diſciplinæ Eccleſiaſticæ monumentis continentur*. *Quo pacto autem ejusmodi arma tractare*, *eorumque vim penitiùs introſpicere poterit Theologus*, *qui antiquitatem cùm Sacram*, *tùm Eccleſiaſticam ne primoribus quidem labiis prægustaverit? quo pacto veterum Patrum ſcripta genuina à ſuppoſititiis ſecernet*, *ſi in eorum Operibus peregrinus*, *& hoſpes omninò ſit*, *vel ſalter*[illegible] *nunquàm legerit lucubrationes illuſtriu*[illegible] *temporis virorum*, *qui in ſano Art*[illegible] *ſtudio*, *& in Scriptorum*[illegible] *leſi*[illegible] *voluminibus ita hactenùs* [illegible] *jam nullum penè ſit neque* [illegible] *tàm reconditum antiquo-*

rum

rum Monumentorum genus, quod juſtis Criticæ artis ponderibus non librarint, non graviter examinaverint. His, & aliis benè multis rationibus, quibus conſultò ſuperſedeo, permotus ipſe, hæc edidi Colloquia, in quibus rerum Eccleſiaſticarum notitiam ex innumeris voluminibus hauſtam compendiosè trado, & expono ad conſulendum utilitati permultorum ſtudioſorum, qui citrà prolixam temporum diuturnitatem, & graviores in comparandis multis voluminibus expenſas, facili negotio poterunt brevioris iſtius Operis noſtri præſidio totam brevi temporis ſpatio perluſtrare, ac addiſcere Hiſtoriam, & Diſciplinam Eccleſiæ, eoque utentur compendio tamquàm clavi, & manuductione ad faciliùs aſſequenda, altiùsque labili memoriæ inſigenda, quæ prolixiùs, & uberiùs alii libri complectuntur.

Verùm, ut candidè fatear, iſtud qualecumque Opus eo potiſſimùm fine lucubravi, ut promoverem ſtudia Excellentiſſimi Principis Franciſci Burgheſii *fidei meæ curæque concrediti, qui, poſt emenſum magna cum laude Philoſophiæ & Theologiæ Thomiſticæ ſtadium, voluit ut de rei Eccleſiaſticæ ſtudio leges, ac brevem expeditamque ei præſcriberem methodum, cujus beneficio ad neceſſariam totius*

tius

tius Hiſtoriæ, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitiam poſſet faciliorem nanciſci aditum. In hujus ſtudioſiſſimi Principis, qui ob præclaram, quam ſortitus eſt, indolem, & eximias, quibus fulget, virtutes, ſibi in dies omnium amorem, ac benevolentiam conciliat, excolendo ac perpoliendo eleganti ingenio totus incumbo. Quare ejus votis lubentiſſimè annui, & hanc arduam, licèt & operoſam provinciam eò lubentiùs in me ſuſcepi, quòd probè ſcirem, innumera penè, & immenſa de Hiſtoria, & Diſciplina Eccleſiaſtica extare volumina, quæ à viris quidem eruditis maxima, ut par eſt, animi oblectatione perleguntur, à juvenibus tamen, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam necdum à limine ſalutarunt, & quibus diuturnum juxtà ac tædioſum ſtudium haud placet, nunquàm, aut rarò, aut ſine fructu lectitantur. At enim, ut obiter dicam, vix numerari poſſunt Scriptores, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam aut literis mandarunt, aut doctiſſimis lucubrationibus, hac præſertim tempeſtate illuſtrarunt. Euſebius *Epiſcopus Cæſarienſis Hiſtoriam Eccleſiaſticam à Chriſto nato uſque ad annnm* CCCXXV. *adornavit, quam poſteà ad ſua uſque tempora continuarunt* Rufinus *Presbyter Aquilejenſis*, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Philoſtorgius, Evagrius, Theo-

dorus *Lector*, *Auctor Hiſtoriæ Tripartitæ ex Sozomeno*, *Socrate*, *Theodoreto collectæ*, *ab* Epiphanio *Scholaſtico latinè verſæ*, *&* *à* Caſſiodoro *in Compendium redactæ*. *Hos ſequitur* Nicephorus Callixtus, *qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam à Chriſti ortu ad annum uſque* DCX. *produxit*. *Ex iſtis*, *aliiſque Scriptoribus*, *qui variis in ſæculis partem aliquam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ attigerunt*, *Eminentiſſimus Cardinalis* Baronius, *ſæculo ſuperiori elapſo*, *ut Magdeburgenſium Hæreticorum Centurias contra Eccleſiam Catholicam ſcriptas refelleret*, *Annales Eccleſiæ duodecim Tomis adamantino pectore*, *&* *labore penè ſuprà vires humanas digeſſit*, *quos poſteà ab anno* MCXCVIII. *in quem deſiit Baronius*, *continuarunt* Abrahamus Bzovius *Ord. Prædic.* Odoricus Raynaldus *Congr.Oratorii Presbyter*, *&* Henricus Spondanus *Appamiarum Epiſcopus*. *Magnam rerum Eccleſiaſticarum cognitionem promoviſſe Baronium*, *&* *complura*, *quæ antehac denſis tenebris erant circumfuſa in manifeſtam lucem eduxiſſe certum eſt apud omnes*, *negari tamen non poteſt*, *eum in aliquot circà Hiſtoriam*, *&* *Chronologiam impegiſſe errores*, *quos retexerunt*, *&* *emendarunt Catholici Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ bono nati Cardinalis* Noriſius, Antonius

Pa-

Pagius, Tillemontius, *& alii*. *In Annales etiam Baronii calamum acuerunt inter Heterodoxos* Iſaacus Caſaubonus, Richardus Montacutius, Joannes Henricus Hottius, Samuel Baſnagius, *qui tamen lucubrationes ſuas, ut ſolemne eſt Hæreticis, multis erroribus fœdarunt. Infinitus profectò eſſem, ſi alios doctiſſimos hujus ætatis Scriptores Catholicos* Thomaſſinum, Mabillonium, Petavium, Sirmondum, Goarum, Combefiſium, Valeſium, Baluzium, Bollandum, *ejusque Continuatores de Hiſtoria, & Diſciplina Eccleſiæ optimè meritos vellem impræſentiarum recenſere. Satis ſit hìc obſervaſſe, ingentem eſſe copiam Scriptorum, qui Hiſtoriam, & Diſciplinam Eccleſiaſticam illuſtrarunt immenſis Voluminibus, quæ ob ſummam quam complectuntur eruditionem, apud viros eruditos in maximo pretio jure meritò habentur, ad captum tamen juvenum, ut liberè dicam, ob nimiam prolixitatem non mihi videntur ſatis accommodata. Quapropter, ipſe Excellentiſſimi Principis* Franciſci Burgheſii *utilitati pro virili conſulturus, non eos Hiſtoricos Eccleſiaſticos mihi imitandos propoſui, qui vel in ſuis Annalibus, vel in Operibus, quæ de Hiſtoria Eccleſiaſtica ediderunt; benè multa, quæ ad Theologiam, Controverſias Fidei, Sacræ Scri-*

pturæ interpretationem, Jus Canonicum ſpectant, & alia hujusmodi argumenta ad res ſacras, & poteſtatem cùm Eccleſiaſticam, tùm Civilem pertinentia promiſcuè inſeruerunt, & prolixis Diſſertationibus pertractarunt, ſed potiùs his omnibus, quæ reverà Hiſtoricus Eccleſiaſticus tanquàm à ſuo ſcopo aliena reputare debet, valere juſſis; neceſſarium dumtaxàt eſſe duxi, res ab ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis in diverſis Orbis partibus actas compendiosè narrare, hoc eſt, Hiſtorici partes agere, non verò Theologi, aut Polemici officium uſurpare, ne videlicèt Opus, quod aggredior, videretur aggregatum quodpiam ex Theologia, Controverſiis Fidei, Sacræ Scripturæ interpretatione, Jure Canonico, & aliis id genus quæſtionibus res ſacras ſpectantibus, quæ tamen nonniſi ex occaſione, rarò, & quaſi perfunctoriè ab his, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam deſcribendam ſuſcipiunt, examinari, aut ventilari debent. Alioquin nullis limitibus circumſcriberetur Hiſtoria Eccleſiaſtica, ſed ad immenſam excreſcerent molem omnia quæ de illa procuderentur Opera. Ut autem facili ac perſpicua methodo procederem, Hiſtoriam omnium Eccleſiæ ſæculorum variis digeſſi Colloquiis, in quibus interlocutores ſunt Magiſter, *&* Diſcipulus. *Qua in re*

in re inſtiti veſtigiis Alcuini, *qui Caroli Magni Imperatoris præceptor fuit. Extant quippè inter Opera Alcuini tres Dialogi, in quorum uno, qui eſt* de Grammatica, *non alii interlocutores inducuntur, quàm* Magiſter, *&* Diſcipulus. *In altero Dialogo, qui eſt* de Rhetorica, *& in tertio, qui eſt* de Dialectica *interlocutores ſunt* Carolus Magnus, *&* Alcuinus, *& in his Carolus Præceptorem & Magiſtrum ſuum Alcuinum ſemper appellat. Ad hanc, inquam,* Alcuini *Dialogorum normam iſta in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Colloquia in rem dumtaxàt & uſum Excellentiſſimi Principis* Franciſci Burgheſii *horis ſubciſivis elaboraveram, eaque cum nemine alio communicare animus erat. Sed, cùm viri eruditi, quos impensè veneror, hujusmodi Colloquia ſtudioſæ juventuti utilia eſſe poſſe judicaverint, conſenſi tandem ut publicam lucem adſpicerent, ea tamen lege, ut fructum, ſi quem in his lectitandis excerpant Theologiæ Candidati, hunc totum non mihi, ſed Excellentiſſimo Principi* Franciſco Burgheſio, *qui mihi Opus iſtud injunxit, gratis animis acceptum referant.*

In hac autem tradenda Hiſtoriæ, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ notitia, duos præſertim ſcopulos, ad quos multi appellere ſolent, ma-

jori, qua potui, diligentia declinare ſtudui; nimiam credulitatem dico, quæ in optimi cujusque mentem irrepit facillimè; & delicatiſſimum quoddam faſtidium, ſive effrænatum illud Critices ſtudium, quo morbo complures noſtræ ætatis viros non parum laborare vix auſim inficiari. A noſtris igitur Eccleſiaſticis Colloquiis, quemadmodum credulitas, ſic aberit faſtidium, & inter utrumque ſcopulum, veluti Scyllam inter & Charibdim, benè fortunante Deo, ibimus medio tuti. Dabo etiam operam, ut ſtudioſæ juventuti probentur hæc noſtra Colloquia. Nam ſi quas illecebras habet brevitas; res tàm multas, tàm diſſipatas, tàm undique accerſitas, & in grandibus Voluminibus hac illac diſperſas, in ſingulis Colloquiis ſub uno adſpectu breviter, quoad ejus fieri poterit, contraham, ſicque moleſtæ lectionis incommoda brevitatis falce ita reſcindam, ut tamen obſcurus non fiam, dum brevis eſſe laboro. Si juvat Ordo ſeriesque rerum; non deſultoria levitate per ætates omnes volitabimus, ſed auſpicabimur à tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis, dein, per omnes ætates ibimus. Demùm, ſi perſpicuitas in amore eſt; in hanc curam totus incumbam, ut dilucidus & negligenter quoque legentibus apertus ſcribendi modus non tàm poſſit intelligi, quàm ne omninò

poſ-

poſſit intelligi, neminemque à noſtrorum Colloquiorum lectione deterreat, & præpoſtera rerum confuſio, & moleſta ſtyli barbaries atque obſcuritas. Sex, aut ad ſummum ſeptem Tomis in 8. *totum iſtud Opus comprehendam, quorum hic primus quatuor priorum Eccleſiæ ſæculorum Hiſtoriam ac Diſciplinam exhibet. Alter verò Tomus, qui jam ſub prælo ſudat, & duorum Eccleſiæ ſæculorum quinti videlicèt & ſexti Hiſtoriam & Diſciplinam complectitur, propediem in lucem prodibit, eumque, ſi Deus Optimus Maximus me ſoſpitem & incolumem ſervet, alii Tomi, breviſſimo interjecto temporis intervallo, excipient. Ultimus Tomus continebit Tabulas Chronologicas omnium Romanorum Pontificum, Imperatorum, Illuſtrium Scriptorum, Hæreſum & Conciliorum cujuslibet ſæculi, necnon locupletiſſimum Indicem rerum, quæ in univerſo Opere pertractantur. Æqui igitur bonique conſule, erudite lector, hoc qualecumque Opus, quod in rem tuam publici juris facio, quodque Sanctæ Romanæ Eccleſiæ omnium Eccleſiarum Matris ac Magiſtræ, atque Sedis Apoſtolicæ judicio lubens ſubmitto, aureum iſtud uſurpans* S. Paciani *Barcinonenſis Epiſcopi dictum*: Chriſtianus mihi nomen, cognomen Catholicus *Epiſtola* 1. *ad Sempronianum,*

num, Deumque, obſecrans & obteſtans, ut mihi tribuat Scientiæ donum, ſimul & ſtudium ac virtutem operandi bonum. Quod ſi voluntas, ſtudium, virtusque operandi bonum non proſequitur ſcientiæ donum; ſatis mihi eſt, Domine, ſtultum hebetemque eſſe. Neque enim ideò patriam parentesque reliqui, ut mihi ſcientiæ dona largireris, ſed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certè hanc commutationem. Quod ſi utraque non mereor, doctrinam ſcilicèt ac operationem: aufer, quæſo, doctrinam, tantùm ut tribuas operationem virtutum. *Verba ſunt Sancti Abbatis* Ambroſii Authperti *natione Galli, & octavi ſæculi Scriptoris ad calcem lib.* 10. *in Apocalypſin*.

NOS

NOS FR. ANTONINUS
CLOCHE

Sacræ Theologiæ Profeſſor, ac totius Ordinis Fratrum Prædicatorum humilis Magiſter Generalis & ſervus ſalutem.

TEnore præſentium noſtrique auctoritate Officii licentiam facimus Reverendo admodum Patri Fratri *Ignatio Hiacyntho Amat de Graveſon* in Sacra Facultate Pariſienſi Doctori ac in Collegio Caſanatenſi Conventus Sanctæ Mariæ ſuper Minervam de Urbe Theologo, Provinciæ noſtræ Provinciæ Alumno typis edendi Opus in plures Tomos diſtributum, cui titulus eſt: *Hiſtoria Eccleſiaſtica variis Colloquiis digeſta, &c.* dummodò prius approbatum fuerit à duobus Ordinis noſtri in Theologia Magiſtris, & aliis ſervatis de jure ſervandis. In quorum fidem &c. Datum Romæ in Conventu noſtro Sanctæ Mariæ ſuper Minervam die 8. Martii 1717.

Fr. Antoninus Cloche
Magiſter Ordinis.

Regiſtr. fol. 79.

Loco † Sigilli.

Fr. Bernardus d'Arcet Magiſter, & Socius.

Si

SI Theologus tantum curæ impendit & vigiliarum in quæſtionibus ſpeculativis ſæpè ſpinoſis, & interminabilibus, quantò juſtius & utilius, & Theologo vero dignius cenſendum eſt Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitiâ pulcherrimâ imbui, quæ traditioni confert & pietati, per aliquot otii ſui horas navare Operam Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, vitæ Magiſtræ, prudentiæ ſubſidio, luci veritatis, & potiſſimo vitæ, & conſociationis humanæ inſtrumento, quod locupletum auctorum teſtimoniis innixum eſt, in quo nil ſuperſtitiosè atque aniliter, ſed ſingula gravi conſtantique ſibi ratione narrantur: quibus ſi homines minimè crederent, humana profectò ſocietas interiret. Si teſte S. Auguſtino *lib. 2. de Doctr. Chriſt.* ipſæ Ethnicorum Hiſtoriæ ad Sacræ Scripturæ intellectum non mediocriter conferunt, ex earumque ignoratione auctores alioquin graves non ſemel ceſpitarunt, ut manifeſtiſſimis illuſtrari exemplis abſque negotio poſſet: quantò magis Eccleſiaſtica Hiſtoria Theologo nedum perutilis, ſed perneceſſaria cenſenda eſt, tùm in diſputatione adverſus Fidei Catholicæ hoſtes, tùm ad ſpeculationes exemplis locupletandas, tùm ut in moralibus caſuum deciſionibus quidpiam juſtum eſſe perſuadeat, vel injuſtum; prout à viris aut probis, aut improbis uſurpatum eſt. Bono litterarum, & ſtudioſæ juventutis natus Reverendus admodum Pater Fr. *Ignatius Hiacynthus Amat de Graveſon* vir ſummâ doctrina, ingenio præſtanti, florido eloquio, lucubrationibus ſuis in lucem editis orbi litterario haud ignotus, aggreditur ſex Voluminibus, beſſibus foliis, ſtylo facili, brevi, terſo Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcribere, res eidem ſubjectas Colloquiis ſex, nomine Diſcipuli, & Magiſtri, haud perfunctoriè perſequi, controverſiaſque pro re nata emergentes tribus verbjs pertractare juxtà Canones à viris doctis, nariſque emunctioris

pro-

probatos cùm Hiſtoriæ, tùm Critices, & Chronologiæ. In uno perpulchrè depingit immanium perſecutionum procellas quibus Eccleſia exagitata eſt, & fuit ſemper victrix, ſemper triumphans, tot ornata palmis, quot fuit infidelium armis, & irruptionibus laceſſita. In altero ſeriem Antiſtitum illuſtriorum Sedium Romanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, Conſtantinopolitanæ repræſentat. In tertio hæreſeon deſcribit ortum, progreſſum, interitum. In quarto exhibet Concilia quibus vel Hæreſes profligatæ, vel mores inſtituti, vel diſciplina ſancita, vel Schiſmata reſtincta ſunt. In quinto ponit ob oculos Lectoris viros ſcriptis, ac pietate inſignes. In poſtremo adumbrat fidem Orthodoxam, Chriſtianam Ethicam, politiam Eccleſiaſticam cujusque ſæculi. Juſſu Reverendiſſimi Patris Antonini Cloche Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri ſedulò, ſummâque animi oblectatione, perlegi duo priora volumina Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ priora ſex ſæcula complectentia, nihilque in ipſis offendi, quod fidei regulæ, bonisque moribus apprimè non conſentiat, nec in eis vel apicem habent tetrici, ac moroſi Scriptorum cenſores, quem arrodant. Hujus itaque aurei Operis primam partem cenſeo digniſſimam, quæ luce publica donetur. Romæ in Conventu & Collegio Sanctæ Mariæ ſuper Minervam die 26. Februarii anni 1717.

Fr. Antonius Bardon, Ord. Præd. Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor Theologus, & Catedraticus Caſanatenſis.

Hiſto-

HIſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudium, cùm Viris Eccleſiaſticis omnibus, tùm potiſſimum Theologis perquam neceſſarium eſſe, nemo eſt, quod ſciam, qui id in dubium revocare velit. Enimverò, hoc ipſum ut paucis perſtringam, nonne ex ſaluberrimis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ fontibus hauſtum deductumque habemus, quid circa Fidem, Mores, diſciplinam Eccleſiaſticam,& Hæreſes in Conciliis ſancitum fuerit. Quid à Sanctis Patribus, aliiſque Scriptoribus Eccleſiaſticis in commune Eccleſiæ commodum litteris proditum, feræque poſteritati tranſmiſſum ſit. Quid tandem, ut cœtera mittam, præclara Sanctorum geſta, ad quorum normam, vir Eccleſiaſticus vitam ſuam exigat, neceſſum ſit, ſpectet attineatque. Hæc cum ita ſint, ſæpè mecum cogitare ſoleo, quid cauſæ ſit, quamobrem pauci adeo ſint, qui utiliſſimo huic atque jucundiſſimo ſtudio incumbere operamque navare minimè ſatagant. Multa hanc in rem animo pervolventi, iſtud demum occurrit, quod, niſi mea me fallat opinio, in cauſa eſt, cur plerique ab hujuſmodi ſtudio deterreantur. Scilicèt prægrandia ſive veterum, ſive recentiorum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ concinnatorum Volumina, quibus haud perfunctoriè decurrendis, & otii quam plurimum, & maxima memoriæ tenacitas deſiderantur, cum à primo, quod ajunt, limine, vix ſalutaverint, ecce animum confeſtim deſpondere, curamque omnem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capeſſendæ penitus abjicere non dubitant. Graviſſimo hoc genus offendiculo medelam ut afferret, atque viam ad frugiferam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cognitionem comparandam ſterneret, complanaretque Reverendus admodum Pater Fr. *Ignatius Hiacynthus Amat de Graveſon* Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & Collegii Caſanatenſis Theologus Methodum hanc facilem, claram, limpidam, ac compendioſam excogitavit, quam ſi manibus terant viri Ec-

Eccleſiaſtici, id in me recipio futurum, ut Eccleſiaſticam, quà latè pateat, Hiſtoriam, nullo negotio ediſcere poſſint. Hujus methodi Tomum primum, quatuor priora Eccleſiæ ſæcula complectentem, cùm ex præſcripto Reverendiſſimi Patris Generalis Antonini Cloche ſedulò ac diligenter lectitaverim, nihil in eo obſervavi, quod ſanam doctrinam non ſapiat. Nihil, quod bonos mores non ſpiret. Nihil, quod ſanctiorem Eccleſiæ diſciplinam non ſonet. Nihil, quod ſingularem in rebus Eccleſiaſticis eruditionem non redoleat. Nihil denique, ut alias præcellentes Clariſſimi Auctoris in ſcribendo dotes ſilentio prætercam, quod lacteum quemdam Eloquentiæ fontem, non indigitet. Quare opus iſtud, ut prælo citius committatur, & cenſeo,& percupio, ne Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſi præclaro ſanè, ac proficuo Opere diutius orbentur. Reliquum eſt, ut iidem notitiæ Eccleſiaſticæ peramantes, vota, preceſque Deo Optimo Maximo nuncupent,quò Doctiſſimus Auctor prolixa vita, incolumique valetudine donatus, quam auſpicatus eſt Eccleſiaſticam Hiſtoriam, ad umbilicum uſque, feliciſſimumque exitum perducere valeat. Ita fiet, ut quidquid in priſcis Eccleſiæ Hiſtoricis reconditum magis, quidquid etiam in modernis ſelectum, ſcituque dignum reperitur, totum hoc pleno, nobili, gratoque calamo ſit ipſe Orbi Eccleſiaſtico propinaturus. Datum Romæ die 7. menſis Martii anni 1717.

Fr. Patricius Plonket Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & Theologus Caſanatenſis Ord. Præd.

IM-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

N. Card. Caracciolus Pro-Vic.

APPROBATIO

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini

JUSTI FONTANINI

A cubiculo honorario Sanctiſſimi D.N. CLEMENTIS XI.

JUbente Reverendiſſimo Patre Fr. Gregorio Selleri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici, perlectus eſt liber inſcriptus: *Hiſtoria Eccleſiaſtica variis Colloquiis digeſta, &c.* nec in eo quicquam offendi, quod ejus editionem remorari poſſe videatur. Quare typis dignum cenſeo, tanquam opus tironibus perutile, quorum inſtitutioni optimus & clariſſimus auctor, pro ſingulari modeſtia ſua, ab ſe elaboratum fuiſſe ſignificat. Dabam Romæ die 13. Decembris anno Domini 1716.

Juſtus Fontaninus Abbas Sextenſis.

IMPRIMATUR,

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

IN-

INDEX
COLLOQUIORUM
Quæ continentur in hoc primo Tomo.

COLLOQUIA
In Hiſtoriam trium priorum Eccleſiæ ſæculorum.

COLLOQUIUM I.

IN quo deſcribitur Hiſtoria perſecutionum, quæ tribus prioribus ſæculis Eccleſiam exagitarant, & texitur ſeries Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ ſæculis ſumma rerum potiti ſunt. pag. 3

COLLOQUIUM II.

De continua ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam in tribus primis ſæculis rexerunt. 41

COL-

COLLOQUIUM III.

In quo exhibetur Hiſtoria Judæorum ab obitu Herodis uſque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ cladem, eorumque referuntur Sectæ, & funeſta poſt excidium Hieroſolymitanum conditio. 71

COLLOQUIUM IV.

In quo texitur Hiſtoria Hæreſum, quæ tribus primis ſæculis Eccleſiam infeſtarunt. 94

COLLOQUIUM V.

De Conciliis, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis fuerunt celebrata. 132

COLLOQUIUM VI.

De Viris Illuſtribus, qui in tribus primis ſæculis Eccleſiam doctrina, & pietate illuſtrarunt. 159

COLLOQUIUM VII.

De Doctrina, Diſciplina, & Morali trium priorum Eccleſiæ ſæculorum. 201

COL-

COLLOQUIA

In Hiſtoriam Eccleſiaſticam IV. ſæculi.

COLLOQUIUM I.

DE ſtatu Eccleſiæ in quarto ſæculo. pag. 230

COLLOQUIUM II.

De Schiſmatibus, & Hæreſibus, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo emerſerunt. 254

COLLOQUIUM III.

De Conciliis, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo ad tollenda Schiſmata, configendaſque Hæreſes variis in locis fuere celebrata. 306

COLLOQUIUM IV.

De Viris Illuſtribus, ſeu de Scriptoribus, qui doctrina, vitaque ſanctimonia quartum Eccleſiæ ſæculum illuſtrarunt. 353

COL-

COLLOQUIUM V.

De continua ſucceſſione, ſeu ſerie Epiſcoporum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo præcipuas Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam tenuerunt. 398

COLLOQUIUM VI.

De Doctrina, Diſciplina, & Morali quarti Eccleſiæ ſæculi. 434

Digitized by Google

HISTORIA
ECCLESIASTICA
I. II. & III. Eccleſiæ Sæcul.
Variis Colloquiis digeſta.

Septem circà Hiſtoriam trium priorum Eccleſiæ Sæculorum colloquia inſtituam. In primo, referam perſecutiones, quæ tribus prioribus Sæculis Eccleſiam exagitarunt, ibidèmque, juxtà accuratiſſimam Chronologiam, ſeriem Romanorum Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſummâ rerum potiti ſunt, attexam. In altero, exhibebo continuam ſeriem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam in tribus primis Sæculis tenuerunt. In tertio, texam Hiſtoriam Judæorum ab obitu Herodis uſquè ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ ſub Veſpaſiano Imperatore cladem, eorum Sectas, & funeſtam poſt Hieroſolymitanum excidium conditionem itidèm deſcribam. In quarto, proferam in medium Hæreſes, quæ tribus primis Sæculis Eccleſiam infeſtarunt. In quinto, agam de Conciliis, quæ in tribus primis Sæculis fuerunt variis in locis

celebrata. In ſexto, diſſeram de Viris illuſtribus, qui in tribus primis Sæculis Eccleſiam doctrinâ, & pietate illuſtrarunt, eorumque genuina opera à ſpuriis, & ſuppoſititiis juxtà artis Criticæ Regulas ſecernam. In ultimo, perſtringam, ac ſummatim delibabo Doctrinam, Diſciplinam, & Moralem trium priorum Eccleſiæ Sæculorum. Conſultò autèm prætermittam nonnullas difficultates, quæ in primo Eccleſiæ Sæculo vulgò ventilari ſolent, videlicèt, de anno, quo Chriſtus Dominus noſter natus, baptizatus, & mortuus eſt; quià ejusmodi difficultates jàm diſcuſſi, & pleniſſimè elucidavi in Tractatu, quem edidi, *de Myſteriis, & annis Chriſti.* Miſſas etiàm faciam quæſtiones, quæ ſpectant libros ſacros novi fœderis, eorumque Authores, qui afflati Spiritu Sancto cœleſtem doctrinam in primo Eccleſiæ Sæculo literis conſignarunt. Has quippè quæſtiones tàm latè expendi in alio Tractatu, quem publicâ luce donavi, *de Scriptura Sacra*, ut otio lectoris abuterer, eique iteratis repetitionibus faſtidium ingererem, ſi denuò eas hic excutiendas ſuſciperem. Nunc igitùr permittamus vela ventis, Deumque Optimum Maximum obnixè deprecemur, ut curſum noſtrum ſplendidiſſimâ gratiæ ſuæ luce dirigere, ac benè fortunare dignetur.

COL-

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo deſcribitur Hiſtoria Perſecutionum, quæ tribus prioribus Sæculis Eccleſiam exagitarunt, & texitur ſeries Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſumma rerum potiti ſunt.

Magist. VOtis tuis abundè me feciſſe ſatis autumo, dùm in his, quas non multos abhinc annos publici juris feci, lucubrationibus, omni argumentorum genere adversùs Judæos, & Ethnicos evici, Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam Prophetarum vaticiniis prædictum, totamque Servatoris noſtri, Deumque intèr & homines Mediatoris vitæ Æconomiam, mortem, ad vitàm reditum, & glorioſum in Cœlos aſcenſum lato calamo ſum proſecutus. Supereſt nunc, ut difficultates, ſi quas intèr legendum nactus es, quæ tibi aliquid negotii faceſſant, in iſtis, quæ mox inſtituimus, litteratis colloquiis ſingillatim mihi proponas, ut his ſemel diſcuſſis, atque dilucidatis, major tibi lux affulgeat, & omnis tuo adhuc hærens animo ſcrupulus, admotâ veritatis luce penitùs eximatur.

Discip. Tàm expeditâ methodo Myſteria Jeſu Chriſti Servatoris noſtri pertractaſti, ſiniſtras interpretationes, queis obſtinati Judæi utuntur, ut ſacra Prophetarum de venturo Meſſia Oracula perperam detorquere, & in Chriſto fuiſſe completa inficias ire poſſint, tàm ſolidè confutaſti; poſtremò,

Ethnicorum, aliorumque hujus furfuris hominum, qui, ne Chriſtum eſſe verum Meſſiam fateri cogantur, omnem omninò Revelationem, Inſpirationem, Antiquitatem, & Authoritatem Sacrorum cùm veteris, tùm novi fœderis librorum impiè negare præſumunt, decantata ſæpiùs argumenta eâ perſpicuitate eliſiſti, ut uberiori explicatione opus in præſentia non habeam, ſed, ſicut vulgari fertur Adagio, *nare ſinè cortice* poſſim. Quocircà te etiam atquè etiam rogo, ut me, Myſteriorum Jeſu Chriſti veri Meſſiæ notitiâ plenè imbutum, Hiſtoriam Eccleſiæ, quam ſuo pretioſo ſanguine fundavit Chriſtus Dominus, edocere pergas, delibando, ac ſummatim attingendo omnia, quæ à jactis Eccleſiæ fundamentis ad hanc uſquè ætatem ſcitu digna, contigerunt, quæque à Scriptoribus probatiſſimæ fidei memoriæ prodita ſunt, ac litteris conſignata.

M. Rem ſanè arduam, aleæque plenam poſtulas, dum univerſam, quâ latè patet, Hiſtoriam Eccleſiaſticam, me ductore, perluſtrare deſideras. Non poſſum tamen quin laudabile iſtud, quod te Hiſtoriam Eccleſiaſticam addiſcendi inceſſit ſtudium, vehementèr meo calculo approbem. Quæ enim, amabo, doctrina homini Theologo cordi magis, ac curæ eſſe debet, quàm Religionis antiquitatem inde uſque à Chriſto profectam callere, quàm veterum Sacrorum Monumentorum replicare memoriam, Eccleſiæque faſtos ſæpiùs lectitare, ut ex his fontibus haurias conſulta Patrum, Conciliorum Decreta, Edicta Pontificum, Martyrum Acta, illuſtria veteris Sanctitatis exempla, Eccleſiæ Doctorum immortalia facta, Majorum inſtituta, leges, Cæremonias, Sacrorumque Religiones, alia-

que

que id genus benè multa, quæ ſacræ doctrinæ ſtudioſis pietatem, & eruditionem inſtillare poſſunt? tuæ igitùr utilitati conſulturus hanc operoſam licet, meiſque viribus imparem provinciam ſuſcipio, & quia perſpicuitas cum brevitate conjuncta tibi in amore eſt, id prò virili agam, ut brevitèr juxtà ac dilucidè differens, viam facilem ſternam, quâ totam poſſis inoffenſo pede decurrere Hiſtoriam Eccleſiaſticam.

D. Benè habet. Facis omninò ut decet optimum Magiſtrum. Sed obſecro te, prò eâ ſingulari, quâ me dignaris, benevolentiâ, ut mihi in primis exponas, quænam fuerint Eccleſiæ incunabula, primordiaque? qui progreſſus, & incrementa? qui caſus, laboreſque? quibus defuncta periculis fuerit? quibus fundata legibus, quibus ſanctionibus firmata? quot emerſerint Hæreſes? quot ad illas profligandas celebrata Concilia? quibus gradibus fluxa illa, ſolutiorque, quæ poſtea increbuit Diſciplina, à primitiva deſciverit. De his omnibus in quibus, ut candidè fatear, peregrinus planè, & hoſpes ſum, à te erudiri percupio: nàm nudiustertiùs in celebri virorum doctorum corona de his interrogatus hæſi ad aquas, ac ne verbum quidem ullum ignorantiæ meæ probè conſcius hiſcere, aut muſſitare potui.

M. Ut pedetentim progrediamur, operæ pretium eſt, ut in anteceſſum ſcias, quod Eccleſia, cujus fundamenta jecit Chriſtus Dominus, & quam Apoſtoli per totum penè Imperium Romanum propagarunt, doctrinam fidei, & morum, quam ab ipſomet Chriſto omnium Gentium Doctore accepit, ad nos uſque ſartam tectam jugitèr conſervavit. Tentarunt quidem, iminò omnem moverunt

lapidem Ethnici Imperatores, ut naſcentem Eccleſiam quaſi in cunis præfocarent, ferro, flammâque ſæviendo in Chriſtianos. Quin, & ipſamet Eccleſia perduelles interdum peperit Filios, qui virulentas doctrinas, ſeù Hæreſes, diraque Schismata invehentes, viperino dente ejus ſinum proſciderunt, ejusque inconſutilem tunicam varias in partes diſtraxerunt. Infernus deniquè quosdam malè feriatos evomuit homines, qui typho ſuperbiæ tumidi, philoſophiâ armati, inſtructi eloquentiâ, favore Principum formidabiles contrà Eccleſiam aperto marte vexillum erexerunt, illiusque ſacroſanctam authoritatem factâ manu, atquè conglomerato agmine oppugnarunt. Aſt tamen, juxtà Chriſti Domini Oraculum, Portæ Inferi adversùs Eccleſiam conjuratæ prævalere haud potuerunt. Stetit ſemper invicta Sponſa Chriſti tutiſſimo ſanæ doctrinæ munita præſidio, avita ipſius fides ſacris Conciliorum definitionibus, quibus furentium Hæreticorum repreſſa eſt audacia, permanſit illibata, ac perdoctis Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum illuſtrata operibus, glorioſum de his omnibus, qui in ejus perniciem certatim conſpirabant, triumphum reportavit.

D. Craſſiori, ſi placet, Minervâ exponas mihi velim, quid ſit Eccleſia? quarumve rerum notitiam præcipuè complectatur Hiſtoria Eccleſiaſtica?

M. Eccleſia, ſicut in confeſſo eſt apud omnes Catholicos, eſt Cœtus Fidelium baptizatorum, qui ſub legitimis Paſtoribus uni Supremo viſibili Capiti in terris, ſeù Pontifici Romano, ſubordinatis congregantur, quique ſpe æternæ beatitudinis conſequendæ, Charitatis vinculo, ejusdem fidei, &

doctrinæ profeſſione, cultus externi, & ſignorum ſenſibilium, ſeù Sacramentorum participatione tanquàm ejusdem Corporis Myſtici membra connectuntur. Hæc Eccleſia eſt una, Sancta, Catholica, & Apoſtolica, ſub Capite ſuo viſibili Romano Pontifice ſemper indefectibilis, Traditionis Cuſtos, omnium Controverſiarum Judex. Complectitur in ſuo gremio Peccatores ut membra languida, & infirma, arcet à ſua Communione Hæreticos, Schismaticos, & Excommunicatos, atque intèr cæteros veritatis characteres, quibus ejus doctrina inſignitur, hic unus inſtar omnium eſt, quod non vi armorum inſtituta, conflata, ac propagata fuerit, non fluxis vitæ deliciis, non humanæ eloquentiæ lenociniis in Orbem invecta, ſed ab Apoſtolis, nempe duodecim Piſcatoribus, qui alios fallendi, ac fraudes concinnandi artem penitùs ignorabant, ſimplici, rudique ſermone prædicata, ad extremos Mundi fines tàm felici exitu brevi tempore diffuſa ſit, ut iidem Piſcatores omnibus exoſi, omnique prorsùs humano deſtituti præſidio, Philoſophorum ſupercilia, Oratorum eloquentiam, Principum ſceptra ſubjugarint, & prò defenſione doctrinæ, quam prædicabant, atque innumeris miraculis confirmabant, acerbiſſimà tormenta, mortemque ipſam conſtantèr oppetentes, induxerint mortales vitiis, & Idolorum cultui deditos ad amplectendam Fidem Myſteriorum, quæ rationi impervia ſunt, & perpetuum ſenſibus bellum indicunt. Hic fuit Eccleſiæ triumphus, qui magis ac magis reſplenduit in variis perſecutionibus, quibus Ethnici Imperatores, & nefarii Hæretici eam exagitarunt. Ethnicis ſi quidem Imperatoribus Chriſtianorum ſanguinem ubique

 effun-

effundentibus miram dumtaxat patientiam, ſummamque in adverſis æquanimitatem oppoſuit Eccleſia. Ad compeſcendos verò tumultuantium Hæreticorum impetus non arma ſumpſit, ſed Sanctiones Summorum Pontificum, & Conciliorum adhibuit, quibus antiquæ fidei, morumque doctrinæ optimè conſultum eſt, extinctæ Hæreſes, ſancita diſciplina, conditæ Regulæ prò pacifico ipſius Politico, ſeù externo Regimine, cui viri doctrinâ, & pietate conſpicui maximum ſplendorem omni ævo contulerunt.

Harum rerum notitiam præcipuè complectitur Hiſtoria Eccleſiaſtica. Quapropter in hiſce Colloquiis Eccleſiaſticis primùm tibi ob oculos ponam ſtatum, ſeù conditionem Eccleſiæ in ſingulis ſæculis ſub Imperatoribus, aut Principibus ſivè Ethnicis, ſivè Chriſtianis. Dein, continuam, & nullâ temporum ſerie ab ipſis Apoſtolorum temporibus interruptam exhibebo Epiſcoporum in præcipuis Sedibus ſucceſſionem. Poſteà, omnia diſſidia, quæ circa doctrinam, & diſciplinam exorta ſunt, necnon Concilia, quæ illis enatis litigiis ultimam diem impoſuerunt, referam; omnium Hæreſum initium, progreſſum, caſum, atque interitum compendiosè narrabo; vitam Illuſtrium Virorum, qui doctrinâ, & vitæ ſanctimoniâ variis Eccleſiæ temporibus floruerunt, delibabo; doctrinæ, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, juxtà ſæculorum ſeriem, Synopſim exhibebo. Horum omnium notitia tibi ad ſtudium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ animum appellenti, multam, ut ſpero, lucem circa præcipua illius capita affundet, & non contemnendam ſuppeditabit eruditionem. Dabo autem operam, ut ea, quæ in medium adducam,

facta

facta hiſtorica, ſint extrà omnem dubitationis aleam poſita, teſteſque habeant locupletiſſimos, & omni exceptione majores. Si quæ tamen interdum proferam, quorum fides nutare poſſit, ea indicare haud pigebit, ne dubia, & incerta, prò certis & indubitatis obtrudere, & promiſcue in eumdem faſciculum congerere videar. Quæſtiones etiam, quæ ad Critices, & Chronologiæ diſciplinam ſpectant, obiter, & quaſi primoribus labiis, ne tibi faſtidium ingeram, attingam. Tu interim fac, ut arrectas aures, & animum præbeas attentum, totuſque in eam curam incumbas, ut me de ſingulis appoſitè interroges, nihilque, quod non fuerit plenè, planèque diſcuſſum, prætermittas.

D. Mirum quantum mihi arrideat tàm expedita methodus, tamque accommodata captui Juvenum, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam necdum à limine ſalutarunt. Me planè beaſti, ac nunc geſtit animus te ſecretiora Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pandentem arcana abjectâ omni cunctatione auſcultare.

M. Age ergò auſpicemur à tribus prioribus Sæculis, & in iſto colloquio ſermonem inſtituamus de variis perſecutionibus, quibus ab Ethnicis Imperatoribus fuit agitata Eccleſia.

D. Ediſſere, quæſo, quo loco fuerint res Eccleſiæ in tribus primis Eccleſiæ Sæculis.

M. Jam à me audiſti, quo pacto Apoſtoli præcepto Chriſti Domini morem gerentes, per varias Imperii Romani Provincias doctrinam ipſius infracto, alacrique animo promulgarint, Eccleſias ubique conſtituerint, & innumeros penè homines denſiſſimis Idololatriæ tenebris immerſos ad fidem Chriſti adduxerint. Porrò, vix credi poteſt, quot, & quan-

& quantas tragædias ad impediendam doctrinæ Chriſtianæ ab ipſis Apoſtolis, eorumque Diſcipulis diſſeminatæ propagationem excitarint Ethnici, qui à falſa Religione, quam à ſuis Majoribus acceptam cum lacte ſuxerant, nullo pacto abduci poterant. Politicis ſiquidem conſiliis adducti Principes, & Populi vanis, impiisque ſuperſtitionibus à Diabolo deluſi claſſicum canere cœperunt, & adversùs Sacri Evangelii Satores furiis invecti inſurrexerunt, nihilque intentatum reliquerunt, ut naſcentem Eccleſiam opprimerent, atque exterminarent.

Nero ſceleſtiſſimus poſt hominum memoriam Imperator, omnium Chriſtianæ Eccleſiæ Perſecutorum agmen ducit. Ille quippè ſibi malè conſcius Tyrannus, omnibusque inviſus, quod ardentem Trojam, uti à Poetis depingitur, adſpectare cupiens, Romam incendiſſet; in Chriſtianos culpam derivavit, iis crimen ſuum affinxit, atque crudelem in eos exercuit lanienam. Alios ſiquidem ferarum pellibus tectos à beſtiis membratim diſcerpendos curavit; alios pice, ſebo, & adipe illitos prò facibus ardere juſſit, & feralem nocturnis ſpectaculis exhibere lucem. Hanc à ſæculis inauditam Neronis immanitatem *Cornelius Tacitus* lib. 15. Hiſt. Rom. exprimit his verbis: *Neque ulla re Nero efficiebat, quin ab eo juſſum incendium putaretur. Igitùr vertit invidiam in Chriſtianos, actæquè in innoxios crudeliſſimæ quæſtiones. Quin & novæ mortes excogitatæ, ut ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi Crucibus affixi, aut flamma uſti: Plerique in id reſervati, ut, cum defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur.* Hæc Neronis perſecutio in Chriſtianos ardere cœpit anno Chriſti ſexageſimo quarto, qui connectitur

cum

cum anno undecimo Imperii Neronis, qui eodem anno Imperii ſui Decennalia celebravit, ſicut diſertè oſtendit *Antonius Pagius* in ſua Critica Baronii ad annum Chriſti 64. Imperii verò Neronis undecimum.

D. Quid ſibi volunt illa Decennalia, quæ Nero, ut mox dixiſti, dedit anno undecimo Imperii ſui?

M. Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperatorum ſuam habuerunt originem ab Imperatore Auguſto, teſte Dione lib.53. Auguſtus quippè Imperium ſibi omnium ſuffragiis adjudicatum, non perpetuum eſſe voluit ad magis ſibi conciliandum amorem Populi Romani, ſed illud tantùm ad decennium aſſumpſit, quo exacto, accedente denuò Senatus, Populique Romani conſenſu, in quinquennium prorogavit, deniquè in plura decennia retinuit. Hoc Imperatoris Auguſti exemplum imitati alii Imperatores, Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperii ſui ſolemni pompâ celebrarunt. At enim in his ſolemniis Imperatores Ethnici novum Conſulatum inibant, nova Templa conſecrabantur, vel dedicabantur, Edicta in favorem Religionis, vel boni publici promulgabantur, perſecutiones in Chriſtianos indicebantur, vel, ſi jam motæ eſſent, ingraveſcebant; tributa tollebantur, aut laxabantur, Donativa Militibus, ac Populis dabantur, rei è carceribus dimittebantur, à præclariſſimis Oratoribus Panegyrici de Imperatoribus publicè recitabantur, Convivia, Epulæ, Spectacula celebrabantur cum votis ſolemnibus, ludis Circenſibus, Gladiatoriis, Amphitheatralibus, Scenicis, Thimelia-

liacis, & Sacrificiis, quæ vulgò *Hecatombæ* appellabantur, in quibus centum Hoſtiæ ad Aram mactabantur. Hunc morem etiam celebrandi Quinquennalia, Decennalia, Quindecennalia, & Vicennalia Imperatorum, pace per Conſtantinum Imp. Eccleſiæ redditâ, retinuerunt Imperatores Chriſtiani, cum hoc tamen diſcrimine, quod antiquato ſuperſtitioſo Idolorum cultu, ad Aram Dei Opt. Max. prò Decenniis, & Vicenniis ſuis Sacrificia offerebant, vota nuncupabant, Edicta prò Chriſtianæ Religionis propagatione promulgabant, & Gladiatorum ludis omiſſis, vero Deo Templa extrui jubebant, ac Deorum Delubra ſolo æquari. Nero igitur, cum Decennalia Imperii ſui celebrare debuiſſet anno decimo Imperii ſui, ea uno anno dilata dedit anno undecimo Imperii ſui, eaque ut celebriora redderet, immanem in Chriſtianos perſecutionem excitavit.

D. Fuit ne univerſalis hæc Neroniana perſecutio?

M. Hanc Neronianam perſecutionem fuiſſe univerſalem, & non tantùm Romæ, ſed in omnibus Imperii Romani Provinciis longè latèque graſſatam fuiſſe, luculentèr colligitur ex *Lactantio*, qui lib. de mortibus Perſecutorum cap. 2. hæc habet de Neroniana perſecutione: *Cum animadvertet, (Nero) non modò Romæ, ſed ubique quotidie magnam multitudinem deficere à cultu Idolorum, & ad Religionem novam, damnata vetuſtate, tranſire, ut erat execrabilis, ac nocens Tyrannus, proſilivit ad excindendum Cæleſte Templum*. Idem teſtatur Paulus Oroſius, qui lib. 7. cap. 5. hæc ſcribit: *Primus* (ſcilicèt Nero) *Romæ Chriſtianos ſuppliciis, & mortibus affecit, ac per omnes Provincias pari perſecutione excruciari imperavit:*

vit: ipſumque nomen extirpare conatus, Beatiſſimos Chriſti Apoſtolos Petrum Cruce, Paulum gladio occidit. Fuit igitur univerſalis Neroniana perſecutio.

D. Quo Imperii Neronis anno Petrus, & Paulus morti fuerunt traditi?

M. De anno Imperii Neronis, quo Petrus, & Paulus morti traditi ſunt, non una omnium eſt ſententia. Cenſet in primis *Euſebius*, Petrum, & Paulum martyrio Romæ fuiſſe coronatos anno decimo quarto exeunte Imperii Neronis, ſeù anno Æræ Chriſtianæ ſexageſimo octavo. Sed hæc ſententia omni probabilitate caret, quia annus decimus quartus Imperii Neronis, ſicut omnes ad unum fatentur periti Chronologi, cœpit die 13. Octob. anni ſexageſimi ſeptimi Æræ vulgaris, Conſulibus *L. Fonteio, & Cajo Julio Rufo*, finemque accepit die 9. menſis Junii Æræ vulgaris, ſeù Chriſtianæ, ſexageſimi octavi, Conſulibus *C. Silio Italico, & M. Galerio Turpiliano*. Hac ſiquidem die nonâ Junii ſibi necem conſcivit Nero. Cum igitur ex perpetua Eccleſiæ Romanæ traditione, & ex omnibus Kalendariis cùm antiquis, tùm recentioribus certiſſimè conſtet, Petrum, & Paulum martyrii palmam fuiſſe adeptos ſub Nerone die 29. menſis Junii, manifeſtò ſequitur, Petrum & Paulum morti non fuiſſe traditos anno decimo quartò exeunte Imperii Neronis, ſeù anno Chriſti ſexageſimo octavo. *Baronius* autumat, Petrum & Paulum martyrium Romæ ſubiiſſe anno decimo tertio exeunte Imperatoris Neronis, ſeù anno Æræ Chriſtianæ ſexageſimo ſeptimo. Sed hæc Baronii opinio nihilo præcedenti probabilior eſt, quia Nero toto hoc anno decimo tertio Imperii ſui in Græcia commoratus eſt, Romamque dumtaxat

re-

rediit anno Æræ Chriſtianæ 68. Conſulibus *C. Silio Italico, & Galerio Turpiliano*, quos ipſemet Nero Conſulatu abdicavit, ſeque Conſulem creavit, & omnem Senatum veneno tollere in animum induxit, ſed deſperans de ſucceſſu, & ab omnibus planè deſertum ſe videns fugam arripuit, ſeque proprio mucrone confodit die 9. menſis Junii ejusdem anni æræ Chriſtianæ 68. ſicut ex Dione, & ex Joanne Xiphilino luculentèr probant *Antonius Pagi* ad annum Chriſti 67. & *Bollandus* tom. 1. Aprilis pag. 16. Quapropter ipſe probabilius cenſeo, Petrum, & Paulum martyrio fuiſſe coronatos anno duodecimo exeunte Imperii Neronis, ſeù anno æræ Chriſtianæ 66. Conſulibus *C. Luccio Teleſino, & C. Svetonio Paulino*. Hoc ſiquidèm anno præſens aderat Romæ Nero, quando illius juſſu Petrus, & Paulus die 29. menſis Junii ejusdem anni occiſi ſunt. Nec neceſſe eſt martyrium Petri, & Pauli retrahere ad annum undecimum Neronis, ſeù ad annum Chriſti 65. ſicut viſum eſt *Pagio, Bollando, & Schelſtrato*, nec cum Clariſſimo *du Pinio* Doctore Sorbonico ad annum decimum Neronis, ſeù ad annum Chriſti 64.

D. Fueruntne conſervata nomina Chriſtianorum, qui, Nerone ſæviente, ſanguinem prò Chriſto fuderunt?

M. Baronius ad annum xv. Imperii Domitiani optimè obſervat, Acta Martyrum, qui in perſecutione Neroniana, & in aliis perſecutionibus paſſi ſunt, ſollicitè quidem, & curioſè ſcripta fuiſſe, quæ tamen in Diocletianea perſecutione combuſta miſerum naufragium fecerunt. Quocirca nemini nunc mirum videri debet, quod in antiquiſſimis Martyrologiis paucorum Martyrum nomina legantur, quam-

quamvis certo certius conſtet ingentem eorum fuiſſe multitudinem.

D. Fueruntne ſub aliis Imperatoribus, qui poſt Neronem Imperii Romani clavum rexerunt, perſecutionibus vexati Chriſtiani?

M. Sub *Galba*, *Othone*, & *Vitellio*, qui inteſtinis bellis inter ſeſe pugnantes, diuturnum non geſſerunt Imperium, nec non ſub *Veſpaſiano*, & *Tito*, qui optimos inter Imperatores jure cenſentur, pace potita eſt Eccleſia. At Domitianus anno æræ Chriſtianæ 81. ſalutatus Imperator, quem Tertullianus in Apologetico cap. 5. ob immanem, quâ in omnes ſæviebat, crudelitatem, *Portionem Neronis* appellat, poſtquàm primores è Senatu viros exilio, bonorum proſcriptione, & morte mulctaſſet, furorem tandem ſuum admotis perſecutionis facibus in Chriſtianos exacuit, multaq; circa decimum quartum, vel decimum quintum Imperii ſui annum feralia emiſit edicta, quibus plurimi Chriſtiani aut morte affecti, aut variis ſuppliciorum generibus excarnificati, aut in exilium fuerunt amandati. Imperator *Nerva* hæc Domitiani Deceſſoris ſui lata in Chriſtianos Edicta ex Senatus Conſulto reſcidit, eosque ab exilio revocavit. In hac Domitianea perſecutione S. Joannes Evangeliſta, teſte Tertulliano lib. de præſcript. cap. 36. poſtquam in Oleum ignitum fuiſſet conjectus, indèque ſalvus & incolumis ſtupendo miraculo evaſiſſet, fuit deindè in Inſulam Pathmos relegatus, ubi ſuam Apocalypſim multis gravidam Myſteriis ſcripſit, à quo exilio ſub Imperatore *Nerva* ſolutus, rediit Epheſum, ut ſuæ provideret Eccleſiæ, quam *Appollonius Thyanæus* inſignis id temporis Magus infeſtabat. In eadem perſecutione

Fla-

Flavius Clemens Imperatoris Domitiani Patruelis, Conſul, ob fidem Chriſti cæſus eſt. *Flavia* quoquè *Domitilla* ejus uxor, & Imperatoris itidem conſanguinea, eamdem ob cauſam militans, in Pandatariam inſulam relegata eſt. Flavia etiam Domitilla Virgo, Flavii Clementis Conſulis ex Sorore Neptis ab Aurelio Sponſo accuſata quod Chriſtiana eſſet, in Pontiam Inſulam deportata eſt, atquè in carcerem detruſa lentum Martyrium, quod diù conſtanti animo ſuſtinuit, Terracinæ tandem fuſo ſanguine complevit. Cruentam fuiſſe hanc Domitianeam perſecutionem teſtantur *Lactantius*, & *Euſebius*. In lib. de mortib. perſecutorum cap. 3. Sic de Domitiano effatur Lactantius: *Cùm exerceret inviſam dominationem, ſubjectorum tamen cervicibus incubavit, quàm diutiſſime tutusque regnavit, donec impias manus adversùs Dominum tenderet; poſtquàm verò ad perſequendum juſtum Populum inſtinctu Dæmonum incitatus eſt, tunc traditus in manus inimicorum pœnas luit*. Euſebius verò lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 17. hæc habet: *Domitianus cùm jam multa in multos crudelitatis ſuæ ſpecimina edidiſſet, nec paucos nobilium, & illuſtrium virorum Urbis Romæ injuſtè interemiſſet, alios præterea innumerabiles ſummæ dignitatis viros, licèt inſontes, exilio, & bonorum proſcriptione mulctaſſet, ad extremum Neronianæ impietatis, bellique, & odii adversùs Deum, Succeſſorem ſe ipſum profeſſus eſt*.

Hegeſippus apud Euſebium lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 20. refert, quod *Domitianus* Imperator, cum audiſſet jus Sceptri Judææ poſteris Davidis Regis aſſertum eſſe, vano terrore, inſtar Herodis, perculſus, omnes Chriſti Domini agnatos ex proſapia Davidis oriundos ſumma cum ſollicitudine conqui-

quiri juſſit, quorum aliqui Romam adducti, & ab ipſo interrogati, quale eſſet Regnum Chriſti? ingenuè reſponderunt, Regnum Chriſti non eſſe hujus Mundi, ſed Cæleſte planè, & Angelicum. Quo reſponſo placatum eſſe Imperatoris furorem ſcribit idem laudatus Auctor. Sed quia hujus facti Hiſtorici ab Hegeſippo relati fidem in dubium vocant periti hujus ætatis Critici, nolim ipſe prò illius tuenda veritate me vadem, ac Sponſorem exhibere. Præſtat igitur ut illud in medio relinquamus.

D. Fuitne diuturna hæc Imperatoris Domitiani perſecutio?

M. Non fuit diuturna, quia, ut mox inſinuavi, Imperator Domitianus huic perſecutioni circa decimum quartum, vel decimum quintum Imperii ſui annum dedit initium, & ipſe è vivis ſublatus eſt anno Imperii ſui decimo ſexto. *Nerva* ejus in Imperio ſucceſſor nihil contra Chriſtianos molitus eſt. *Trajanus*, qui poſt *Nervam* Imperium tenuit, nullis nefaſtis Edictis pacem Eccleſiæ turbavit, & tamen quæ à Nerone, & Domitiano in Chriſtianos lata erant Edicta, vim obtinere voluit. Quin, & popularibus perſecutionibus hinc indè in Chriſtianos excitatis occaſionem dedit *Trajanus* eo reſcripto, quo Provinciarum Præfectis præcepit, ut omni adhibitâ ſedulitate, & Imperiali interpoſitâ authoritate impedirent, ne Chriſtiani privatos, & clandeſtinos conventus agerent. *C. Plinius* Bithyniæ Proconſul ſcripſit ad Trajanum Epiſtolam (quæ eſt 97. lib. x.) in qua appellat Chriſtianos viros bonos, & ad ſubeundam prò Religione mortem paratiſſimos. Cui Epiſtolæ ſic reſpondit Trajanus: *Conquirendi non ſunt*, ſeù Chriſtiani, *ſi deferantur*, *& arguan-*

guantur, puniendi ſunt, ità tamen ut qui negaverit ſe Chriſtianum eſſe, idque reipſa manifeſtum fecerit, ideſt, ſupplicando Diis, veniam ex pœnitentia impetret, ſinè authore verò propoſiti libelli nullo crimine locum habere debent. In hoc Trajani reſcriptum, ceù à recta ratione, & æquitate prorſus alienum, jure optimo invehitur Tertullianus cap. 20. lib. Apologetici his verbis: *O ſententiam neceſſitate confuſam! negat inquirendos ut innocentes, & mandat puniendos ut nocentes. Parcit, & ſævit, diſſimulat, & animadvertit. Quid teipſum cenſura circumvenis? Si damnas, cur non inquiris? Si non inquiris, cur non & abſolvis?* Sub Imperio Trajani S. Ignatius Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus damnatus ad beſtias Romam miſſus eſt anno Chriſti 107. & in Amphiteatro publico Leonibus expoſitus, ità ab illis voratus eſt, ut nihil, pratèr firmiora oſſa ſupereſſet, ſicut videre eſt apud Euſebium lib. 3. Hiſt. Eccl. cap. 36. Simeon etiam Hieroſolymorum Epiſcopus annos natus 120. juſſu Attici Conſularis poſt atrociſſima verbera in Crucem actus eſt, & glorioſâ morte diuturnæ vitæ finem impoſuit, cujus Martyrium Euſebius ex Hegeſippo deſcribit lib. mox laudati cap. 32. Hîc autem prætermittere haud poſſum rem certè ſingularem, & obſervatione dignam, quæ furentibus illis popularibus perſecutionibus contigit. Cum enim *Arrius Antoninus* Aſiæ Proconſul Chriſtianos plusquam Scythicâ crudelitate perſequeretur, mortique traderet; turmatim omnes Chriſtiani illius Civitatis, in qua degebat hic Proconſul, ad ipſius Tribunal convolarunt, ut prò Chriſto, cujus fidem palam profitebantur, ſanguinem profunderent. Quo ſpectaculo adeò territus eſt hic Proconſul, ut, poſtquàm ali-

aliquot ex his Chriſtianis variis ſuppliciis excruciari juſſiſſet, alios remiſerit dicens: Si vos tàm ardens mortem oppetendi inceſſit deſiderium, funes,& parata habetis præcipitia. Ite ergò, veſtra complete vota,ac,ſi vultis, optatam vobis conſciſcite necem.

Hæ populares in Chriſtianos motæ perſecutiones ſub *Hadriano*, qui Trajano ſucceſſit, ſuum curſum retinebant. Aſt Imperator Hadrianus, poſtquàm perlegiſſet Quadrati Athenienſis Epiſcopi, & Ariſtidis Philoſophi libros prò Chriſtiana Religione Apologeticos, propenſiorem in Chriſtianos ſeſe exhibuit, inflexus non ſolùm eorum rationibus, ſed potiſſimùm permotus litteris *Sereni Granii*, vel *Graniani* Aſiæ Proconſulis, qui antequam ſuâ Provinciâ diſcederet, eum admonuerat, indignum prorſus eſſe, quod Chriſtiani non ex judiciis, ut fieri ſolemne eſt, ſed ex tumultuantium Populorum clamoribus ad ſupplicia raperentur, atque paſſim per ſummam immanitatem necarentur. *Quadratus*, inquit Euſebius in Chronico, *Diſcipulus Apoſtolorum, & Ariſtides Athenienſis noſter Philoſophus libros prò Chriſtiana Religione Hadriano dedere compoſitos. Et Serenus Grannius legatus, vir apprimè nobilis, literàs ad Imperatorem miſit, iniquum eſſe dicens, clamoribus vulgi innocentium hominum ſanguinem concedi, & ſinè ullo crimine, nominis tantùm, & Sectæ reos fieri. Quibus commotus Hadrianus Minutio Fundano Proconſuli Aſiæ ſcripſit, non ſinè objectu criminum Chriſtianos condemnandos.* Hoc Imperatoris Hadriani Edicto,quod legitur apud Euſebium lib.4. Hiſt.Ecc. cap.9. deferveſcere cæperunt motæ variis in locis perſecutiones, quibus demetebantur Chriſtianorum capita,teſtatur quippè S.Hieronymus in

Epiſt.84.ad *Magnum* Oratorem,compluresChriſtianos,Hadriano imperante, Martyrium paſſos fuiſſe.

Imperator *Antoninus Pius*, qui Hadriano ſucceſſit, nullum in Chriſtianos infauſtum tulit Edictum. Sed ex Apologia, quam *S. Juſtinus* Martyr pro Chriſtianis huicce Imperatori obtulit, facili negotio colligitur, Præfectos, ac Præſides ſub initia Imperii Antonini Pii in Chriſtianos ſæviiſſe, quod ne in poſterum fieret, datis ad Lariſſæos, ad Theſſalonicenſes, & ad omnes Græcos litteris, vetuit Imperator. Nihilò ſeciùs, cùm iſtæ locales, ac populares perſecutiones necdùm ſub Marco Aurelio Antonini Pii ſucceſſore eſſent ſopitæ, ſed potiùs in dies recrudeſcere viderentur, ad *Commune* Aſiæ in gratiam Chriſtianorum anno *161*; vel, ut alii volunt 164. ſcripſit Epiſtolam *Marcus Aurelius*, in qua, ut videre eſt apud Euſebium lib.4. Hiſt. Eccleſ. cap. 13. hæc habet: *Porrò de his hominibus*, ideſt, Chriſtianis, *plurimi Provinciarum Rectores Divo Patri noſtro ſcripſerunt, quibus ille reſcripſit, ejuſmodi homines nulla moleſtia afficiendos eſſe, niſi fortè contra Statum Imperii Romani aliquid moliri videantur*. Undè in eadem Epiſtola præcipit Imperator, Chriſtianum eo nomine abſolvi, delatorem puniri debere. At proh dolor! hujus Imperatoris Edicto acriùs in Chriſtianos motæ perſecutiones excanduerunt, nedùm fuerunt repreſſæ. Populi ſiquidèm cœco furore abrepti, omnes, quos noverant, Chriſtianos, quà vi, quà clamoribus, quà concitis ubique tumultibus tanquàm graviſſimos criminum reos ad necem poſtulabant, eoſque ad *Leonem*, ut teſtatur Tertullianus, acclamabant; quorum inſanis, & tumultuoſis acclamatio-

tionibus, cùm Magiſtratus, Judices, & Provinciarum Præfecti obſiſtere, ſuâque authoritate intercedere debuiſſent, illos potiùs, quaſi oleum camino addentes, de induſtria fovebant, & Chriſtianos ad ſe delatos, aliis quæſitis non tàm cauſis, quàm coloribus morti adjudicabant. Quò factum eſt, ut totus Orbis, teſte Euſebio Cæſarienſi in prœmio lib. 5. Hiſt. Eccleſ. ſparſo Chriſtianorum ſanguine fuerit cruentatus. Acceſſit ad malorum cumulum ejusdem Imperatoris alterum, ſed præcedenti omninò oppoſitum Edictum, quo Galliarum Præfecto præcipiebat, ut hi, qui à Chriſtiana Religione deſciſcere nollent, gladio cæderentur, aliis verò, qui hanc Religionem ejerabant, ignoſceret, ſicut legitur in Epiſtola Chriſtianorum Lugdunenſium. Quin, & idem Imperàtor nova in Chriſtianos juſſit in Aſia promulgari Edicta, queis atrociſſimæ perſecutionis face accensâ complures fidei Chriſtianæ ſtrenui Athletæ Martyrii coronam conſecuti ſunt, quos inter eminuit S. Polycarpus, qui Smyrnæ anno Chriſti 166. vel, ut alii volunt 169. & alii benè multi Martyrium paſſi ſunt, de quorum glorioſa paſſione præclara extat Eccleſiæ Smirnenſis Epiſtola, cujus maximam partem Euſebius lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 15. inſeruit. Celebris etiam fuit Lugdunenſium Martyrum cædes, quâ *Pothinus* Lugdunenſis Epiſcopus, & alii penè innumeri Chriſtiani anno Chriſti 177. ſublati ſunt, Martyresque effecti in Amphiteatro, cujus etiamnùm Lugduni rudera viſuntur in Colle *Forviere*, quorum corpora ludibriis plebis expoſita ſunt per ſex dies, deindè combuſta in *Athanaco*, loco vulgò dicto *Aiſnay*, & eorum cineres dejecti in Rhodanum. Sanctorum illo-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

rum Martyrum Lugdunenſium certamina deſcripta leguntur in Epiſtola Eccleſiarum Viennenſis & Lugdunenſis ad Eccleſias Aſiæ & Phrygiæ datâ, quæ extat apud Euſebium lib. 5. Hiſtor. Eccleſ. cap. 1. 2. & 3.

Eccleſia ſub Imperatore *Commodo* Marci Aurelii filio altâ pace potita eſt, nec ulla fuit perſecutione agitata. *Appollonius* Romanus Senator, Vir doctiſſimus, & Magnus Philoſophus, coram *Perenni* Prætorii Præfecto accuſatus quod Chriſtianus eſſet, ad Senatum remiſſus, ut coram eo oblatum ſibi crimen dilueret, nobilem pro ſe, atque pro Chriſtianis coram Patribus Conſcriptis Apologiam à ſe concinnatam recitavit, à quibus tamen damnatus, & ſecuri percuſſus mortem pro Chriſto obiit. Ejus tamen delator, juxta legem ab Imperatore Hadriano editam, mulctatus eſt Crurifragio.

Sub Imperii *Severi* initium adhùc in ſinu pacis quieſcebat Eccleſia, ſed circa decimum Imperii ſui annum *Severus* Edicto ſub acerbiſſimis pœnis vetuit, ne quis ad Judæos, & Chriſtianos tranſiret. Hinc perſecutio in Chriſtianos, quæ jam in Africa præcedenti anno Chriſti 200. ſub *Saturnino*, & ſub *Scapula* Saturnini ſucceſſore anno 201. cœpta fuerat, tanto per omnes Provincias furore exarſit, ac debacchata eſt, ut numerari haud poſſint Chriſtiani, qui ubique pro fide occubuerunt, ſicut ſcribit Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 1. Atrociùs tamen hæc perſecutio Alexandriæ viguit, ubi totius Ægypti, & Thebaidis Chriſtiani variis, & crudeliſſimis ſuppliciis, quæ horret calamus ſcribere, trucidati ſunt. Quorum alii Crucibus ſuffixi, alii un-

unguibus ferreis dilaniati, alii capite plexi, alii vivi combuſti, alii ad beſtias projecti, alii, quorum mitiſſima cenſebatur pœna, ad metalla damnati, vel ad barbaras Inſulas relegati. Verbo dicam, tàm atrox, tamque cruenta incubuit perſecutio, ut Chriſtiani, teſte Euſebio lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 7. tum temporis exiſtimarent imminere adventum Chriſti Domini ultimum, & Antichriſtum non procul abeſſe. Inter præcipuos, qui in hac perſecutione ſanguinem pro Chriſto fuderunt, cenſentur *S. Perpetua*, & *S. Felicitas*, quæ heroicæ fortitudinis in fragili ſexu ſpecimen dederunt, *Leonides* Pater Origenis, quem cum captum videret Filius annos tum natus 17. ſicut aſſerit Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 1. tanto martyrii ardore flagravit, ut non niſi ægrè, variiſque artibus à matre impeditus ſit, quominùs clàm ſe domo ſubduceret, & patris ſequeretur exemplum. In Galliis S. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, ſuis ſtipatus Lugdunenſibus Chriſtianis, fidem, quam perdoctis ſuis lucubrationibus defendit, ſanguine firmavit, & unà cum illis martyrii gloria donatus eſt. Hac Severiana flagrante perſecutione *tanta*, inquit Gregorius Turonenſis lib. 1. Hiſt. cap. 39. *multitudo Chriſtianorum ob Confeſſionem Dominici nominis eſt jugulata, ut per plateas flumina currerent de ſanguine Chriſtiano, quorum nec numerum, nec nomina colligere potuimus. Dominus enim eos in libro vitæ conſcripſit.*

Sub Imperio *Antonini Caracallæ* reſpirare cœpit Eccleſia, nec ullas ſub Imperatoribus, *Macrino*, *Elagabalo*, ſeu *Heliogabalo*, & *Alexandro Severo* perſecutiones paſſa eſt. Scribit *Lampridius*, Alexandrum Severum Imperatorem coluiſſe Chriſtum

in larario ſuo, eique Templum, & Apotheoſim parare voluiſſe. Sic enim ſcribit cap. 43. in vita Alexandri Severi: *Alexander Severus Chriſto Templum facere voluit, eumque inter Deos recipere, quod & Hadrianus cogitaſſe fertur, qui Templa in omnibus Civitatibus ſine ſimulacris juſſerat fieri, quæ idcircò, quia non habent Numina, dicuntur Hadriani, quæ ille ad hoc paraſſe dicitur, ſed prohibitus eſt ab iis, qui conſulentes ſacra, repererunt omnes Chriſtianos futuros, ſi id optatò eveniſſet, & Templa deſerenda.* Verùm Lampridii fides hac in re non eſt indubitata apud omnes; nam eum allucinatum fuiſſe, dum ſcribit Hadrianum Imperatorem Chriſto Templa extruere voluiſſe, *Caſaubonus* in notis ad hunc Lampridii locum, & *Cl. Pagius* in Critica Baronii ad annum Chriſti 134. evincunt ex ſilentio Juſtini Martyris, Athenagoræ, Tertulliani, Cypriani, aliorumque veterum Patrum cùm Græcorum, tùm Latinorum, qui ne ullum quidem verbum de tàm nobili hiſtoria Chriſtianæ Religioni perhonorifica fecerunt. Juſſit quidem Hadrianus Templa fieri in omnibus Civitatibus ſuo Numini ſine dubio conſecranda, quod & Spartianus in illius vita teſtatur, ſed mortuo Hadriano priusquàm hæc Templa abſolverentur, manſere pleraque ipſorum imperfecta, neque unquam dedicata ſunt. Quò factum eſt ut id ætatis multi in animum inducerent, quibus aſſentitur Lampridius, non ſibi Hadrianum Templa illa extruxiſſe, ſed Chriſto. Ut ut ſit de veritate illius facti hiſtorici, quod narrat Lampridius, certiſſimè conſtat, Alexandrum Severum Imperatorem à Mammæa matre, quàm nonnulli Chriſtianam fuiſſe affirmant, ſanctiſſimè inſtitutum, Chriſtianis impen-

penſè faviſſe. At, occiſo Alexandro Optimo Principe, *Julius Maximinus* Imperium invaſit, qui non Imperatorem, ſed Tyrannum agere cœpit. Epiſcopos, ſiquidem, & Sacerdotes dato Edicto morti crudeliter addixit, quod multis in locis ſumma cum ſævitia executioni mandatum eſt, ejusque occaſione paſſim edita Epiſcoporum, Sacerdotum, & Clericorum funeſta ſtrages. Hæc perſecutio toto Imperii Maximini tempore, hoc eſt, per tres annos integros à menſe Martio anni 235. uſque ad eundem menſem anni 238. ſævüt, tuncque ſolo æquata ſunt Chriſtianorum Templa, quæ, Imperante Alexandro Severo, in honorem Supremi Numinis fuerant extructa, atque conſecrata.

Interempto Maximino Imperatore, reſtituta fuit Eccleſiæ pax, & tranquillitas, quæ nullâ deinceps uſque ad Imperium Decii perſecutione fuit perturbata. At enim *Philippus*, qui poſt Gordianos à Senatu renunciatus eſt Imperator, in Chriſtianos fuit propenſiſſimus, & de illis optimè meritus. Quin, & Baronius Annalium Eccleſiaſticorum Parens ad annum Chriſti 245. ſecutus Euſebium lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 34. putat *Philippum* Imperatorem Chriſto nomen dediſſe, eumque ſacris aquis immerſum, & publica Exomologeſi coram *Fabiano* Pontifice, Romanoque Clero eluiſſe, ac deterſiſſe quidquid peccaverat contra Gordianum Prædeceſſorem ſuum, quem ſpoliatum Imperii ſui ornamentis cædendum juſſerat. Sed, ut ut ſit de hoc facto hiſtorico, quod multi Critici in dubium revocant, & præſertim *Antonius Pagius* in Critica Baronii ad annum Chriſti 244. certum eſt, *Philippum* Imperatorem benevolentiâ ſuâ Chriſtianos dignatum

tum fuiſſe. Sub finem tamen ipſius Imperii neſcio quis Pſeudo-Vates, ſeu Magus, ſic Populum Alexandrinum in Chriſtianos accendit & inſtigavit, ut multi ex illis capti, fuerint è vivis ſublati. Tùm temporis *Apollonia* Virgo, poſtquam ipſi contuſi, ac evulſi fuere dentes, extra Civitatem adducta ut combureretur, ſua ſponte in rogum accenſum intrepida proſiliit. *Serapio* è feneſtris præcipitatus, & colliſus ad ſolum extinctus eſt. Ædes Chriſtianorum à furente Populo paſsìm diripiebantur, omnes ad mortem quærebantur, nec ullus Chriſtianorum palàm prodire audebat. Capti verò, & Chriſtianum nomen abjicere nolentes per vicos trahebantur, vivique urebantur. Huic tandem Populari perſecutioni finem dederunt enata diſſidia inter illos ſceleſtos & furibundos homines, qui ſeſe, ita permittente Deo, civili bello, mutuiſque cladibus attriverunt. Legi poteſt Epiſtola Paſchalis S. Dionyſii apud Euſebium lib. 7. Hiſt. Eccleſ. capit. 22.

Hæc localis in Chriſtianos perſecutio præceſſit anno integro perſecutionem illam, quę ſub *Decio* Imperatore debacchari cœpit exeunte anno Chriſti 249. *Decius* quippè cognomento *Trajanus*, in odium Chriſtianorum, qui pleriſque in locis Idola, & Fana diruerant, atrociſſimum Edictum ſub initium Imperii ſui promulgavit, minas intentans in Præſides, qui in Chriſtianos omnia ſupplicia non congererent. Tàm ſevero, & iniquo Edicto obtemperarunt Præſides, datâque ſibi ab Imperatore ſæviendi poteſtate, adeò crudeliter uſi ſunt, ut quamplurimis Chriſtianis, qui tempore pacis maximum in numerum excreverant, ſuppliciis, carceribus, ſummâ-

mâque rerum omnium egeſtate diram necem intulerint, eosque per glorioſum martyrium Cœlo inſeruerint.

At, quod certè dolendum eſt, complures id ætatis reperti ſunt Chriſtiani, qui in ſinu diuturnæ pacis molles, & languidi effecti, avitam fidem deſeruerunt, thusque Idolis adoleverunt, de quibus conqueritur Cyprianus in libello de *lapſis*. Sub initium iſtius perſecutionis *Moyſes*, *Maximus*, *Celerinus* ob conſtantem fidei confeſſionem à Decio Imperatore vinculis conſtricti in anguſtiſſimos carceres conjecti ſunt anno Chriſti 249. *Fabianus* itidem Pontifex Romanus ineunte anno 250. Sedem Petri ſuo ſanguine illuſtravit. Nec Romæ ſolùm, ſed in omnibus Romani Imperii Provinciis ſævitum eſt in Chriſtianos, nec Chriſtianis, qui in Gallia Celtica, & in Hiſpania degebant, parcitum. Crudelior tamen fuit perſecutio in Aſia, in Oriente & in Ægypto, quæ tamen ſub finem anni Chriſti 250. deferbuit, & ante obitum Decii Imperatoris ſedata eſt, ſed poſtea inſtaurata fuit ab Imperatoribus Gallo, & Voluſiano, qui menſe Junii dederunt Edictum, quo omnes Chriſtiani ad ſacrificandum Idolis obſtringebantur. *Cornelius* Pontifex Romanus, & *Lucius* ejus ſucceſſor cùm multis è Clero Romano ad Centum Cellas relegati fuerunt, ac martyrio coronati, ut liquet ex Chronico Damaſi.

Valerianus principio Imperii ſui Chriſtianis favere viſus eſt, teſte Euſebio lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 10. ſed conſiliis, malisque artibus cujusdam Macriani Ægyptii Magi dementatus Imperator, eorum crudeliſſimus perſecutor evaſit anno Chriſti 257. In primis diſtrictè inhibuit, ne Chriſtiani con-

conventus agerent: dein, edixit ut Epiſcopi, Preſbyteri, & Diaconi morti addicerentur. Senatores, Equites, & Magiſtratus Chriſtianæ Religionis cultores officiis, dignitatibus, ac bonis omnibus privavit, eoſque pœnam capitis ſubire voluit, ſi Chriſtianum nomen abjicere nollent. Mulieres autem nobiles Chriſtianæ bonis expoliatæ ut in exilium mitterentur, juſſit. Quæ omnia impii voluntatis Imperatoris Miniſtri executi ſunt & ubique crudelem Chriſtianorum carnificinam profuſo eorum ſanguine ediderunt. Sanctus Cyprianus in hac perſecutione Valeriani martyrium paſſus eſt anno Chriſti 258. Sed à *Sapore* Perſarum Rege capto Valeriano, ac vivo excoriato, refloruit pax Eccleſiæ ſub *Gallieno* ejus filio, qui excitatam in Chriſtianos perſecutionem omninò compeſcuit, ipſiſque ablata Templa, & Cœmeteria reſtitui juſſit. Euſebius lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 13. recitat reſcriptum, quod Gallienus Imperator ad Dionyſium Alexandrinum, aliosque Ægypti Epiſcopos dedit, quo motam perſecutionem ſedavit, & pacem Eccleſiis per Ægyptum conſtitutis reddidit. His autem verbis conceptum erat Gallieni reſcriptum: *Imperator Cæſar P. Licinius Gallienus. Pius Fœlix. Auguſtus Dionyſio, Pinnæ, Demetrio. & reliquis Epiſcopis. Indulgentiam beneficii noſtri, per univerſum Orbem diffundi præcepimus, ut cuncti à religioſis locis abſcedant. Quocircà & vos reſcripti noſtri forma uti poteſtis, ut nullus vobis deinceps moleſtiam faceſſat, atque id quod vobis exequi licet jamdudùm à me conceſſum eſt.* Ex quo Imperatoris reſcripto ad Epiſcopos Ægypti miſſo, & ab Euſebio relato, facilè dignoſcitur, jàm aliud reſcriptum ab

co-

eodem Gallieno per univerſum Imperium fuiſſe publicatum, quo in Chriſtianos vetita fuit perſecutio. Viguit hæc pax Eccleſiæ ab Imperatore Gallieno conceſſa uſque ad perſecutionem Diocletiani, quæ anno 303. initium habuit, adeòque crudeliter ſæviit, ut omnes fermè Imperii Romani Provinciæ Chriſtianorum ſanguine maduerint, Eccleſiæ dirutæ, & Scripturæ Sacræ igne conſumptæ fuerint. Hinc *Lactantius* cap. 15. lib. de mortibus Perſecutorum Sermonem habens de hac Diocletianea perſecutione, ait: *Non mihi ſi linguæ centum, oraque centum, ferrea vox, omnes ſcelerum comprehendere formas, omnia pœnarum percurrere nomina poſſem, quæ Judices per Provincias juſti, atque innocentibus detulerunt.*

D. Tot inter graviſſimas perſecutiones quo in ſtatu erant res Eccleſiæ?

M. Tantùm abeſt, ut iſtæ perſecutiones ultimum exitium attulerint Eccleſiæ, ut potiùs ſplendorem, majuſque ei contulerint incrementum, quia ſicut appoſitè ait Tertullianus in Apolog. *Plures efficimur, quoties à vobis metimur, ſanguis Martyrum eſt ſemen Chriſtianorum*, qui eo latiùs propagabantur, quo magis ab Ethnicis opprimebantur. At enim jam in primo Sæculo ſuas Aſia, & Gallia habuere Eccleſias, ſicque in immenſum crevit Chriſtianorum numerus, ut in tertio Sæculo mediam Imperii Romani partem impleverint, atque numeroſæ in ſingulis Civitatibus exiſterent Eccleſiæ, quæ ab Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconis regebantur, inter quas nonnullæ cæteris dignitate eminebant, & Epiſcopi, qui illis præerant, majori pollebant authoritate. Eccleſia Romana à S. Petro Chriſti in Ter-

Digitized by Google

Terris Vicario fundata Principem locum obtinebat. Alexandrina ſecundum. Antiochena tertium. Hieroſolymitana verò Eccleſia, quæ naſcenti Chriſtianæ Religioni obſtetricis, & creſcenti nutricis præſtitit officium, in ſingulari veneratione erat apud Fideles. Arctiſſimo tamen ejusdem communionis vinculo, paciſque fœdere junctæ omnes illæ Eccleſiæ unum & idem corpus conflabant.

D. Nunc memoriâ teneo omnes perſecutiones, quibus Eccleſia in tribus prioribus Sæculis fuit ab Ethnicis Imperatoribus exagitata. Velim modò mihi exhibeas continuam ſeriem Epiſcoporum, qui in celebrioribus Eccleſiis, quas mox laudaſti, videlicèt Romana, Alexandrina, Antiochena, & Hieroſolymitana ſuas Sedes à temporibus Apoſtolorum fixerunt, easque curâ paſtorali adminiſtrarunt, rexerunt, ac gubernarunt.

M. Cùm hæc de ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſias rexerunt, accurata diſcuſſio longius nos abduceret, conſultius eſt, ut ejus examen remittamus ad alterum colloquium, quod craſtinâ die poſt prandium eadem horâ in Muſæo inſtituemus.

D. Adeò me oblectat Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitia, ut noctu diuque ejus ſtudio totus incumbere vellem, teque audiendo libentèr pernoctarem. Quaproptèr antequam Colloquio noſtro finem imponamus, pergratum mihi faceres, ſi vitam, & ſeriem Imperatorum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis ſummâ rerum potiti ſunt, velles compendiosè deſcribere.

M. Romanum Imperium ſumpſit exordium à *Cajo Julio Cæſare*, è Nobili gente Julia Romana, Lucii

cii Julii Cæſaris, & Aureliæ filio, qui victo Pompejo, & actis quinque triumphis, acceptâ intèr alios honores Dictaturâ perpetuâ, atque Imperatoris nomine aſſumpto, Romani Imperii fundamenta jecit, anno antè natum Chriſtum 46. Princeps in rebus bellicis clarus, nec pacis artibus minor, facundiâ inſignis, factâ in eum Romæ conſpiratione confoſſus eſt in Senatu tribus & viginti vulneribus, M. Bruto, & C. Caſſio Conjuratorum principibus anno ætatis ſuæ 56. Imperii 4.

Julio Cæſari ſucceſſit *Octavianus* Octavii ex Equeſtri, ac Senatoria Familia, & Acciæ filius, à C. J. Cæſare adoptatus, & Cæſar nominatus. Imperii ſui decimo ſexto Auguſtus eſt appellatus. Urbem mirum in modum reſtauravit, & magnificis auxit ædificiis, intèr quæ celebriora *Pantheon*, & *Templum Quirini*. Denique, poſtquam res domi, foriſque optimè geſſiſſet, & ſapientiſſimas leges condidiſſet, obiit Nolæ ex profluvio ventris; dubium an ex ficubus veneno illitis, anno ætatis ſuæ 77. Præfuit annis quinquaginta ſeptem, ſex menſibus. Anno ejus Imperii 40. natus eſt Chriſtus Dominus, ut oſtendimus Diſſertatione quintâ Tractatus de Myſteriis, & annis Chriſti.

Tiberius è gente Claudia Romæ Nobili Tiberii Neronis, & Liviæ Druſillæ filius, ab Auguſto Vitrico adoptatus Imperium poſt eumdem conſecutus eſt anno Chriſti 14. virtutum, & vitiorum penè omnium exercitia miſcuit, & profeſſus eſt. Deceſſit *Miſeni*, crediturque à Cajo nepote ſuo ſuffocatus, anno ætatis ſuæ 78. Imperii à morte Auguſti 23. Vide quæ in Diſſertatione decima Tractatus *de Myſteriis, & annis Chriſti* diximus de exordio

dio Imperii Proconſularis, & Auguſtæi Imperii Tiberii, ubi etiam commonſtravimus, Chriſtum baptizatum fuiſſe anno decimo ſexto Imperii Proconſularis Tiberii, & in Crucem actum fuiſſe anno decimo nono ejusdem Imperii Proconſularis Tiberii.

Cajus cognomento *Caligula* quod in Exercitu Caligis militaribus uteretur, Germanici, & Agrippinæ filius, adoptatus fuit à Tiberio, & imperare cœpit anno Chriſti 37. Optimi Patris peſſimus filius fuit, omnibusque vitiis contaminatus, proptèr quæ omnibus exoſus, trucidatus eſt Romæ à Caſſio Cherea, aliisque conjuratis, anno ætatis ſuæ 28. Imperii 4.

Tiberius Claudius Druſi Majoris, & Antoniæ Minoris filius, Germanici frater, in Palatii angulo à Prætorianis inventus poſt Caligulæ mortem, raptus eſt, & Imperator acclamatus anno Chriſti 41. Principio Imperii optimas ſanctiones tulit, multaque opera publica extruxit. Sed multis poſtea vitiis deditus, periit ſumpto in boletis veneno, conſcia uxore Agrippina, anno ætatis ſuæ 64. Imperii 14.

Claudius Domitius Nero Cnei Domitii Ænobarbi, & Agrippinæ filius à Militibus ad Imperium evectus eſt anno Chriſti 54. Initio Imperii egregia dedit virtutis ſpecimina. Sed deindè peſſimus evaſit, nullumque fuit vitium, quo ſe non fœdaverit. Bellum Britannicum infelicitèr geſſit, felicitèr verò Parthicum per Domitium Corbulonem, & Judaicum per Veſpaſianum. Propter ſcelerum multitudinem à Senatu hoſtis judicatus eſt, & contra ipſum acclamatus Imperator in Hiſpania *Sergius Galba*. Quo accepto nuncio, ſibi mortem pugione conſcivit, anno ætatis ſuæ 32. Imperii 14.

Ser-

Sergius Sulpicius Galba Romanus è Nobiliſſima Sulpiciorum familia, patre Servio Sulpicio, matre Mummia Achaja genitus, à Militibus acclamatus eſt Imperator contra Neronem anno Chriſti 68. à Prætorianis Ottoni faventibus trucidatus eſt Romæ in Foro, caputque ipſius ad eumdem Ottonem in Caſtra miſſum. Obiit anno ætatis ſuæ 73. Imperii menſe ſeptimo.

Marcus Salvius Otto Lucii Ottonis, & Albiæ Terentiæ filius, Familia Nobili ex Etruriæ Oppido Ferentino, ægrè ferens prælatum ſibi adoptione Piſonem à Galba, militum ſibi conciliavit animos, & ab iis deductus in Caſtra Imperator eſt ſalutatus. Sed victus ab Exercitu Vitellii, qui fuerat Imperator acclamatus, ne ſibi tanto Civium ſanguine, ac periculo Imperium tueretur, pugione ſe transfixit, anno ætatis ſuæ 38. Imperii die nonageſimo quinto.

Aulus Vitellius Lucii Vitellii, & Sextiliæ filius, Romano genere nobiliſſimus à Germanico Exercitu propè Coloniam ſalutatus eſt Imperator, vivente adhuc Galba. Sed deficientibus ad Veſpaſianum Legionibus Mæſiarum & Pannoniæ, item Judææ, ac Syriæ, tractus eſt in forum religatis poſt terga manibus, & injecto cervicibus laqueo minutiſſimis ictibus excarnificatus eſt, & unco poſteà raptus eſt, & projectus in Tyberim anno ætatis ſuæ 57. Imperii menſe decimo.

Flavius Veſpaſianus, Titi Flavii Sabini, & Veſpaſiæ Polæ filius, ab Exercitu Syriaco, cujus erat Rector, dictus eſt Imperator, dum Otto, & Vitellius de Imperio contenderent, anno Chriſti 69. fuit optimus Imperator. Judæam omnem, præter Hieroſolymam, & unum, aut alterum Oppidum ſubegit,

git, obiitque in Campania anno ætatis ſuæ 69. Imperii 10.

Titus Veſpaſianus Patri ſucceſſit in Imperio anno Chriſti 79. illudque præclaris virtutibus exornatus ità ſapientèr, & felicitèr adminiſtravit, ut vulgò *humani generis deliciæ* nuncuparetur. Bellum Judaicum jam à Patre ſuſceptum, captâ Urbe Hieroſolymâ, penitùs abſolvit. Obiit ſeù ex febri, ſeù veneno non ſine ſuſpicione à fratre Domitiano propinato, anno ætatis ſuæ 42. Imperii ſecundo.

Flavius Domitianus fratri ſuo Tito Veſpaſiano ſucceſſit anno Chriſti 81. fuit peſſimus Imperator, & in expeditionibus, quas non ſemel adverſus Dalmatas, Cattos, & Dacos ſuſcepit, adverſâ uſus fortuna, trucidatus eſt in cubiculo ſuo, factâ libertorum, & amicorum conſpiratione, Principe Stephano, & conſciâ ipſius uxore Domitia, anno ætatis ſuæ 45. Imperii decimo ſexto ineunte.

Nerva Coccejus illuſtri genere ex Oppido Narnienſi natus, ab interfectoribus Domitiani Imperator ſalutatus eſt anno Chriſti 96. Princeps fuit multis virtutibus commendabilis, & pacis artibus inſignis. Sed cum proptèr ſenium fermè deſpiceretur, Trajanum adoptavit. Obiit ſtomachi dolore correptus anno ætatis ſuæ 66. Imperii primo cum dimidio circitèr.

Nerva Trajanus Ulpius poſt Nervam, à quo fuerat adoptatus, Imperium obtinuit anno Chriſti 98. & ob egregias, quibus præditus fuit, virtutes, Optimus dictus eſt. Germanos, Dacos, Armenios, Parthos, & Judæos non ſemel repreſſit, vicit, ac profligavit. In Italiam dum reverti parat, obiit apud Selinuntem Ciliciæ anno ætatis ſuæ 64. Imperii 19. cum dimidio.

Ælius

Ælius Hadrianus Ælii Hadriani, & Domitiæ Paulinæ filius, gente Hiſpanus, Romæ tamen natus, Plotinæ operâ Trajani adoptionem mentitus Imperii habenas moderari cœpit anno Chriſti 117. Judæos tumultuantes repreſſit, Urbemque Jeroſolymam Æliam Capitolinam nominavit. Obiit ex hydrope apud Bajas anno ætatis ſuæ 62. Imperii 21.

Antonius Pius Imperatori Hadriano, à quo fuerat adoptatus, ſucceſſit anno Chriſti 138. Princeps fuit tùm moribus, tùm optimis artibus clariſſimus. Bella in Britannos, Mauros, Germanos, Dacos, Judæos, Græcos feliciter geſſit, obiitque anno ætatis 72. Imperii 23. cum dimidio.

Marcus Aurelius Antoninus Annii Veri, & Domitiæ Calvillæ filius, ab Antonino juſſu Hadriani adoptatus eidem ſuffectus eſt anno Chriſti 161. Collegam ſibi ſtatim ex juſſu ejusdem adſcivit *Lucium Verum*. Studiis ſuprà modum, & intèr cætera Philoſophiæ addictus fuit. Parthos, Britannos, Cattos, Marcomanos vicit, obiitque apud Vendobonam, quæ nunc Vienna dicitur, anno ætatis ſuæ 59. Imperii 19.

Lucius Verus Ælii Cæſaris filius à M. Aurelio, ut mox dixi, adoptatus eſt, & cùm eodem imperavit. Princeps fuit luxuriæ deditus, & obiit apoplexiâ correptus in expeditione contra Germanos anno ætatis ſuæ 42. Imperii nono, teſte Cl. P. Pagio in Critica Baronii ad annum Chriſti 169. quarè errarunt *Capitolinus* in vita Marci, *Victor* in Epitome, *Caſſiodorus*, & *Eutropius*, qui annos Imperii undecim Lucio Vero aſſignant.

Lucius Aurelius Commodus M. Aurelii, & Fauſtinæ filius patri ſucceſſit anno Chriſti 180. Prin-

ceps fuit multis vitiis inquinatiſſimus, & nihilo Nerone inferior. Quapropter, cum venenum ſibi propinatum magna ex parte per vomitum rejeciſſet, ſuffocatus eſt à Narciſſo validiſſimo Palæſtrita, anno ætatis ſuæ 32. Imperii 13.

Publius Helvius, Pertinax cognominatus ab ingenii pertinacia in omnibus propoſitis, ab interfectoribus Commodi Imperator eſt renunciatus, quamvis invitus anno Chriſti 193. Princeps fuit verè antiquis moribus, & ſummâ gravitate præditus, qui Aulicorum licentiam ſeverè cohibens, ipſorum in ſe concitavit odia, & ab iiſdem trucidatus eſt maximo cum Populi, Senatusque dolore, anno ætatis ſuæ 61. Imperii menſe tertio.

Marcus Didius Severus Julianus natione Mediolanenſis Imperium à Prætorianis magna vi pecuniâ pollicitâ obtinuit. Sed acclamato interim *Peſcennio Nigro* primùm, poſteà Septimio Severo, à Senatu capitis damnatus eſt, Princeps crapulæ, deliciiſque deditus anno ætatis ſuæ 57. Imperii menſe ſecundo.

Septimius Severus, cum Didius Julianus malè probaretur in Imperio, acclamatus eſt à Germanicis Legionibus Imperator propè Carnutum anno Chriſti 193. Vicit Peſcennium, & Albinum, qui Imperium affectabant; domuit etiam Parthos, Adiabenos, & Britannos, obiitque Eboraci in Angliâ, anno ætatis ſuæ 66. Imperii 18.

Antoninus Caracalla, *& Geta*, duo Severi, & Juliæ filii pari jure poſt mortem patris imperarunt anno Chriſti 211. Sed Caracalla, ità dictus à quodam veſtis genere ad talos uſque demiſſæ, quam Militibus dedit & populo; conſortis impatiens, fratrem ſuum Getam in gremio matris interfecit.

Su-

Suſceptâ autèm expeditione adversùs Parthos occiſus eſt à Centurione Martiali propè Carras, dum levando ventri operam daret, anno ætatis ſuæ 29. Imperii 6.

Marcus Severus Opelius Macrinus, ſublato Caracalla, Imperator factus eſt à Militibus in Aſia anno Chriſti 217. Cum Parthis ancipiti eventu pugnavit, ab eorumque Rege Artabane pacem tandem emit. Quam ob rem deſpectus à Militibus, quos etiam Eliogabali Avia Julia Mæſa corruperat, è vivis ſublatus eſt in Bithynia anno ætatis ſuæ 54. Imperii ſecundo inchoato.

Heliogabalus, vel, ut legitur apud alios, *Elagabalus*, Imperator acclamatus eſt in Aſia anno Chriſti 218. Imperium peſſimè adminiſtravit, & occiſus eſt in latrina à Prætorianis Alexandro faventibus, ipſiusque corpus in Tyberim projectum anno ætatis ſuæ 18. Imperii 4.

Aurelius Severus Alexander, obtruncato Heliogabalo, ad Imperium evectus eſt anno Chriſti 222. Rempublicam ſummâ ſapientiâ rexit, obiitque anno ætatis ſuæ 26. Imperii 13.

Julius Maximinus è Thracia, Paſtor olim, & Opilio, ſublato Alexandro, à Militibus propè Moguntiam acclamatus eſt Imperator anno Chriſti 235. Sed auditâ Gordiani in Imperatorem electione, crudelitèr in ſuos ſævire cœpit. Quocircà commoto exercitu trucidatus eſt, dum quieſceret in tentorio anno ætatis ſuæ 60. Imperii tertio.

Marcus Antonius Gordianus à Militibus Imperator acclamatus eſt anno Chriſti 237. Sed cum ipſi bellum illatum fuiſſet, rebus deſperatis necem ſibi in cubiculo conſcivit anno ætatis ſuæ 80. Imperii I.

Marcus Antonius Gordianus junior ſenioris filius, qui non multò poſt electum patrem, Imperator dictus erat, cæſus paritèr eſt. In eorum locum ſubrogati ſunt *Pupienus*, & *Balbinus*, ſed cum duo iſti Imperatores intèr ſe concordes non eſſent, à Militibus contrucidati ſunt anno Chriſti 238. Imperii I.

Marcus Antonius Gordianus III. Gordiani ſenioris ex filia, vel, ſecundùm alios, ex filio nepos, Cæſar jam declaratus ex Militum voluntate, quando Pupienus, & Balbinus Imperatores facti ſunt, occiſis iiſdem, Militum, Senatuſque conſenſu Imperator inauguratus eſt anno Chriſti 238. & poſtquàm Reipublicæ præclaris ornatus virtutibus optimè præfuiſſet, occiſus eſt propè Cteſiphontem artibus Philippi anno ætatis ſuæ 22. Imperii 6.

Marcus Julius Philippus, occiſo Gordiano, Imperium obtinuit anno Chriſti 244. ludos Sæculares celebravit, & movens contra Decium Imperatorem à Militibus ſalutatum, occiſus eſt à ſuis Veronæ anno Imperii 5.

Marcus Quintus Trajanus Decius, cum à Philippo contra Marinum miſſus eſſet, Imperator ab Exercitu in Illyrico dictus eſt anno Chriſti 249. Scythas multis præliis vicit, ab ipſis verò tandem in inſidias tractus obiit, crediturque in Palude demerſus anno ætatis ſuæ 50. Imperii 2. necdùm expleto.

Cajus Valens Hoſtilianus, occiſo Decio, à Senatu Imperator eſt ſalutatus, ſed non multò poſt electionem ſuam obiit ex peſtilentia anno 251.

Cajus Vibius Trebonianus Gallus acclamatus eſt poſt Decium à Militibus Imperator, ſed à Militibus ejus ignaviam deſpicientibus occiſus eſt anno ætatis ſuæ 47. Imperii 3. *Voluſianus* ejus filius factus conſors

ſors Imperii unâ cum patre à Militibus trucidatus eſt.

Cajus Julius Æmilianus, natione Maurus, Imperator à Militibus factus eſt anno Chriſti 254. At, *Valeriano* ad Imperium acclamato, à propriis Militibus metu civilis belli occiſus eſt propè Spoletium anno ætatis ſuæ 40. Imperii menſe tertio.

Publius Licinius Valerianus ab Exercitu Rhætico ſalutatus eſt Imperator anno Chriſti 254. Contra Saporem Perſarum Regem pugnaturus ab eodem captus eſt anno Imperii ſexto. Obiit tandem poſt miſerandam ſervitutem, à qua nullis precibus, nulloque pretio potuit exolvi, excoriatus à Perſis, & ſale conſperſus anno ætatis ſuæ 76.

Publius Licinius Gallienus Valeriani filius à patre Cæſar jam factus, rerum ſummâ ſolus potitus eſt eodem capto, Imperatorque dictus eſt anno Chriſti 260. occiſus eſt propè Mediolanum anno ætatis ſuæ 50. Imperii poſt patrem 8.

Marcus Aurelius Claudius Gallieno mortuo votis omnium dictus eſt Imperator anno Chriſti 268. Obiit Sirmii anno ætatis ſuæ 32. Imperii ſecundo.

Marcus Aurelius Quintillus Claudii frater, vir optimis moribus conſpicuus, fratre mortuo, à Senatu Imperator factus eſt anno Chriſti 270. Verùm ipſe huic tanto ſuſtinendo oneri ſe imparem cernens, venas ſibi ſolvit die decimo ſeptimo Imperii ſui.

Valerius Aurelianus à Militibus evectus eſt ad Imperium anno Chriſti 270. dùm contrà Perſas revertitur, interfectus eſt à Militibus anno Imperii ſui quinto cum dimidio.

Marcus Claudius Tacitus, poſt ſex menſium In-

terregnum, Imperator electus eſt à Senatu invitus, ac reluctans anno Chriſti 275. Princeps optimus, dum ex Aſia in Europam pergeret, obiit Tarſi aut ex febri, aut ex Militum inſidiis, Imperii menſe ſexto.

Marcus Annius Florianus, Taciti frater, mortuo fratre, arripuit Imperium anno Chriſti 276. interfectus eſt à Militibus Tarſi, acclamato Probo. Alii autèm ſcribunt, ipſum ſibimet necem ſolvendo venas intuliſſe.

Marcus Aurelius Probus à Militibus Imperator electus eſt in Oriente anno Chriſti 276. cum eſſet diſciplinæ Militaris ſeveriſſimus cuſtos, à Militibus propè Sirmium interemptus eſt anno ætatis ſuæ 50. Imperii ineunte ſeptimo.

Marcus Aurelius Carus, occiſo Probo, Imperator à Militibus acclamatus eſt anno Chriſti 282. Obiit ictu fulminis propè Cteſiphontem ad Tigrim Fluvium anno Imperii ſui ſecundo.

Marcus Aurelianus Carinus Cari filius natu major, à patre cum Numeriano fratre ad Imperii conſortium adſcitus, Imperii habenas moderari cœpit anno Chriſti 283. Contra Diocletianum Imperatorem factum ſæpiùs conflixit, tandem à ſuis deſertus interfectus eſt à Tribuno ſuo propè Murſiam in Mæſia anno Imperii ſecundo inchoato.

Valerius Diocletianus Imperator factus eſt à Militibus in Oriente anno Chriſti 284. Chriſtianos ſæviſſimè perſecutus eſt, depoſuitque Imperium, poſtquàm illud per annos 21. tenuiſſet.

Marcus Aurelius Valerius Maximianus, cognomento *Herculius*, quod ſe de genere Herculis jactitaret, à Diocletiano Imperator ſibique collega factus

ctus eſt anno Chriſti 286. Fuit Princeps ſæviſſimus, & Reipublicæ peſtis. Quo die Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani depoſuit Purpuram, & in Lucaniam ſeceſſit anno Imperii ſui 19. ſeu anno Chriſti 305. ut videre eſt apud clariſſimum Pagium in Critica Baronii, ubi ex antiquis Hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus, & ex optimorum Numiſmatum fide ſeriem Imperatorum,eorumque geſta juxtà accuratiſſimam Chronologiam latè proſequitur: Sed hæc ſummatim attigiſſe ſufficiat, ne longius, quàm par ſit, noſtrum protrahatur colloquium.

COLLOQUIUM II.

De continua ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam in tribus primis ſæculis rexerunt.

M. CHronologia Pontificia, cum ſit Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pars maximè neceſſaria, accuratè, quantum fieri poteſt, præfigi debet. Alioquin, quid, amabo, certi in Hiſtoria Eccleſiaſtica eſſe poterit, ſi tenebrarum, & confuſionis plena ſint tempora, nec quot quisque Pontifex Romanus annis ſederit, ac quando Pontificatum inierit & Eccleſiam regendam ſuo Succeſſori reliquerit, compertum ſit, atque exploratum? Idem eſto judicium de ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam tenuerunt. Niſi enim hæc Epiſcoporum ſeries

ries accuratè, uti par eſt, texatur, incerta, & tenebris obſita remanebunt tempora, nec ullus planè invenietur, qui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſo in tanta rerum caligine oberranti facem præferre valeat. Quocircà, ut major lux affundatur Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, debemus ſedulò inveſtigare, præfigere, & in optimo lumine collocare ſeriem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam tribus primis ſæculis occuparunt. Ordiemur autem ab Eccleſia Romana, quæ Caput eſt, & Mater omnium Eccleſiarum.

D. Primum Eccleſiæ Romanæ Summum Pontificem fuiſſe S. Petrum Apoſtolorum Principem; & Chriſti in Terris Vicarium, lippis ac tonſoribus notiſſimum eſſe certiſſimè ſcio. Aſt non ità certa eſt, atque perſpicua ſeries Pontificum, qui, poſt Sanctum Petrum, Eccleſiæ Romanæ Clavum gubernarunt. Vellem igitùr, ut me impræſentiarum edoceres ſeriem, & nomina Summorum Pontificum, qui in tribus primis Eccleſiæ ſæculis Sancto Petro ſucceſſerunt, nec non annos, per quos quiſque Pontifex Sedem Romanam tenuit.

M. In hac deſcribenda ſerie Summorum Pontificum, qui in tribus primis Eccleſiæ Sæculis Sedem Romanam tenuerunt, Ducem ſequar Clariſſimum, & de Hiſtoria Eccleſiaſtica optimè meritum Patrem *Antonium Pagium*, qui in ſua Critica Baronii, Eminentiſſimi Annalium Parentis, librum Pontificalem, qui *Anaſtaſio* Bibliothecario, Noni Sæculi Scriptori vulgò tribuitur, & in quo veterum Pontificum Romanorum texitur Catalogus, à multis mendis, quibus antehàc ſcatebat, repur-

ga-

gavit ad normam decem veterum Pontificum Catalogorum, qui necdum fuerant editi, quique in Bibliothecis Regis Chriſtianiſſimi, Colbertina, & Thuanea aſſervantur. Porrò annum, quo vel Summi Pontifices inierunt Pontificatum, vel è vivis exceſſerunt, notâ Conſulum indicabo, quia ut optimè ait doctiſſimus Annalium Eccleſiaſt. Scriptor *Baronius* ad annum Chriſti 69. num. 36. *Tempora adnumerata per Conſules libentioribus ſunt accipienda auribus, cùm cæteris illa frequentior, liberalior, & noſcatur Chronographia, atque in uſum frequentiorem accepta, quæ à faſtis deducta eſt Conſularibus. Certè quidem cùm vetera monumenta in antiquis Scriptoribus interdum invenimus eſſe Conſulibus conſignata, magno afficimur gaudio, perindè ac ſi fax aliqua in tenebris oberranti ex optato præfulgeat.* Hoc pacto Hiſtoriæ Eccleſiæ veritati conſulemus, cujus fides periclitatur, quando non ſibi conſtat ratio temporum. *Ubi temporum ratio non cohæret, ibi ne Hiſtoria quidem vera eſſe poteſt*, ait *Tatianus* Oratione adversùs Græcos tom. 1. Bibliothecæ Patrum Græco-latinæ. Rem igitur aggrediamur.

Sanctus *Petrus*, qui primus in Eccleſia Romana Pontificatum geſſit, ſedit, juxta Authorem Chronici Damaſi, annis vigintiquinque, menſe uno, & ſub Nerone martyrium fecit die XXIX. menſis Junii anni Chriſti, ut cenſet Cl. Pagius, ſexageſimi quinti, vel ut ipſe probabiliùs autumo, ſexageſimi ſexti, Conſulibus C. Lucio Teleſino, & C. Suetonio Paulino. S. Petro ſucceſſit *Linus*, qui ad Cœleſtem Patriam migravit, non quidem anno Chriſti 77. ut Baronius exiſtimavit, ſed anno Chriſti 67. ut liquidò colligitur ex Chronico Dama-

maſi, in quo ſic legitur: *Linus ſedit annis duodecim, menſibus quatuor, diebus decem. Fuit temporibus Neronis à Conſulatu Saturnini, & Scipionis, uſque Capitone, & Rufo*. Ex quo liquet, Linum objiſſe anno Chriſti LXVII. qui notatur Conſulatu *Fonteii Capitonis, & C. Julii Rufi*. Obſervat tamen Doctiſſimus *Pagius* in Chronicon Damaſi, circa annos Pontificatus Lini irrepſiſſe mendum: nec enim legendum eſt: *Linus ſedit annis duodecim &c.* ſed meliùs cum auctiori Chronico veterum Pontificum ſic legendum eſt: *Linus ſedit annis XI.* nàm ab anno Chriſti LVI. quo Conſules fuerunt *Saturninus*, & *Scipio*, uſque ad annum Chriſti LXVII. quo Conſules fuerunt *Fontejus Capito, & C. Julius Rufus*, non anni duodecim, & quatuor menſes fluxerunt. Quapropter, ut Chronico Damaſi ſua conſtet veritas, dicendum eſt, Linum per decem annos, hoc eſt ab anno Chriſti *56.* uſque ad annum Chriſti *66.* quo ſub Nerone cæſus eſt S. Petrus, fuiſſe S. Petri in Sede Romana Vicarium, ſicut tradiderunt benè multi Sancti Patres, eumque, mortuo S. Petro, ab anno Chriſti LXVI. uſque ad annum LXVII. Pontificatum tenuiſſe.

Lino ſucceſſit *Clemens*, ut teſtatur Tertullianus lib. de Præſcript. Hæret. cap.32. & vetuſtus Author Conſtitutionum Apoſtolicarum. Sedit autem Clemens, Eccleſiamque Romanam rexit uſque ad finem anni Chriſti LXXVI. ſic enìm legitur in Chronico Damaſi: *Clemens annis novem, menſibus undecim. Fuit temporibus Galbæ Veſpaſiani, à Conſulatu Trachali, & Italici, uſque Veſpaſiano VII. & Tito Cæſare V.* Clemens itaque anno Chriſti LXVII. Lino ſucceſſit, & Eccleſiam rexit ad finem anni Chri-

ſti

ſti LXXVI. quo Conſules fuerunt Veſpaſianus Auguſtus VII. & Titus Cæſar V.

Clementi ſucceſſit *Cletus* juxta Chronicon Damaſi anno Chriſti LXXVII. Conſulibus *Veſpaſiano Aug. VIII. & Tito Cæſare VI.* Sedit annis ſex, menſibus duobus, diebus ſeptem, & migravit ad Dominum anno Chriſti octogeſimò tertio, qui Conſulatu *Domitiani Auguſti IX. & Petilii Rufi II.* inſignitur.

Cleto ſubſtitutus eſt *Anacletus*, qui, ut legitur in Chronico Damaſi, ſedit annis XII. menſibus decem, diebus tribus. Fuit temporibus Domitiani, à Conſulibus *Domitiano X. & Sabino*, *uſque Domitiano XVII. & Clemente*. Anacletus igitur in locum Cleti ſuffectus eſt anno Chriſti octogeſimo tertio, quo *Domitianus IX. & Rufus II.* Conſules deſignantur. Nàm, ut optimè obſervat Pagius ad annum Chriſti 101. in Chronico Damaſi Pontificatus Succeſſoris inchoatur à Conſulibus, qui poſt mortem Deceſſoris annum aperuere, undè in eo dicitur, Anacletum injiſſe Pontificatum *Domitiano X. & Sabino* Conſulibus, qui annum Chriſti octogeſimum quartum aperuere, quamvis reverà Anacletus ſucceſſerit Cleto anno præcedenti Conſulibus Domitiano IX. & Rufo II. obitus Anacleti incidit in annum Chriſti nonageſimum quintum, quo Conſules fuerunt *Domitianus XVII. & T. Flavius Clemens*.

Anacleto ſucceſſit *Evariſtus*, qui Pontificatum iniit anno Chriſti nonageſimo quinto, & martyrio fuit coronatus anno Chriſti CVIII. Conſulibus *Ap. Annio Treboniano Gallo, & M. Attilio Metilio Bradua*. Sic enim legitur in Chronico Damaſi: *Evariſtus*

riſtus annis tredecim, menſibus ſeptem, diebus duobus. Fuit temporibus noviſſimis Domitiani, & Nervæ à Conſulatu Valentis, & Veri. (legendum *Veteri*) *uſque Gallo, & Bradua.* Irrepſit tamen in Chronicon Damaſi error circa annos Pontificatus Evariſti. Loco ſiquidem *tredecim annis*, legendum eſt, *annis duodecim*, ut Conſulatus, ſub quò Evariſtus Pontificatum iniit, & Conſulatus, ſub quò vivere deſiit, apertè evincunt. Evariſtus quippè Pontificatum iniit anno Chriſti nonageſimo quinto, *Domitiani XVII. & Flavii Clementis* Conſulatu notato, obiitque anno Chriſti CVIII. menſibus, & diebus incertis, Conſulibus *Gallo, & Bradua*.

Mortuo Evariſto, *Alexander* anno Chriſti CVIII. ad Eccleſiæ Romanæ gubernacula admotus eſt, qui juxta Chronicon Damaſi *ſedit annis octo, menſibus duobus, die uno. Fuit temporibus Trajani, à Conſulatu Palmæ, & Tulli, uſque Æliano, & Vetere.* Ex quo apparet, Alexandrum, qui Pontificatum obtinuit anno Chriſti CVIII. *Coſs. Gallo, & Bradua*, Martyrium ſubjiſſe anno Chriſti CXVI *Coſs. Ælio Lamia, & Æliano Vetere.*

Alexandrum *Sixtus Primus* excepit, qui anno CXXVI. vitâ functus eſt. Sic enim legitur in Chronico Damaſi: *Sixtus annis decem, menſibus tribus, diebus viginti uno. Fuit temporibus Hadriani à Conſulatu Nigri, & Aproniani, uſque Vero III. & Ambibulo, qui Conſules fuerunt anno Chriſti CXXVI.* Sixtus itaque Primus eodem anno, quo Alexander è vivis exceſſit, ſeu anno CXVI. Pontificatum iniit, & ad Deum migravit anno Chriſti CXXVI.

Sixto ſucceſſit *Teleſphorus*, qui ſedit annos undecim, menſibus tribus, diebus tribus, & martyrium

rium paſſus eſt anno Chriſti cxxxvii. ut videre eſt in Chronico Damaſi; in quo ſic legitur: *Teleſphorus annis undecim, menſibus tribus, diebus tribus. Fuit temporibus Macrini* (legendum *Hadriani*) *à Conſulatu Titiani, & Gallicani, uſque Cæſare, & Balbino,* qui Conſules fuerunt anno Chriſti cxxxvii. Quapropter Teleſphorus Pontificatum ſuſcepit anno Chriſti cxxvi. & obiit anno cxxxvii. qui *Lucii Cæſaris II. & P. Cælii Balbini Vibullii* Conſulatu notatur.

Eodem anno Chriſti cxxxvii. Romanus Pontifex inauguratus eſt *Hyginus*, qui annos dumtaxat quatuor ſedit, ſicut legitur in auctiori Chronico veterum Pontificum, in Codice Palatino-Vaticano, in Chronico, & in Hiſtoria Eccleſiaſtica Euſebii. Cùm igitur Hyginus fuerit Pontifex ordinatus anno Chriſti cxxxvii. obiit anno cxli. quo Conſules fuerunt *Peducæus Syloga Priſcinus, & T. Hænius Severus*. Manifeſtus igitur error irrepſit in Chronicon Damaſi, in quo ſic legitur: *Hyginus annis duodecim, menſibus tribus, diebus ſex. Fuit temporibus Veri, à Conſulatu Gallicani, & Veteris, uſque Præſente, & Rufino*. Hìc, inquam, manifeſtus occurrit error. Nam, ut mox obſervavi, Teleſphorus Deceſſor Hygini obiit anno Chriſti cxxxvii. at Conſulatus *Gallicani, & Veteris* incidit dumtaxat in annum cl. Conſulatus verò *Præſentis, & Rufini* connectitur cum anno Chriſti cliii. ex quo planè ſequitur, Chronicon Damaſi hac in parte mendoſum eſſe, ac interpolatum.

Anno cxli. *Pius* in Pontificatu ſucceſſit Hygino, & ſedit per decem annos, menſes quatuor, dies tres, ac ſubindè mortuus eſt anno Chriſti cli.

Quin-

Quintilii, *Condiani*, & *Quintilii Maximi* Conſulatu inſignito. Unde corruptum eſt per hæc tempora Chronicon Damaſi. In eo quippè deeſt Anicetus, & de Pio Pontifice hæc leguntur: *Pius annis viginti, menſibus quatuor, diebus viginti uno. Fuit temporibus Antonini Pii, à Conſulatu Clari, & Severi uſque diebus Auguſtis.* At Pium non annis viginti, ſed tantùm decem, & aliquot menſibus ſedere potuiſſe, ex eo maximè liquet, quod anno IV. Antonini Pii Imperatoris fuit electus Pontifex. Anicetus verò Pii Succeſſor eodem imperante Antonino, Pontificatum geſſit. Si autem Pius ſediſſet annos viginti, non potuiſſet Anicetus, imperante Antonino, Pontificatum gerere, quia Antoninus Pius poſt Hadriani mortem imperavit dumtaxàt annos XXII. menſes VII. dies XXVI.

Mortuo Pio Papa, in ejus locum aſſumptus eſt *Anicetus* anno Chriſti CLI. qui per decem annos Pontificatum tenuit, & obiit anno Chriſti CLXI. quo Conſules fuerunt *M. Ælius Aurelius Verus Cæſar*, & *L. Ælius Commodus II.*

Eodem anno CLXI. Aniceto Papæ demortuo ſucceſſit *Soter*, qui ſedit annos novem, & aliquot menſes, ac dies, & obiit anno Chriſti CLXX. *Cornelii Cethegi*, & *C. Erucii Clari* Conſulatu inſignito, ut legitur in auctiori Chronico Veterum Romanorum Pontificum. Chronicon ſiquidem Damaſi depravatum eſſe obſervat Cl. Pagius ad annum Chriſti LXXVII.

Mortuo Aniceto anno Chriſti CLXX. ſucceſſit *Eleutherus*, qui ſecunda die menſis Maii ejuſdem anni fuit inauguratus Pontifex, & ad Deum migravit die XXV. menſis Maii anni CLXXXV. *Materni*, & *Bra-*

& Braduæ Conſulatu notato, poſtquàm ſediſſet annos quindecim, dies viginti quatuor.

Eodem anno Chriſti CLXXXV. in locum Eleutheri ſubrogatus eſt *Victor*, qui ſedit annos duodecim, menſem unum, dies ſedecim, & è vivis obiit anno Chriſti centeſimo nonageſimo ſeptimo, quo Conſules fuerunt *Claudius Lateranus, & Titius Rufinus*.

Zephirinus eodem Chriſti anno CXCVII. ſucceſſit Victori Papæ, & mortuus eſt die decima Julii anni Chriſti CCXVII. quo Conſules fuerunt *C. Brutius Præſens, & T. Meſſius Extricatus II.* poſtquam ſedit annos novemdecim, menſes undecim, dies quinque.

Zephirino ſucceſſit *Callixtus*, qui Pontificatum iniit die 18. menſis Julii anni Chriſti CCXVII. ſedit annos quinque, menſes duos, dies decem, & in vivis eſſe deſiit anno Chriſti CCXXII. qui in Faſtis notatur Conſulatu *M. Aurelii Antonini Elagabali Aug. IV. & M. Aurelii Severi Alexandri Cæſaris*.

Urbanus ſucceſſor Calliſti menſe Octobri anni Chriſti CCXXII. Pontificatum iniit. Sedit annos ſeptem, & aliquot menſes, ac dies, & tandem anno Chriſti CCXXX. *L. Virii Agricolæ, & Sex. Catii Clementini* Conſulatu notato mortalitatem explevit.

Pontianus ſucceſſor Urbani die vigeſima ſecundâ menſis Junii anni Chriſti CCXXX. ordinatus fuit Pontifex, & die XXVIII. menſis Septembris anni CCXXXV. Coſs. *Severo, & Quinctiano* obiit. Sedit igitur Pontianus annos quinque, menſes três, & dies ſeptem, à die nempè XXII. menſis Junii anni CCXXX. uſque ad diem viceſimam octavam menſis Septembris anni CCXXXV.

Anterus ſucceſſit Pontiano die vigeſima prima

D men-

menſis Novembris anni Chriſti ccxxxv. & exceſſit è vivis die tertia menſis Januarii anni ccxxxvi. Coſs. *Julio Vero Maximino Aug. & Julio Africano*. Sedit Anterus menſem unum, & dies tredecim, die emortuali excluſo.

Fabianus poſt mortem Anteri fuit ordinatus Romanus Pontifex die xi. menſis Januarii anni Chriſti ccxxxvi. & mortem pro Chriſto oppetiit die xx. menſis Januarii anni ccl. *ſub Conſulatu Decii II. & Grati*. Unde ſedit annos xiv. & dies x.

Sublato è vivis Fabiano anno Chriſti ccl. vacavit Sedes uno anno, hoc eſt, uſque ad annum ccli. quo *Cornelius* ad Pontificatum fuit evectus, Conſulibus *C. Trajano Decio Aug. III. & Q. Herennio Hetruſco Decio* Cæſare, & poſtquam ſediſſet unum annum, menſes tres, dies decem, migravit ad Dominum Centumcellis, die quarto menſis Septembris anni Chriſti cclii. *Conſulibus C. Vibio Treboniano Gallo Auguſto II. & C. Vibio Voluſiano Cæſare*.

Poſt diem decimum quartum menſis Septembris ejusdem anni cclii. *Lucius* fuit Romanus Pontifex conſecratus. Dies ejus Ordinationis, duratio Sedis, ejusque poſt Cornelii obitum vacatio in obſcuro ſunt. Probabiliùs tamen cum *Pearſonio*, & *Pagio* cenſeo, Lucium Romæ Pontificem ordinatum fuiſſe die xxv. menſis Septembris anni cclii. eumque menſes quinque integros, dies decem ſediſſe, & mortuum fuiſſe die quarta menſis Martii anni inſequentis, ſeu anni Chriſti ccliii. *quo Coſs. fuerunt C. Vibius Voluſianus Aug. II. & M. Valerius Maximus*.

Poſt Lucii obitum vacavit Sedes menſes duos, dies ſex. Die autem decimo tertio menſis Maii an-

anni Chriſti CCLIII. *Stephanus* Pontificatum obtinuit. Sedit annis quatuor, menſibus duobus, diebus viginti uno. Martyrium paſſus eſt anno Chriſti CCLVII. *P. Licinio Valeriano Aug. IV. & P. Licinio Gallieno Aug. III.* Coſs.

Sixtus Papa hujus nominis II. ſucceſſit Stephano die viceſima quarta menſis Auguſti ejusdem anni CCLVII. Sedit menſes XI. dies ſex, & gloriâ martyrii donatus eſt anno Chriſti CCLVIII. Coſs. *M. Aulio Memmio Tuſco, & Baſſo*.

Poſt martyrium Sixti, vacavit Sedes anno fermè uno, ideſt uſque ad diem XI. Kal. Aug. anni Chriſti CCLIX. Die autem vigeſima ſecunda menſis Julii anni Chriſti CCLIX. *Æmiliani, & Baſſi* Conſulatu inſigniti *Dionyſius* fuit ordinatus Pontifex, & obiit die vigeſima ſexta menſis Decembris anni Chriſti CCLXIX. Conſulibus *M. Aurelio Claudio Aug. II. & Paterno*. Sicque Dionyſius ſedit annos decem, menſes quinque, dies quatuor, emortuali nempè excluſo.

Sedes Romana poſt obitum Dionyſii vacavit duobus diebus. Unde die vigeſima octava menſis Decembris ejusdem anni CCLXIX. *Felix* hujus nominis Primus fuit ad Pontificatum promotus. Sedit annis quatuor, menſibus undecim, diebus viginti quinque, & mortuus eſt die vigeſima ſecunda menſis Decembris anni Chriſti CCLXXIV. Coſs. *Aureliano Aug. III. & C. Julio Capitolino*.

Eutychianus ſucceſſit Felici in Pontificatu. Sed die tantùm quinta Januarii anni Chriſti CCLXXV. quo Conſules fuerunt *L. Domitius Aurelianus Auguſtus IV. & T. Avonius Marcellinus*, fuit Romanus Pontifex ordinatus. Quare poſt Felicis obitum

vacavit Sedes diebus tredecim. Sedit autem Eutychianus annis octo, menſibus undecim, diebus tribus,& mortuus eſt die VII. menſis Decembris anni Chriſti CCLXXXIII. Coſs. *M. Aurelio Caro Aug. II. & M. Aurelio Carino*. Legitur quippè in Chronico Damaſi: *Eutychianus annis octo, menſibus undecim, diebus tribus. Fuit temporibus Aureliani III. & Marcellini uſque in diem Idus Decembris Caro II. & Carino Conſulibus*. Conſtat autem, *Carum*, *& Carinum* Conſulatum geſſiſſe anno Chriſti CCLXXXIII.quo vitâ functus eſt Eutychianus Pontifex Romanus.

Poſt mortem Eutychiani vacavit Sedes dies octo. Unde decima quinta die menſis Decembris anni CCLXXXIII. *Cajus* fuit ordinatus Pontifex, ſeditque annos duodecim, menſes quatuor, dies ſeptem, ut legitur in Chronico Damaſi, & obiit die 22. menſis Aprilis anni Chriſti ducenteſimi nonageſimi ſexti *Coſs. Diocletiano Aug. VI. & Conſtantio Cæſare II.*

Poſt obitum Caii vacavit Sedes duobus menſibus, & octo diebus. *Marcellinus* ſiquidem poſt Cajum ſuſcepit Pontificatum pridie dumtaxàt Kal. Julias, ſeu die trigeſimâ menſis Junii anni Chriſti ducenteſimi nonageſimi ſexti. Sedit autem Marcellinus annis octo, menſibus tribus, diebus viginti quinque, ac ſubindè obiit die XXIV. Octobris anni Chriſti CCCIV. Conſulibus *Diocletiano Aug. IX. & Maximiano Herculio Aug. VIII.* Habes nunc in Compendio accuratiorem ſeriem Chronologicam Summorum Pontificum, qui tribus primis Eccleſiæ Sæculis Sedem Romanam occuparunt, ſuâque pietate illuſtrarunt.

D. Nunquam igitur, ut video, tot inter per-

perſecutiones, quibus Eccleſia in tribus primis Sæculis exagitata fuit, interrupta eſt ſeries Pontificum, qui à tempore S. Petri Romanam Sedem obtinuerunt.

M. Nunquam hæc ſeries interrupta eſt, ſingulari favente patrocinio, quo Deus Eccleſiam Sponſam ſuam dignatus eſt. Hinc optimo jure Tertullianus in lib. de præſcript. cap.32. efficax depromit argumentum ad oppugnandos Hæreticos, qui hanc ab ætate Apoſtolorum continuam in ſuis Eccleſiis Epiſcoporum ſucceſſionem exhibere haud poſſunt: *Edant*, inquit, *origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverint, habuerit autboritatem, & Anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt: Sicut Smyrnæorum Eccleſia habens Polycarpum ab Joanne conlocatum refert: ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit. Proindè utique & cætera exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatu conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habent.* Eodem argumento, quod Hæreticorum jugulum petit, ſæpiùs contra Donatiſtas à vera Eccleſia extorres uſus eſt S. Auguſtinus in libris, quos adversùs illos lucubravit.

D. Vim iſtius argumenti probè capio. At optarem, ut mihi indicares Opera, ſi quæ ſint, ab illis trium priorum Eccleſiæ Sæculorum Romanis Pontificibus edita. Ea quippe validiſſima ſuppeditarent argumenta ad convincendam perfidiam noſtri temporis Hæreticorum, qui, ut frequenter ab ipſis audivi, tria priora Eccleſiæ Sæcula plenis,

ac crepitantibus buccis *Sæcula aurea* appellitare ſolent, in quibus etiam, ut dictitant, Apoſtolorum doctrina nullâ adhuc erroris labe aſperſa, ſed pura, & illibata vigebat.

M. Certum eſt, quasdam eſſe genuinas veterum illorum Pontificum Decretales Epiſtolas, cujuſmodi ſunt Epiſtolæ S. Cornelii Papæ, quæ extant inter Opera S.Cypriani;Epiſtolæ Decretales Julii I. quæ referuntur à S.Athanaſio Apolog.2.Epiſtolę Liberii, quæ à S. Hilario in fragmentis recenſentur; Epiſtola Damaſi ad Illyrici Epiſcopos, quam Theodoretus lib.2. Hiſt. Eccleſ. cap.22. excripſit, & aliæ ejusdem Pontificis Epiſtolæ, quæ Operibus S. Hieronymi inſertæ ſunt. Has, inquam, veterum Pontificum Romanorum Epiſtolas Decretales, quas vel laudant Sancti Patres, vel antiqui Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Authores recenſent, genuinas eſſe, certiſſimè conſtat. Cæterùm, alias Decretales Epiſtolas, quæ veteribus Romanis Pontificibus uſque ad Siricium adſcribuntur, ſuppoſititias eſſe, easque ex officina cujusdam Iſidori Mercatoris prodiiſſe concors eſt omnium eruditorum hujus ætatis Criticorum ſententia. Quocircà ad Apocryphorum claſſem ablegari debent iſtæ veterum RomanorumPontificum Decretales Epiſtolæ, ſcilicèt quinque Sancti Clementis, tres Anacleti, duæ Evariſti, tres Alexandri, duæ Sixti I. unica Eleutherii, quatuor Victoris, duæ Zephyrini, duæ Calliſti I. unica Urbani I. duæ Pontiani, unica Anteri, tres Fabiani, tres Cornelii, quarum una inſcribitur: *Chariſſimis, atque dilectiſſimis Fratribus Sanctæ Dei Eccleſiæ Filiis, & omnibus in Domino rectâ fide famulantibus*. Altera: *Ruſo Coepiſcopo*. Tertia: *Lupicino Vienneuſi Epi-*

Epiſcopo. Unica Lucii, duæ Stephani I. duæ Sixti II. duæ Dionyſii, tres Felicis I. duæ Eutychiani, unica Caii, duæ Marcellini, duæ Marcelli I. tres Euſebii, una Melchiadis, una Silveſtri, una Marci, duæ Felicis II. plures denique Epiſtolæ, quæ adſcribuntur Damaſo. Ne igitur in Epiſtolis veterum Pontificum Romanorum hallucineris, & ſpurias cum genuinis eorum Epiſtolis promiſcuè confundas, oportet ut huic acuratiſſimo Critices diſciplinæ peritorum judicio conſtanter adhæreas.

D. Ægrè adducor ut in eam Criticorum deſcendam ſententiam, quæ omnem detrahit authoritatem his veterum Pontificum Romanorum Epiſtolis, & haud parum favere videtur Hæreticis, qui omnem ſuam operam in id potiſſimum conferunt, ut antiquorum monumentorum, quæ Romanorum Pontificum authoritatem, & avitam Eccleſiæ diſciplinam adſtruere poſſunt, fidem elevent, & jejunis planè, frigidisque conjecturis veritatem labefactent.

M. Bona verba quæſo. His certè ſpuriis veterum Pontificum Romanorum Epiſtolis non indiget Sancta Romana Eccleſia, quia ex legitimis, germanisque aliorum Pontificum Romanorum Epiſtolis Decretalibus ſatis ſuperque corroborata ſubſiſtit, ut optimè obſervat Eminentiſſimus Annalium Parens Cardinalis Baronius tom. x. ad annum Chriſti 863. Baronio ſuccinunt doctiſſimi Cardinales *Perronius*, & *Bona*, nec non *Petrus de Marca* Archiepiſcopus Pariſienſis, *Antonius Auguſtinus* Tarraconenſis Epiſcopus, *Sirmondus*, *Petavius*, *Labbaus*, *Chriſtianus Lupus*, *Emmanuel Schelſtratius*, & innumeri Catholici Doctores, quos hac in re Hæreticis patrocinari voluiſſe, nemo, qui micam, vel minimam

rationis ſcintillam habeat, aſſerere audeat. Non inficior quidem *Blondellum*, Scriptorem apud Calviniſtas celebrem, lato calamo probaſſe in libro, cui titulus eſt: *Pſeudo-Iſidorus, & Turrianus vapulantes*, ejusmodi veterum Pontificum Epiſtolas Decretales priſcis illis Pontificibus eſſe abjudicandas; at non ideò Blondelli ſententia, quaſi ſolos Hæreticos nacta eſſet patronos, proſcribi debet, cum certo certius ſit, id antè Blondellum animadvertiſſe viros apprimè Catholicos, tamque ſolidis communiiſſe rationibus, ut mox ſeſe omnibus deridendum propinaret ille, qui detritas, & obſoletas illas merces venditare, & ſpurios fœtus prò genuinis obtrudere vellet.

D. Cedo mihi, ſi placet, momenta, quibus moventur periti hujus temporis Critici, ut prædictas Epiſtolas Decretales priſcis Romanis Pontificibus abjudicent: Audivi enim ſæpius, quosdam eſſe intemperantioris Critices viros, qui præpoſterè omnia in dubium revocant, & antiqua monumenta, quæ non ſunt ad ipſorum ſalivam temperata, adducto ſupercilio, & plusquam dictatoria authoritate ſuppoſitia eſſe quaſi è tripode pronunciant. Id genus hominum, qui novum in Eccleſiam vellent invehere Pyrrhonismum, odi, & execror. Quamobrem audire geſtio argumenta, quæ in medium proferunt periti hujus temporis Critici, quæ ſi rem, ut dicis, planè conficiant, à me nullo negotio aſſenſum impetrabunt.

M. Rem æquiſſimam poſtulas. Abſit enim ut hos imitari velim Pſeudo-Magiſtros, qui inflati typho ſuperbiæ omnia, etiamſi certiſſima antiquitatis monumenta, eo ſolo nomine falſi inſimulant, quia

quia *Magiſter dixit*, vel rationes, ſi quas producunt, inſtar aranearum telæ adeò leves ſunt, ut unico flatu confeſtim exſufflari poſſint. Audi igitur argumenta, quæ viros eruditos, & veritatis ſtudioſos convincere poſſunt. In primis, ejusmodi Epiſtolæ Decretales priſcis Romanis Pontificibus ideò affictæ dicuntur, quia ſub finem ſeptimi ſæculi confictæ, & conſarcinatæ fuerunt, quippè quæ ſententiis Canonum, Legum etiam Civilium, & Sanctorum Patrum, qui in quarto Eccleſiæ Sæculo floruerunt, magna ex parte, turpi Anachroniſmo contextæ ſunt, ut Sole clarius ante *Blondellum* in Prolegomenis Pſeudo-Iſidori cap. 13. evicit Bellarminus in Diſſertatione inedita. Unde patet, harumce conſarcinatorem Epiſtolarum reum eſſe turpiſſimi plagii, & longè poſteriorem ætate Romanorum Pontificum, qui primis tribus Sæculis Sedem Romanam tenuerunt. Idque luculentiùs confirmari poteſt ex Scripturæ Sacræ textibus, qui paſſim in his Epiſtolis Decretalibus laudantur juxtà Verſionem vulgatam à S. Hieronymo in quinto ſæculo concinnatam. Quî autem fieri poteſt, ut Romani Pontifices, qui tribus primis Sæculis Eccleſiam rexerunt, Scripturam Sacram in ſuis Epiſtolis Decretalibus uſurpaverint, atque citaverint juxtà Verſionem, quam adornavit S.Hieronymus,& quæ, ut norunt omnes, progreſſu tantum temporis authoritatem in Eccleſia obtinuit. Ad hæc,accedit ſtyli ſimilitudo,idemque planè in omnibus illis Epiſtolis Decretalibus dicendi, & ſcribendi character, qui evidentèr probat, eas non à diverſis Pontificibus, ſed ab uno potius Authore fuiſſe exaratas, qui ſemper, intèr ſcribendum, uſus eſt eodem ſtylo, eoque ſordido, ac

barbaro, qui ſanè ab elegantia, & pura priorum Eccleſiæ Sæculorum latinitate omninò alienus eſt. Porrò, nullâ ratione veroſimile reddi poteſt, veteres Pontifices, quos conſtat, ſtudiis, doctrinâque haud vulgari fuiſſe excultos, datâ tamen operâ voluiſſe, inſtar hominum ex infimâ vulgi fæce, ſuas Epiſtolas culinarii ſermonis ſordibus conſpurcare. Nullus etiam, ſi tantiſper præjudiciis liber ſit, ſuum in animum inducere poterit, veteres illos Pontifices falſis Conſulatuum notis ſuas conſignaſſe Epiſtolas, ſicut apparet legenti illas Epiſtolas Decretales, quæ ſub veterum Pontificum nominibus circumferuntur, & multis Anachroniſmis in deſignandis Conſulum notis turpiſſimè fœdantur. Uno verbo, has Epiſtolas Decretales, quæ priſcis Pontificibus adſcribuntur, nullus antè nonum Sæculum ne nominavit quidem, non S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. non Siricius, non Innocentius, non S.Leo, aliique Sanctiſſimi Pontifices; non ullum octo priorum Conciliorum Æcumenicorum; non Photius antiquitatis indagator ſtudioſiſſimus, & immenſæ lectionis author. His, & aliis id genus argumentis, quæ in re tam liquida producere ſupervacaneum omninò eſſet, palàm evincitur, Epiſtolas Decretales, quæ ſub veterum Romanorum Pontificum nominibus proſtant, non eſſe genuinas, ſed ſpurias, & ſuppoſititias, quæ tamen, cum benè multa veritati, & pietati apprimè conſentanea complectantur, non debent Hæreticorum ſpiritu, quo afflatus fuit Blondellus, conviciis proſcindi, ac lacerari.

D. Tam ſolidis, quas adduxiſti, rationibus, ſicut & Critices diſciplinæ peritorum judicio faſces

ſces ſubmitto, & omnia, quæ hactenus dixiſti de priſcis Pontificibus, qui Romanam Sedem in tribus primis ſæculis occuparunt,oppidò quàm libenter accipio. Nunc à te diſcere percupio originem, & ſeriem Epiſcoporum, qui Sedem Alexandrinam, cæteris, poſt Romanam, dignitate præeminentem in tribus primis ſæculis tenuerũt.Sed circa hanc Sedem Alexandrinam opportune venit in mentem Hiſtoria, quam nudiustertiùs audivi à quibusdam Monachis, qui Monachatus ut adſtruerent antiquitatem, ajebant S. Marcum Evangeliſtam, qui fuit primus Sedis Alexandrinæ Epiſcopus, inſtituiſſe propè Urbem Alexandriæ ſocietatem Chriſtianorum, quorum religioſum cultum, & auſterum, durumque vitæ genus graphicè deſcribit *Philo* Judæus in libro *de vita Contemplativa*, quosque, ſi bene memini, appellat *Therapeutas*, ſeù Cultores, eoquod relictis Civitatibus, in agro, & ſolitudine degentes orationibus, contemplationi, aliisque id genus piis exercitiis noctu diuque vacabant. Huic igitur Chriſtianorum ſocietati à S. Marco inſtitutæ originem Monachatus acceptam referri debere mordicùs pertendebant Monachi. Nunc quid tu hac de re ſentias, & an hæc Hiſtoria vera ſit, vel potius intèr aniles fabulas recenſenda? aperire haud graveris.

M. Hìc profecto non levem proponis difficultatem, in qua dirimenda necdum convenit inter viros eruditos. Euſebius lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 17. hos Therapeutas, quorum mentionem facit, & mores, vivendique normam deſcribit Philo Judæus, Chriſtianos fuiſſe affirmat. Scaligerus vero lib. 6. *de emendatione temporum*, & Valeſius in notis Euſebianis lib. 2. cap. 17. autumant, illos Therapeutas fuiſ-

fuiſſe Judæos. Sunt alii, qui cum Baronio ad annum Chriſti 64. exiſtimant, iſtos Therapeutas fuiſſe Monachos, & ab his manaſſe vitæ Monaſticæ originem. Verùm, ſi mihi tot inter eruditos viros meum liceat interponere judicium, crediderim ipſe cum Euſebio, illos Therapeutas fuiſſe quidem Chriſtianos, at illos Monaſticam vitam fuiſſe profeſſos, nullâ ratione mihi perſuadere poſſum. Inſtitutum quippè Monachorum, qui à Plebe prorſus ſecreti & ab ejus ſocietate penitùs avulſi erant, longè poſt tempora Philonis Judæi, qui S. Marci Evangeliſtæ ætate florebat, cæpiſſe, liquidò patet ex vita S. Pachomii, quam Bollandus in Actis Sanctorum die XIV. menſis Maii inſeruit, ac illuſtravit. Author ſiquidem illius vitæ diſertè aſſerit, S. Pachomium eſſe primum Inſtitutorem Monachorum, idque probat ex verbis S. Antonii, qui vitæ Monaſticæ originem ad S. Pachomium refert: *Quo ego tempore*, inquit S. Antonius, *Monachum cæpi agere, nullum uſpiam extabat Cœnobium*: &, paucis interjectis, ſic proſequitur: *Poſtea Pater veſter* (Sacchæum alloquitur S. Pachomii diſcipulum) *tantum bonum Deo adjuvante effecit*; Cum igitur, teſte S. Antonio, antè S. Pachomium nullum adhuc extaret Cœnobium, non video qua ratione dici poſſit, Therapeutas, quorum vivendi normam deſcribit Philo, fuiſſe Monachos. Præterquam quod Monaſticum inſtitutum non ferebant graviſſimæ perſecutiones, quibus in tribus primis Eccleſiæ Sæculis Ethnici Imperatores in Chriſtianos omnes graſſabantur. Hinc meritò *Holſtenius* in præfatione ad Regulas veterum Monachorum arceſſit dumtaxat vitæ Monaſticæ originem ab ætate Conſtantini Magni, ſeù à quarto Eccleſiæ Sæculo.

Tunc

Tunc enim Sancti Patres Athanaſius, & Hieronymus primorum Eremitarum vitam deſcripſerunt, quorum nomen, ſicut & Monachorum in tribus prioribus ſæculis erat omninò ignotum, ſicut conſtat ex ſilentio S. Ignatii Martyris, Tertulliani, & S. Cypriani, qui licèt Viduas, & Virgines Deo ſacras in ſuis Operibus commemorent, de Monachis tamen ne verbulum quidem habent. Denique, illi Therapeutæ, quorum meminit Philo Judæus, cohabitabant cum Mulieribus ejusdem inſtituti, quas Philo appellat *Therapeutrias*, ideſt, *Cultrices*. Porrò, in tota retrò antiquitate temporum planè inauditum eſt, Monachos aut Mulieres habuiſſe, aut contubernales illas habere potuiſſe. Therapeutæ igitur non fuerunt Monachi, ſed erant Chriſtiani, qui ob ſingularem, quâ præfulgebant, pietatem, dicti ſunt *Aſcetæ*, ut ſcribit Euſebius loco mox à me laudato. Aſcetæ ſiquidem priſcis temporibus vocabantur illi, qui inter Chriſtianos ſtrictius quoddam, & durius amplectebantur, ac profitebantur vitæ genus, quique diſtant à Monachis, ut genus diſtat à ſpecie. Aſcetæ etiam ſemper fuerunt in Eccleſia, at Monachorum nomen, & inſtitutum ſeriùs cœpit.

D. Proponam, cum bona tua venia, ſcrupulum, qui circa illam Therapeutarum Hiſtoriam hæret adhuc animo, quem mihi eximas velim. In primis, non mihi veroſimile videtur, Philonem Judæum tot elogiis efferre voluiſſe Chriſtianorum mores, adeòque per Therapeutas indigitaſſe Chriſtianos. Deinde, illi Therapeutæ, ut ex Philone Judæo obſervaſti, cum Mulieribus habitabant, quod ſanè alienum eſt à moribus Chriſtianorum, qui antiquitùs vitam aſceticam profitebantur, & Mundo, ejusque deli-

deliciis nuncium remittentes, conſortia Mulierum, quibus nihil damnoſiùs, nihil periculoſiùs eſſe poteſt, ſedulò vitabant. Therapeutas igitur Chriſtianæ Religioni nomen dediſſe, ex Philone Judæo colligi minimè poteſt.

M. Quamvis Philo fuerit Judæus, difficile tamen creditu non eſt, eum deſcripſiſſe, ut oculatum teſtem, Chriſtianorum ſui temporis mores, eosque, ſicut ſcribit Euſebius, ſententiâ, & opinione ſuâ vehementer approbaſſe. Numquid Joſephus fuit Judæus? & tamen ipſe cap. 4. lib. 18. Antiquitatum Judaicarum, vitam, miracula, & Reſurrectionem Chriſti Servatoris noſtri egregio teſtimonio commendat, tamquàm fidelis, & accuratus Hiſtoricus, qui, ſemoto omnium partium ſtudio, veritati tantùm in his, quæ narrat, litare, non proprio affectui indulgere debet. Sed Therapeutæ, inquis, cum mulieribus ejusdem Inſtituti habitabant. Id certè non inficias eo, imò potiùs ea de cauſa dixi, illos non fuiſſe Monachos, quibus vetitum erat, ne uxores ducerent, & cùm illis contubernium haberent. At indè nullo pacto evinci poteſt, Therapeutas non fuiſſe Chriſtianos, qui vitam Aſceticam in ſolitudine procul mundanis negotiis profitebantur. Ratio in promptu eſt. Quia ſicut temporibus Apoſtolorum omnes Chriſtiani vitam Aſceticam in ſocietate peragebant, quamvis benè multi ex illis ſuas uxores haberent; ita in primo Eccleſiæ ſæculo fuerunt Chriſtiani, qui eamdem vitæ perfectionem in ſolitudine, ubi eſt major animi tranquillitas, & fuga Mundi, unâ cum ſuis uxoribus, quæ ſponte idem inſtitutum amplectebantur, peragebant. Nec enim, opinor, in ullius men-

mentem veniet, matrimonium à Chriſto Domino inſtitutum vitæ Aſceticæ eſſe oppoſitum, cum Hiſtoria Eccleſiaſtica ſuppeditet multa exempla virorum, & mulierum, quæ in Chriſtiano matrimonio ſanctiſſimè vixerunt. Vita autem Aſcetica, quam Therapeutæ agebant in ſolitudine, perfectior erat eâ vitâ Aſceticâ, quàm Chriſtiani temporibus Apoſtolorum in ſocietate, & in ſuis ædibus ducebant. Chriſtiani ſiquidem, qui vitam Aſceticam in ſocietate profitebantur, in iisdem ædibus cum ſuis uxoribus permanebant, & ab uſu matrimonii non abſtinebant. Therapeutæ verò, quamvis in eadem ſolitudine cum ſuis uxoribus degerent, nihil tamen commercii cùm illis habebant, ſed ſeorſim ab illis in ſacris ædiculis habitabant, dumque, teſte Philone, ſingulis diebus Dominicis mulieres ad eamdem Eccleſiam unà cum viris Therapeutis conveniebant, ſpecialem occupabant locum ſejunctum à loco virorum, interpoſitis videlicèt parietibus, qui à ſolo ſurgebant tribus, quatuorve cubitis, itaut tamen ſuperiora uſque ad tectum paterent. *Vndè*, ſcribit idem Author, *gemina provenit commoditas, & quod pudori fæminei ſexus conſulitur, & quod verba Doctoris exaudiuntur facilè abſque ullis obſtaculis, quæ vocem ejus intercipiant*. Viden in his verbis clarè expreſſam Aſceticam vitam, quàm Therapeutæ cum mulieribus ejusdem inſtituti in ſolitudine avulſi à ſocietate plebis ducebant?

D. Video planè, nec ullam modò in Therapeutarum Hiſtoria difficultatem invenio, quam tua non facilè ſolvat opinio. Quapropter perge nunc Sedis Alexandrinæ texere Epiſcoporum ſeriem, à qua tantisper occaſione hujus Theraupetarum Hiſtoriæ digreſſi ſumus. De

M. De anno, quo S. Marcus Euangeliſta Eccleſiam Alexandrinam fundavit, & rexit, non eſt omninò certum. Euſebius in ſuo Chronico ſcribit S. Marcum, S. Petri Interpretem, in Ægypto, & Alexandriæ Chriſtum annunciaſſe anno Chriſti 43. eumque migraſſe ad Deum anno Chriſti 62. cui Euſebianæ Epochæ, cum nulla alia exactior, accuratiorve occurrat in aliis Scriptoribus Eccleſiaſticis, ſtare debemus. Epiſcopos Alexandrinos, qui Sancto Marco in primis tribus ſæculis ſucceſſerunt diligenter in ſuo Chronico annotavit Euſebius, quorum nomina, annum quo Pontificatum inierunt, & Pontificatus annos in hac Tabula in rem tuam à me delineata uno obtutu videre, tuæque memoriæ facilè mandare poteris.

TABULA.

Nomina Epiſcoporum Sedis Alexandrinæ.	*Initium illorum Pontificatus.*	*Anni eorũ Pontificatus.*
Annianus, Primus poſt S. Marcum Euang. Sedis Alexand. Epiſc.	anno Chriſti 62.	22.
Abilius	anno Chriſti 84.	13.
Cerdo	anno Chriſti 97.	11.
Primus	anno Chriſti 109.	12.
Juſtus	anno Chriſti 119.	11.
Eumenius, vel Hymenæus	anno Chriſti 130.	13.
Marcus, vel Marcianus	anno Chriſti 143.	10.

Ce-

Celadion	anno Chriſti 153.	14.
Agrippinus	anno Chriſti 167.	12.
Julianus	anno Chriſti 179.	10.
Demetrius	anno Chriſti 189.	43.
Heraclas	anno Chriſti 232.	16.
Dionyſius	anno Chriſti 248.	17.
Maximus	anno Chriſti 265.	18.
Theonas	anno Chriſti 282.	19.

In hac Tabula deſcripſi, juxta Chronicon Euſebii,ſeriem Epiſcoporum, qui in tribus primis Eccleſiæ ſæculis Sedem Alexandrinam tenuerunt, necnon initium illorum Pontificatus, & annos, per quos Pontificatum geſſerunt. Ad hanc igitur Tabulam Chronologicam, ſi oculos conjicias, animumque advertas, continuò perſpectam habebis Epiſcoporum Alexandrinorum in tribus primis Eccleſiæ ſæculis non interruptam ſucceſſionem.

D. Nihil profectò hac Tabulâ Chronologicâ ad meam juvandam memoriam commodiùs eſſe poteſt. Rem igitur mihi gratiſſimam faceres, ſi aliam velles delineare Tabulam, in qua Epiſcoporum, qui Eccleſiam Antiochenam in primis tribus ſæculis rexerunt, ſeries, nomina, initium, & anni Pontificatus accuratè deſcriberentur.

M. Non tàm exactè præfigi poteſt ſeries Chronologica Epiſcoporum, qui tribus primis Eccleſiæ ſæculis Eccleſiam Antiochenam gubernarunt, quia Euſebius in ea Antiochenorum Epiſcoporum ſerie deſcribenda non eamdem diligentiam obſervavit; quò fit ut Antiochenorum Epiſcoporum Chronologia denſis tenebris obſita ſit, quas diſcutere non ita pronum eſt. Attamen votis tuis ut faciam ſa-

E tis,

tis, Epiſcopos Eccleſiæ Antiochenæ ad initium uſque quarti ſæculi eo ordine recenſebo, quo illos in ſuo Chronico recenſet Euſebius.

Primum Eccleſiæ Antiochenæ poſt Apoſtolos ordinatum fuiſſe Evodium anno Chriſti 43. ſcribit Euſebius, ſed annos ipſius Pontificatus omninò prætermiſit. Deindè, initium Pontificatus S. Ignatii, quem nonnulli immediatum poſt Apoſtolos in Sede Antiochena Epiſcopum fuiſſe tradunt, illigat Euſebius anno 14. Imperii Neronis, ſeu anno Chriſti 68. Cujus in eadem Sede ſucceſſores fuerunt Hero, Cornelius, Heros, Theophilus, & Maximinus. Sed de exordio, & annis eorum in Sede Antiochena Pontificatus nihil planè certi ex Euſebio elici poteſt. Nàm, exempli gratiâ, Euſebius finem Pontificatus Theophili refert in ſuo Chronico ad annum Chriſti 177. & tamen ex Operibus illius Epiſcopi Antiocheni liquet, ipſum adhuc anno Chriſti 181. ſuperſtitem fuiſſe, quo anno ei ſucceſſit *Maximinus*. Maximino in Sede Antiochena ſucceſſit *Serapio* anno decimo Imperii Commodi, ſeu anno Chriſti 189. vel 190. & juxta Euſebium rexit Eccleſiam Antiochenam ad annum uſque primum Imperii Caracallæ, ſeu ad annum Chriſti 211. Serapio ſucceſſorem habuit *Aſclepiadem*, qui obiit anno Chriſti 217. Aſclepiadi ſucceſſit *Philetus*, & Phileto, *Zebennus*, qui vixit uſque ad annum Chriſti 238. quo anno in ejus locum ſuffectus eſt *S. Babylas*, qui in perſecutione Imp. Decii anno Chriſti 250. vel 251. martyrio fuit coronatus. S. Babylam in Sede Antiochena excepit *Fabius*, & poſt Fabium, *Demetrianus* fuit ordinatus Epiſcopus Antiochenus. Demetriano ſucceſſit *Paulus Samoſatenus* an-

anno Chriſti 260. qui, ob Hæreſim, quam diſſeminabat, fuit Epiſcopatu Antiocheno abdicatus anno Chriſti 272. & in ejus locum ſubrogatus eſt *Domnus*. Denique, Domno in Sede Antiochena ordine ſucceſſerunt *Timæus*, & *Cyrillus*, qui Eccleſiam Antiochenam ad initium uſque quarti ſæculi gubernarunt.

D. Deſcripſitne Euſebius ſeriem Epiſcoporum, qui in tribus primis ſæculis rexerunt Eccleſiam Hieroſolymitanam, quæ, ut nuperrimè dicebas, in maxima erat apud antiquos Chriſtianos veneratione? hanc quippè continuam Eccleſiæ Hieroſolymitanæ Epiſcoporum ad initium uſque quarti ſæculi ſucceſſionem ſcire quoque peroptarem.

M. Seriem Epiſcoporum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ uſque ad exordium quarti ſæculi hoc ordine deſcripſit Euſebius in Chronico. Primus Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopus fuit *S. Jacobus* frater Domini ab Apoſtolis ordinatus. Cui mortuo, & à Judæis lapidibus oppreſſo ſucceſſit anno Chriſti 60. *Simeon*, vel *Simon*, dictus, qui Eccleſiam Hieroſolymitanam regebat, quando ad puniendam perfidam Nationem Judaicam, quæ cœco furore abrepta Jeſum Chriſtum verum Meſſiam agnoſcere detrectavit atque in Crucem egit, ab Exercitu Romanorum, imperante Veſpaſiano, Civitas Hieruſalem obſeſſa, & ſolo æquata, totaque Gens Judaica hàc illàc miſerè diſſipata eſt, ſicut diſertis verbis prædixerat Chriſtus Servator noſter. Porrò hic *Simeon*, vel *Simon* dictus, qui id ætatis præerat Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, tandem annos natus centum viginti, movente adversùs Chriſtianos perſecutionem Imperatore Trajano, poſt varia tormen-

ta Cruci ſuffixus eſt anno decimo Imperii Trajani, ideſt anno Chriſti 107. Simeoni ſucceſſit in Sede Hieroſolymitana *Juſtus*, qui obiit anno Chriſti CXI. Poſt Juſtum, Epiſcopatum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ quartus ſuſcepit *Zachæus*. Poſt quem quintus, *Tobias*. Cui ſucceſſit ſextus, *Benjamin*. Deindè ſeptimus, *Joannes*. Octavus, *Matthias*. In cujus locum nonus conſtituitur *Philippus*. Poſt Philippum, decimus Eccleſiæ Hieroſolymitanæ præficitur Epiſcopus *Seneca*. Undecimus, *Juſtus*, cui ſuccedit duodecimus, *Levi*. Poſt quem, tertius decimus, *Ephras*. Quartus decimus, *Joſes*. Quintus decimus, *Judas*. Hi omnes Epiſcopi, qui, ut ſcribit Euſebius, ex Circumciſione fuerunt, Eccleſiam Hieroſolymitanam rexerunt uſque ad integram everſionem, quam ab Imperatore Hadriano perpeſſa eſt Civitas Hieruſalem, hoc eſt uſque ad annum 18. Imperii Hadriani, Chriſti verò 135. Quapropter, anno Chriſti 135. ceſſantibus in Eccleſia Hieroſolymitana Epiſcopis, qui fuerant ex Judæis, primus ex Gentibus Hieroſolymitanæ Eccleſiæ conſtituitur Epiſcopus *Marcus*, qui uſque ad annum Chriſti 156. Pontificatum tenuit, fuitque ordine decimus ſextus Epiſcopus Hieroſolymitanus. Poſt Marcum, decimus ſeptimus Epiſcopatum Hieroſolymitanum ſuſcepit *Caſſianus*. Poſtquem, decimus octavus, *Publius*. Publio ſucceſſit decimus nonus, *Maximus*. Viceſimus, *Julianus*. Viceſimus primus, *Gajanus*, viceſimus ſecundus, *Symmachus*. Viceſimus tertius, *Gajus*. Viceſimus quartus, *Julianus*. Viceſimus quintus, *Capito*. Viceſimus ſextus, *Maximus*. Viceſimus ſeptimus, *Antonius*. Viceſimus octavus, *Valens*. Viceſimus nonus, *Do-*

lichia-

lichianus. Triceſimus, *Narciſſus*, qui inſigni pietate, & miraculorum dono ſub Imperatore *Commodo*, ut ſcribit Euſebius, præfulſit. Sede tamen ſuâ, ob ſibi grave objectum, affictumque crimen, cum fuiſſet privatus, in ejus locum aſſumptus eſt *Dius*, qui fuit triceſimus primus Epiſcopus Hieroſolymitanus. Dio ſucceſſit *Germanius*, triceſimus ſecundus Epiſcopus. Triceſimus tertius, *Gordius*. Poſt mortem verò *Gordii*, Sedem ſuam iterùm obtinuit, & gubernavit *Narciſſus* unà cum Alexandro, qui, vivente adhuc, & volente Narciſſo, Hieroſolymorum Epiſcopus eſt ordinatus, & hanc Eccleſiam ſimul cum Narciſſo rexit. Mortuo autem Narciſſo, *Alexander* Eccleſiam Hieroſolymitanam ſolus gubernavit uſque ad perſecutionem Decii, qua graſſante, in carcerem conjectus pro Chriſto mortem oppetiit anno Chriſti 250. vel 251. Cui ſucceſſit *Mazabanus*, de quo mentionem facit Dionyſius in Epiſtola ad Stephanum Papam. Mazabano ſucceſſit *Himenæus*, qui interfuit Conciliis contra Paulum Samoſatenum celebratis anno Chriſti 264. & 270. diùque rexit Eccleſiam Hieroſolymitanam. Euſebius ſiquidem in Chronico ſcribit, anno dumtaxàt Chriſti 298. Hymenæo ſucceſſiſſe *Zabdam*, qui præfuit Eccleſiæ Hieroſolymitanæ uſque ad initium quarti ſæculi. Habes nunc, ut promiſeram, continuam ſucceſſionem Epiſcoporum, qui in tribus primis Eccleſiæ ſæculis præcipuas Sedes occuparunt, Romanam, videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam.

D. Fidem tuam plenè liberaſti, votiſque meis abundè feciſti ſatis. Quia tamen texendo ſeriem Epiſcoporum, qui tribus primis ſæculis Hieroſo-

roſolymitanæ Eccleſiæ præfuerunt, mentionem feciſti de obſidione, & deſtructione Urbis Hieruſalem factâ ab Exercitu Romanorum, imperante Veſpaſiano, inceſſit animum cupido addiſcendi Hiſtoriam Judæorum à morte Herodis, quo regnante in Judæa, natus eſt Chriſtus Dominus, uſque ad ultimam Jeroſolymæ cladem, ſeu uſque ad integram ruinam, & totius gentis Judaicæ diſperſionem.

M. Legiſti, opinor, ea, quæ in Tractatu *de Myſteriis, & annis Chriſti* ſcripſi de ſtatu, & conditione Judæornm, regnante Herode in Judæa, quomodò videlicèt, regnante in Judæa Herode, qui erat alienigena, & à Senatu Romano Judææ Regno donatus, Sceptrum, ſeu Regia, vel Ducalis dignitas fuit à gente Judaica omninò ablata, paulò antequàm naſceretur Chriſtus verus Meſſias, in quo impletum eſt illud Jacobi propediem morituri Oraculum: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*. Geneſis 49. cùm igitùr ea, quæ ſpectant Hiſtoriam Judæorum, regnante Herode, jàm explorata, compertaque habere poſſis ex lectione prælaudati Tractatus à me lucubrati, his impreſentiarum referendis, ne tibi faſtidium ingeram, lubens ſuperſedebo. In proximo autem Colloquio texam Hiſtoriam rerum, quæ perfidæ Nationi Judaicæ contigerunt ab obitu Herodis uſque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ cladem, ex qua narratione facilè intelliges, totam Nationem Judaicam eo ſolo nomine fuiſſe à Deo reprobatam & quaquà versùm diſſipatam, quòd Jeſum Chriſtum verum Meſſiam agnoſcere, ejusque doctrinam auſcultare detrectavit. Clarè etiam perſpicies,

cies, omnes Jeſu Chriſti Servatoris noſtri prædictiones de excidio & integra deſolatione Populi Judaici, de Urbis & Templi, quo nihil antiquiùs habebant Judæi, funeſta deſtructione, & ruina, fuiſſe omninò completas. Denique, tibi ob oculos ponam terribilem effectum illius imprecationis Judæorum, qui, injuſtam à Pilato ut extorquerent ſententiam damnationis in Chriſtum, exclamarunt cœco furore abrepti: *Sanguis ejus*, ideſt, Chriſti, *ſuper nos, & ſuper filios noſtros*. Quorum omnium certiſſimum eventum nunc coruſcante Sole meridiano clariorem probant Hiſtoriæ, ac præſens deploratiſſima Judæorum conditio. Hoc erit igitur proximi noſtri Colloquii argumentum.

D. Ægrè à te divellor, ſed, quia ita præcipis, ad meos familiares lares redeo, eâ tamen lege, ut craſtinâ die hùc revertar, gentis Judaicæ Tragædiam pronis ac ſuſpenſis auribus auditurus.

COLLOQUIUM III.

In quo exhibetur Hiſtoria Judæorum ab obitu Herodis uſque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ cladem, eorumque referuntur Sectæ, & funeſta poſt excidium Hieroſolymitanum conditio.

M. Ruinam Hieruſalem, & Judæorum Tragædiam accuratiſſime deſcribit *Joſephus* Hebræus in ſeptem libris, quos edidit, *de bello Judaico*, totiusque gentis ſuæ Judaicæ univerſalem Hiſto-

riam à conditu Mundi ad ſua uſque tempora complexus eſt viginti libris, quibus, *Antiquitates Judaicæ*, titulum dedit. Ex hoc igitur probatiſſimæ fidei, magnique apud Judæos nominis Authore compendiosè hîc perſtringam Hiſtoriam Judæorum ab obitu Herodis uſque ad excidium Urbis Hieroſolymæ.

In primis, ut rem ab ovo, ſicut ajunt, narrare incipiam; poſtquam Herodes, qui quinto anno Imperii Auguſti Rex Judææ à Romano Senatu fuerat declaratus, regnaſſet triginta circitèr ſeptem annis, in graviſſimum morbum annos natus LXX. incidit. Quo morbo, pœnas impietatis Herodis exigente Numine, in dies ingraveſcente, & poſt varia, ſed fruſtra adhibita remedia, profectus eſt Herodes ultrà Jordanem, ubi ſeſe calidis fovebat aquis. Ibi cum fere exanimis viſus eſſet efflare animam, Hiericuntem repetiit, atque tunc valetudinem ſuam omninò deploratam eſſe intelligens, nobiliſſimos intèr Judæos ferali Edicto hùc accerſiri, & in circo concludi juſſit, datis mandatis *Salome* ſorori ſuæ, ut poſtquam ipſe fato ceſſiſſet, per milites ad unum omnes occiderentur, quò videlicèt gaudium de morte ſua quadantenùs temperaret Judæorum neceſſarius in morte propinquorum ſuorum luctus. Interim Româ accepit litteras Herodes, quibus ab Imperatore Auguſtò poteſtas ipſi permittebatur animadvertendi in filium ſuum Antipatrum, quem contra ipſius vitam conſpiraſſe compererat. Hoc læto nuncio tantiſper recreatus eſt, & acutis doloribus liberatus Herodes, ſed iis paulò poſt vehementius quàm antehac excruciatus, ſibi necem conſciſcere tentavit, à quo ſcelere impeditus à ſuo conſobrino, indoluit

luit ſceleſtiſſimus ille Rex ſibi præreptam fuiſſe occaſionem violentas ſibi inferendi manus. E veſtigio tamen per Palatium ſparſus eſt rumor,& ingens auditus de morte Herodis clamor, isque ad aures Antipatri carcere detenti pervenit, qui ſui criminis impunitatem ex morte patris ſperans, fugam è carcere meditatus eſt. Quod ubi reſcivit Herodes, vivum adhuc cadaver, ſibi temperare non potuit, ſed actus in rabiem filium ſuum Antipatrum crudelitate plusquàm Scythicâ actutùr jugulari juſſit. Ipſe verò quintâ die poſt occiſionem filii ſui Antipatri vermibus arroſus, domi vexatus à ſuis, exagitatus criminum furiis, oppreſſus undecumque catervâ malorum turpem animam expuit anno triceſimo ſeptimo Regni ſui,poſtquàm videlicèt à Senatu Romano fuiſſet Rex Judeæ declaratus,ſed à morte Antigoni ultimi ex Aſſamonæorum, ſeù Machabæorum ſtirpe Principis, poſt quem Herodes ſolus regnavit in Judæa, anno triceſimo quarto. Ità tot ſceleribus infamis Herodes, atquè Innocentum Bethleemitarum cæde potiſſimum execrandus, è vivis ſublatus eſt, dignus ſanè qui ultricem Dei manum pateretur, cujus iram nefandis ſuis flagitiis tamdiù provocaverat.

Mortuo Herode, impiæ illius juſſiones de occidendis his Judæis, quos in circo concluſerat, exitu caruerunt. *Salome* ſiquidem, ejusque vir *Alexas* ejusmodi Judæos in priſtinam libertatem aſſertos, quaſi Herodes ante obitum ſuum ità juſſiſſet,ſalvos, & incolumes ad ſuos proprios lares remiſerunt. Non defuit tamen Judæis poſt mortem Herodis triſtitiæ cauſa. Tunc enim parentes,& affines Matthiæ, aliorumque Judæorum, quos, ob deturbatam Aqui-
lam

lam auream, vivos comburi juſſerat Herodes antequam moreretur,tumultuari cœperunt,in mortuum Herodem jacientes convicia, & ad ſupplicium nonnullos Regis amicos depoſcentes; cumque illos *Archelaus* Regni ſucceſſor in teſtamento Herodis patris ſui deſignatus verbis placare, & emollire haud potuiſſet, immiſſo exercitu tria eorum millia in feſto Paſchæ concidit. *Archelaus* anno elapſo ab obitu Herodis patris ſui Romam profectus eſt,ut litem intèr ſe, & ſuos fratres *Antipam*, *& Philippum* de teſtamento Herodis obortam ad Imperatorem Auguſtum deferret, & ab eo Judææ Regnum, ad quod in teſtamento Patris ſui fuerat deſignatus, confirmatum obtineret. Verùm,abſente Archelao, gravis Hieroſolymis, occaſione avaritiæ *Sabini* ab Auguſto Imp.poſt mortem Herodis in Judæam miſſi,concitata eſt ſeditio, quam bis mille crucibus, quibus ſeditioſi Judæi ſuffixi ſunt, & quorumdam aliorum incendio opportunè reſtinxit *Quinctilius Varus* Syriæ Præſes, qui *Sabino* Hieroſolymis periclitanti, & tantum non à Judæis oppreſſo ſuppetias tulit.

Dum hæc Hieroſolymis agerentur, totaque Judæa armis ſeditioſorum hominum, qui Principatum ambiebant, cruentaretur; Imperator *Auguſtus* litem intèr filios Herodis motam de Patris teſtamento ità diremit, ut Herodis ditio in tres partes diſtribueretur. *Archelaus* Judæam, Samariam, & Idumæam, non tamquàm Rex, ſed ut Ethnarcha obtinuit. *Herodes Antipas* Archelai frater conſtitutus eſt Ethnarcha Galileæ, & Petreæ. Deniquè, *Philippus* tertius Herodis filius Itureæ, & Trachonitidis Tetrarchiâ donatus eſt. Archelaus igitur Judæam tamquàm Ethnarcha novem annis rexit,ſed à Pro-

à Proceribus Judæorum, & Samaritanorum, qui ejus tyrannidem ferre non poterant, apud Imperatorem Auguſtum accuſatus, omni ditione, & pecuniâ mulctatus Viennam in Galliis fuit in exilium amandatus, & poſt illius exilium miſſus eſt ab Auguſto Imp. in Judæam *Quirinius*, ut percenſeret facultates Judæorum, & Archelai pecuniam in poteſtatem ſuam redigeret. Tunc Judæa in Provinciam Imperii Romani redacta ſuos cœpit habere Præfectos à Romanis Imperatoribus miſſos, à Præſidibus Syriæ omninò diſtinctos. Sub idem tempus, cum Quirinius cenſum in Judæa perageret, ingentem ſeditionem *Judas* Galilæus ex Oppido Gamala excitavit; negabat quippè à Judæis, qui erant Filii Dei, Romanis Dei ſervis tributa eſſe perſolvenda, ſicque omni, quâ pollebat, eloquentiâ hortabatur Judæos ſuapte naturâ ad defectionem proclives, ut à ſuis cervicibus excuterent Romanorum jugum, & denegarent tributa, quæ ab ipſis nomine Imperatoris exigebantur. Verùm, ad nihilum reciderunt omnes illi tumultus; nam capto à Romanis, ac cæſo illo Juda Galilæo, duobusque ejus filiis in crucem actis, domiti Judæi colla ſua Romanorum jugo ſubdere, ſeque ut ſervos agnoſcere coacti ſunt.

Primus Præfectus à Romanis in Judæam miſſus fuit *Coponius*, cui ſucceſſit *Ambivius*, Ambivium in Judææ Præfectura excepit *Annius Rufus*, Rufo ſucceſſit *Valerius Gratus*, ſub quo Româ expulſi ſunt Judæi, quorum quatuor millia in Sardiniam, gravioris Cœli Inſulam, diſtribuit *Tiberius* tùm temporis Imperator. Poſt Valerium Gratum in Judæam à Tiberio Imp. miſſus eſt novus Præſes *Pontius Pilatus*, vile mancipium Imperatoris, cujus ut ſibi benevo-

nevolentiam conciliaret, totam in ſuo ingreſſu Judæam funeſtavit, illatis videlicèt Hieroſolymam clypeis, quos in Tiberii gratiam, atque in odium populi Judaici dedicatos juſſit in ipſa Herodis Regia collocari. His clypeis imaginem Cæſaris inſculptam fuiſſe tradit *Joſephus* Judæus lib. 18. Antiq. Jud. cap.3. & lib.2. de bello Judaico cap.8. *Philo* verò alter Judæus in lib. *de legatione ad Cajum* nomen tantùm Cæſaris his clypeis inſcriptum fuiſſe affirmat. Utcumque res ſeſe habuerit, certiſſimè conſtat, Judæos exiſtimantes hac novitate patrios ſuos ritus violari, excanduiſſe, arma ſumpſiſſe, & ſtrenuè Pilato reſtitiſſe, ne quam contumeliam Judaicę leges paterentur. Quò factum eſt, ut Pilatus metuens conſtantiam Judæorum, qui ſe pro lege Dei mori promptiſſimos exhibebant, clypeos juſſerit Cæſaream aſportari. Hæc fuerunt exordia Magiſtratus Pontii Pilati Judææ Præſidis, qui non ſolùm injuſtè vexavit populum, ſed etiam, non multos poſt annos, ad execranda Judæorum poſtulata Jeſum Chriſtum verum Deum & hominem Crucis ſupplicio addixit.

Vitellius Syriæ Præſes miſit *Marcellum* Judææ Procuratorem in locum Pilati, quem à Judæis accuſatum Romam navigare juſſit, cauſam ſuam coràm Imperatore Tiberio peroraturum. Amovit etiam Vitellius Pontificatu Caipham, eique ſubrogavit Jonathan Anani filium. Tunc autem venalis eſſe cœpit ſacer ille Magiſtratus, ad quem capeſſendum non ſcientia, non pietas, ſed humanus favor, nummique flagitabantur.

Mortuo Imperatore Tiberio, ſumma rerum potitus eſt *Cajus Caligula*, ſub cujus Imperii exordium

dium, *Agrippa* Judæus, filius Ariſtobuli, nepos Herodis , qui primò verſatus in officiis *Druſi* & *Caii*, delatione deindè *Eutychi* ſui Liberti, quaſi Tiberio mortem, & Cajo, quem impensè diligebat, Imperium apprecatus eſſet,in vincula ſex menſibus antè obitum Imperatoris Tiberii datus fuerat, vinculis exſolutus eſt, eique *Cajus* Imperator catenam auream pro ferrea impoſuit, & Tetrarchidem Itureæ, & Trachonitidis Philippi patrui ejus nuper funere elati, necnon Tetrarchidem Abilinæ, quam poſſederat *Lyſanias*, ſimul cum regia dignitate ei conceſſit. Aſt, dum Agrippa titulo Regis auctus ſuum per Ægyptum in Judæam reditum meditatur, Ægyptiorum, & maximè Alexandrinorum, in Judæos excitavit invidiam. Hi ſiquidem ægrè admodùm ferentes infenſæ ſibi nationis Judaicæ in novo Rege felicitatem, ſed præſertim magno ipſius Regis Agrippæ faſtu offenſi, Præſidem Ægypti *Flaccum* in Judæos exaſperarunt, quo, ſi minus apertè agente, ſaltem connivente, Agrippam Regem magno Alexandrini exceperunt ludibrio, eique ludicrum Regem, *Carabbam* nomine, fictis ornatum inſignibus, & inter inſanientis plebeculæ incónditos clamores per compita ductum oppoſuerunt. Neque hic fuit ultimus fabulæ actus; nàm de repentè, mutatâ ſcænâ, ludus verſus eſt in tragicum luctum. In Judæos Alexandriæ degentes immiſsâ clade promiſcuè ſævitum eſt. Plures ex illis palàm uſtulati, innumeri ferro, aut fame perempti, flagris cæſi, membratìm diſcerpti, vel in crucem acti, dirutæ domus, Synagogæ ſimulachro Caii Imperatoris pollutæ, aliæque demùm acceſſere calamitates, quas *Philo* Judæus oculatus teſtis lato

cala-

calamo deſcripſit tùm in Commentario adversùs Flaccum Ægypti Præfectum, tùm in ſua legatione ad Cajum Imperatorem. Hæc omnia mala, quæ Alexandriæ paſſi ſunt Judæi, fuerunt præludia longè majorum malorum, quibus divina ultio Iudæos ob effuſum Chriſti Servatoris noſtri ſanguinem affligere debebat. Nam circa idem tempus in una ſola Seleuciæ Urbe, conſpirantibus in Judæos Græcis cum Syris, ſupra quinquaginta Judæorum millia fuerunt trucidata.

Verùm, ut revertamur ad id undè paululùm digreſſi ſumus, poſtquàm Rex Agrippa in ſuum Judææ Regnum poſt varia diſcrimina, & multa regiæ ſuæ dignitati ab Alexandrinis Civibus illata opprobria, appuliſſet, Herodis Antipæ patrui ſui incurrit invidiam. Antipas quippè Tetrarchiæ ſuæ in Regnum commutandæ percupidus, uxoris ſuæ Herodiadis ſuaſu, Romam unà cùm ipſa, ut hoc beneficium ab Imperatore impetraret, navigavit. Sed Antipas litteris Agrippæ apud Cajum Imperatorem proditionis accuſatus, in exilium ablegatus eſt Lugdunum cum uxore, quæ infauſtam ipſius ſortem ultrò ſecuta eſt.

Agrippam Regem Tetrarchiâ Antipæ in exilium pulſi donavit *Cajus* Imperator, ejuſque Regnum, adjectis Judæâ & Samariâ, denuò amplificavit *Claudius* ſucceſſor Caji. At in tàm ampla fortuna, Regnique proſperitate inſoleſcens Agrippa morte fœdiſſimâ periit. Enim verò, ſicut legitur in Actibus Apoſt. cap.12. v.21. ſtatutâ quadam die, veſte regiâ & ſplendidâ ornatus ſedens pro Tribunali Agrippa, & orationem ad populum habens, ſui penitùs oblitus ſivit ſe tamquam Deum hono-

honorari à populo acclamante: *Dei voces, & non hominis, confeſtimque percuſſit eum Angelus Domini, eo quod non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus expiravit*. Sic mortuus eſt Agrippa, Filiumque ſuperſtitem reliquit natum annos 17. dictumque Agrippam juniorem, quem patris ſui Regno Judææ in tot factiones diſtracto gubernando imparem cùm judicaret *Claudius* Imperator, conſtituit poſt obitum Agrippæ *Cuſpium Fadum* Præſidem Judææ, cui præcepit, ut graviter animadverteret in Cæſarienſes, & Sebaſtanos, qui mortuo Agrippæ Regi inſignem ignominiam intulerant. Conceſſit etiam idem Imperator Herodi Chalcidis Regi, qui ſenioris Agrippæ frater germanus erat, poteſtatem in Templum, & in ſacrum Ærarium. Mortuo autem illo Herode Chalcidis Rege, Agrippa junior, ipſius nepos, Regnum Chalcidis ab Imperatore Claudio obtinuit, eoque per quatuor annos potitus eſt. Sed poſtea, loco illius Regni Chalcidis, Tetrarchias Philippi & Lyſaniæ huic juniori Agrippæ aſſignavit idem Imperator, quibus inſuper partem Galileæ, hoc eſt, Tyberiadem, multaque ultrà Jordanem Oppida addidit *Nero* poſt Claudium Imperator. Habuit hic junior Agrippa Palatium Hieroſolymis, cuſtodiam Templi, & jus eligendi, ac deponendi Pontifices. Tunc enim ſacra hæc, & ſuprema apud Judæos dignitas non erat amplius, ſicut antiquitùs, uni familiæ annexa, nec ab eodem Pontifice ad mortem uſque retenta, ſed Reges, & Judææ Præſides eligebant pro ſuo arbitrio Pontifices, aut eos Pontificatu abdicabant; adeò ut mirum non ſit, quod in hanc Pontificalem dignitatem ſeſe ſæpiùs intruſerint ambitio-

bitioſi viri omninò indigni, qui ad eam ſublimarentur.

D. Tot inter rerum inclinationes, & ſtatus Judaici converſiones, tranquilla ne erat Judæorum conditio?

M. In variis iſtis Judaici ſtatus permutationibus deploratiſſima fuit Judæorum conditio ob intolerabile Romanorum jugum, ob avaritiam, & crudelitatem Præfectorum, atque petulantiam Militum, qui Judæis graviſſima damna inferebant. Hinc publica erant latrocinia, neces, Civitatum dirutio, domorum conflagratio, inteſtina inter ipſos Judæos bella, quæ promovebant quidam Zelotæ Judæi (ſic dicti, quod Patriæ libertatis zeloſos ſe ſimularent) qui, ſub ſpecioſo obtentu à Judæorum cervicibus excutiendi Romanorum jugum, promiſcuè in omnes tàm viros, quàm mulieres atrocitèr ſæviebant, multoſque tumultus excitabant, quibus tandem Civitas Hieruſalem vaſtata eſt, & Templum omnibus adorandum evaſit ſanguinis lacuna, Latronum ſpelunca, occiſorum ſepulchrum, ſævitiæ Theatrum, & Tyrannorum domicilium.

D. Perge, quæſo, narrare turbas, & calamitates, quibus Judæi agitati fuerunt uſque ad ultimam Urbis Hieroſolymitanæ cladem.

M. Imperante *Claudio* novam ſub *Ventidio Cumano* Judææ Præſide turbis occaſionem dedit apud Judæos Romani cujuſdam militis impudentia. Ille quippè Hieroſolymis ad fores Templi juſſu *Cumani* excubans, frequentiſſimo populo ad Paſchæ ſolemnia affluenti obſcænam corporis partem indecorè nudatam in Judæorum contemptum oſtendit.

Exar-

Exarſit confeſtim eâ contumeliâ populus Judæorum in *Cumanum* Præſidem, qui, inſtructo ad Turrim Antoniam agmine, motam ſeditionem omni diligentiâ ſedare adnititur. At Judæi ſuſpicati, ſe ad necem peti, milites aggreſſi ſunt, victi tamen Judæi, atque profligati ab exercitu Romanorum, viginti tria eorum millia interierunt. Sub idem tempus, exortum eſt Judæos inter, & Samaritanos diſſidium, quod infeſtis armis utrimque dum gliſcit, tempeſtivè ſublatum eſt à *Quadrato* Syriæ Præſide, qui ſeditionis authores addixit ſupplicio, & *Cumanum* Judææ Præfectum miſit Romam unâ cum Legatis Samaritanorum & Judæorum, ut coràm Imperatore Claudio cauſam dicerent. Hos ubi audivit Imperator, favit Judæis, totiusque belli & ſeditionis originem in Samaritanos refudit, *Cumanum* Præfecturâ Judææ abdicatum exilio damnavit, & in ejus locum ſuffecit *Felicem* Judææ Procuratorem, qui poſtquàm Judæam à latronibus, ſicariis, impoſtoribus, aliiſque id genus nefariis hominibus liberaſſet, novis tumultibus occaſionem ipſe præbuit, dum Jonathanem, qui fuerat Summus Sacerdos, per ſicarium interfici juſſit. Ex ea ſiquidem ſceleris impunitate multi ſicarii audaciores facti occultos ſub veſte pugiones geſtantes feſtivis diebus, quandò major erat Hieroſolymis populi concurſus, impunè eos, quos oderant, occidebant. Sic in pejus ruebant Judæorum mores, neque dilata ſunt exordia ultimæ illorum cladis, quam viſa Hieroſolymis ſigna portenderunt. Horâ quippè nonâ lux ingens circà Altare per mediam horam effulſit. In feſto Azimorum porta Orientalis ærea, quam multi homines ægrè poterant impellere,

F ſpon-

ſpontè patefacta eſt circà horam noctis ſextam. In ipſo die Pentecoſtes, cùm Sacerdotes in Templo verſarentur Deum de more precaturi, auditus eſt ingens ſtrepitus cum his vocibus: *Migremus hinc*. Denique, homo quidam plebejus & ruſticus Hieroſolymitanam cladem præcinuit, ſæpiùs flebilibus modis *væ væ* Hieroſolymis ingeminans, neque monitis, aut ſævis verberibus abſtinuit, donec Balliſta Romanorum vocem ei cum vita eripuit.

Hæc fuerunt funeſta imminentis ultimæ Judæorum cladis præſagia, cui initium dedit *Geſſius Florus* Judææ Procurator, & *Albini* ſucceſſor, cujus tyrannidem Judaica natio ad biennium tulit, ſed eò tandem deſperationis adacta eſt, ut, ſeditione excitatâ, obſtinatiſſimo animo defecerit à Romanis. Imperabat tunc temporis *Nero*, qui à Batyllo, olim ipſius Pædagogo, inſtigatus Judæis Cæſareæ degentibus jus Civitatis penitùs abrogavit, & ſolis Gentilibus conceſſit. Hinc bellum, quod Cæſareæ Judæos inter & Syros jam fuerat excitatum, acriùs recruduit, cùmque utrinque graſſationibus ageretur, & aliundè Judæi Geſſium Florum, cujus tyrannidem ferre ampliùs non poterant, diriori morte dignum occidiſſent; *Ceſtius* Syriæ Præſes, ut Judæos in ordinem redigeret, venit Hieroſolymam cum exercitu, ſed inde à Judæis fugatus, quinque millia Romanorum & Arabum peditum, ac trecentos cum Aquila Romana perdidit, equites verò nongentos octoginta. Judæi, fuſis Romanorum copiis, ſe ad bellum præparant, ſed eorum defectionem cùm primùm audiiſſet *Nero* Imperator, Flavium Veſpaſianum cum exercitu in Ju-

Judæam miſit, qui rem ſtrenuè, ac feliciter geſſit, duaſque municiſſimas Urbes *Jopem*, & *Jotapatam* expugnavit, in quarum ultima cepit Joſephum Judæum, qui ei præcinuit Imperium. Tunc miſerrimi Judæi ſpe ſua deluſi, agnoverunt non ſemper bellorum exitus initiis reſpondere, ſed, ut vulgò dicitur, *ſerò ſapiunt Phryges*. Venerat quippe illud tempus à Prophetis, & à Chriſto Domino prædictum, quo Urbs Hieruſalem à Romanorum exercitu obſideri, ac penitùs excindi debebat. Ad illius igitur Civitatis obſidionem dum ſeſe accingeret Veſpaſianus, acclamatione exercitus ſuſcepit Imperium, & filio ſuo Tito Judæam debellandam reliquit. *Titus* itaque Civitatem Hieruſalem obſeſſurus 18. Kal. Maji Caſtra in monte Oliveti collocat, ſuumque ex variis gentibus conflatum exercitum explicat. Tùm Judæi, qui Hieroſolymis erant, omneſque extranei, qui,propter imminens Paſchæ feſtum,de more Hieroſolymam confluxerant, ad defenſionem Urbis certatim conſpirarunt, & Ducibus *Joanne*, *Eleazaro*, & *Simone* ſeſe pro legibus patriis devoverunt. Interim, Romanus miles, poſt primi & alterius muri expugnationem, in tertium invaſit, magnamque edidit Judæorum ſtragem. Urgebat inſuper obſeſſos Judæos, præter inteſtinam ſeditionem, crudeliſſima fames, quæ tanta fuit, ut, teſte Joſepho, coria, calcei, fœnum, ſtabulorum ſtercora, magno pretio vænirent, & humanæ carnes ſumerentur in cibum. Quin, quod crudelius eſt, horretque cogitare animus, matres filiis ſuis non pepercerunt. Reperta ſiquidem eſt nobilis, ac prædives fœmina, nomine *Maria*, quæ filiolum ſuum lactentem, & ad-

adhùc ad ubera appenſum, aſſatum comedit. Præterea, ingens erat in Civitate pereuntium numerus, & illi, qui, ut ſuæ ſaluti conſulerent, fuga ſeſe ex illa proripuerunt, in Syros & Arabes inciderunt, à quibus reſecto ventre, quoniam aurum ſuum voraſſe credebantur, fuere crudelitèr interempti, quorum duo millia unâ tantùm nocte reperta eſſe ſcribit *Joſephus*. Sic miſeri Judæi incidebant in Scyllam, volentes vitare Charibdim. Tot Judæorum miſerias, & proximam, atque inevitabilem cladem cùm intueretur *Titus*, eos ad deditionem invitavit; ſed ſurdis cecinit, nec eos à funeſto pereundi propoſito, quod altius animis infixerant, ullo pacto abducere potuit. Quare captâ actutùm Antoniâ Turre, excitatoque per militem incendio, Auguſtiſſimum Templum, totoque Orbe celeberrimum conflagravit, Hieroſolyma captâ, exciſa, ab imis fundamentis diruta, flammiſque penitùs abolita. Sic concidit ſancta illa Civitas, quam olim Deus in deliciis habebat, ſuoque Templo, & Oraculis dignatus eſt, in cujus obſidione undecies centum Judæorum millia cæſa, aut fame conſumpta ſunt, captivorum verò numerus nonaginta & ſeptem millia. Sic Deus nationem Judaicam reprobavit, & Romanorum furori permiſit, quod etiam agnovit ipſemet *Titus*; qui Urbis Hieroſolymæ, ac Judæorum ruinam, non ſuis armis, & militum fortitudini, ſed ſoli voluntati Dei, ejuſque præpotenti virtuti acceptam referri debere palàm profeſſus eſt.

D. Certè digitus Dei hìc eſt. Juſtum quippè erat, ut Judæi, qui jugum Chriſti veri Meſſiæ cœco furore abrepti ſubire detrectarunt, Romanorum

rum tandèm aliquandò paterentur tyrannidem, & qui ſui Servatoris ſanguinem fuderant, merſi perirent ſuo. Sed quænam, amabo, fuit poſt excidium Hieroſolymitanum Judæorum conditio?

M. Poſt ruinam Hieruſalem, Judæi per totum Orbem diſperſi ſunt, paucis exceptis, qui in Palæſtina remanſerunt. Sed cùm Cœlum ac ſolum, non tamen animum ad ſeditiones pronum mutarent, pluribus in locis jugi ferendi impatientes, & univerſarum in ſe nationum odia concitantes, contra Imperatores ſæpius rebellarunt. In primis, ſub *Trajano* Imperatore Judæi in Ægypto, in Inſula Cypri, & in Meſopotamia perduelles arma ſumpſerunt, & aperto marte contra Romanos bellare cœperunt. Sed tandèm victi atque proſtrati, hinc expulſi ac diſperſi ſunt. Novam ſub *Hadriano* Imperatore defectionem moliti Judæi Palæſtinæ ad arma cucurrerunt Duce *Barchocheba*, quem ſibi Regem præfecerunt, ſed *Julius Severus* à Romanis cum Exercitu miſſus, ut procacem eorum petulantiam compeſceret, commmeatu prohibito, variiſque ſtratagematis uſus illos ita fregit, ut pauci admodùm Judæi ex illo tumultu ſalui evaſerint. Hieruſalem iterùm funditùs diruta eſt, novaque in reſiduis antiquę Urbis ruderibus extructa eſt Civitas, quam ſuo nomine *Æliam* appellari voluit Hadrianus Imperator. Obſederunt inſupèr Romani Urbem dictam *Betherem*, eâque poſt diuturnam obſidionem potiti ſunt. Arces Judæorum munitiſſimæ quinquaginta, vicique inſignes nongenti octuaginta quinque penitùs everſi ſunt. Cæſa in excurſionibus, & præliis quingenta octuaginta quinque Judæorum millia, præter innumeros, qui fame, morbo, igne

perierunt. *Barchochebas* inſignis impoſtor, & ſeditionis Author captus, & occiſus eſt, tantaque fuit Judææ devaſtatio, atque depopulatio, ut ejus agri inculti jacerent, totaque Palæſtina horribile deſertum diceretur. Sic attriti Judæi cervicem ampliùs erigere non potuerunt, aut, ſi pro innata ſibi levitate ſub Imperatoribus *Severo*, *Conſtantino*, & *Conſtantio* tumultuari, bellaque movere tentarunt, confeſtim ſubacti, ac domiti ſunt, eorumque nullo negotio repreſſa audacia. Voluit quidem Imperator *Julianus* Apoſtata Templum Hieroſolymitanum ſolo æquatum, in odium Chriſtianę Religionis, inſtaurare, ſed flammis è fundamentis erumpentibus, aliiſque id genus portentis, quæ refert id ætatis Scriptor Ethnicus *Marcellinus*, ab incepto opere deſiſtere coactus eſt. Quapropter, Judæi ſua ſpe deluſi omnem de recuperanda libertate, & de reædificando Templo cogitationem abjecerunt; duræque ſervituti mancipati ſub aliis Imperatoribus Chriſtianis vixerunt, cum poteſtate tamen ſuam legem, ſuoſque ritus obſervandi, dummodò Chriſtianis non inſultarent, eoſque in ſuam ſectam non inducerent, quod illis diſtrictè, & ſub graviſſimis pœnis vetitum eſt. Verùm, deſtructo ſemel Hieroſolymitano Templo, in quo ſolo juxta legem ſacrificia Deo offerri debebant, non potuerunt deinceps Judæi, hàc illàc per Orbem diſperſi, omnia legis ſuæ adimplere officia; maximè cùm interrupta tùnc eſſet ſeries familiarum, quibus annexum erat Sacerdotium, tantaque apud Judæos eſſet confuſio, ut nec tribus, nec familias ullo pacto diſcernere poſſent. Id ægrè ferentes Judæi, ut in aliquod corpus coaleſcerent, & aliquam regiminis formam reti-

Digitized by Google

retinerent, Ducem ſibi conſtituerunt, quem Judæi, qui degebant in Judæa, *Patriarcham* appellarunt; Judæi verò, qui in Oriente Sedes ſuas fixerant, *Principem captivitatis* nuncuparunt. Sed hos Judæorum Patriarchas omninò abolevit *Theodoſius* Imperator anno Chriſti 429. & incerta, ac tantùm non fabuloſa videtur ſeries illa Principum captivitatis, quam ad undecimum Eccleſiæ ſæculum protrahunt Judæi. Fabularum itidem loco accenſeri debet, quidquid Rabbi *Benjamin Tudelenſis* in ſui Itinerarii Hiſtoria ſcribit de illo *Æcmalotarcha*, ſeu Principe, qui in Aſia Judaicum Imperium tenet. Hæc ſiquidem de Aſiatico Judæorum Imperio, & de illo, Æcmalotarcha Principe Judæorum narratio, pura putaque fabula eſt, quæ facilè exploditur ex relationibus illorum, qui Orientem ſuis peregrinationibus luſtrarunt, & longinquarum, quas complectitur, Regionum accuratam notitiam tradiderunt. Hi ſiquidèm omnes ne minimum quidèm illius Imperii, vel Principatus Judæorum Aſiatici veſtigium offenderunt, & de eo nullam prorsùs mentionem fecerunt. Hoc unum certum eſt, & extra omnem dubitationis aleam poſitum, Judæos per omnes nationes undequaque diſperſos, nec Reges, nec Magiſtratus habuiſſe, ſed Rabbinos dumtaxàt, ſeu Doctores, quibus ex officio incumbebat palàm docere, & legem interpretari in Synagogis. Quod ſi identidèm apud Judæos nonnulli impoſtores, & Pſeudo-Meſſiæ inſurrexerint, Regiamque dignitatem affectarint, hi confeſtim, detectâ fraude, fuerunt diſſipati, & artes ſubdolæ, quibus Judæis, hac in re plus æquo credulis, fucum facere, eorumque ora ſublinere tentarunt, omni exitu ca-

ruerunt. Sed ſatìs, opinor, hactenùs expoſui infeliciſſimam ſortem Judæorum, qui à tempore, quo crucifixerunt Chriſtum Dominum ad hanc uſque ætatem noſtram, hoc eſt, per mille ſeptingentos & ampliùs annos, Republicâ, & Civitate propriâ carent, Sacerdotio deſtituti, & Regno, vagi, & profugi toto terrarum Orbe calamitatibus obruuntur, &, ob antiqui ſceleris memoriam, omnibus nationibus exoſi duriſſimam ſub Chriſtianis, quos odio vatiniano proſequuntur, ſerviunt ſervitutem: Quæ omnia per ſuos Prophetas prædixerat Deus, dicens: Judæos per Mundum divagaturos, tranſituros de gente in gentem, & de Regno in populum alterum ſine Duce, ſine Rege, ſine Templo, ſine Sacerdote.

D. Ex pœnis, quibus, poſt necem Chriſto Domino illatam, miſeri ſubjacent Judæi olìm à Deo prædilecti, & innumeris cumulati beneficiis, ex tot miſeriis & calamitatibus, quibus etiamnùm opprimuntur, & quæ longè omnes alias, quas antehàc in varias abducti captivitates pertulerant, excedunt; nullo negotio intelligo, Judæos non eſſe Deo gratos, ſed potiùs ob nefandiſſimum poſt hominum memoriam ſcelus, quod, Jeſum Chriſtum verum Meſſiam crucifigendo, perpetrarunt, fuiſſe prorsùs à Deo derelictos, & in ſuis pluſquàm cimmeriis tenebris involutos, traditos fuiſſe in reprobum ſenſum. Id, inquam, ex Hiſtoria & Tragœdia Judæorum, quam mihi exhibuiſti, tàm clarè nùnc percipio, quàm radios Solis in meridie cerno. At nùnc, ſi placet, exponas mihi velim varias illas Sectas, in quas diſtracti erant Judæi, quarumve meminit Sacro-Sanctum Evangelium, *Phariſæorum* videli-

delicèt, *Sadducæorum*, & *Herodianorum*. Optarem quippè ſcire à quo tempore exordium habuerint ejuſmodi Judæorum Sectæ, & quid peculiare earum Aſſeclæ docuerint.

M. Antè Regnum Aſſamonæorum, ſeù Machabæorum, nullum apud Judæos Sectarum Phariſæorum, Sadducæorum, & Herodianorum extat veſtigium. Trium harumce Sectarum meminit Evangelium, ſed Joſephus Hebræus Sectam Herodianorum prætermiſit, & Sectam Eſſenorum adjunxit Sectis Phariſæorum, & Sadducæorum. Memorat etiam idem Joſephus aliam, quæ apud Judæos invaluerat, Sectam Galilæorum, cujus auctor putatur *Judas Galilæus*, qui nullum in terris Dominum agnoſcendum eſſe dictitabat, præter Deum ſolum. Phariſæorum Secta jàm ſub Regno *Alexandri Jannæi* maxima apud Judæos auctoritate pollebat, eratque conflata ex quibusdam Judæis, qui Majorum ſuorum traditionibus, quaſi Polypi ad ſaxum, indivulsè adhærebant, & auſterum ſectabantur vitæ genus, ut vanam vulgi gloriam aucupari poſſent. Inſupèr legem Oralem à Deo in Monte Sinai datam fuiſſe Moyſi pertendebant; futuram Corporum Reſurrectionem, necnon prœmiorum, ac pœnarum in altera vita retributionem acerrimè propugnabant. Ex adverſo Sadducæi traditiones repudiabant, Angelorum, & Animarum ſpiritualitatem, atque Corporum Reſurrectionem inficiabantur. Eſſeni erant quidam Judæi Sadducæis è diametro oppoſiti, quippè qui Animarum immortalitatem adſtruebant, & à cœteris Judæis, puriori quodam vivendi genere, ſeù Aſceticæ vitæ ſtudio dumtaxàt diſcrepabant. Poſtremò, Herodiani, ſic dicti

dicti ſunt à quodam Herode, quem nonnulli exiſtimant, fuiſſe Herodem magnum, qui regnabat in Judæa, quandò in lucem editus eſt Chriſtus Servator noſter. Alii verò autumant, fuiſſe Herodem Tetrarcham Galilææ, magni Herodis filium, qui vivebat eo tempore, quo Chriſtus Dominus Mundum doctrinâ ſuâ imbuebat. Fertur, illos Herodianos docuiſſe, Herodem eſſe Meſſiam. Sed veroſimiliùs eſt illos in alios prorupiſſe errores, cùm Chriſtus in Evangelio Marci cap. 8. v. 15. ſuos præmoneat Diſcipulos, ut ſibi caveant à fermento Herodis, dicens: *Videte, & cavete à fermento Phariſæorum, & fermento Herodis*. Hæc Herodianorum Secta, quæ paucos Aſſeclas nacta eſt, poſt obitum Herodis omninò extincta eſt. Tres verò aliæ Sectæ, ſeù Phariſæorum, Sadducæorum, & Eſſenorum, quæ circa Machabæorum tempora emerſerunt, diù apud Judæos poſt deſtructionem Hieruſalem perſtiterunt. Præter has Sectas à nobis memoratas, fuerunt etiam apud Judæos Sectæ Samaritanorum, Caraitarum, & Rabbaniſtarum. Samaritani infenſiſſimo odio proſequebantur Judæos, nullosque alios libros in ſuo Scripturæ Sacræ Canone admittebant, præter quinque libros Moyſis, quos antiquis Hebraicis caracteribus exaratos jugitèr conſervarunt. Caraitæ erant Judæi, qui legem oralem, ſeù traditiones reſpuebant, & unicum purum Scripturæ Sacræ textum recipiebant. In Oriente multi etiamnùm reperiuntur Judæi Caraitæ. Denique, Rabbaniſtæ erant hi Judæi, qui legem oralem, ſeù traditiones, omnesque Rabbinorum expoſitiones obviis ulnis excipiebant, atque in ſummo pretio habebant. Horumce Rabbaniſtarum Secta perſeverat in

in Judæis, qui per totam Europam ſunt diſperſi. Sed has Judæorum Sectas levi brachio attigiſſe, ſat ſuperque ſufficiat.

D. Judæorum Sectas modò compertas habeo. Quapropter hoc unum ſupereſt, quod à te edoceri cupio; videlicèt, quid apud Judæos Proſelytorum nomine intelligendum veniat?

M. Duo apud Judæos erant olim Proſelytorum genera. Alii ſiquidem erant Proſelyti *ex Juſtitia*, ſicut loquuntur Rabbini; alii *ex Domicilio*. Proſelyti *ex Juſtitia* erant hi, qui Ethnicis ſuperſtitionibus relictis, hoc pacto Judaicæ Religionis myſteriis initiabantur. In primis, circumcidebantur, deindè, quodam ſuo Baptiſmo abluebantur, & denique, vero Deo ſacrificium offerebant. Mulieres verò, quæ Idololatriam deteſtantes, Judaicam Religionem amplectebantur, omiſsâ circumciſione, per Baptiſmi ſuſceptionem, & Sacrificii oblationem Proſelytarum fœminarum numero accenſebantur. Hi Proſelyti, uti docent Rabbini, omnia legis Moſaicæ præcepta, non ſecus ac Judæi, obſervare tenebantur. Idque non obſcurè colligi poſſe videtur ex multis locis Scripturæ ſacræ; Levitici cap. 16. v. 19. ubi dicitur: *Menſe ſeptimo, decima die Menſis affligetis animas veſtras, nullumque opus facietis, ſive indigena, ſive advena, qui peregrinatur inter vos*. Nomine autem *indigenæ*, ſeu *advenæ*, de quo ibi loquitur Scriptura ſacra, indigitantur hi, qui apud Judæos erant Proſelyti *ex Juſtitia*, quibus, perindè ac Judæis legem Moſaicam obſervandi onus incumbebat. Idem circà illos Proſelytos *ex Juſtitia* ſtatutum legimus Levitici cap. 17. v. 9. & 10. & cap. 25. ejuſdem libri v. 5. & 6.

& 6. Exodi cap. 12. v. 48. & 49. & lib. Numerorum cap. 15. v. 13. & 14. At verò Proſelyti *ex Domicilio* dicebantur illi, qui excuſſis Idololatriæ tenebris, in ſocietatem Judæorum admittebantur, neque tamen circumcidebantur, aut Baptiſmo tingebantur, ſed tantùm coràm tribus teſtibus Judæis ſeſe adſtringebant ad obſervationem ſeptem mandatorum juris naturalis Gentium, quæ Judæi appellitare ſolebant *ſeptem mandata Noachidarum*, ſeu filiorum Noemi. Quorum primum prohibet Idololatriam. Alterum præcipit, ut laudetur ſanctiſſimum Dei nomen. Tertium, Homicidium damnat. Quartum, Adulterium & Inceſtum vetat. Quintum, cavet ne quis furtum faciat. Sextum, ſtatuit jus unicuique eſſe reddendum, & Magiſtratibus juſtitiæ arbitris obtemperandum. Ultimum, jubet à carne ab animali adhuc vivo præciſâ omninò eſſe abſtinendum. Ad hæc, inquam, tantum ſeptem juris naturalis Gentium obſervanda præcepta obſtringebantur illi, qui apud Judæos Proſelyti *ex Domicilio* dicebantur, & ab aliorum legis Moſaicæ præceptorum obſervatione liberi prorſus erant, ſicut innuit Scriptura ſacra cap. 25. lib. Levitici v. 20. & 21. *Omne, quod eſt mundum, comedite, quidquid autem morticinium eſt, ne veſcamini ex eo. Peregrino, qui intra portas tuas eſt, da ut comedat, aut vende ei, quia tu Populus ſanctus Domini Dei tu es*. Ubi Scriptura nomine *Peregrini* indicat Proſelytum *ex Domicilio*, qui apud Judæos degens poterat veſci morticinio, cujus tamen eſus Judæis erat lege prohibitus. Cæterùm, quamvis hi Proſelyti *ex Domicilio* nec Judæi eſſent, nec legem Moſaicam obſervarent, eos tamen Judæi tamquàm viros pro-

probos in ſuam ſocietatem admittebant, quin & illos æternam ſalutem conſequuturos non dubitabant, ſi hæc ſeptem Juris naturalis Gentium mandata, quæ mox recenſui, ſedulò obſervarent. Alios autem homines, qui nec ex juſtitia, nec ex Domicilio Proſelyti erant, à ſua ſocietate Judæi penitùs arcebant, nec eos in Judæa habitare ullo pacto permittebant; immò, ſi aliquos ejuſmodi homines in Judæa domicilium habentes offendiſſent, illos tutâ & inculpatâ conſcientiâ à ſe interfici poſſe autumabant. Sed plura de his Judæorum Proſelytis legeſis, ſi per otium vacet, apud *Seldenum* in libro, quem edidit *de Jure naturali & Gentium*.

D. Satis de calamitatibus Judæorum, eorumque Sectis, & Proſelytis ſermonem texuimus; nunc tranſitum faciamus ad hiſtoriam Hæreſum, quæ tribus primis ſæculis Eccleſiam Chriſti infeſtarunt, quarum exordium, progreſſum, atque interitum, ut mihi dilucidè exponas, te etiam atque etiam rogo.

M. Annuo lubentiſſimè. Sed ne longiùs protrahatur hodiernum noſtrum colloquium, finem huic imponamus, & Hiſtoriam Hæreſum, quæ tribus primis ſæculis Eccleſiam Chriſti exagitarunt, opportuniùs ad proximum colloquium remittamus.

COL-

COLLOQUIUM IV.

In quo texitur Hiſtoria Hæreſum, quæ tribus primis ſæculis Eccleſiam infeſtarunt.

D. JUxta illam expeditam methodum, quam in tradenda mihi hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitiâ te principiò ſecuturum ſpopondiſti, nunc recto ſequitur ordine, ut diſſeras de Hæreſibus, quæ tribus primis ſæculis in Eccleſia pullularunt. Sed cùm necdum ſatis compertum habeam, quid ſibi velit illud Hæreſis nomen, expone priùs, quæſo, quid ſit Hæreſis?

M. Hæreſis, juxtà tritum, qui nunc apud omnes obtinet, loquendi modum, dicitur ſocietas hominum, qui mordicùs adhærent erroribus diſſeminatis ab aliquo Hæreſiarcha, ſeu alicujus Sectæ Anteſignano, quique pertinaciter aliquem Fidei articulum in Eccleſia Catholica receptum oppugnant, definitionibus Eccleſiæ parêre detrectant, ejuſque doctrinam falſis dogmatibus corrumpunt. Quapropter, inter Hæreſim & Schiſma, hoc intereſt diſcriminis, quod Hæreſis annexum ſemper habet perverſum aliquod dogma; Schiſma verò propter Epiſcopalem diſſenſionem, vel ob aliqua diſciplinæ capita ab Eccleſia Catholica ſeparat. Hinc Hæretici dicuntur illi, qui ab Eccleſia ſeparantur, poſtquàm in dogmatibus fidei jàmjam diſſenſerunt. Schiſmatici autem appellantur ii, qui ab ipſa inchoantes ſeparatione, infeſta deindè adjecerunt dogmata. Uno verbo, Hæreticus eſt, qui non ſequi-

ſequitur Catholicam unitatem; Schiſmaticus eſt, qui non amplectitur Catholicam pacem, ait S. Auguſtinus lib. 1. contra Creſconium cap. 3. De Hæreſibus, quæ in Eccleſia exortæ ſunt, accuratè tractant *S. Irenæus* in libris adversùs Hæreſes, *Tertullianus* in libro de Præſcriptionibus Hæreticorum, *S. Epiphanius* in lib. de Hæreſibus, *S. Auguſtinus* in lib. de Hæreſibus *ad quod vult Deum*, *Theodoretus* in libris Hæret. fab. *S. Damaſcenus*, & *Philaſtrius* in lib. de Hæreſibus, ex quibus hauriam quidquid de Hæreſibus, quæ in tribus primis ſæculis in Eccleſia eruperunt, in hoc colloquio dicturus ſum.

D. Quandonam in Eccleſia Hæreſes ſuboriri cœperunt?

M. Epocha, à qua duci debeat origo Hæreſum, certò præfigi haud poteſt. *Hegeſippus* antiquiſſimus auctor citatus apud Euſebium affirmat, Hæreſes dumtaxat in Eccleſia enatas eſſe poſt martyrium S. Jacobi juſti Epiſcopi Hieroſolymitani, ſub Pontificatu Simeonis filii Cleophæ, hoc eſt, poſt annum Chriſti ſexageſimum. Tunc enim, ut ait idem auctor, quidam *Thebutis* nomine, ægrè ferens, quod in Epiſcopatu, quem ambiebat, repulſam fuiſſet paſſus, peregrinis, falſiſque doctrinis Chriſtianos à vera fide diducere, & à cœtu fidelium diſſociare cœpit. Quis autem fuerit ille *Thebutis*? vel è qua Patria oriundus? quamve ſparſerit Hæreſim? in occulto eſt, & altum apud Hiſtoricos ſilentium. Vero quàm ſimillimum videtur, hunc Hæreſiarcham nullos nactum eſſe Aſſeclas, ac ſubinde nulli ſectæ ſuum indidiſſe nomen. *Clemens Alexandrinus* lib. 7. Stromatum, pag. 549. originem Hæreſum, quæ emerſerunt in Eccleſia, refert ad tem-

tempora Hadriani Imperatoris; nec ab ea ſententia abhorret *Euſebius* in Chronico, ubi ſub eodem Imperatore multarum Hæreſum conſtituit exordium.

D. Eſt ne accurata hæc Clementis Alexandrini & Euſebii de origine Hæreſum allata Epocha?

M. Altiùs repetendam eſſe originem Hæreſum, ex eo maximè liquet, quod *Simon Magus*, qui vulgò primus in Hæreticorum grege numerari, eorumque primipilus, ac Coriphæus audire ſolet, ſuam ſectam, ex qua complures antiquiores Hæreſes, velut ex virulento fonte ſcaturierunt, longè ante Hadriani Imperatoris tempora conflaverit. Hinc eſt, quod periti hiſtoriæ Eccleſiaſticæ authores numerent quinque Hæreſes, quæ in primo Eccleſiæ ſæculo graſſatæ ſunt, quarum prima eſt *Simonis Magi*; altera, *Menandri* ejuſdem Simonis Magi diſcipuli; tertia, *Nicolaitarum*; quarta, *Cerinthi*; quinta, *Ebionitarum*. Has Hæreſes ut tibi ordine exponam, incipio ab Hæreſi Simonis Magi, qui Gitthis Samariæ vico oriundus, præſtigiis ſuis, ac magicis artibus, quas apprimè callebat, poſtquàm Samaritanorum animos ſibi devinxiſſet, eò dementiæ prorupit, ut palàm diceret, ſe eſſe *magnam Dei virtutem*. Sed à Philippo, uno ex ſeptem Diaconis, Samariæ prædicante & doctrinam ſuam ſtupendis prodigiis ac miraculis confirmante, ad fidem Chriſti converſus, & cum aliis Samaritanis ſalutari lavacro expiatus, Philippo ſeſe adjunxit. Cùm vidiſſet autem Simon Magus, quod ad manuum impoſitionem Apoſtolorum Petri, & Joannis, qui Samariam miſſi fuerant, Spiritus

ritus Sanctus in fideles baptizatos illaberetur, eamdem poteſtatem, quâ Spiritum Sanctum per manuum impoſitionem, Apoſtolorum inſtar, dare poſſet, ſacrilegâ nundinatione ab Apoſtolis emere, & auri, argentique pretio licitari tentavit. Quâ de cauſa hic ſacrilegus licitator à S. Petro fuit increpitus his verbis: *Pecunia tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri . . . . . pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Actuum Apoſt. cap. 8. quibus verbis, quaſi repentini fulminis ictu perculſus Simon Magus, reſpondit: *Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis.* Non reſipuit tamen Simon Magus, nec ad meliorem frugem ſe recepit, quia ementitam dumtaxat exhibuit pœnitentiam. Quare diſcedens ab Apoſtolis, ejurato Chriſtianiſmo, cœpit inſitam Samaritanorum animis Apoſtolicam doctrinam eradicare, & Magicæ arti impenſiùs operam dare, in qua adeò excelluit, ut omnes in ſtuporem raperet, & in ſui admirationem converteret. Relictâ dein Samariâ, varias perluſtravit Provincias, & cùm Tyrum Phœnices Civitatem perveniſſet, *Helenam* Quæſtuariam & publicam meretricem, ſibi ſociam adſcivit; quam ubique poſteà ſecum circumduxit. Tandem, poſtquàm Orientis peragraſſet Provincias, Romam appulit; in qua Urbe ſtatuam ipſi poſitam fuiſſe cum hac inſcriptione: *Simoni Deo Sancto*, Euſebius, Cyrillus, & alii ſecuti S. Juſtinum, prodiderunt. Non deſunt tamen naris emunctæ hujus tempeſtatis Critici, qui S. Juſtinum, hominem Græcum, hac in re fuiſſe hallucinatum exiſtimant;

cumque, cùm vulgarem, ac paſſim extantem Epigraphen legiſſet: *Semoni Deo Sango*, Simonem pro *Semone* accepiſſe. Optimè ſiquidem obſervat doctiſſimus Valeſius in animadverſionibus Euſebianis lib.2. cap.13. ſtatuam illam, quam in Inſula Tiberina viderat Juſtinus, hanc habuiſſe inſcriptionem: *Semoni Sango Deo Fidio*. *Sangus* quippè Deus erat apud Sabinos, qui pactis, & fœderibus præerat, à ſanciendo dictus; unde etiam *Deus Fidius* appellabatur à fide, quæ in pactis, & fœderibus ſervari debet. Quin etiam per hunc Deum ſoliti erant jurare Romani. Ut ut ſit de hoc facto hiſtorico, convenit apud omnes, Simonem Magum veniſſe Romam, ibiquę ſuam ſectam propagaſſe, donec Sanctus Petrus Apoſtolorum Princeps Romam ingreſſus, peſtilentem ipſius doctrinam confutavit, larvam ei detraxit, ac famam, quam apud Populum plus æquo credulum magicis ſuis artibus erat adeptus. Quidam auctores quarti & quinti ſæculi referunt, Simonem Magum Neroni, tum temporis Imperatori, Populoque Romano ſuis præſtigiis illudere volentem, à malis geniis in altum curru igneo vectum per aera, inſtar alterius Dædali, volare viſum eſſe, ſed, orante Sancto Petro, ab Stygiis illis vectoribus deſtitutum protinus in terram corruiſſe, & fractis cruribus, totoque debilitato corpore miſerè periiſſe. Sic extinctus eſt Simon Magus, ex quo Simoniæ ſordida peſtis, quâ ſpiritalia pro temporalibus væneunt, nomen ſortita eſt. Occaſione iſtius victoriæ, quam Romæ de Simone Mago, ex aere, per quem ſublimis ferebatur, in terram proſtrato, S. Petrus reportavit, obiter obſervare debes, quàm perperàm Hæretici ne-

negent, S. Petrum veniſſe Romam, cùm tamen id diſertè teſtentur ſancti Patres, præſertim *Irenæus* lib. 3. contrà Hæreſes cap. 3. *Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſ. *in Petro*, *Auguſtinus* lib. de Hæreſibus cap. 1. *Euſebius* lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 13. *Epiphanius* Hæreſi 27. *S. Leo* ſermone de Sanctis Apoſtolis Petro, & Paulo, & multi alii, quorum illuſtrium teſtium ſuffragiis veritatem munitam in dubium revocare nefas eſt.

D. Quinam ſunt errores, in quos Simon Magus, ejusque ſectarii lapſi ſunt?

M. Jactabat ille impoſtor, ſe Deum eſſe Cœlo delapſum, ad Judæos quidem, ut Filium Dei; ad Samaritanos, ut Patrem; & ad Gentes, ut Spiritum Sanctum. Præterea, *Helenam* vulgati corporis fœminam ſuæ mentis primum conceptum eſſe dictitabat, matremque omnium, per quam initio conceperat Angelos, qui poſteà Mundum, & homines condiderunt. Tertiò, Dicebat, ſe eſſe Chriſtum, ſeque figuram duntaxat hominis aſſumpſiſſe, quamvis nec verus eſſet homo, nec verum haberet corpus, nec verè, ſed fictè tantùm, & ſpecie tenus in Judæa paſſus fuiſſet. Quartò, Legem non à Deo, ſed à ſiniſtra quadam intelligentia latam eſſe effutiebat. Quintò, omnem Prophetis fidem abrogabat. Sextò, Imaginem ſuam ſcortique ſui *Helenæ* ſub Jovis, ac Minervæ nomine Diſcipulis ſuis adorandam obtrudebat. Septimò, Carnis reſurrectionem, bonorumque operum neceſſitatem infrunito ore negabat. Quò factum eſt, ut ejus Diſcipuli nullo frœno coerciti impunè obſcænis voluptatibus laxarent habenas, & promiſcuum mulierum uſum licitum eſſe putarent. Denique,

 S. Gre-

S. Gregorius Nazianzenus oratione 44. ait Simonem Magum excogitaſſe triginta *Æones*, ſeu *Deos*, ex quo ſequitur, Simonem Magum fuiſſe Prodromum Hæreſiarchæ Valentini, cujus errorem præformavit, ova ſcilicèt ponendo, quæ deindè Valentinus in ſecundo Eccleſiæ ſæculo excluſit.

D. Hæc errorum monſtra, & vana Simonis Magi Commenta probarunt ne multi? Perſtititne etiam diu execrabilis illius Hæreſiarchæ Secta?

M. Benè multos ſectatores, potiſſimum Samariæ, habuit Simon Magus, dum viveret, & in variis Orbis nationibus complures alios, qui *Simoniani* dicebantur, in ſuos pertraxit errores, quorum non pauci ætate S. Irenæi adhuc ſupererant. Sed Origenes, qui in tertio Eccleſiæ florebat ſæculo, teſtatur, ſuo ævo paucos ſuperſtites fuiſſe Simonis Magi Diſcipulos.

Menander, unus è præcipuis Simonis Magi Diſcipulus, pariter Samaritanus, iiſdemque præſtigiis deditus, immutatis dumtaxat quibusdam Pſeudo-magiſtri ſui doctrinæ capitibus, ſeſe peculiaris ſectæ ducem conſtituit, & in primis docuit, ſe eſſe Servatorem ad omnium ſalutem cœlitùs demiſſum. Deindè, pollicebatur ſuis Diſcipulis perpetuam in hac vita immunitatem à ſenio, & à morte, quam ipſis per ſacrilegum Baptiſma, quo illos initiabat, conferri ogganiebat. Hæc Menandri Hæreſis multos Antiochiæ habuit ſectarios, & ætate S. Juſtini adhuc vigebat.

D. Hæreſis Simonis Magi eſt ne reverà antiquior omnibus aliis Hæreſibus, quæ Chriſti Eccleſiam infeſtarunt?

M. Si *Nicolaus*, unus è ſeptem naſcentis Ecce-

cle-

cleſiæ Diaconis, eſſet auctor Hæreſis Nicolaitarum, non eſt dubium, quin illa Nicolaitarum Hæreſis eſſet antiquior Hæreſi Simonis Magi. Sed ab hac Hæreſi Nicolaum Diaconum meritò purgant *Clemens Alexandrinus* lib. 2. & 3. Stromatum, *Euſebius* lib. 3. hiſt. Eccleſ. cap. 29. & *Theodoretus* lib. 3. Hæreticarum fabularum cap. 23. qui idcircò Hæreticos Nicolaitas *falſò nomine nuncupatos* ſcribunt, quamvis cœteroquin fateantur, ex quibusdam geſtis, dictisve Nicolai Diaconi prætextum cudendæ Hæreſis Nicolaitas ſumpſiſſe. At enim, cùm iſte Nicolaus Diaconus venuſtam haberet uxorem, eique ab Apoſtolis fuiſſet exprobrata zelotypia, in medium adductâ ſuâ muliere, permiſit cui vellet eam nubere. Addit etiam S. Clemens Alexandrinus hunc Nicolaum dixiſſe: quod *carne uti oporteat*. Quod Nicolai dictum alii peſſimum in exemplum traxerunt, putantes hoc facto, dictoque Nicolai, licitum eſſe promiſcuum cum altero ſexu conſortium. Quod tamen à Nicolai mente omninò erat alienum: nam dum Nicolaus permiſit uxori ſuæ, ut alteri nuberet, id ſincero animo non fecit, utpotè ſciens hoc eſſe lege Dei diſtrictè vetitum, ſed id præſtitit fictione & ſimulatione quadam, ut videlicèt hoc facto ſeſe palàm purgaret à ſuſpicione zelotypiæ, cujus inſimulabatur. Similiter, quando dixit Nicolaus: *oportere uti carne*, id more Epicureorum minimè intellexit, quaſi licitum eſſet indulgere carni, & corporis voluptatibus inſervire, ſed potius per hoc dictum ſignificare voluit Nicolaus, ſicut ipſius mentem explicant ſuprà laudati Patres, quod carnem coercere, frænare, & aſſiduâ virtutum exercitatione domare,

 & ſpi-

& ſpiritui ſubjicere debemus. A Nicolao igitur Diacono hæc Nicolaitarum Hæreſis nec profecta, nec propagata eſt. Negari tamen haud poteſt, hanc Nicolaitarum Hæreſim antiquam eſſe, & Apoſtolorum temporibus coævam.

D. Quinam erant errores, quibus infecti erant Nicolaitæ?

M. Errores primorum Nicolaitarum, qui videlicèt Apoſtolis ſuppares erant, non tàm fidem ſpectabant, quàm mores, ſicut luculenter colligitur ex Apocalypſi S. Joannis cap. 2. v. 6. ubi Deus laudat Angelum Eccleſiæ Epheſi, eo quod odio habeat *facta Nicolaitarum*, & v. 14. loquens Deus Angelo Eccleſiæ Pergami, ait: *Sed habeo adversùs te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coràm filiis Iſrael, edere, & fornicari: ita habes & tu, tenentes doctrinam Nicolaitarum*. Promiſcuam igitur libidinem permittebant primi Nicolaitæ, ſicut ipſis exprobrant Sancti Patres Irenæus, & Clemens Alexandrinus. Sed progreſſu temporis alii orti ſunt Nicolaitæ, qui vanis Gnoſticorum ſecundi Eccleſiæ ſæculi Hæreticorum præſtigiis adhæſerunt. Iſti autem novi Nicolaitæ poſt Hæreſiarchas Saturninum, & Carpocratem prodire dumtaxat cœperunt.

D. Quiſnam fuit auctor Cerinthianorum Hæreſis? & quinam illorum errores?

M. Cerinthianorum Hæreſis auctor fuit Cerinthus, qui, ſicùt referunt S. Epiphanius in Panario, & Philaſtrius in lib. de Hæreſ. varios de Circumciſione, & de Cæremoniarum legalium obſervatione cum ſacro Euangelio conjungenda in primordiis Eccleſiæ excivit tumultus, qui in actibus

Apo-

Apoſtolorum leguntur, & ad quos ſopiendos Concilium Hieroſolymitanum ab Apoſtolis habitum eſt. Hunc Hæreſiarcham coævum fuiſſe S. Joanni Euangeliſtę conſtat ex traditione S.Polycarpi Smyrnenſis Epiſcopi apud S.Irenæum lib.3.adversùs Hæreſes cap.3. dicentis,quod cùm S.Joannes Euangeliſta ad Balneum aliquandò veniſſet,viſo,qui tùnc eò acceſſerat, Cerintho, ſtatìm pedem retulit dicendo: *Fugiamus hinc, ne Balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus moratur, ſubitò concidens nos opprimat*. Porrò,errores,quos profudit Cerinthus,ad iſtos revocantur. In primis ajebat, Deum non eſſe Conditorem Mundi. Secundò,blaſphemabat, Jeſum Fabricatoris Orbis eſſe filium & merum hominem ex carnali Joſephi, & Mariæ conſortio procreatum, in quem Chriſtus, idèſt, Spiritus Sanctus ab ea principalitate, quæ eſt ſupèr omnia, in Columbæ ſpecie ad Jordanem deſcendit. Undè inferebat, Jeſum quidèm natum, baptizatum, paſſum, mortuum, & ad vitam fuiſſe excitatum, ſed Chriſtum, qui in Jeſum, dùm baptizaretur, illapſus eſt, impaſſibilem, mortisque penitùs expertem fuiſſe aſſerebat.Tertiò,Cerinthus Acta Apoſtolorum,& Euangelia rejiciebat, excepto tamen Euangelio S. Matthæi,quod eâ parte,quâ Jeſus exVirgine natus dicitur,mutilavit. Quartò,legem Moſaicam non à Deo, ſed à Fabricatore Orbis latam eſſe dicebat, eam tamen cum Euangelio neceſſariò obſervandam eſſe, ut ſalutem quis conſequatur. Circumciſionem etiam ſuſcipiendam eſſe ſanciebat. Quâ de cauſa explodebat Epiſtolas Pauli, quòd paſsìm in illis aſſerat, & inculcet Apoſtolus Paulus, Chriſtum iis, qui Circumciſionem ad ſalutem neceſſariam per-

tendunt, nihil profuturum. Poſtremò, Cerinthus falſas revelationes, quaſi ab Angelo ſibi factas, oſtentans, commentus eſt millenarium quoddam Regnum Chriſti in terris poſt reſurrectionem juſtorum, & mille annis antè Judicium Univerſale, in quo millenario Chriſti in terris Regno juſti per mille annos illicitis carnis cupiditatibus, & obſcœnis illecebris indulgere, Urbs Hieruſalem,& Templum inſtaurari, præcepta legis Moſaicæ ſervari, ſacrificia, & victimæ juxta ejusdem legis ſtatuta immolari, & homines more Judaico circumcidi debebant. Proptèr illud millenarium Chriſti in terris Regnum à Cerintho ſomniatum, ejus Sectatores nuncupati fuerunt *Chiliaſtæ*, ſeù *Millenarii*. Non defuerunt quidem aliqui antiqui Patres, & trium priorum Eccleſiæ ſæculorum Scriptores Eccleſiaſtici, qui poſt Papiam Hieropolitanum Epiſcopum docuerunt, Chriſtum per mille annos antè Judicium Generale corporalitèr cum juſtis regnaturum in terris. Sed antiqui iſti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici longè latèque diſcrepabant ab illo terreno Chriſti millenario Regno, quale admittebat Hæreſiarcha Cerinthus. Primò, eo in Regno Chriſti, juſtorumque millenario, quod laudatus Papias, & nonnulli antiqui Patres,ac Scriptores Eccleſiaſtici admiſerunt, nulla omninò fit mentio de Templi inſtauratione, neque de præceptis legis Moſaicæ adimplendis, neque de ſacrificiis, & victimis juxta ejusdem legis inſtituta immolandis, & mactandis, neque de hominibus more Judaico circumcidendis, quæ tamen omnia in terreno Chriſti, & juſtorum millenario Regno futura effutiebat Cerinthus. Secundò, impius ille Hæreſiarcha in Regno

Chri-

Chriſti millenario effuſiſſimam omnium libidinum intemperiem poſuit. At Papias, aliique Patres antiqui *Millenarii* dicti, nihil de eo mille annorum Regno docuerunt, atque cogitarunt, niſi ſanctum, & honeſtiſſimum, omneſque delicias corporeas, quas huic Regno tribuebant, juſtas, modeſtas, & honeſtas fore, ſicut ſanctum populum decet, ultrò profitebantur. Undè antiqui illi Patres iſtius infeſti Cerinthi dogmatis inſimulari non debent, cùm ab eo longiſſimè abſuerint. Cæterùm, illorum opinio de millenario Chriſti, & juſtorum in terris Regno ſemper fuit in Eccleſia cùm Orientali, tùm Occidentali à ſaniori SS. Patrum numero repudiata, & tandèm in Conciliis Oecumenicis Florentino, & Tridentino proſcripta eſt, eique inuſta Hæreſeos nota, qui poſt ſolemne & decretorium illud judicium propugnandam eam deincèps ſuſciperet.

D. Fueruntne in primo Eccleſiæ ſæculo alii Hæretici, præter ſectatores Cerinthi, qui docerent, Moſaicæ legis ritus, & cæremonias, Circumciſionemque in primis, cum Chriſtianæ Religionis profeſſione conjungi debere?

M. Idem planè cum Cerintho in primo Eccleſiæ ſæculo docuerunt Hæretici Ebionitæ, ita dicti ab *Ebione* illius ſectæ Principe, cujus nomen hebraicâ linguâ *Mendicum* ſonat. Aſſerebant ſiquidèm illi Hæretici, Circumciſionem, alioſque legis Moſaicæ ritus non eſſe in nova lege antiquatos, ſed cùm Evangelio eſſe in Eccleſia retinendos & obſervandos. Secundò, alium etiam palmarem Cerinthi errorem propugnabant Ebionitæ, affirmantes, Chriſtum ſimplicem, vulgarem, & ſolùm hominem eſſe ex Joſephi, & Mariæ congreſſu genitum, ipſumque

que ante Mariam non extitiſſe. Hinc Evangelium S. Matthæi, quod, rejectis aliis Euangeliis, admittebant, de induſtria interpolarunt, demptis videlicèt iis, quibus Chriſti Proavorum ſeries, & generatio ex Virgine enunciatur. Deniquè, Myſteria quot annis, in Paſchate nimirùm, pane azimo, & merâ aquâ peragebant, & Dominicam diem, præter Sabbatum, celebrabant. Suppoſititiis etiam libris utebantur, mendaciis, figmentis, & erroribus infartis.

Ab his Hæreticis Ebionitis haud parùm diſtaſſe alios Hæreticos, dictos Nazarenos, multi exiſtimant, quia Nazareni, non ſecùs ac Ebionitæ, Moſàicæ legis cæremonias tenebant, & obſervabant. Sed S. Epiphanius dubitat, utrùm illi Hæretici Nazareni putarent, Chriſtum eſſe purum hominem, an etiam ex Virgine natum? Sanctus verò Hieronymus nullum alium nævum eis impingit, niſi quod, cùm crederent in Chriſtum, legis tamen cæremonias ſervabant. Idem ſentit S. Damaſcenus in lib. de Hæreſibus, ubi loquendo de Nazarenis hæc habet: *Nazareni Chriſtum Jeſum confitentur Filium Dei, at juxta legem in omnibus vivunt*. Prætereà, Nazareni Euangelium Matthæi Hebraicum abſolutiſſimum & integerrimum habebant, ſicùt teſtatur S. Epiphanius Hæreſi 29. & 30. Sed Ebionitæ Euangelium habebant mutilum & corruptum. Ex quo liquidò patet, Ebionitas, & Nazarenos non in unam coaluiſſe ſectam. Hi autem Hæretici dicti ſunt Nazareni, quia priſci è Judæa Chriſtiani appellati ſunt *Nazareni* propter Chriſtum Dominum, qui *Nazarenus* vulgò vocabatur. Illi porrò priſci de Judæa Chriſtiani, cùm antè excidium Hieroſo-

roſolymitanum, annuentibus Apoſtolis, cæremonias legis ſecuti eſſent, Nepotes eorum, qui tràns Jordanem habitabant, priſtinos mores, & potiſſimùm Circumciſionem retinuerunt, undè cum nullo pacto à lege Moſaica divelli poſteà poſſent, ſed eam cum Euangelio ad ſalutem neceſſariò obſervandam eſſe pertenderent, tanquàm Hæretici ab Eccleſia rejecti ſunt. Sed hæc de Hæreſibus, quæ in primo Eccleſiæ ſæculo graſſatæ ſunt dicta ſufficiant.

D. Veniamus igitùr nùnc ad Hæreſes, quæ Eccleſiam ſecundo Chriſtiani nominis ſæculo exagitarunt.

M. Ex inferis ſecundo Eccleſiæ ſæculo eruperunt Hæreſes Gnoſticorum, Adamitarum, Cainitarum, Sethianorum, Cerdonianorum, Marcionitarum, Appellitarum, Valentinianorum, Tatianorum, ſeù Encratitarum, Montaniſtarum, Theodoti Coriarii, Artemonis, & Hermogenis.

D. Exponas mihi, quæſo, quid ſibi velit iſtud Gnoſticorum nomen?

M. Gnoſtici dicti ſunt ἀπὸ τῆς γνώσεως, ſeu à cognitione, & ſcientia, quam ejuſmodi Hæretici præ cæteris ſibi arrogabant. Hos Hæreticos Sanctus Paulus 1. ad Timotheum cap. 6. v. 20. luculentèr indigitat, dùm eum monet, ut devitet prophanas vocum *novitates*, *& oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ* (græcè γνώσεως) *quam quidam promittentes, circà fidem exciderunt*. In hac fabularum, & Genealogiarum ſcientia, quam hac in Epiſtola meritò carpit Apoſtolus, toti verſabantur Gnoſtici. Quippè qui *Æonum*, ſeù Deorum Syzigias, ſeù conjugationes, in deitate fingebant, quorum alii alio-

aliorum ſoboles eſſent, quorumque poſtremus Mundi iſtius aſpectabilis opifex eſſet. Hinc dicebant, Conditorem hujus Mundi non eſſe Deum, ſed nomen Dei ſibi arrogaſſe, eumque Judæis dediſſe legem, & Prophetis adſpiraſſe; Patrem verò, ut ejus Imperium everteret, miſiſſe Jeſum Salvatorem Chriſtum, qui Teſtamentum aliud cum electis ſanciret. Negabant iidem Hæretici, Chriſtum veram carnem accepiſſe, & de Maria natum, ſed per Mariam dumtaxàt oſtenſum garriebant. Carnis reſurrectionem inficiabantur. Libros penè innumeros ſub ementitis nominibus obtrudebant, videlicèt Euangelia Euæ, Salomes, Petri, Jacobi, ſecundùm Hebræos, ſecundùm Ægyptios, conciones Petri, & Pauli; libros itèm de Infantia Salvatoris, Noreæ uxoris Noemi, Prophetias Pachor, ſeù Barcoph, Cham, Zoroaſtris, Hydaſpis, Oſtranis, Orphæi, & aliorum, de quibus Porphyrius queritur in vita Plotini. Jàm verò infinitus eſſem, ſi Gnoſticorum ſpurcitias, proptèr quas primi Chriſtiani apud Gentiles malè audiebant, uti referunt Irenæus lib.1. cap.24. Euſebius lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap.7. & S.Epiphanius Hæreſi 27. hìc enarrare vellem. Breviter dicam, ejusmodi Hæreticos nomine quidèm Chriſtianos fuiſſe, ſed re turpiſſimos dæmonis fautores. Obſcænis ſiquidèm voluptatibus dediti nulla libidinum monſtra illicita eſſe putabant. Promiſcuum mulierum uſum, & libidinum furias in ſexus, & in corpora permittèbant: eòque impietatis devenit ſacrilega eorum temeritas, ut infantulum recens natum minutatìm in mortario contunderent, pipere, melle,& aromatibus condirent, eoque, proh ſcelus! in modum cibi Euchariſtici

ſtici veſcerentur. Hinc, ut optimè obſervat S. Auguſtinus in lib. de Hæreſibus ad *quod vult Deum*, varia intèr nomina, quibus Gnoſtici per diverſas terrarum partes alitèr atque alitèr appellabantur, nonnulli eos *Borbonitas* vocabant, quaſi *Cœnoſos*, ob nimiam turpitudinem, quam in ſuis myſteriis exercebant. Ex hac Gnoſticorum Hæreſi, velut ex mala radice, pullularunt quinque peſſimi ſurculi, ſeù Sectæ, *Adamitarum*, *Cajanitarum*, *Ophitarum*, *Sethianorum*, & *Carpocratianorum*, quæ Sectę latè diffuſæ in quarto adhùc Eccleſiæ Sæculo ſerpebant.

D. Quorsùm iſti Hæretici dicti ſunt *Adamitæ*, *Cajanitæ*, *Ophitæ*, *Sethiani*, & *Carpocratiani*? & quinam fuerunt eorum errores?

M. In primis, *Adamitæ* dicti ſunt illi Hæretici, qui in ſuis conventiculis, omni planè pudore depoſito, ſacrilegos ſuos ritus nudi obibant; promiſcuo concubitu & uxorum communione, belluarum inſtàr, inverecundè utebantur; nuptias averſabantur; continentiam damnabant; & tamen, ſi ſuperis placet, Eccleſiam ſuam tàm impuris myſteriis deformem *Paradiſi* nomine exornabant, quia in ea nudi viri, ac fœminæ proſtabant, ſicque primam Adami in horto voluptatis conditionem turpitèr repræſentabant. Indè eſt, quod ſuæ Sectæ homines, quos punire volebant, à ſua Eccleſia extruderent, tamquàm Adamum è *Paradiſo*.

Cajanitæ, dicti ſunt illi Hæretici, qui Caïnum primogenitum Adami filium, miſerumque Abelis fratricidam ſingulari veneratione colebant. Diſtinguebant ſiquidèm illi Hæretici duplicem virtutem, ſuperiorem unam, quam *Sophiam*, ſeù ſapientiam appellabant, & inferiorem alteram, à qua Mundum conditum eſſe affirmabant. Quâ poſitâ diſtin-

ſtinctione, dicebant, Abelem fratrem Caini ab inferiori & imbecilliori virtute prodiiſſe; Cainum verò, Eſau, Core, Dathan, Abyron, & Sodomitas,ad ſuperiorem virtutem pertinere putabant, eoſque laudibus efferebant, quòd legem præfractè violando fabricatori Orbis adverſos ſeſe præbuiſſent. Unde opera Creatoris deſtruere, ejusque legem violare maximo & perfectionis, & gloriæ loco ducebant. Inſuper Baptiſmi ad conſequendam ſalutem neceſſitatem, & Carnis Reſurrectionem negabant. Judam Chriſti proditorem adorabant, quod dictitarent, eum, prodendo Jeſum Chriſtum, in cauſa fuiſſe, ut virtutes Mundi, quæ ſaluti hominum obſiſtebant, vincerentur; ſicque ſaluti noſtræ conſuluiſſe. Deniquè, iſti Hæretici in omnem libidinem effuſi propudioſam, & nefandis ſceleribus conſpurcatam vitam ducebant.

Ophitæ, ita appellabantur Hæretici a voce ὄφις, idem ſignificante, quod Latinè *Serpens*. Adorabant quippè Serpentem, qui, ut refert S. Auguſtinus, è ſpelunca, in qua alebatur, incantante Sacerdote, egrediens, & Altare rependo adiens, panes ibi oblatos lambebat, eumque gyrantem iſti Hæretici deoſculabantur. Quo peracto, & ſuam ſpeluncam Serpente reverſo, Cultores ejus panes in Euchariſtiam oblatos confringebant, quos ab iſto Serpente ſanctificatos putabant. Quidam antiqui tradiderunt,iſtos Hæreticos exiſtimaſſe,Chriſtum Serpentem illum fuiſſe: Sed id certò non conſtat, immò in Appendice ad librum Tertulliani de præſcriptionibus legitur, illos Hæreticos Serpentem pluris, quàm Chriſtum feciſſe. Origenes lib.6. contrà Celſum ait, neminem in Sodalitium Hæretico-

ticorum Ophitarum fuiſſe admiſſum, *niſi Jeſum ante execraretur.* Auctorem illius Hæreſis fuiſſe quemdam *Euphratem* obſervat idem Origenes.

Sethiani Hæretici ita cognominati ſunt, quòd *Sethum* Adami filium exiſtimarent eſſe Chriſtum. Duo ſiquidem admittebant hominum genera, quorum unum haberet parentem *Cainum*, alterum à *Setho* duceret originem. Teſtatur S. Epiphanius, ejuſmodi Sectas Cajanitarum, Ophitarum, & Sethianorum fuiſſe ipſius ætate fermè extinctas; aliquos tamen Hæreticos Sethianos, ſe in Ægypto repeririſſe ait.

Carpocratiani ſuum traxere nomen à quodam *Carpocrate*, qui non Aſiaticus, ut viſum eſt S. Joanni Damaſceno, ſed Alexandrinus erat, uti perhibent Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, & Theodoretus. Hæc Hæreſis ſub Aniceto Pontifice, & Hadriano Imperatore, operâ *Marcellinæ* peſtilentis fœminæ, Romæ innotuit; unde *Marcelliani* quoque dicti ſunt illi Hæretici, ſicut narrat Origenes lib. 5. contrà Celſum. *Carpocras* illius Sectæ auctor in iſtos errores prorupit. Primò, ad omnia turpitudinis & flagitiorum genera, quæ pudor commemorare vetat, Diſcipulos ſuos informabat. Deindè, docebat, Mundum non à Deo, ſed ab Angelis conditum fuiſſe. Tertiò, Carnis reſurrectionem negabat. Quartò, Chriſtum eſſe purum hominem, & ex Joſepho, ac Maria, cœterorum hominum more, natum eſſe blaſphemabat. Quintò, Nihil naturâ malum eſſe pertendebat, ſed tantùm juxtà arbitrium & opinionem hominum, quædam bona, quædam mala vocari. Sextò, Tranſmigrationem animarum in corpora admittebat. Septimò, Imagines

gines Chriſti, Paulique, cùm Imaginibus Homeri, Pythagoræ, Platonis & Ariſtotelis Diſcipulis ſuis exhibebat, ut eas ſuffitibus, & adoratione proſequerentur. S.Clemens Alexandrinus lib.3. Stromatum ſcribit,Carpocratem habuiſſe ex uxore ſua, *Alexandrea* dictâ,filium appellatum *Epiphanem*, qui in Platonica inſtitutus diſciplina fabulas patris ſui amplificavit, cùmque ſeptemdecim annos natus in Cephaleniâ patriâ ſuâ obiiſſet, divinos ibidem obtinuit honores.

D. Certè mirari vehementer ſubit, quod homines id ætatis ſic inſanirent, ut vana hæc paradoxa, & abſurda Hæreticorum deliramenta, quæ retuliſſe, abundè refutaſſe eſt, tàm lubenter auſcultarent, eiſque fidem, & aſſenſum præberent.

M. Omnes iſti errores, aliique id genus, de quibus deinceps ſermonem inſtituemus, ortum habuerunt ex falſis Ethnicorum Philoſophiæ principiis, necnon ex quibuſdam myſticis, allegoricis & detortis ſenſibus, ad quos nonnulli malè feriati & emotæ mentis homines Scripturam Sacram cùm veteris, tùm novi Teſtamenti præpoſterè prò ſuo arbitrio deflectebant. Quin, quod ſatis feſtivum, ac lepidum eſt, quò abſurdiores, & à ſenſu, intelligentiâque hominum magis remotæ tùm temporis ſpargebantur opiniones, eò pronioribus vulgi auribus, animisque promptioribus excipiebantur. Tantâ enim audaciâ, tàmque elato ſupercilio iſti Hæretici ſua deliria, tamquàm arcana altiſſima, & à ſæculis inaudita myſteria quaſi de tripode proferebant ac venditabant, ut ſimplices, & incauti hamum confeſtim vorarent, ſorberentque ſibi propinatum virus.

D. Per-

D. Perge porrò alias ſecundi ſæculi enarrare Hæreſes.

M. Hæreſis *Elceſaitarum*, cujus meminit Euſebius lib.6. Hiſt.Eccleſ. cap.38. ità dicta eſt à quodam *Elceſa* Arabe, ut ſcribit Theodoretus, qui Propheta audire voluit,& librum quemdam ad ſe è Cœlo delapſum finxit, ſicut poſteà impoſtor *Mahumetes* Alcoranum. Ad Elceſeitarum gregem Ebionæi feruntur tranſiſſe. Placita autem illorum Hæreticorum ad Gnoſticam impietatem proximè accedebant. Legis Moſaicæ cæremonias, Circumciſionem, & Sabbatum, non ſecus ac Ebionæi obſervabant, ſed ſacrificia damnabant. Chriſtum magnum Regem eſſe confitebantur, ſed eum creaturarum in ordinem cogebant. Spiritum Sanctum ſexu fœminam, & Chriſti ſororem eſſe comminiſcebantur. Omnes fermè libros tàm veteris, quàm novi Teſtamenti repudiabant. Denique, ſimulationem in profeſſione Religionis, ſæviente perſecutione, licitam eſſe, nec prohibitum Idolorum cultum, dummodò id ex animo non fieret, impiè aſſeverabant.

Saturniani Hæretici ita dicti à *Saturnino* genere Antiocheno, Menandri diſcipulo, qui à pluribus antiquis *Saturnilus* nuncupatur, impuram Simonianorum doctrinam in Syria ſunt amplexi, & ſequentes errores evomuerunt. Primò, docebant, Mundum non à Deo, ſed à ſeptem Angelis conditum fuiſſe, hominemque effictum eſſe ad Imaginem ſummæ virtutis, in quem à ſumma illa virtute ſcintillam, quæ ipſum erigeret, inditam fuiſſe ſomniabant. Secundò, ajebant, hanc ſcintillam in ſolis fidelibus reperiri, atque, intereunte homine, ad

H Deum

Deum recurrere. Tertiò, Chriſtum umbratiliter, & ſpecie tenùs, non verè incarnatum, & paſſum aſſerebant, ipſumque in terras veniſſe, ut deſtrueret Judæorum Deum, quem unum è ſeptem Angelis Orbis fabricatoribus eſſe putabant. Quartò, Nuptias, & generationem tamquàm ex doctrina Dæmonis profectas execrabantur. Quintò, duo diſtinguebant hominum genera, unum naturâ bonum, aliud naturâ malum. Denique, multi ex Saturnini diſcipulis ab Animatorum eſu abſtinebant, ut ementitâ hujus abſtinentiæ Religione ſimplicibus fucum faciliùs facerent, eiſque hoc ſpecioſo pietatis obtentu ſuos inſtillarent errores.

Baſilidianis Hæreticis nomen impoſuit *Baſilides* genere Alexandrinus, Saturnini condiſcipulus, & Menandri auditor. Hic ſuæ Hæreſeos venena in Ægypto effudit, &, ut refert S. Clemens Alexandrinus lib.7. Stromatum, gloriabatur, ſe habuiſſe Magiſtros Glauciam interpretem S.Petri, & S.Matthiam Apoſtolum. Evangelium ſcripſit, quod viginti quatuor libris, erroribus à capite ad calcem refertis, expoſuit. Plures in Deo ſubſtantias admiſit, quarum aliæ ex aliis manarent, & quarum poſtrema, quam *Sophiam* vocitabat, procreaſſet Angelos, quos dicebat ſupremi Cœli eſſe fabricatores, qui rurſum alios Angelos ediderunt, à quibus ſecundum Cœlum factum ſit. Iterùm ab iſtis Angelis ſecundi Cœli conditoribus, alios Angelos productos fuiſſe ſomniabat, donec trecenteſimum ſexageſimumquintum Cœlum conditum fuiſſet cum Angelis,qui hunc inferiorem Mundum fabricarunt. Undè iſti Baſilidiani Hæretici hoc barbaro vocabulo ἀϐρασαξ utebantur, eo quod iſtud vocabulum his lite-

literis conſtet,quæ juxtà numeralem Græcorum noſtam conficiunt numerum 365. ſuperſunt etiamnum amuleta Baſilidianorum, in quibus hæc vox ἀβραξάξ, & alia barbara Angelorum nomina, quæ procudebant, leguntur. Prætereà, Baſilidiani docebant, Chriſtum veram carnem non ſuſcepiſſe, & Simonem Cyrenæum ejus loco Cruci ſuffixum eſſe, mortemque prò Crucifixo non eſſe tolerandam. Illi, qui in eorum Sectam admitti cupiebant,quinquennii ſilentio, Pythagoræorum more, probabantur, & de ſua doctrina interrogati, palàm negabant quid eſſent, quidve ſentirent. Animam uniuſcujuſque hominis ex variis concretam eſſe ſubſtantiis credebant, ex quibus varii ciebantur affectus, maliſque hominibus adulterinam eſſe naturam, putà vel leonis, vel lupi, vel ſimiæ, &c. prout in hoc, vel illud vitium proclives eſſent. Novos Prophetas ad errores ſuos adſtruendos excogitarunt, eiſque nova, & barbara nomina indiderunt, videlicèt *Barcaba*, & *Barcoph*. A quavis ſpurcitia nihil labis contrahi jactitabant; eos tamen plurimi faciebant, qui ad ſervandam continentiam ſe ipſos abſcindebant. Animarum transmigrationem ad expianda ſcelera Pythagorico ſenſu defendebant. Non omnia peccata hac in vita commiſſa remitti à Deo dicebant, ſed dumtaxat involuntaria. *Baſilides* hujus Sectæ auctor ſuperſtitem filium reliquit *Iſidorum* nomine, mali Corvi, malum ovum. S. Clemens Alexandrinus quædam refert fragmenta excerpta ex Operibus, quæ hic Iſidorus paternæ impietatis hæres, & acerrimus propugnator edidit. S. Juſtinus in Dialogo cum Triphone Judæo meminit Saturnianorum, & Baſilidianorum;

qui eâ ætate adhuc vigebant, ſed temporibus ſancti Epiphanii, ut ipſemet teſtatur, pauciſſimi illorum erant reſidui.

Cerdonianorum Hæreſis ortum habuit à *Cerdone* Saturnini diſcipulo, qui è Syria Romam venit ſub *Hygino* Romano Pontifice, ubi ſuam Hæreſim, quam tamen ſæpius ejuraverat, Marcioni afflavit. Hic autem *Marcion*, à quo Marcionitarum Hæreſis prodiit, patriâ fuit Ponticus, & filius Catholici juxtà ac pii Epiſcopi, à quo, ut ſcribit S. Epiphanius, ob inceſtum Eccleſiâ pulſus, & Populorum ſuorum opprobria ac ludibria non ſuſtinens, clam ab oppido ſeceſſit, & Romam poſt Hygini Papæ obitum ſeſe contulit. *Eò ſtatim atque pervenit Marcion*, inquit S. Epiphanius, *ad ſeniores adiens, qui ab Apoſtolorum diſcipulis edocti ſupererant, ut in communionem admitteretur, fruſtrà ab eis petiit. Quamobrem extimulatus invidia, quod Principem illic locum, ac ne Eccleſiæ quidem aditum impetraſſet, ad impoſtoris Cerdonis Hæreſim confugere in animum induxit*. S. Polycarpus Smyrnenſis Epiſcopus, qui tunc Romæ aderat, obvium Marcionem habuit, cùmque iſte Hæreſiarcha perfrictæ frontis audacia ab illo fuiſſet ſciſcitatus, utrùm illum cognoſceret? ei ex tempore reſpondit ſanctus ille Epiſcopus: *Novi te ut Primogenitum Sathanæ*.

D. Fuit ne Hæreſis Cerdonianorum diverſa à Marcionitarum Hæreſi?

M. Duobus illis Hæreſiarchis Cerdoni, & Marcioni, hoc caput erroris fuit, duo eſſe Principia, ideſt, duos eſſe Deos; unum bonum, incognitum & Patrem Jeſu Chriſti; & alterum malum, qui aſpectabilem hunc condidit Mundum, legem-

legemque Judæis ſanxit. Præterea, uterque aſſerebat, Chriſtum veram carnem non aſſumpſiſſe, nec ex Maria Virgine natum, ſed è Cœlo deſcendiſſe, atque ab ignoto Patre in terras miſſum, ut Imperium, ſeu Tyrannidem, & opera Mundi Conditoris everteret. Ad hæc, vetus Teſtamentum tamquàm à malo Deo prolatum rejiciebant duo illi Hæreſiarchæ; Evangelium verò Lucæ, tredecimque epiſtolas Pauli mutilabant, nec ullos prætereà libros ſacros agnoſcebant. Denique, à nuptiis abhorrebant, ciborum delectum præcipiebant, & corporum Reſurrectionem negabant. Admittebat tamen Hæreticus Marcion quamdam ſpeciem Reſurrectionis Animarum, quippè qui aſſerebat, Cainum, Dathanem, Abironem, Sodomitas, atque nationes omnes, quibus Judæorum Deus ignotus fuit, per illapſum Chriſti ad Inferos fuiſſe ſalvatas: Abelem verò, Enochum, Abrahamum, aliosque Patriarchas & Prophetas, quibus innotuit Judæorum Deus, ſalutem non fuiſſe conſecutos. Hos & alios ejuſdem furfuris errores profuderunt duo iſti Hæreſiarchæ, quos ceu mera delirantium ſomnia, & inſanas lunaticorum exerrationes meritò flocci facere debemus.

D. Marcionitarum Hæreſis fuitne Diſcipulorum numero inſignis, & diuturna?

M. Hæc Hæreſis brevi temporis ſpatio longè latèque inſtar Cancri per Orbem ſerpſit. Marcion ſiquidem ſuos non ſolùm Romæ, & in Italia habuit diſcipulos, ſed etiam in Ægypto, in Palæſtina, in Syria, & in aliis Regionibus, tamque altas radices egit peſtilens illa Secta, ut diù perſtiterit, & in alias Sectas ſub initium Imperii *Com-*

modi pullularit, ſicut teſtatur *Rhodon* vetuſtus auctor, qui in Hæreticos Marcionitas calamum acuit. Tres tamen, præ cœteris, Marcion habuit diſcipulos, quorum primus fuit *Appelles*, qui, ut ait Tertullianus, lib. de Præſcript. cap. 30. *Jam lapſus in fœmina deſertor continentiæ Marcionenſis, Alexandriam receſſit, inde poſt annos regreſſus non melior, in alteram Virginem impegit, Philumenem* dictam, malo genio agitatam, cujus operâ futura prædicebat Appelles, ſicque Populo, & incautis quibusdam imponebat. Præcipuus Appellis error in hoc ſitus erat, quod diceret, Corpus Chriſti Domini ex Syderum ſubſtantia, & quatuor Elementorum qualitatibus conſtitiſſe, quibus tandem in ea unde accepta erant reſolutis, Chriſtum in Cœlum, unde venerat, revolaſſe, & ſine corpore aſcendiſſe docebat. Cultuum etiam, ſive Religionum indifferentiam admittebat. Alter celebris Marcionis diſcipulus fuit quidam dictus *Syneros*, qui duobus principiis, quæ poſuit Marcion, quorum unum erat bonum & alterum malum, tertium ipſe adjunxit. Poſtremus Marcionis famoſus diſcipulus ille eſt, quem S. Epiphanius *Lucianum* appellat, Tertull. verò in lib. de Reſurrect. cap. 2. Origenes lib. 2. contra Celſum, & auctor Appendicis ad lib. Tertull. de Præſcript. *Lucanum* nominant. Hic tria itidem agnovit rerum omnium principia, & nuptias prohibuit, quod carnem à malo principio exortam ulterius propagari non debere inſulsè aſſereret.

D. Nihil hactenus de Hæreticis Valentinianis dixiſti, quorum tamen Secta, ut audivi, maximè viguit in ſecundo Eccleſiæ ſæculo, & cœteris aliis longè celebrior evaſit.

M. Nul-

M. Nulla profectò Hæreſis fuit figmentis feracior, quàm Valentiniana, ita dicta à quodam *Valentino* Ægyptio Hæreſiarcha, viro quidem ingenioſo & eloquente, ſed vanæ gloriæ cupidiſſimo. Ait enim Tertullianus lib. contrà Valentinianos cap. 4. eum à fide deſciviſſe, quod alter ei in Epiſcopatu prælatus fuiſſet prærogativa martyrii. Romam venit hic Hæreſiarcha ſub Hygino Papa, ut inquit S. Irenæus lib. 3. cap. 4. *Increvit ſub Pio, & prorogavit uſque ad Anicetum*. Porrò, cùm Valentinus eſſet Philoſophus Platonicus, multa in Hæreſim ſuam ex impuris Gnoſticorum lacunis, ex Platone, immò, ex Poetarum Græcorum, Heſiodi præſertim fabulis convexit, unde monſtrum conflavit, quod nec Chriſtianum, nec hominem ſapit. Verùm enimverò, Valentinus mentem habens paſtam Chymæris, finxit in primis triginta Æones, ſeu Deos, qui Divinitatis πλήρωμα, ſeu totam plenitudinem conſtituebant. Secundò, Principem, ideſt primum triginta illorum Æonum vocabat Βυθὸν, ſeu *Abyſſum*, vel *Profundum*, cui unam veluti conjugem adjungebat, quam *Sigen*, ideſt, *Silentium*, vel alio nomine ἔννοιαν, ſeu perceptionem, appellitabat. Tertiò, ajebat, quod ex duobus primis illis Æonibus, ſeu ex *Profundo* & ex *Silentio* ejus conjuge, producti ſunt duo alii Æones, videlicèt *Nus*, ſeu *Intellectus*, & *Alethia*, ideſt, *Veritas*, quam dicebat eſſe ſororem *Nus*. Hæc eſt prima Æonum quaternitas. Quartò, docebat, quod ille *Nus* eſſet unigenitus filius primi Æonis, iſque ſolus, excluſis aliis Æonibus, poſſet cognoſcere primum Æonem, ſeu *Profundum*, à quo fuerat ipſe productus. Quintò, ex *Nus*, &

Alethia, hoc eſt, ex *Intellectu* & ex *Veritate*, duos alios Æones profluxiſſe dicebat, videlicèt *Verbum*, & *Vitam*, & ex *Verbo*, & *Vita* duos alios prodiiſſe Æones, nimirum *Hominem*, & *Eccleſiam*. Hæc eſt altera Æonum quaternitas, quæ alteri ſuperiori quaternitati juncta efficit Ogdoadem Valentinianam, ſeu numerum octo Deorum, quibus alios viginti duos Æones, ſeu Deos adjungebat, ut tota Divinitatis plenitudo triginta Æonum, ſeu Deorum,numero completa, & integra ſubſiſteret. Hinc Valentinus ex *Verbo*, & *Vita* Decadem Æonum ortam eſſe comminiſcebatur: ex Homine autem, & ex Eccleſia duodecim alios Æones progenitos fuiſſe ajebat, & ex his triginta Æonibus, Pleroma, ſeu plenitudinem divinitatis conflatam eſſe fabulabatur. Quocircà, meritò Tertullianus huic Hæreſiarchæ exprobrat, quod *uſque ad triginta Æonum fœtus examen divinitatis effudit*. Sextò, Carnis Reſurrectionem negabat Valentinus, triaque hominum genera conſtituebat, *Terrenum*, *Animale*, & *Spirituale*. Terrenum ad *Cainum*, Animale ad *Abelem*, Spirituale ad *Sethum* revocabat, velut ad tres generis humani fontes. *Terrenos* homines, ſive benè, ſive malè operarentur, corruptione omninò diſſolvi cenſebat. *Animales*, ſi benè vixerint, in mediocri Regione conquieſcere; ſi verò deteriora elegerint, penitùs perire, atque igne extingui putabat. *Spirituales* verò homines naturâ ſuâ bonos eſſe affirmabat, nec eos perire poſſe, ſed Salvatoris Angelis matrimonio fore collocandos. Mundi, & Diaboli productionem tribuebat *Demijurgo*, quem ex *Enthymeſi*, Hebraicè *Acamoth*, & ex ſubſtantia animata ortum eſſe ſtultè opinabatur.

tur. Octavò, duplicem Jeſum cùm Nicolaitis, & Cerintho poſuit, ejuſque corpus per Mariam velut per canalem, vel fiſtulam tranſiiſſe pronuntiabat. Sed hæc, & alia id genus Valentini, ejuſque Sectariorum figmenta indicaſſe ſufficiat, quia ſatiùs eſt ea delirantium Hæreticorum ſomnia ignorare, aut ſilentio prætermittere; quàm illa jam Natalitiis ſuis tenebris damnata in apertam producere lucem.

D. Cùm tota Valentini Hæreſis, ſicut clarè expoſuiſti, in conjugatione, ſeu in varia illa combinatione, & diſpoſitione triginta Æonum, ſeu Deorum, præcipuè conſiſteret, proclive erat unicuique hanc triginta Æonum combinationem pro ſuo arbitrio immutando, aliterque diſponendo, nova, nec minus abſurda procudere Syſtemata.

M. Rectè dicis, & hinc eſt, quod Valentini diſcipuli, præſertim *Secundus*, à quo *Secundiani*, & *Ptolomæus*, à quo *Ptolomaitæ* prodierunt, in his ordinandis Æonum conjugationibus variarint ſententiis,& in diverſas abierint Sectas. Verùm,quamvis in hac Æonum diſpoſitione concordes haud eſſent, nec ſibi conſtarent Valentini diſcipuli, omnes tamen ea admittebant principia, quæ ad exterminium Chriſtianæ doctrinæ moralis rectâ collimabant. Enim verò, cùm Hæretici Valentiniani docerent, ſicut mox obſervavi, homines, quos vocabant *Spirituales*, eſſe naturâ ſuâ bonos, nec perire poſſe; ſeque in hac ſpiritualium hominum claſſe locum habere jactitarent, fidenter aſſerebant, ſe neque fide, & bonis operibus indigere, neque ulla diſciplinæ munia obſervare, neque fidem coram tyrannis profiteri debere, & inſuper, obſcœnum

num iſtud ſtatuebant corruptæ moralis principium: *degenerem eſſe, nec legitimum veritatis, qui diverſatus in Mundo non amaverit fœminam, nec ſe ei junxerit*. Hoc nefandum principium Valentinianorum doctrinæ proram, puppimque fuiſſe, teſtatur Tertullianus lib. contrà Valentinum cap.30.

D. Habuitne Valentinus multos ſuæ Sectæ diſcipulos, qui virulentam ipſius doctrinam defenderint, ac propagarint?

M. Valentinus multos habuit diſcipulos, qui ejus fabulas vèl amplificarunt, vèl alio modo expoſuerunt. Ex ipſius ſiquidèm ſchola prodierunt, ut modò dixi, *Secundus*, à quo *Secundiani*, quorum meminit S. Epiphanius Hæreſi 32. & *Ptolomæus*, à quo *Ptolomaitæ*, de quibus idem S. Pater agit Hæreſi 33. Prodiit ex eadem Valentini ſchola *Marcus*, qui magicas artes edoctus, dum ſe ſacrificium offerre ſimulabat, poculorum liquorem certis carminibus in cæruleum, purpureumque colorem vertebat, & philtris utebatur, ut ſibi mulierum amorem conciliaret, quarum benè multas in Galliis ſeduxit. Hujus Marci diſcipuli dicti ſunt *Marcoſii*, qui ſuæ Sectę Myſteriis initiandos baptizabant *in nomine ignoti rerum univerſarum parentis, & veritatis omnium rerum Procreatricis, & illius, qui è Cœlo in Jeſum delapſus eſt*. Deniquè, ex cœnoſo Valentini gurgite promanarunt *Colobarſiana* Secta ſic appellata à *Colobarſo*, quem alii Marci mox laudati diſcipulum, alii Magiſtrum eſſe putant; Secta *Heracleonitarum*, ſeù *Barborianorum*, cujus meminit Theodoretus cap. 15. lib. 1. Hæreticarum fabularum, Secta *Archonticorum* ab *Eutacto* quodam Conſtantii Imperatoris temporibus propagata; Secta *Bardeſa-*

deſanis, qui ſingulari eruditione, & eximiâ conſtantiâ in fide propagandâ, ac vindicanda inſignis, poſtquàm innumera penè Opera adversùs Hæreticos, qui ipſius ætate eruperunt, lucubraſſet, maculam tandèm præclaræ famæ adſperſit, & fœdas, ac pudendas Valentini fabulas, quas antehàc ipſe eruditè redarguerat, inveſtigabili Dei judicio excepit, ſuoque calculo comprobavit. Filius ejus dictus *Harmonius* ſacris litteris apprimè excultus errores patris ſui tuitus eſt, eiſque novos à ſe excogitatos adjecit. Sed *Bardeſanis*, ejusque filii *Harmonii* errores Sanctus Ephrem Syrus perdoctè confutavit.

D. Lugendus ſanè eſt Bardeſanis, viri, ut ais, de Eccleſia benè meriti, lapſus, infauſtusque exitus. Sed nihil de *Tatiano* dicis, cui ſimilem ſortem obtigiſſe narrabant mihi nuperrimè viri eruditi.

M. Eamdem, proh dolor! funeſtam ſortem expertus eſt *Tatianus*. Ille quippè, vivente S. Juſtino Martyre, cujus erat diſcipulus, in fide conſtans perſeveravit, & egregium edidit librum adversùs Gentiles, quem etiamnùm modò habemus. Aſt poſt Sancti Juſtini martyrium Tatianus ſuâ ſcientiâ plus æquo elatus in Hæreſim lapſus eſt, & relictâ Româ errores in Piſidia, & Cilicia docuit. factus Auctor Sectæ *Encratitarum*, ideſt, *Continentium*, qui nuptias deteſtabantur, & carnium, vinique uſum prohibebant, indèque etiam dicti ſunt *Hidroparaſtæ*, ſeù *Aquarii*, quod in myſteriis ſolâ aquâ contenti, vino penitùs abſtinerent. Prætereà, Tatianus Æonum quorumdam inviſibilium fabulam à Valentino mutuatus eſt. Adamum primum

mum generis humani parentem ſalvatum non eſſe contendebat. Deniquè, ex quatuor Euangeliis unum contexuit, quod *Diateſſaron* appellatur, hæreſimque ſapit, utpote in quo Tatianus ſeriem Avorum Chriſti Domini, & cætera, quibus eum veram carnem geſſiſſe, & ex ſemine Davidis oriundum eſſe declaratur, de induſtria reſecuit. Tatianum ſectatus eſt *Severus*, à quo Severiani originem habuerunt. Ex hac etiam Encratitarum Secta prodierunt Hæretici dicti *Apoſtolici*, qui, præter Tatiani errores, aſſerebant, non licere aliquid quocumque modo poſſidere, ideòque etiam *Apoctatici*, idèſt, Renunciatores, fuerunt appellati, vèl *Saccophori*, quòd ſacco induti incederent, ut ſub illo ſpecioſo pietatis obtentu popularem auram fucatâ, & adſcititiâ pœnitentiâ captarent.

D. Memini etiam me audiiſſe, *Tertullianum*, virum omnigenâ litteraturâ præditum, & egregium Eccleſiæ defenſorem, à fide Catholica defeciſſe, & in Hæreſim impegiſſe, quæ, & qualis fuerit? rogo te ut me edoceas.

M. Sic eſt: Tertullianus poſt proſtratos Appellem, Praxeam, & Hermogenem, poſt profligatos Judæos, Gentiles, & Gnoſticos; poſt Infidelium blaſphemias multis voluminibus everſas; tandèm inſanis fanaticarum mulierum ſomniis deluſus in Montani Hæreſim prolapſus eſt. Porrò, *Montanus* ortus ex vico Phrygiæ *Ardaban* dicto in hos prorupit errores. Primò, inconditis vocibus Prophetam agendo, ſibi, non Apoſtolis, eximium Spiritus Sancti donum arrogabat. Secundò, duabus abreptitiis fœminis, videlicèt *Priſcæ*, & *Maximillæ* à maritis abductis inſaniæ ſuæ afflavit ſpiritum, eas-

que

que Propheti∫∫as haberi voluit.Tertiò,nuptias ſolvebat, easque prohibebat, ut infames. Quartò, nunquàm in perſecutione fugiendum,ſed loco ſiſtendum docebat. Quintò,tres Quadrageſimas obſervabat in anno.Sextò,Novatianis prælusit,utpotè qui ad omne penè delictum fores Eccleſiæ crudelitèr obſerabat, ſicùt ait S. Hieronymus Epiſt.54. ubi etiam Montaniſtarum Hierarchiam recitat, in qua primum locum ii, quos appellabant *Patriarchas*, occuparent; ſecundum, *Cenones*; tertium, idèſt penè ultimum, Epiſcopi tenerent. Fertur, Montanum, atque Maximillam malo genio afflatos, ſibi tandèm laqueo fregiſſe gulam. His Montani erroribus, & inſulſis mulierum nugamentis adhæſit Tertullianus, qui anteà omnes ingenii nervos in Chriſtianismi defenſionem intendens, immenſas eruditionis & eloquentiæ opes plenâ manu effuderat. Montani diſcipuli vocati ſunt *Cataphryges*, & *Pepuziani*, à locis videlicèt, in quibus vèl emerſit, vèl magis viguit hæc Hæreſis, quâ benè multi in Aſia, Phrygia, Galatia, Cilicia, & Africa fuerunt infecti. In duas tamen claſſes diviſi ſunt, quorum alii *Proclum* Ducem ſequebantur; alii *Æſchinum*, ut ait auctor Appendicis ad lib. Tertulliani de præſcript. Ejusdem Montani Sectæ ſoboles fuerunt *Quintilliani* dicti etiam *Artotyritæ*,qui Euchariſtico pani caſeum admiſcebant, & mulieres ad Epiſcopatum, & Presbyteratum evehebant.Ab eadem quoque Secta profecti ſunt *Paſſaloryncitæ*,ſeù *Aſcadrogitæ*, sìc appellati, quia intèr orandum nari digitum inſigebant.

Jam ſeneſcente ſecundo Eccleſiæ ſæculo, ſedente *Victore* Romano Pontifice, *Blaſtus* damnatus eſt tamquàm reus Schiſmatis Aſianorum, & *Florinus*

Ro-

Romanus quondam Presbyter in Marcionitarum Hæreſim lapſus eſt. *Blaſtus* ſiquidem, ut ait Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 15. & 20. Aſianorum celebrandi Paſchatis ritum die decima quarta menſis primi, qua Judæi Paſcha peragere ſolent, Romæ acriter propugnavit. *Florinus* verò, inſtar Marcionis, duo Numina, boni ſcilicet & mali, admiſit. Quare S. Irenæus adversùs Florinum Epiſtolam ſcripſit *de unitate Numinis*, & aliam ad Blaſtum *de Schiſmate* direxit Epiſtolam, ſicut teſtatur mox laudatus Euſebius.

D. Recenſuiſtine omnes Hæreſes, quæ exortæ ſunt in ſecundo Eccleſiæ ſæculo?

M. Superſunt adhuc Hæreſes *Theodoti Coriarii*, *Artemonis*, & *Hermogenis*, à quibus breviter me expediam, ne tibi faſtidium ingeram. *Theodotus* Bizantinus, arte Coriarius, Chriſtum eſſe merum, ac purum hominem impiè aſſerebat. Diſcipulos habuit *Aſclepiadem*, *Hermopylum*, *Appollonium*, & *Theodotum Trapezitam*, qui ultimus Pſeudo-Magiſtri ſui errori addidit, *Melchiſedecum* eſſe virtutem cœleſtem meliorem Chriſto. Hinc prodierunt *Melchiſedechiani* Hæretici. Diſcipuli Theodoti Coriarii appellabantur *Theodotiani*, quibus ſolemne erat Canonem Scripturarum mutilare, ubi Jeſu Chriſti Deitas enunciabatur. S. Epiphanius eos etiam nominat *Alogos*, ideſt, *ſine verbo*, quia Euangelium S. Joannis, in quo deſcribitur æterna Verbi Divini generatio, & Apocalypſin, ceu ſcripta eſſent ab Hæreſiarcha Cerintho repudiarent. In hoc Theodoti Coriarii erroris luto hæſit quoque *Artemon*, Chriſto divinitatem perindè abjudicans. Poſtremò, *Hermogenes* eò deſipuit, ut diceret ma-

te-

teriam eſſe ingenitam, & Deo coæternam, ſicut videre eſt apud Tertullianum in libro, quem contra hunc Hæreticum concinnavit. Habes nunc compendioſè deſcriptas omnes Hæreſes, quæ ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo bellum Eccleſiæ indixerunt.

D. Profectò jam intelligo, Eccleſiam Chriſti ab omnibus portarum inferi concuſſionibus eſſe ſecuram; quippè quæ tot inter Hæreſes, & domeſticorum ſciſſuras non ſuccubuit, ſed potiùs Dei virtute freta, & continuo Dei protegentis auxilio munita, victrix ſemper extitit, ſemper triumphans, tot ornata palmis, quot Hæreticorum armis fuit laceſſita.

M. Alios, quos de Hæreticis Eccleſia retulit, triumphos enarrare pergam, ſi te audire non tædeat Hiſtoriam Hæreſum, quæ in tertio ſæculo in ruinam, atque exterminium Eccleſiæ conſpirarunt.

D. Eò libentiùs audiam, quod iſti Hæreticorum conflictus in decus immortale Eccleſiæ cedant, indèque fidei meæ firmetur credibilitas, & meus erga Matrem Eccleſiam filialis amor magis, ac magis inardeſcat.

M. Ut rem totam paucis conficiam, exordium duco ab illo Schiſmate, quod in tertio Eccleſiæ ſæculo ortum eſt in Africa, quodque progreſſu temporis in apertam degeneravit Hæreſim. Illius Schiſmatis Auctor *Feliciſſimus* fuit, in cauſa lapſorum, quos citra præmiſſam ſatisfactionem mox recipi, & contra antiquam, & receptam Eccleſiæ diſciplinam præproperâ veniâ donari debere pertendebat. Erant porrò duæ lapſorum claſſes. Prima erat illorum, qui, ſæviente Imperatoris Decii perſecu-

ſecutione, idolis cultum per ſeſe exhibuerant. Altera claſſis erat eorum, qui *Libellatici* dicebantur, quique per ſe, vel per amicos fidem negaverant, & impunitatis libellos à Magiſtratibus obtinuerant. *Deciana* itaque deferveſcente, jamque ſopita perſecutione, non niſi poſt gravem, ac diuturnam pœnitentiam, quæ tamen Confeſſorum, ſeu eorum, qui pro fide Chriſti ſtrenuè decertaverant, præcibus minuebatur, in Eccleſiam iſti lapſi recipiebantur. Quam diſciplinam cùm abolere vellent *Feliciſſimus*, & *Novatus* Presbyter Carthaginenſis veniam abſque mora omnibus promiſcuè lapſis indulgentes, à Sancto Cypriano Carthaginenſi Epiſcopo fuerunt graviter objurgati,& tantùm non ab Eccleſia reſciſſi. Quò factum eſt, ut Novatus haud parùm ſtomachatus, & imminentem capiti ſuo procellam præſagiens, Romam venerit, ubi Novatiano Romano Eccleſiæ Diacono junctus diuturnas inter Chriſtianos turbas invexit. Novatianus quippè quietis impatiens, & impotenti ambitionis æſtu abreptus nihil intentatum reliquit, ut Cornelii Summi Pontificis ordinationem tamquàm illegitimam abrogaret, ſeque in ejus locum ſufficeret. Quare magnam plebis partem mille nocendi artibus à Cornelio ſeparavit, & factione ſua corroboratus, in Romanum Pontificem, ſeu potiùs Antipapam evectus eſt, novamque Schiſmati Hæreſim adjunxit, negando videlicèt, Eccleſiam jus & auctoritatem habere lapſis in perſecutione, ideſt *ſacrificatis*, & *libellaticis* veniam indulgendi. Quam feralem deindè ſententiam Novatianus ad cætera alia peccata poſt Baptiſmum commiſſa extendit, itaut omnibus in aliquod peccatum poſtBaptiſmum pro-

prolapſis, & ad Eccleſiam lachrymis, gemitu, & dolore pulſantibus, divinæ pietatis, & paternæ lenitatis ſolatia, atque ſubſidia crudelitate poſt hominum memoriam maximâ denegaret. Sic iſtud Schiſma à Feliciſſimo & Novato excitatum, quod à nimia facilitate veniæ lapſis concedendæ cęptum erat, tandèm contra errantium vota deſinit in extremum & è regione oppoſitum errorem; & qui antea nullum lapſum à venia arcebant, poſtea nulli poſt lapſum veniam dandam cum Novatiano prædicarunt. Novatiani diſcipuli dicti ſunt ab illius Sectæ Auctore *Novatiano*, vel *Cathari*, ſeu *Mundi*, quod ſe ſolos labis puros exiſtimarent, & Phariſæorum more, ſe à peccatoribus, quos veniâ omninò indignos judicabant, diſcęrnerent. *Novatiani* igitur nomen ſuum ſortiti ſunt non à Novato Carthaginenſi Presbytero, ſed à *Novatiano* Eccleſiæ Romanæ Diacono. Quod ſanè Græcis Scriptoribus non fuit ſatis compertum, hi ſiquidèm Novatum cum Novatiano perperàm confundunt, licèt aliundè Hiſtoria Schiſmatis Novatiani accuratè narretur apud Euſebium lib.6. Hiſt. Eccleſ. cap.43. ubi inſeritur Epiſtola Cornelii Papę ad Fabium Antiochenum.

Aliud in tertio ſæculo ſub Stephano Summo Pontifice non minus periculoſum fuit Schiſma Rebaptizantium, qui Hæreticos ad gremium Eccleſiæ redeuntes denuò baptizandos eſſe magno animorum æſtu contendebant, quibus Stephanus Papa ſe tamquàm murum æneum oppoſuit. Sed de hoc Rebaptizantium Schiſmate, quod Eccleſiæ grave faceſſivit negotium, commodiùs in proximo Colloquio agemus, in quo ſermo nobis erit de Conciliis,

liis, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis ad profligandas Hæreſes, & ad componenda Schiſmata variis in locis fuerunt celebrata...

Præter illa duo Schiſmata, quæ Eccleſiam in tertio ſæculo haud parùm exagitarunt, nonnullæ etiam obortæ ſunt Hæreſes, quæ illius ſinum vipe-rino dente proſciderunt. Prima eſt *Noetii* Epheſii, qui conſepultam *Praxeæ* Hæreſim recoxit, ac poſtliminiò revocavit, tres Perſonas Sanctiſſimæ Trinitatis in unam confundens, aſſerensque Patrem æternum eſſe paſſum pro nobis, undè illius Hæreſeos fautores appellati ſunt *Patrispaſſiani*. Eamdem Praxeæ, & Noetii Hæreſim ſuo nomine, ac patrocinio celebriorem fecit *Sabellius*, qui itidèm docuit, ac vehementiùs propugnavit, in divinis Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum non eſſe tres diſtinctas Perſonas, ſed unam dumtaxàt trinominem eſſe Perſonam, quæ, prout ingenita eſt, & creandi principium, dicitur *Pater*; prout incarnata *Filius*, & prout ſanctificans creaturas, *Spiritus Sanctus* vocatur. Alteram, nec minus execrabilem eodem ſæculo Hæreſim invexit *Paulus Samoſatenus*, natione Syrus, Epiſcopus Antiochenus, qui auſus eſt aſſerere, Chriſtum non ſemper fuiſſe, nec ante Mariam Virginem extitiſſe, ac ſubindè, non Deum, ſed purum putumque hominem eſſe. Hinc prodiit *Paulianiſtarum* Secta, quos relictâ Hæreſi ad Eccleſiam revertentes iterùm baptizari debere ſanxit Concilium Nicœnum Primum, eoquod Baptiſmi formam interpolarent. Præter duas illas Hæreſes, quæ in tertio ſæculo Eccleſiam infeſtarunt, S. Epiphanius in lib. de Hæreſibus mentionem facit Sectæ *Valeſiorum*, cujus auctor fuit Arabs quidam nomine *Valens*.

lens. Horumce Hæreticorum non alius refertur error, quàm quod ſeſe Eunuchos facerent. Meminit etiam idem S. Pater cujusdam *Angelicorum* Hæreſis, auctore ignoto. Quinam etiam fuerit palmaris illorum error? incertum omninò eſt. Nec minus obſcura eſt origo alterius, quam refert Sanctus Epiphanius, Hæreſis *Origeniſtarum*, qui ex infami Gnoſticorum cloaca egreſſi nuptias damnabant, obſcænis voluptatibus ſe conſpurcabant, & libris ſpuriis, & apocryphis, quos proprio marte procudêrant, ad ſuos ſtabiliendos errores utebantur. Quaproptèr, ejusmodi Origeniſtæ confundi haud debent cum Diſcipulis famoſi Origenis Adamantii. Poſtremò, *Nepos* Ægyptiacus Epiſcopus impii Cerinthi fabulam de millenario Chriſti in terris Regno deliciis corporeis, & illicitis voluptatibus referto, quod poſt Reſurrectionem juſtis promiſſum eſſet, inſtauravit in tertio Eccleſiæ ſæculo, quem Dionyſius Alexandrinus, egregiè confutavit, ſicut referunt Euſebius, & Theodoretus. Sed hìc noſtro de Hæreſibus, quæ tribus primis ſæculis monſtruoſa capita erexerunt, colloquio finem imponamus, craſtinâ luce, benè fortunante Deo, acturi de Conciliis, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis ad jugulandas, & profligandas illas Hæreſes variis in locis coacta fuerunt.

D. Hoc argumentum mihi tàm gratum erit, quàm quod maximè. Nam ſicut in primo, quod de perſecutionibus contrà Eccleſiam hinc indè excitatis habuimus, colloquio, à te perlubenti animo didici, quo pacto Eccleſia in tribus primis ſæculis licèt in membris ſuis cæſa, vel in exilium relegata, vel in carcere captiva, vel fame conſumpta, vel

 flam-

flammis exuſta, vel aliis id genus tortorum immaniſſimorum ſuppliciis ubique exagitata, victrix tamen ſemper extitit, & tot inter imminentes ruinas florentior evaſit, atque vegetior; ita maximâ cum animi mei oblectatione in proximo Colloquio addiſcam, quomodò Eccleſia in Conciliis congregata de proſtratis Hæreſibus illuſtria trophæa erexit.

COLLOQUIUM V.

De Conciliis, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis fuerunt celebrata.

D. UT pleniorem Conciliorum, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis fuerunt celebrata, notitiam aſſequi poſſim, haud parùm juvabit paucis explicare verbis, quid, & quotuplicis generis ſit Concilium? & undè Conciliorum origo profecta ſit?

M. *Concilium* nihil aliud eſt, quàm convocatio, ſeu Epiſcoporum cœtus ad dirimendas controverſias, quæ circà fidem, & bonos mores exoriuntur, vel ad ſarciendam diſciplinam Eccleſiæ, cujus rigor, cùm temporum injuriâ quandòque remittatur, vi Canonum, qui conduntur in Conciliis, inſtaurari, atque reſarciri debet. Quadruplicis autem generis eſt Concilium, videlicèt Æcumenicum, ſeu Generale, Nationale, Provinciale, & Diœceſanum. Concilium Æcumenicum, eſt convocatio totius, quâ latè patet, Orbis Chriſtiani Epiſcoporum, quæ fit per Epiſtolam Encyclicam ad omnes Epi-

Epiſcopos directam à Romano Pontifice, cui ſoli ex jure, & ex officio incumbit indicere Concilia Generalia, eisque vel per ſe, vel per ſuos Legatos præeſſe. Concilium Nationale eſt illud, quod à Patriarcha, vel à Primate cogitur, cuique omnes Primatiæ, ſeu alicujus Nationis, vel Regni Epiſcopi interſunt. Concilium Provinciale illud eſt, quod unius Provinciæ finibus coercetur, & convocatur ab Archiepiſcopo omnes ſuæ Provinciæ ſuffraganeos invitante Præſules. Poſtremò, Concilium Diœceſanum vocatur illud, quod ab Epiſcopo unà cum ſuæ Diœceſeos Parochis in rem peculiaris Eccleſiæ ſibi à Deo creditæ celebratur. Porrò ejuſmodi Concilia, non pari gaudent in Eccleſia authoritate, ſed Concilia dumtaxat Generalia à Summo Pontifice legitimè convocata in fidei, morumque controverſiis dirimendis indeficienti pollent auctoritate, ut in confeſſo eſt apud omnes Catholicos, qui conſtanter profitentur, ſacra Concilia ſuam habere originem à Chriſto Domino, qui ſuam aſſiſtentiam ſacris Eccleſiæ Conciliis promiſit, dicens Matth. cap. 18. v. 10. *ubi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*. Hinc Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano congregati, in eo, quod pro ceſſatione *legalium* ediderunt, decreto, authoritatem ſibi Spiritus Sancti aſciſcunt his verbis: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis*. Actuum Apoſt. cap. 15.

D. Quandò nam Concilia in Eccleſia celebrari cœperunt?

M. In primo Eccleſiæ ſæculo Concilia in Eccleſia celebrari cœpiſſe, liquidò colligitur ex lib. Actuum Apoſtolorum, in quo legimus, tria ab ipſis

Apoſtolis habita fuiſſe Concilia, in quorum primo diſcipuli, qui convenêre numero circitèr centum viginti, ſuffecerunt Matthiam in locum perfidi Judæ, qui impii ſui & ſacrilegi facti, ſed ſerò pœnitens, relatis argenteis triginta, contumelioſèque exploſus à ſuis emptoribus, in deſperationem actus ad reſtim confugerat, & ſuſpenſus ex arbore viſcera ſua voranda corvis turpitèr egeſſerat. Sic enim ait ſacer Hiſtoricus: *Et ſtatuerunt duos, Joſeph, qui vocatur Barſabas, qui cognominatus eſt Juſtus, & Matthiam, & orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende, quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum Miniſterii hujus, & Apoſtolatus, de quo prævaricatus eſt Judas, ut abiret in locum ſuum; & dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis.* Actuum Apoſt. cap. 1. Alterum Apoſtolorum Concilium refertur cap. 6. laudati libri, ubi dicitur, coacto per Apoſtolos diſcipulorum grege, communibus ſuffragiis electos primùm fuiſſe ſeptem Diaconos, propter murmur Græcorum, ideſt Gentilium, qui Chriſtianæ Religioni nomen dederant, adversùs Hebræos Chriſtianâ itidem Religione initiatos, eò quod in miniſterio quotidiano deſpicerentur viduæ eorum, ſeu Græcorum. Viduæ quippe Hebræorum, quæ menſarum miniſterio vacabant, non ſolùm locupletiora miniſteria ſibi arrogabant, aliis vilioribus miniſteriis ad viduas Græcorum relatis, ſed etiam in ciborum, & veſtium diſtributione Hebræis magis favebant, pluraque illis ſuppeditabant quàm Græcis. Quò factum eſt, ut murmur excitatum ſit Græcos inter, & Hebræos, ad quod ſedandum Apoſtoli Hieroſolymis

lymis in Concilio congregati ſeptem ſelegerunt Diaconos plenos ſapientiâ, & Spiritu Sancto, qui ſacrâ ordinatione muniti, menſæ non ſolùm prophanæ, ſicut antehac factitabant viduæ, inſervirent, ſed etiam ſacræ menſæ eſſent miniſtri, omnibusque, abſque ullo partium ſtudio, cùm alimenta, tùm veſtimenta æqualitèr diſtribuerent. Tertium denique Apoſtolorum Concilium fusè deſcribitur cap. 15. lib. Act. Apoſt. in quo decreverunt Apoſtoli immunes eſſe Fideles à jugo Circumciſionis & Moſaicæ legis obſervantiarum, illisque tantùm id oneris impoſuerunt, ut abſtinerent ab immolatis ſimulachrorum, à ſanguine, à ſuffocatis animalibus, & à fornicatione. Alia, præter hæc tria, quorum apertam mentionem facit Scriptura ſacra, referuntur Concilia ab Apoſtolis habita, quæ hìc conſultò, ac jure merito prætermitto, quoniam de his omninò ſilet Scriptura ſacra, quæ utique non omiſiſſet, ſi revera fuiſſent ab Apoſtolis celebrata. Quare hìc obſervaſſe ſufficiat, Eccleſiam ab ipſis Apoſtolis formam convocandi Concilia accepiſſe, quam ipſorum poſt diſceſſum retinuit, cogendo interdum Concilia, dum aliqua gravis Eccleſiæ urgebat neceſſitas, ſive ad gliſcentes proſcribendas Hæreſes, ſive ad morum, atque diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſanctiores regulas præſcribendas.

D. Fueruntne in tribus primis Eccleſiæ ſæculis frequentèr celebrata Concilia?

M. Non tàm frequentèr in tribus primis Eccleſiæ ſæculis, quàm ſuccedentibus aliis temporibus, habita fuerunt Concilia; tùm quia ob ſævientes perſecutiones, & immania Ethnicorum Impe-

ratorum edicta, integrum, ac tutum non erat Epiſcopis prodire, conventuſque habere; tùm etiam cùm id ætatis doctrinæ, Traditioniſque Apoſtolorum recens adhùc eſſet, omniumque fidelium animis altiùs impreſſa memoria, promptum unicuique, ac proclive erat verum à falſo diſcernere. Quocircà veritas in iſtis aureis Eccleſiæ ſæculis per ſeſe ſatis tuta, ac ſingulis pervia Conciliorum definitionibus ad confingendos errores minimè egebat. Hinc eſt, quod apud nullum probatæ fidei Scriptorem Eccleſiaſticum legitur, fuiſſe olim habita Concilia, ſaltem Generalia, ad damnandas illas Hæreſes, quas in ſuperiori Colloquio ſingillatim recenſui. At enim tunc Chriſtiani, divino quodam affulgente lumine, detectos Hæreticorum errores è veſtigio execrari conſueverant, & avitæ fidei, quam ab Apoſtolis hauſerant, retinendæ tenaciſſimi nihil commercii, aut ſocietatis cùm iſtis fidei corruptoribus habere volebant, ſed eos tanquàm malè feriatos homines, tanquàm excommunicationis fulmine perculſos, & à vera Eccleſia extorres diris devovebant, excitati præſertim curâ, ac vigilantiâ Epiſcoporum, qui gregem ſibi creditum verâ fide imbuere ſatagebant, & ſparſos ab Hæreticis errores quâ Scripturæ ſacræ, quâ illibatæ Traditionis authoritate ſtrenuè retundebant.

D. Quonam igitur tempore poſt diſceſſum Apoſtolorum Concilia primùm fuere celebrata in Eccleſia? & quænam illa ſunt?

M. Hiſtoria Eccleſiaſtica primo loco poſt Apoſtolorum diſceſſum ea reponit Concilia, quæ ſecundo exeunte Eccleſiæ ſæculo occaſione controverſiæ circà diei Paſchalis obſervationem habita ſunt.

ſunt. Eccleſia ſiquidem Romana, quæ mater eſt omnium Eccleſiarum, antiquam ſecuta conſuetudinem, Paſcha inviolabili ritu in venerationem Dominicæ Reſurrectionis peragebat Dominicâ die, quæ poſt æquinoctium vernum proximè ſequitur diem XIV. lunæ menſis Martii. Ex adversò, Eccleſię Aſianæ Paſcha more Judæorum celebrabant die XIV. lunæ menſis Martii in quamcumque hebdomadæ diem incideret. Hæc porrò controverſia de die Paſchalis celebrationis, cùm primùm cœpit, nullas animorum ſimultates, niſi leves, in quibus animarum ſalutis cardo non vertebatur, produxit. Nam S. Polycarpus Smyrnæ Antiſtes, qui Aſiaticum ritum conſectabatur, Romam cùm veniſſet, nec in ſententiam Aniceti Papæ, qui Romanum, & univerſalem circà diem celebrationis Paſchæ ritum ſequebatur, deſcendere voluiſſet, ambo tamen, ſicut viros bonos decet, ſalvâ, & incolumi amicitiâ, ſeque pacis oſculis mutuò amplexi diſceſſerunt, rati diverſum illum ritum, qui ſolam Eccleſiæ ſpectabat diſciplinam, nullâ Eccleſiarum ſciſſione, ac nullo animarum damno indè ſubnaſcente, tutò poſſe hinc indè obſervari. Aſt ſub Victore Papa, ſeneſcente jam ſecundo Eccleſiæ ſæculo, hæc lis vehementiùs exarſit. Tunc enim *Polycrates* Epiſcopus Epheſinus cum ſibi conſentientibus Epiſcopis Concilium convocavit, & epiſtolam Synodicam, cujus fragmentum refert Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 24. ad Victorem Papam miſit, in qua proteſtatur, ſibi, & aliis Orien. tis Epiſcopis nefas eſſe, aliâ die, quàm decimâ quartâ lunæ Martii Paſcha celebrare, ritumque illum Aſianarum Eccleſiarum vindicat tamquàm omni-

omninò conformem ei, quam prædictæ Eccleſiæ à Sancto Joanne Evangeliſta acceperant traditioni. Id ægrè tulit Victor Papa, & Concilium Romæ coegit, in quo conſpirantibus omnium votis ſancitum eſt, Aſiaticos, qui alio, quàm Dominicæ Reſurrectionis die, Paſcha deinceps celebrarent, & Eccleſiæ Romanæ diſciplinam ſequi detrectarent, à fidelium communione eſſe rejectos. Epiſtolam Synodicam hujus Concilii *Victor* ad Epiſcopos Aſianos miſit, & ſicut ſcribit Euſebius lib. 5. Hiſt.Eccl. cap. 24. univerſos, qui illìc erant, fratres proſcripſit, & ab unitate prorsùs alienos pronunciavit. Nonnulla alia Concilia in iſto dirimendo circà Paſchatis celebrationem diſciplinæ Eccleſiaſticæ negotio habita fuiſſe refert ibidem Euſebius, *Palæſtinum*, cui Theophilus Epiſcopus Ceſareæ, & Narciſſus Hieroſolymorum præfuerunt; *Ponticum*, *Corinthiacum*, *Lugdunenſe*, aliaque Gallicana, quæ cum Romanæ Eccleſiæ diſciplinæ obſervatione apprimè conveniebant. S. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus nomine Eccleſiarum Galliæ ad Victorem Papam direxit epiſtolam, in qua eum adhortatur, ut Eccleſias Aſianas propter obſervationem illius de Paſchatis celebratione ritus, quem à majoribus ſuis acceptum retinebant, à ſua communione non ſepararet, maximè cùm in Eccleſia pro locorum varietate & uſu, diverſi permittebantur ritus tàm circà jejunii obſervationem, quàm circà alia quædam diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita. Veroſimile eſt, Victorem Papam ad hanc S. Irenæi ſuggeſtionem placatum pacem Eccleſiis Aſianis reddidiſſe, quia ut obſervat *Petrus de Marca* lib. 3. cap. 3. *de Concordia Sacerdotii, & Imperii*, conſtat ex Euſebio,

bio, & ex Socrate de excommunicatione à Victore Papa Eccleſiis Aſianis inflictâ, & de epiſtola S.Irenæi; conſtat etiam ex Sozomeno de communione Victoris Papæ, & Polycratis Epheſiorum Epiſcopi nunquàm interruptâ, quod certè contingere haud potuit, niſi ſuſpenſo à Victore Summo Pontifice excommunicationis effectu poſt monita S.Irenæi. Non deſunt tamen viri eruditi, qui aſſerunt, Victorem litteris quidem comminatoriis perſtrinxiſſe Aſianos veteris conſuetudinis de celebrando Paſchate die XIV.lunę menſis Martii retinentiſſimos; volunt tamen, eum dumtaxàt hæſiſſe intrà minas, nec ipſos revera à communione præcidiſſe, pacem procurante S.Irenæo. Verùm attentè legenti Euſebium loco mox à me citato,luculentèr patebit, Victorem non ſolùm minatum fuiſſe Aſianis excommunicationem, ſed reipsâ in illos excommunicationis tuliſſe ſententiam. Conſule, ſi plura hac de re ſcire aveas, doctiſſimum Schelſtrat. par. 2. Antiq. illuſtr. diſſert. 1. cap. 3. ubi hanc Polycratis cum Victore Papa pro obſervatione Paſchatis contentionem egregiè dilucidat, & in optimo lumine collocat. Nobis verò hæc de Conciliis in ſecundo Eccleſiæ ſæculo celebratis pauca prælibaſſe ſufficiat.

D. Quænam in tertio Eccleſiæ ſæculo fuerunt celebrata Concilia?

M. Occaſione graviſſimæ iſtius concertationis de validitate collati ab Hæreticis Baptiſmi,quæ tertio ſæculo agitata eſt, diùque Eccleſiam fermè univerſam diſtinuit, multa diverſis locis habita ſunt Concilia. Hæc autem diſceptatio ante S. Stephani Pontificatum mota primùm fuit ab Epiſcopis Africanis ſub Agrippino Carthaginenſi Epiſco-

po, totiusque Africæ Primate, qui, coacto Africæ, Numidiæque Epiſcoporum Concilio, Canonem edidit de iterando Hæreticorum Baptiſmo, ſicut teſtatur S. Cyprianus epiſt. 71. ad Quintum, & 73. ad Jubajanum. Iiſdem ferè temporibus, hoc eſt, ante S.Stephani Pontificatum, duo in Oriente, videlicèt *Iconii* in Phrygia, & *Synnadis* in Aſia celebrata ſunt Concilia, in quibus Hæreticos ad Eccleſiam revertentes, iterùm baptizandos eſſe ſancitum eſt. At ſub *Stephano* univerſam adminiſtrante Eccleſiam cùm hæc diſputatio, haud parum exacerbatis hinc indè partium animis, graviores turbas excitaret, neceſſe habuit Eccleſia complures celebrare Synodos, ne pax diutiùs turbaretur. Quare circà annum Chriſti CCLV. Epiſcopi Numidiæ quid in hacce controverſia facto opus eſſet, quidve in ea ſtatuerent, incerti, conſuluerunt S. Cyprianum, & Africanæ Eccleſiæ Epiſcopos per litteras, eoſque obnixè rogarunt, ut ſuam hac de re ſententiam aperire haud gravarentur. Promptos ſeſe exhibuerunt Cyprianus, aliique Epiſcopi Africani, qui in Concilio congregati cenſuerunt: *Neminem foris baptizari extrà Eccleſiam poſſe, ideòque de errore, & pravitate venientibus per omnia divinæ gratiæ Sacramenta unitatem, & fidei veritatem dari debere*. Hujus primæ Synodi Carthaginenſis magna pars fuit S. Cyprianus, qui doctrinam de rebaptizandis Hæreticis non ſolùm didicerat à ſuo prædeceſſore Agrippino, ſed illam inſuper hauſerat à Tertulliano, qui ante ſuam ab Eccleſia defectionem librum Græco ſermone procuderat, quo probandum ſuſcipiebat, ratum non eſſe Baptiſmum à quoquam Hæretico collatum. Is quidem Tertulliani

liani liber omninò intercidit, illius tamen meminit Tertull. in lib. de Baptiſmo cap. 10. ubi eamdem doctrinam proponit, ac defendit. Peractâ itaque illa Carthaginenſi Synodo, Cyprianus ſcripſit ad Stephanum Summum Pontificem epiſtolam Synodicam, quâ illum de hac definitione factâ à Patribus Africanis certiorem faciebat. Quam ubi accepiſſet Stephanus, confeſtim reprobavit ſanctionem Africani Concilii, diſtrictèque vetuit ne quis auderet à contraria Traditione Apoſtolica deſciſcere. Huic Stephani reſcripto morem non geſſit Cyprianus, ſed epiſtolam, quæ ordine eſt LXXIV. ſcripſit ad Pompejum querimoniarum refertam, in qua moderationis limites tranſiliens inſimulat Stephanum. Miſit etiam reſcriptum Stephani ad Firmilianum, & ad alios Cappadociæ Epiſcopos, qui Africanorum ſententiæ de rebaptizandis Hæreticis adſtipulabantur. Firmilianus in omnibus Cypriano conſentiens ad ipſum dedit epiſtolam, quæ eſt inter Cyprianicas LXXV. in qua ait, repudiandum eſſe Baptiſma, quod fit extrà Eccleſiam conſtitutum, hancque eſſe ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, quæ à Chriſto, & ab Apoſtolis manavit, multis confirmat. Hoc epiſtolari Firmiliani reſponſo animatus Cyprianus, alteram ſine mora convocat Africanorum Epiſcoporum Synodum, quæ eſt Carthaginenſis ſecunda, cui interfuere octoginta ſeptem Epiſcopi ex Provinciis Africæ, Numidiæ & Mauritaniæ, qui omnes præcedens Synodi primæ Carthaginenſis Decretum firmarunt.

D. Necdum ſatis perſpectum habeo ſtatum iſtius controverſiæ, quæ S. Stephanum Papam inter & S. Cyprianum Carthaginenſem Epiſcopum fuit

fuit agitata. Quamobrem à te ſcire percupio; an iſta controverſia ſpectaret validitatem, aut invaliditatem Baptiſmi indiſcriminatim ab omnibus Hæreticis collati, vel an potiùs ſpectaret dumtaxat validitatem, aut invaliditatem Baptiſmi quorumdam Hæreticorum, qui conſuetam Baptiſmi formam interpolabant?

M. Contendebat S. Cyprianus, unà cum Epiſcopis Africanis, Baptiſma à quocumque Hæretico, vel Schiſmatico extra Eccleſiam collatum prorsùs nullum, & invalidum eſſe, ac ſubindè omnes omninò Hæreticos, vel Schiſmaticos, qui ad Eccleſiam, relicto errore, redibant, iterato Baptiſmo luſtrari, & expiari debere. Quem errorem S. Stephanus in epiſtola ad S. Cyprianum, quæ non ampliùs extat, reprobans, ſic ſuam protulit ſententiam: *Si quis ergò à quacumque Hæreſi venerit ad nos, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur ad pœnitentiam, &c.* Occaſione illius Decreti à S. Stephano editi exiſtimant nonnulli, Stephanum, damnando morem Cypriani, & Africanorum Antiſtitum, necnon Firmiliani, & Orientalium de rebaptizandis Hæreticis, in extremum impegiſſe errorem, ac ſuo ſtatuiſſe Decreto, quorumcumque Hæreticorum Baptiſma, etiamſi conſuetâ, & ſolemni Eccleſiæ formâ & ritu non eſſet collatum, ratum eſſe, ac legitimum, proindèque non iterandum. Verùm ejuſmodi homines hanc erroris notam S. Stephano perperàm inurunt. Primò, quia ſanctus ille Pontifex per hæc verba: *à quacumque Hæreſi*, ſolas illas comprehendit Hæreſes, quæ Baptiſmi formam ſervaverant, ſeu quæ verbis Evangelicis Baptiſma conferebant, ut innuit ipſemet

Cy-

Cyprianus in epiſtola ad Pompejum, in qua teſtatur, Stephanum Baptiſmum Hæreticorum ratum habuiſſe, ob vim & efficaciam verborum Evangelicorum, quibus confertur. Secundò, S. Auguſtinus lib. 5. contrà Donatiſtas cap. 23. ait, *Conſuetudinem illam, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum traditione exordium ſumpſiſſe*. Vincentius Lirinenſis cap. 9. lib. Common. agens de errore ab Agrippino de rebaptizandis Hæreticis invecto, ait, Stephanum Papam huic errori reſiſtendo antiquitatem retinuiſſe, & novitatem exploſiſſe. Quod profectò nulla ratione dici poſſet, ſi Stephanus in hunc errorem antiquæ Traditioni prorsùs oppoſitum lapſus fuiſſet. Poſtremò, ut aliis momentis, quæ hanc in rem adduci poſſent, ſuperſedeam; ſi Stephanus in hoc errore verſatus fuiſſet, ſequeretur, univerſam tùm temporis Eccleſiam in errore turpiter jacuiſſe, eamque omni ex parte defeciſſe, conſtat ſiquidem omnes id ætatis Epiſcopos, vel in Stephani, vel in Cypriani abiiſſe ſententiam, adeòque ſingulos ad unum Epiſcopos hinc indè erraſſe, cùm utraque hypoteſis, ideſt, tàm Stephani, quàm Cypriani, fuiſſet erronea, quod certè nullus Catholicus aſſerere audeat, cùm, juxtà Chriſti Domini promiſſa, univerſalis Eccleſia ſpeciali adjuta, & illuſtrata Spiritus Sancti aſſiſtentiâ deficere haud poſſit. Plura ſuper hac re legi poſſunt apud doctiſſimum Schelſtratium part. 2. antiq. Eccleſ. illuſtr. diſſert. 1. art. 2. ubi lato calamo oſtendit, totam diſceptationem Stephanum inter & Cyprianum fuiſſe dumtaxat de Baptiſmo Hæreticorum, ſuppoſito quod in conſueta forma, ſeu in nomine totius Trinitatis Baptiſmum conferrent.

D. In

D. In tanto diſputationis æſtu fueruntne Patres Orientales, & Africani, unà cùm S.Cypriano pacis,atque unitatis Eccleſiaſticę conſervandę ſolliciti,aut potius fueruntne reipſa tamquàm contumaces à communione, cœtuque Fidelium ſeparati?

M. S. Stephanum cum Afris, & Orientalibus non rupiſse pacem, ſed tantùm minatum eſse ſe pacem cum iisdem rupturum, ſi adversùs receptam totius Eccleſiæ conſuetudinem Hæreticos rebaptizarent, diſertè teſtatur Dionyſius Alexandrinus ad Xyſtum Romanum Pontificem Stephani ſucceſsorem, apud Euſebium lib.7. cap. 5. *ſeſe ob eam cauſam ab illorum communione diſceſſurum, quod Hæreticos rebaptizarent*. Undè S. Auguſtinus lib. 5. de Baptiſmo cap. 25. & aliis in locis ait, S. Stephanum & Cyprianum, aliosque Orientales & Afros Epiſcopos fraternam dilectionem, & pacem in his concertationibus jugiter ſervaſse: *Vicit*, inquit Aquilinus ille Doctor, *pax Chriſti in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schiſmatis malum oriretur*. Verum quidem eſt, Firmilianum Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum, in ea, quam ad S. Cyprianum ſcripſit epiſtola, quæ eſt inter Cyprianicas LXI. graviter expoſtulare, quaſi à Stephano Papa fuiſset à communione Eccleſiæ rejectus. Sed hac in re Firmilianus haud parum irâ commotus,Stephani comminationis, perindè ac ſi reipſa executioni mandata fuiſset, Oratorum more, ſeveritatem plus æquo exaggeravit. Conſtat ſiquidem Firmilianum à S. Stephano nunquàm fuiſse excommunicatum; tùm quia Eccleſia Græca in ſuo Menologio die 28. Octobris memoriam Firmiliani celebrat. Non eſt autem credibile Eccleſiam Græcam voluiſse hominem

nem à Sede Apoſtolica excommunicatum Sanctorum inſerere faſtis; tùm quia etiam Firmilianus adfuit celebri Concilio contrà Paulum Samoſatenum Antiochiæ celebrato, eumque Patres ſecundi Concilii Antiocheni adversùs eumdem Paulum indicti in ſua epiſtola Synodica ad Dionyſium Romanum Pontificem, & ad omnes Catholici Orbis Epiſcopos datâ vocant *Beatæ recordationis virum*, quo honoris titulo Patres illius Concilii omni proculdubiò Firmilianum non compellaſsent, ſi revera fuiſſet à Stephano Papa excommunicatus. Denique, nec Firmilianum, nec Cyprianum, nec Epiſcopos Afros,& Orientales à Stephano Papa fuiſſe communione privatos apertè innuit S.Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos ita de S. Cypriano loquens: *Sciens illum hæc non cum Anathemate eorum, qui ſe ſequi noluerunt,edidiſſe; ſiquidem in Communione eorum permanſit, qui ſententiæ ſuæ contraierant*. Quapropter, etſi negari non poſſit, Legatos Africani Concilii à Stephano Papa principiò duriùs habitos fuiſse, eisque tectum & hoſpitium, ſicut ad S.Cyprianum ſcribit Firmilianus,fuiſse denegatum,illos tamen poſteà admiſit Stephanus,& ad literas S.Cypriani reſcripſit,uti colligitur ex epiſtola S.Cypriani ad Pompejum,quod quidem Stephani reſcriptum licèt non arriſerit Cypriano, ſed illi paulò acerbiùs viſum ſit, pacem tamen cum Stephano ſemper retinuit Cyprianus, quippè qui etiam poſt acceptum illud Stephani reſcriptum vocat illum fratrem in epiſtola ad Pompejum ſub initium.

D. Fuitne hæc de rebaptizandis Hæreticis controverſia tempore Stephani Papæ ſopita, atque compoſita?

 M. Non-

M. Nonnulli cum Eminentiſſimo Cardinali Baronio exiſtimant, hanc controverſiam de iterando hæreticorum Baptiſmate fuiſse tempore S. Stephani Papæ omninò compoſitam, ac proindè Sanctum Cyprianum, Firmilianum, alioſque cùm Orientales, tùm Afros Epiſcopos ab errore reſipuiſse, & tandem aliquandò palinodiam decantaſse. Verùm, ut cordatè fatear, nullum prætenſæ iſtius palinodiæ extat ſive in Cypriani ſcriptis, ſive in aliis antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, vel minimum veſtigium. S. Auguſtinus in epiſt. 48. ad Vincentium Donatiſtam, & lib. 2. de Baptiſmo cap. 4. conceptis verbis aſserit, non inveniri Sanctum Cyprianum ſuam de rebaptizandis Hæreticis aliquandò correxiſse ſententiam. Prætereà, ſi huic controverſiæ de rebaptizandis Hæreticis finem reverà impoſuiſset S. Stephanus, quorſum, amabo, poſt illius litis deciſionem, poſt tàm ſolemnem Cypriani, Firmiliani, aliorumque Epiſcoporum Orientalium, & Afrorum recantatam palinodiam, publicamque reſipiſcentiam, plures ex Sanctiſſimis Epiſcopis, & Primariis Sanctæ Eccleſiæ Doctoribus auſi deindè fuiſsent conſtanter aſserere, Hæreticos ad Eccleſiam revertentes denuò eſse baptizandos, ſi ab Hæreticis fuiſsent antehac baptizati? Certum enim eſt, S. Baſilium Magnum, qui eamdem Cæſareæ Cappadocum rexit Eccleſiam, quam jampridem rexerat Firmilianus, in ſua prima epiſtola ad Amphilochium apertè docere, eos, qui à pravitate Hæretica abſcedunt, priſtinumque errorem abdicant, novo Baptiſmate eſse initiandos, dum ad Eccleſiam revertuntur. Vigebat igitur adhuc Baſilii Magni temporibus in

Cap-

Cappadocia, aliisque finitimis Regionibus mos reiterandi Hæreticorum Baptiſma. Dionyſius etiam Alexandrinus, qui Cypriani & Firmiliani ſententiæ, teſte S. Hieronymo, adhæſit, iis, qui Baptiſmum ab Hæreticis collatum irritum eſse cenſebant, ſe ſuffragari innuit in epiſtola, quam ſcripſit ad Xiſtum Romanum Pontificem: *At vide*, inquit, *quæſo, gravitatem negotii. Reverà enim in maximis, ut audio, Epiſcoporum Conciliis decretum eſt, ut qui ab Hæreticis ad Catholicam Eccleſiam accedunt, primùm Cathecumeni fierent, ac deindè veteris, & impuri fermenti ſordibus per Baptiſmum purgarentur.* Clariùs ſeſe explicat idem Dionyſius in epiſtola, quam ſcripſit ad *Philemonem* Eccleſiæ Romanæ presbyterum, apud Euſebium loco mox à me laudato. Undè, cùm poſt S. Cypriani mortem Dionyſius haſce duas ſcripſerit epiſtolas, in quibus ſententiæ de rebaptizandis Hæreticis patrocinari ſe non obſcurè teſtatur, apparet hunc morem Hæreticos rebaptizandi necdum in Eccleſia Orientali fuiſſe antiquatum, alioqui huic mori jam in Eccleſia abrogato ipſe non fuiſſet obſecutus. Extat quidem apud Euſebium lib. 7. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. & 5. epiſtola ejuſdem Dionyſii ad Stephanum Papam, quem de ſancita inter Eccleſias Orientales pace his verbis certiorem facit: *Scias autem, frater, cunctas per Orientem, & ulteriùs poſitas Eccleſias, quæ priùs erant diſciſſæ, nunc autem ad unitatem reverſas eſſe, & omnes Eccleſiarum ubicùmque Antiſtites unum, idemque ſentire, & ob redditam inſperatò pacem incredibili gaudio exultare.* Ex quibus Dionyſii verbis colligit Eminentiſſimus Annalium Parens, omnes Orientales, mutatâ ſententiâ, Stephani Papæ De-

cretum tandem amplexos eſſe, & in ejus ſententiam deſcendiſſe, poſtquàm videlicèt Stephanus tàm Firmilianum Cappadocem, quàm Helenum Tarſenſem cum finitimis Epiſcopis excommunicationis ſententiâ innodaturum ſe minatus fuiſſet. Verùm hanc ſubleſtam Baronii conjecturam non admittunt periti hujus temporis Critici, quia pax illa, ſeu Orientalium Eccleſiarum concordia, de qua Dionyſius in illa epiſtola ad Stephanum loquitur, ſancita non fuit ob repudiatum morem de rebaptizandis Hæreticis, ut falsò ſibi perſuaſit Baronius, ſed occaſione Schiſmatis Novatianorum, quod ſub Stephano Papa in Eccleſia Orientali omninò extinctum eſt. Dionyſius itaque hac in epiſtola gratulatur Stephano, quod Orientales Epiſcopi, qui anteà inter ſe diſſidebant, dum alii Novatiani partibus, erroríque faverent, alii è contra Novatianos diris devoverent, in mutuam tandem redierint concordiam, & Novatiani Hæreſim damnantes ſtatuerint lapſos in Eccleſia eſſe recipiendos. Idque confirmari poteſt locupletiſſimo Euſebii teſtimonio lib.7. Hiſt. Eccleſ. cap.4. ubi hæc habet: *Ad hunc igitur*, ideſt Stephanum Papam, *multa de hoc argumento Dionyſius per litteras ſcripſit, in quibus id tandem illi indicat, omnes ubique Eccleſias, mollito jam perſecutionis furore, Novati turbulentam novitatem deteſtantes inter ſe pacem iniiſſe*. Ex quibus liquet, Dionyſium hac in epiſtola ad Stephanum Papam indicare dumtaxat voluiſſe concordiam Eccleſiarum Orientis, quæ Novatiani Hæreſim proſcripſerunt, & lapſos veniâ donari debere communi ſuffragio decreverunt.

D. Vix in animum meum inducere poſſum, Cy-

Cyprianum, & Firmilianum, quos doctrinâ, & eximiâ vitæ ſanctimoniâ præditos fuiſſe certiſſimè conſtat, errorem ſuum nunquàm depoſuiſſe, & Stephani Papæ decreto obfirmatis animis parêre detrectaſſe. Hæc quippè macula eſt, quæ utriusque ſanctitati haud parum officere videtur.

M. Quamvis nulla ſuppetant antiquitatis Eccleſiaſticæ monumenta, queis certò evinci poſſit Cyprianum & Firmilianum hanc ſententiam de rebaptizandis Hæreticis aliquandò depoſuiſſe, mihi tamen probabilius videtur, eos ſaltem ab hac ſententiâ ante mortem diſceſſiſſe, & omnem inde contractam maculam pœnitentiâ expunxiſſe. Præterquàm quod, excuſari etiam poſſunt Cyprianus, Firmilianus, aliique Orientales, & Africani Epiſcopi, qui morem rebaptizandi Hæreticos poſt Stephani Papæ decretum ſectati ſunt, quia exiſtimarunt morem iſtum ad fidem minimè pertinere, ſed ad œconomiam dumtaxat, & diſciplinam Eccleſiaſticam, in qua, ut ipſemet loquitur S. Cyprianus, ſalvo pacis, & concordiæ vinculo integrum erat Epiſcopis quædam propria, quæ apud ſe ſemel ſunt uſurpata, retinere. Hinc S. Auguſtinus excuſat S. Cyprianum, non ſolùm quia nunquàm receſſit à communione S. Stephani Papæ, ſed etiam quia ipſius ætate necdum celebratum fuerat Concilium plenarium ad eliquandam iſtam de rebaptizandis Hæreticis controverſiam. Porrò hæc excuſatio locum in S. Cypriano habere non poſset, ſi ipſe putaſset, hanc de rebaptizandis Hæreticis controverſiam ad fidem ſpectaſse; cùm nullo pacto excuſari poſſint illi, qui aliquem errorem contrà fidem à Sede Apoſtolica confixum pervicaci animo propugnaverint etiam

ante Concilii Oecumenici celebrationem, uti videre eſt in cauſa Pelagianorum, quibus ſpem Concilii Generalis ademit S. Auguſtinus. Hoc pacto excuſari poſsunt Africani, & Orientales Epiſcopi, ſed præſertim S. Cyprianus, cujus doctrina (ſi tamen hanc de rebaptizatione Hæreticorum exceperis ſententiam, quam, ut mox dixi, non ad fidem, ſed ad Eccleſiæ tantùm diſciplinam pertinere autumavit) jure ac merito appellari poteſt fidei propugnaculum, traditionum Promptuarium, diſciplinæ Eccleſiaſticæ Palladium, Moralis Evangelicæ firmamentum, & invictum Chriſtianæ doctrinæ munimentum, prò cujus defenſione Sanctus ille Doctor exilia, tormenta, & carceres pati, ipſamque mortem conſtanter oppetere non dubitavit.

D. Dicebas, ſi benè memini, in præcedenti colloquio, S. Cyprianum diſciplinæ Eccleſiaſticæ vindicem acerrimum noluiſſe ad reconciliationem illos admittere, qui graſſante perſecutione Imperatoris Decii lapſi erant, niſi priùs laborioſam, atque diuturnam peregiſſent pœnitentiam. Nunc geſtit animus ſcire, an fuerint aliqua celebrata Concilia tùm ad ſanciendam illam erga lapſos diſciplinam, tùm ad profligandum errorem Novatiani; qui omnem ſpem veniæ lapſis adimebat, eiſque ad reconciliationem aditum præcludebat.

M. Ad ſtabiliendam erga lapſos peragendæ pœnitentiæ diſciplinam, & ad proſcribendum Novatiani errorem, nonnulla in tertio Eccleſiæ ſæculo tàm à S. Cypriano, quàm à S. Cornelio Papa fuere celebrata Concilia, quæ hìc ordine recenſebo, ut continuam rei geſtæ ſeriem compertam faciliùs habere poſſis. In primis, poſtquàm S. Cyprianus

Feli-

Feliciſſimum, *Novatum*, & alios quinque Eccleſiæ Carthaginenſis Presbyteros fraternè corripuiſſet, eò quod nimiâ erga lapſos facilitate antiquam Eccleſiæ corrumperent diſciplinam, omneſque lapſos citra congruam ſatisfactionem mox recipiendos eſſe contenderent, Concilium anno Chriſti CCLI. cöegit, in quo de cauſa lapſorum ſynodicè concluſum eſt primò,non eſſe in totum ſpem communicationis, & pacis denegandam lapſis contra Novatiani errorem. Secundò, ne antiquæ erga lapſos Eccleſiæ diſciplinæ rigor ſolveretur; ad reconciliationem temerè & ſine præmiſsâ ſatisfactione lapſos proſilire haud debere, contra *Feliciſſimi* factionem. Sed quia diverſæ erant lapſorum claſſes, ne iiſdem pœnis omnes ſubjicerentur, ſapientèr ab illius Synodi patribus cautum eſt, ut communione donarentur illi lapſi, qui dicebantur *Libellatici*, ideſt, qui palàm fidem non negaverant, ſed ſolùm munus, aut pecuniam dederant, ut eo pretio impunitatis libellos à Magiſtratibus obtinerent, & hoc pacto cùm vitæ, tùm Idololatriæ exterioris periculum redimerent, ſeque à ſatellitum audacia, ac furore tuerentur, nominis Chriſtiani profeſſionem confuſione quadam abnegantes; hi verò lapſi, qui palàm idolis ſacrificaverant, pœnitentiæ addicerentur, nec ad reconciliationem admitti poſſent, niſi ingruente mortis periculo, & eâ etiam lege, ut iis omninò denegaretur communio, qui antè lethalem morbum nulla ediderant pœnitentiæ ſigna, aut ſaltèm pœnitentiam, dum ſani eſſent, non inchoaverant, vel poſtulaverant. Clericos autem, qui publicè Idola coluerant, perpetuò in pœnam tanti delicti à Clero arcendos ſtatutum eſt. Hæc cùm definiſſent pa-

tres Concilii Carthaginenſis, miſerunt epiſtolam Synodicam ad Cornelium Summum Pontificem, qui Romæ habuit Concilium, in quo Synodi Carthaginenſis decreta de lapſis ſuſcipiendis confirmata ſunt, & *Novatianus*, qui *Clinicus*, hoc eſt, in lecto baptizatus, & à dœmone ab exorciſtis liberatus, à tribus rudibus Epiſcopis Italis in Romanum Pontificem fuerat evectus, Anathemate cum ſuis ſectariis perculſus eſt. Interfuerunt huic Romanæ Synodo LX. Epiſcopi, & multò plures Presbyteri, ac Diaconi. Hac terminatâ Synodo, Cornelius ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, qui Novatiani partibus nimis favebat, ſcripſit litteras de Novatiani facinoribus, quas ubi primùm accepiſſet Fabius, Concilium Antiochenum indixit, ad quod *Helenus* cum ſuis è Cilicia, & *Firmilianus* è Cappadocia, & *Theoticſtus* è Palæſtina Sedi Antiochenæ Subditi Dionyſium Alexandrinum invitarunt, quòd ſentirent, Antiochiæ nonnullos ad Novatiani Shiſma confirmandum paratos eſſe. Sed priusquàm illud celebraretur Concilium, vitâ functus eſt *Fabius*, & ejus loco electus eſt *Demetrianus*, qui Synodum Antiochenam coegit, cujus meminit libellus ſynodicus poſt Baronii mortem in lucem editus, ſicut teſtatur doctiſſimus Pagius in ſua Critica ad annum Chriſti 252.

D. Ejusmodi diſciplina, quâ reconciliatio, ſeu abſolutio ſacramentalis ad mortem uſque lapſis procraſtinabatur, aut ſaltèm ipſis non concedebatur, niſi poſt emenſum integrum pœnitentiæ ſtadium, fuitne eo rigore ab illis omnibus, qui erant lapſi, obſervata, ut ab ea neminem Eccleſia exemerit?

M. Quam-

M. Quamvis lapſis, ſeu graviorum peccatorum reis reconciliatio, ſeu abſolutio ſacramentalis uſque ad mortem quandoque differretur, vel ſaltèm poſt peractam dumtaxàt pœnitentiam, & impletam ſatisfactionem ordinaria lege antiquitùs concederetur, hujus tamen pœnitentialis diſciplinæ ſeveritatem erga aliquos quibusdam in caſibus relaxabat Eccleſia. In primis, cùm urgeret mortis periculum, aut in diſcrimine verſaretur pœnitentis ſalus, vel perſecutio immineret, abſolutio ſacramentalis concedebatur lapſis antè impletam ſatiſfactionem, juxta decretum latum in Concilio ſecundo Carthaginenſi habito à S. Cypriano anno Chriſti 252. in quo relaxatio quædam facta eſt decreti in primo Concilio Carthaginenſi circa lapſos conſtituti, & ob Eccleſiæ perſecutionem, quam crebris, & aſſiduis argumentis admoniti illius Concilii patres jamjàm imminere videbant, lapſos, verè alioqui pœnitentes ad pacem, & reconciliationem ſine ulla cunctatione admiſerunt, ut protectione Corporis, & Sanguinis Chriſti roborati Chriſtiani ad prœlium, quod tùm impendebat, efficaciùs armari, & animari poſſent, ut videre eſt in epiſtola Synodica illius Concilii Carthaginenſis ſecundi, quæ miſſa eſt ad Cornelium Romanum Pontificem, & quæ intèr epiſtolas S. Cypriani apud Pamelium eſt LIV. Præterea, ejusdem pœnitentialis diſciplinæ erga lapſos ſeveritatem remittebat pia Mater Eccleſia, vel quandò lapſi Martyrum libellis erant commendati, vel quandò poſt ſcelus commiſſum, facti pœnitentes, Chriſtum urgente perſecutione conſtantèr confitebantur, aut pro ipſius gloria patiebantur. Tunc enim pacis, & ſacra-

cramentalis abſolutionis beneficium lapſis indulgebat Eccleſia, etiamſi ſatisfactionem necdùm abſolviſſent. Poſtremò, eamdem diſciplinæ erga lapſos aſperitatem haud parùm emolliebat Eccleſia, quandò citra Schiſmatis, vel alicujus tumultus periculùm differri diù non poterat ſacramentalis abſolutio, vel quandò ex reditu lapſorum ad Eccleſiam ingens aliquod bonum in eam redundabat, ſicut Schiſmatis exſtinctio, vel imminutio, aut multorum ad gremium Eccleſiæ reductio. Tunc enim lapſi actutùm reconciliabantur, eisque luctuoſæ pœnitentiæ labores condonabantur. Uti conſtat ex benè multis exemplis ex Hiſtoria Eccleſiaſtica petitis, ſed potiſſimùm exemplo Confeſſorum *Maximi*, *Urbani*, *Sidonii*, & *Macarii*, qui à Novatiani Schiſmate ad Eccleſiæ unitatem redeuntes, ſummiſque precibus deſiderantes, ut ea, quæ antea Novatiani dolis circumuenti, ejusque Schiſmate impliciti geſſerant, in oblivionem cederent, protinùs ad Communionem, & pacem Eccleſiæ, nullis pœnitentiæ impoſitis laboribus admiſſi ſunt à Sancto Cornelio Papa, qui horum omnium S. Cyprianum certiorem fecit ea in epiſtola, quæ intèr Cyprianicas apud Pamelium eſt XLVI.

D. Difficilè adducor ut credam, ſeveram adeò fuiſſe veterem erga lapſos Eccleſiæ diſciplinam, maximè ſi illam ad hujus ævi praxim, ſeu ad diſciplinam, quæ mox in Eccleſia inolevit, conferre, atque expendere liceat. Nunc quippè lapſis rarò denegatur, aut differtur ſacramentalis abſolutio, nullâque laborioſâ præmiſsâ ſatisfactione peccatores graviſſimorum licèt criminum rei, non pœnitendo compendio ſtatìm reconciliantur. Non eſt autem

cre-

credibile, Eccleſiam à primæva ſua diſciplina ſic deſciviſſe, ac degeneraſſe, ut nullum in præſentia illius fermè veſtigium retineat.

M. Veterem erga lapſos Eccleſiæ diſciplinam, à fluxâ, ſolutiorique multùm diſcrepaſſe conſtans eſt omnium diſciplinæ Eccleſiaſticæ peritorum judicium. Quaprópter, ut verbis utar doctiſſimi Cardinalis Bona lib. 1. *rerum liturgicarum* cap. 18. *de ſacris Eccleſiæ ritibus, eorumque veneranda antiquitate illi procul dubio malè merentur, qui priſcos mores præſentis temporis conſuetudine metientes, omnem veterem diſciplinam ad hujus ævi praxim expendunt, ea perſuaſione decepti, quod nihil unquàm ab iis uſibus diverſum fuerit, quod à parentibus, & Præceptoribus didicerunt, & quibus ab infantia aſſueverunt. Quod ſi aliquandò priſcorum patrum monumenta evolvunt, quæ in illis obſcura ſunt, obſcuriora reddunt, veterem Eccleſiam cum præſenti comparantes, & ſi fortè in aliquid incidunt, quod ab hodiernis ritibus diſcrepet, ſubſiſtunt, & nutant, vel inconſultò reſpuentes, vel falſa interpretatione in alienum ſenſum detorquentes quidquid à ſuis præjudicatis opinionibus abhorret. Ex quo fit, ut in maximos errores, inque rituum Eccleſiaſticorum confuſiſſimam perturbationem labantur, quia nimirùm cauſas, & fundamenta, ac ipſasmet definitiones ignorant, quas benè percipere nemo poteſt, niſi idæam, & imaginem antiquæ diſciplinæ in mente habeat.* Ex quibus doctiſſimi Cardinalis verbis perſpicuum eſt, eos vehementèr decipi, qui antiquam Eccleſiæ erga lapſos diſciplinam conferunt cum hodierna, quæ progreſſu temporis remiſſa eſt, & mollior, ſolutiorque evaſit, quamvis Eccleſia nihil tàm in votis habeat,

ſuam-

Digitized by Google

ſuamque omnem, quantum fieri poteſt, det operam, ut collapſa diſciplina reſtauretur, & Chriſtianorum mores in melius emendentur.

D. Fueruntne in tertio Eccleſiæ ſæculo alia celebrata Concilia, præter ea, quæ hactenùs enumeraſti?

M. Contrà *Paulum Samoſatenum* Epiſcopum Antiochenum, qui verbi divinitatem inficiabatur, duo Antiochiæ coacta ſunt Concilia, quorum primo, quod fuit indictum anno Chriſti 264. interfuerunt *Firmilianus* Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus, *Gregorius Thaumaturgus* Neocæſareæ Epiſcopus, ejus frater *Athenodorus* Epiſcopus Ponti, *Himenæus* Hieroſolymorum, *Nicomas* Iconii, *Helenus* Tarſenſis Epiſcopus, *Theotectus* Cæſareæ in Palæſtina, & alii magni nominis Præſules. Ad illud Concilium *Dionyſius* Alexandrinus invitatus eſt, ſed cùm ob gravem ætatem venire haud potuiſſet, epiſtolam miſit, quâ ſuam de Paulo Samoſateno, ejusque errore ſententiam aperiebat, &, ſicut ſcribit Euſebius lib.7. Hiſt.Eccleſ. cap.30. *Erroris Ducem*, videlicèt Paulum Samoſatenum, *ne ſalutatione quidem dignatus, neque ad eum nominatim, verùm ad univerſam Antiochenſem Eccleſiam ſuas litteras direxit*. Paulus Samoſatenus, poſtquàm in iſto Concilio palàm pollicitus fuiſſet, ſe mutaturum ſententiam, deceptis per ſimulationem Firmiliano, qui præerat huic Concilio, aliiſque Epiſcopis, indemnis abſceſſit. Sed datam fidem cùm violaſſet vaferrimus ille Hæreſiarcha, erroremque ſuum, quem fuco patribus facto, datâ operâ occultaverat, & tantùm non ejurare viſus fuerat, obſtinato animo tueretur, altera Antiochiæ celebrata eſt Synodus

anno

anno Chriſti 265. vel, ut alii volunt, 270. ad quam LXX. Epiſcopi, teſte S. Athanaſio in lib. de Synodis, convenere, quibus iterum illudere conatus Paulus Samoſatenus, à *Malchione* Antiochenæ Eccleſiæ Presbytero fuit Hæreſeos convictus, & Epiſcopatu abdicatus, ſuffecto in ejus locum *Domno*, ſicut videre eſt in epiſtola Synodica, quam patres iſtius ſecundi Antiocheni Concilii ad Dionyſium Rom. Pont. direxerunt, in qua, poſtquàm præmiſerunt, Paulum Samoſatenum fuiſſe omnium calculis damnatum, & ab ipſis Anathemate perculſum, eò-quod *Artemæ*, ſeu *Artemonis* Chriſtum nudum hominem eſſe, & antè Mariam Virginem non fuiſſe effutientis Hæreſim recoxiſſet, illiusque ſuperbiam, faſtum, atque diſſolutos mores graphicè deſcripſerunt: Subdunt deinde, *Domnum*, amoto Paulo Samoſateno, in Sedem Antiochenam fuiſſe ſubrogatum, adeòque ad illum, tanquàm ad verum, & legitimum Sedis Antiochenæ Epiſcopum litteras ſuas communicatorias deinceps Romanum Pontificem mittere debere. Verùm, quamvis Paulus Samoſatenus Sede ſua Epiſcopali fuiſſet in hac ſecunda Antiochena Synodo deturbatus, nihiloſeciùs munitus patrocinio *Zenobiæ* Palmyrenorum Reginæ, quæ maximâ in Civitate Antiochena auctoritate pollebat, è Domo Epiſcopali egredi, *Domnoque* cedere loco noluit, donec tandem *Aurelianus* Ethnicus Imperator Antiochiâ potitus, & à Catholicis Epiſcopis interpellatus, Domum Epiſcopalem huic adjudicandam edixit, cui Epiſcopus Romanus ſcriberet concedendam. Quocircà expulſo Paulo Samoſateno admiſſus eſt *Domnus* legitimus poſſeſſor. Sancti Patres Athanaſius, Baſilius, & Hila-

Hilarius tradunt, hanc vocem ὁμοούσιον, quod idem ſonat ac conſubſtantialis, fuiſſe proſcriptam à patribus ſecundæ Synodi Antiochenæ ob perverſum, & planè Hæreticum ſenſum, quem huic voci perperam affingebat Paulus Samoſatenus. Hanc tamen vocem ὁμοούσιον Patres Concilii primi Nicæni in ſuo genuino ſenſu acceptam conſecrarunt, & ſymbolo inſeruerunt, tanquàm teſſeram Fidei Chriſtianæ ad profligandam perfidiam Arii negantis Verbum divinum eſſe cum Patre Æterno conſubſtantiale. Idem Concilium ſanxit Canone 19. ut *Pauliniſtæ*, ideſt, diſcipuli Pauli Samoſateni, qui ejuratâ Hæreſi ad Eccleſiam revertebantur, iterato Baptiſmo luſtrarentur, eòquod conſuetam Baptiſmi formam datâ operâ interpolarent, & in eam ſuum inveherent errorem, quo, cum Hæreſiarcha Sabellio, Trinitatem Divinarum Perſonarum è medio tollebant, unamque tantùm Divinam Perſonam aſſerebant.

Præter duas illas Synodos Antiochenas, quæ adversùs Paulum Samoſatenum celebratæ fuerunt, aliam Baronius ad annum Chriſti 265. ait à Dionyſio Romano Pontifice convocatam eſſe ad damnandos errores illius Hæreſiarchæ, & ad aſſerendam Verbi Divini conſubſtantialitatem. At clariſſimus *Pagius* in ſua Critica ad annum Chriſti 264. cenſet Synodum illam Romanam in cauſa Pauli Samoſateni ſuppoſititiam eſſe, nec unquàm fuiſſe celebratam. Hæc ſunt in ſumma omnia Concilia, quæ tribus primis Eccleſiæ ſæculis ad dirimendas controverſias, quæ circà fidem, vel diſciplinam emerſerunt, diverſis in locis fuerunt coacta. Quapropter præſenti Colloquio finem imponamus, aliud proximo

ximo die habituri, cujus argumentum erit de Viris Illuſtribus, qui tàm eximiâ doctrinâ, quàm ſingulari pietate in tribus primis Eccleſiæ ſæculis floruerunt.

D. Id genus argumenti perplacet mihi. Quid enim, amabo, jucundiùs, quàm memoriâ tenere dicta, facta, exempla & Opera SS. Patrum, virorumque illuſtrium, qui omnem ſuam curam, induſtriam, laborem & ingenii perſpicaciam ad Eccleſiæ ſplendorem, gloriam & incrementum contulerunt, atque mirabili vitæ ſanctimoniâ toti Orbi Chriſtiano prȩfulſerunt.

COLLOQUIUM VI.

De Viris Illuſtribus, qui in tribus primis ſæculis Eccleſiam doctrina, & pietate illuſtrarunt.

D. PRotulitne prima Chriſtianorum ætas eruditos Scriptores, qui Eccleſiam ſuis lucubrationibus illuſtrarunt, & extantne etiamnùm germana ab illis edita Opera, in quibus appareat quodnam fuerit illorum ingenium, quæ ſtudia, quæ occupationes?

M. Quamvis certum ſit, plures in primo Eccleſiæ ſæculo clariſſimos extitiſſe Scriptores, qui varia ediderunt Opuſcula, Epiſtolas, Tractatus; fatendum tamen eſt, benè multa ex pretioſis illis illuſtrium hominum monumentis (ſi excipias omnes Novi Fœderis libros, quos hoc ſæculo ſcriptos ſingulari divinæ providentiæ beneficio adhuc integros,

gros, ac illibatos conſervamus) penitùs interiiſſe. Quò fit, ut pauciſſima modò reſidua ſint Patrum primi ſæculi Opera, quæ eò pluris æſtimanda ſunt, quò majorem iidem Patres & merito ſuo, & ſua cum Chriſto, & Apoſtolis conſuetudine, ac familiaritate ſibi auctoritatem conciliarunt. Porrò inter illos primi ſæculi Scriptores, alii libros ediderunt ad demonſtrandam Chriſtianæ Religionis veritatem, & ad probandum contrà Judæos Jeſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, verum Deum, & in eo fuiſſe adamuſſim completa omnium Prophetarum Oracula, ac proindè Moyſis legem, cæremonias & ſacrificia ab eo reſciſſa, & abrogata fuiſſe. Alii, Infidelibus, & Idolorum cultoribus perſuaſum ibant, plures Deos, quales à Diabolo deluſa admittebat ſuperſtitioſa Gentilitas, omninò impoſſibiles eſſe, unumque tantummodò exiſtere cœli & terræ, rerumque omnium conditorem. Alii, libros concinnabant, ut eos, qui Chriſtianæ Religionis myſteriis recens erant initiati, ſalutaribus novæ legis erudirent, atque informarent præceptis. Scripſerunt alii virtute, & merito præſtantiorum id ætatis Chriſtianorum hiſtoriam, itinera, pericula, labores, certamina, paſſiones, ſupplicia & omnia Martyrii eorum Acta. Alii, Statuta, Canones ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ad doctrinæ explicationem, morumque inſtructionem ſancita ſcriptis tradiderunt. Alii, Epiſtolis ſuis Chriſtianos accenderunt ad imminentes tyrannorum perſecutiones æquis animis tolerandas. Alii, denique, in gliſcentes abuſus, in naſcentes Hæreſes, falſaſque pullulantes doctrinas ſtylum, calamumque acuerunt. In his potiſſimum tractandis argumentis tempus, ope-

operamque ſuam in rem Eccleſiæ locabant Scriptores primi ſæculi, quorum tamen, proh dolor! multa opera temporis rerum omnium edacis injuriâ, perierunt, & ad nos uſque non pervenerunt.

D. Certè vehementer doleo tàm gravem jacturam pretioſorum monumentorum, queis, tamquàm primis avitæ doctrinæ canalibus efficaciùs revinci poſſent Chriſtianæ Religionis hoſtes. Aſt quoniam nonnulla, ut præmonuiſti, ſuperſunt adhuc aurei illius Eccleſiæ ſæculi monumenta, quæ nobis non inviderunt fata, rogo te ut juxtà ſeveriores Criterii Regulas germana Opera Patrum primi ſæculi, quorum ſudore, & ſanguine parta nobis, & quaſi per manus Religio tradita eſt, diſcernas à ſpuriis, & ſuppoſititiis, quæ circumferuntur, illiſque, ut audivi, falsò adjudicantur.

M. Ad ſecernenda genuina veterum Scriptorum Opera ab his quæ adulterina ſunt, plurimum juvant doctiſſimæ lucubrationes editæ à clariſſimis hujus ætatis viris, qui Critices diſciplinæ bono nati ad edenda, & illuſtranda veterum Patrum ſcripta, & è tenebris educenda quæcumque antiquorum monumenta diu, multumque maximo Reipublicæ Chriſtianæ emolumento inſudarunt. Ex his ergò eruditis lucubrationibus, ut tuæ utilitati conſulam, pauca delibabo, ac ſummatim perſtringam, quæ ad perveſtiganda genuina Opera Patrum, qui in tribus primis Eccleſiæ ſæculis floruerunt, tibi impræſentiarum ſat ſuperque ſufficere poterunt. De libris tamen, Actis, Liturgiis, & Epiſtolis, quæ falsò Apoſtolis tribuuntur, non diſſeram, ne actum agere videar, cùm in Tractatu, quem de Sacra Scriptura edidi, plura hoc de argumento dixerim, quæ

hic repetere ſupervacaneum omninò eſſet. Ordior autem ab examine Operum, quæ tribuuntur Patribus primi ſæculi, quales ſunt, *Hermas*, *Clemens* Romanus Pontifex, *S. Martialis*, *S. Polycarpus*, *Acta paſſionis S. Andreæ* ab Achajæ Presbyteris conſcripta. *S. Dionyſius Areopagita*, *S. Ignatius* Martyr, & *Papias* Hierapolitanus Epiſcopus.

In primis *Hermas*, qui fuit Apoſtoli Pauli Diſcipulus, auctor eſt Operis *Paſtoris*, quod tribus conſtat libris. Primus, quatuor viſiones complectitur. Secundus, duodecim mandata continet. Tertius, ſimilitudines decem exhibet. Nonnulli antiqui Patres, quos inter cenſentur *S. Irenæus* lib. 4. adversùs Hæreſes cap. 37. & *S. Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, tanti fecerunt hoc *Paſtoris* Opus ab *Herma* editum, ut illud tamquàm ſacrum divinæ Scripturæ Codicem laudaverint; quibus tamen hac in re aſsentiri minimè debemus, tùm quia nobiliſſimi Scriptores, videlicèt *Athanaſius* in lib. de Decretis Synodi Nicenæ, *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 25. *Hieronymus* in Prologo Galeato, *Rufinus* in expoſitione Symboli, *Auctor Sticometriæ* in calce Chronographiæ Nicephori Conſtantinopolitani editæ, hunc librum Paſtoris extra Canonem Scripturæ Sacræ jure ac merito ablegant; tùm quia etiam Gelaſius Papa in Concilio ſeptuaginta Epiſcoporum Romæ habito anno Chriſti 494. prædictum Paſtoris librum poſt maturum, ac diuturnum examen, Apocryphorum Operum numero accenſuit, non quod eum noxiâ doctrinâ infectum, aut ſuppoſititium eſſe exiſtimaret, ſed quod extrà Scripturæ Sacræ Canonem eſſet collocandus. Cœterùm, quamvis hic liber Paſtoris Sacrâ,

crâ, & Canonicâ non polleat auctoritate, negari tamen haud poteſt eum utiliſſimum eſſe, non ſolùm quia, teſte Euſebio loco mox laudato, Patres antiquitate, & doctrinâ celeberrimi maximis eum extulere laudibus, & Sanctiſſimi Præſules voluerunt publicè in Eccleſiis legi, atque in omnium verſari manibus; verum etiam, quia Auctor illius operis totus in id incumbit, ut homines ad agendam peccatorum pœnitentiam, ad amorem, & exercitium virtutum, ad perſecutiones tyrannorum jam jam in primis Eccleſiæ temporibus imminentes patientiſſimè tolerandas vehementer adhortetur, atque accendat; mendacium & adulterium fugiendum moneat, ea, quæ virtutibus adverſantur, prohibeat, & quæ Fidei ſunt fundamenta, atque capita amplectenda proponat. Quæ omnia quantæ utilitatis Chriſtianis eſſe poſſint, nemo eſt qui non videat. Quocircà, meritò caſtiganda eſt temeritas quorumdam recentiorum Scriptorum, qui ad carpenda aliena opera prompti, hunc Paſtoris librum elato ſupercilio aſpernantur, faſtidiunt, & tamquàm Novatianorum, Pelagianorum, & Montaniſtarum Hæreſibus oppletum, necnon fabulis, & ineptis, anilibusque viſionibus infartum omninò repudiant. Sed hanc intemperantioris Critices hominum præpoſteram dubitationem tàm ſolidis argumentis confutarunt doctiſſimi Auctores *Natalis Alexander* ſæcul. I. Hiſt. Eccl. & *Nicolaus le Nourry* diſſert. 4. Apparatus ad Biblioth. max. PP. ut ad illius Operis *Paſtoris* vindicias nihil à viris doctis deſiderari poſſit. Hic liber *Paſtoris* extat tom. 5. Biblioth. Patrum Editionis Pariſienſis. Ipſum etiam edidit, notiſque doctiſſimis illuſtravit clariſſimus

vir *Joannes Baptiſta Cotelerius* inter opera Patrum, qui Apoſtolorum temporibus floruerunt.

Expendamus nunc ſcripta, quæ circumferuntur ſub nomine Clementis, qui, juxtà Seriem Chronologicam Romanorum Pontificum, quam in ſecundo Colloquio tibi exhibui, tertius poſt S. Petrum rexit Eccleſiam. Huic autem Romano Pontifici, cujus meminit Apoſtolus Paulus cap. 4. epiſt. ad Philippenſes, præter epiſtolam primam ad Corinthios ab ipſo ſcriptam, quam una cum fragmento ſecundæ ad eoſdem epiſtolæ publici juris fecit *Patricius Junius* ex Bibliotheca Magnæ Britanniæ Regis anno 1633. tribuuntur aliæ epiſtolæ, & decem libri recognitionum ad *Jacobum* fratrem Domini. Quid verò de his ſcriptis, quæ Clementis nomine inſigniuntur, ſtatuendum ſit, hìc juxtà peritiorum Critices diſciplinæ judicium paucis indicabo. Primam Epiſtolam, quæ directa eſt ad Corinthios, Opus eſſe S. Clementis Romani Pontificis legitimum, concors eſt omnium Criticorum ſententia, non ſolùm quia hac in epiſtola apparent venerandæ antiquitatis notæ, ſed etiam quia veteres Scriptores multa ex illa epiſtola, quæ Clementis nomen præfert, teſtimonia citarunt, quæ in ea, quam nunc habemus, totidem verbis leguntur. Conſuli poſſunt *S. Irenæus* lib. 3. adversùs Hæreſes cap. 3. *Origenes* lib. de Principiis cap. 3. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum pag. 289. *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 16. *S. Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſ. in Clemente, *Photius* in Biblioth. Cod. 113. & alii multi antiqui Patres, qui hanc primam S. Clementis epiſtolam ſæpiùs laudarunt, eamque ut germanam ipſius prolem agno-

ve-

verunt. Hæc prima S. Clementis ad Corinthios epiſtola reperitur tom. I. Conciliorum Editionis Pariſienſis anno 1671.

Altera verò Epiſtola ad Corinthios, quæ ſub ejuſdem Clementis nomine proſtat, & cujus tantummodò fragmenta habemus latina, interprete *Vendelino*, & cum Græco rursùs excuſa tom. I. Conciliorum, non ita fuit à primis Eccleſiæ Scriptoribus approbata, ac celebrata, ſicut prior ejusdem S. Clementis ad Corinthios epiſtola. Hinc eſt, quod alii Critici poſt Baronium hanc ſecundam epiſtolam ab antiquis Patribus velut ſpuriam reprobatam eſſe ac ſubindè Clementi Papæ adjudicari non debere contendant: alii è diverſo Critici, quorum judicio lubens ſubſcribo, affirment hanc ſecundam ad Corinthios epiſtolam, perindè ac priorem eſſe S. Clementis fœtum, maximè cùm *Photius* ſtudioſiſſimus antiquitatis indagator utramque ad Corinthios epiſtolam aſſerat S. Clementi Cod. CXXVI. & hoc de iſta ſecunda epiſtola proferat judicium quod videlicèt ſalutaria documenta, *inſtitutionem*, *admonitionemque melioris vitæ contineat*. Præter duas illas Clementis Papæ ad Corinthios epiſtolas, aliæ quinque ei tribuuntur Epiſtolæ Decretales, quarum duæ Priores datæ ſunt ad *Jacobum* fratrem Domini. Tertia, *ad omnes Epiſcopos, Presbyteros, & Fideles*. Quarta, *ad Julium, & Julianum*. Quinta, *ad Hieroſolymitanos*. Sed duas priores epiſtolas, quæ *ad Jacobum* fratrem Domini ſunt directæ, non fuiſſe à S. Clemente conſcriptas facilè colligitur ex tempore, quo fuerunt exaratæ, hoc eſt, poſt obitum S. Petri. Quis autem, niſi in Hiſtoria Eccleſiaſtica peregrinus & hoſpes omninò ſit, neſciat,

ſciat, S. Jacobum fuiſſe Hieroſolymis occiſum anno ſeptimo Neronis Imperatoris, ac proindè ante obitum S. Petri, qui, ut in ſecundo colloquio obſervavimus, anno dumtaxàt duodecimo Neronis fuit Romæ martyrio coronatus. Nullo igitur pacto fieri potuit, ut duas priores iſtas epiſtolas poſt S. Petri obitum conſcriptas S. Clemens direxerit ad Jacobum fratrem Domini. Tres alias ſequentes epiſtolas ſuppoſititias eſſe, & falsò Clementi adſcriptas probant eruditi Critici ex ſtylo, quo ejuſmodi epiſtolæ ſunt deſcriptæ, qui planè diſſimilis eſt ſtylo geminæ epiſtolæ Clementis ad Corinthios. Quam ob rem quinque illas Clementis epiſtolas Decretales, non ſecus ac alias ejusdem farinæ, quæ à Clemente uſque ad Sirícium Papam veteribus Romanis Pontificibus perperàm tribuuntur, ex *Iſidori* Mercatoris Officina prodiiſſe autumant viri eruditi multis adducti rationibus, quas in ſecundo colloquio expendimus.

Ad eamdem S. Clementis Operum Apocryphorum claſſem ablegant viri eruditi *Conſtitutiones Apoſtolorum* nomine inſcriptas, & octo libris comprehenſas, quas *Carolus Bovius* Oſtunenſis Epiſcopus anno 1563. in lucem emiſit, è Græco in latinum ſermonem à ſe tranſlatas, quas etiam poſteà *Turrianus* latinè interpretatus eſt, & notis illuſtravit, easque *Labbeus* in noviſſima Conciliorum editione à ſe adornata, Franciſco Turriano Interprete, ac libros 8. adjuncto textu Græco, exhibuit. Harum, inquam, Conſtitutionum Apoſtolicarum auctor non eſt Clemens Romanus Pontifex, tùm quia Euſebius, & Hieronymus, cùm de ſcriptis S. Clementis agunt, octo libros Conſtitutionum illa-

illarum Apoſtolicarum ei minimè tribuunt; tùm quia etiam *Humbertus* Cardinalis Epiſcopus Sylvæ Candidæ, Leonis IX. apud Conſtantinopolim Legatus, *Nicetæ Pectorato* quædam loca Conſtitutionum Apoſtolicarum contrà Sabbati jejunium objicienti his verbis reſpondit: *Hoc aſſerere conaris ex Apocryphis libris, & Canonibus pari ſententia Sanctorum Patrum repudiatis*; tùm quia denique, in his Conſtitutionibus Apoſtolicis multa veritati diſſona offenduntur, & Hæreticorum Baptiſma invalidum, ac proindè iterandum declaratur, ſicut videre eſt lib. *6*. cap. 15.

Recognitionum libri 10. ad *Jacobum* fratrem Domini non minus ſuppoſititii ſunt, & S. Clementi falsò adſcripti, quàm Conſtitutionum Apoſtolicarum libri octo. Illos ſiquidem decem recognitionum libros velut Apocryphos explodunt, Clementique ſuppoſitos aſſerunt *Euſebius* lib. 3. Hiſt. Eccl. cap. 38. *Hieronymus* in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum in Clemente, *Epiphanius* Hæreſi xxx. quæ eſt *Ebionitarum*, *Photius* in Bibliotheca Codice 113. & alii, qui Opera Clementis Romani Pontificis Criticum ad examen vocarunt. Præthereà, multa in hiſce libris recognitionum, ſicut optimè advertit doctiſſimus noſter *Sixtus Senenſis*, reperiuntur incerta, fabuloſa, nonnulla Catholicis dogmatibus contraria, complura etiam ſub perſona Petri Apoſtoli ex intima Platonis & Ariſtotelis philoſophia referuntur, quæ à S. Petro prolata eſſe nullâ ratione ſit veroſimile. Poſtremò, illud recognitionum Opus idem planè eſt ac illud quod vulgò *Itinerarium S. Petri* dicitur, quodque *Gelaſius* Summus Pontifex in Concilio LXX. Epiſcoporum

rum Romæ in ſuo Decreto Apocryphum eſſe declaravit. Hoc igitur Recognitionum Opus S. Clementem non habet parentem. Idemque judicium ferendum eſt *de Homiliis undeviginti* nomine Clementis inſcriptis, *de Canonibus Apoſtolorum* Græcè compoſitis, & *de Liturgia* ei adſcripta, quam *Beſſario* Cardinalis in libro de Sacramento Euchariſtiæ, *inter Apocrypha commemorari ſolere*, ſcribit.

D. Nunc genuina S. Clementis Opera à Spuriis ſecernere probè ſcio. Velim modò indices mihi Opera, quæ in primo Eccleſiæ ſæculo ediderunt S. Martialis, & S. Polycarpus, paucisque exponas, an Acta de paſſione S. Andreæ ab Achajæ, ut dixiſti, Presbyteris conſcripta, genuina ſint, aut ſuppoſititia?

M. S. Martiali, qui fuit unus ex LXX. Chriſti Diſcipulis, in Gallias miſſus in primo Eccleſiæ ſæculo, ubi Lemovicenſem fundavit Eccleſiam, duæ tribuuntur epiſtolæ, quæ extant tom. 3. Bibliothecæ Patrum Editionis Pariſienſis. Prima epiſtola ad omnes Burdigalenſis Eccleſiæ Chriſtianos directa eſt. Altera, quæ priore longè prolixior eſt, ad Toloſanos data eſt. Hæ autem duæ epiſtolæ, ſicut teſtatur *Gaufredus Gauſius*, in ſcriniis, ſeu tabulario Eccleſiæ Lemovicenſis ſæculo XI. repertæ ſunt, ſed in vulgus tantùm typis excuſæ prodierunt anno 1521. & deinceps repetitis editionibus publicatæ ſunt Venetiis anno 1546. Baſileæ annis 1550. & 1569. Coloniæ Agrippinæ 1570. Pariſiis 1562. 1576. 1589. 1610. Hamburgi cum notis *Elmenhorſtii* ann. 1614. Itèm cum Operibus Abdiæ Babylonii ann. 1571. & 1614. Deniquè in Ortodoxographia,

phia, & in omnibus Patrum Bibliothecis inſertæ ſunt. Porrò, auctorem illarum duarum epiſtolarum non eſſe Sanctum Martialem docent omnes periti Critici hisce adducti rationibus; primò, quia auctor iſtarum epiſtolarum nomen *Martialis Cephæ*, & titulum Apoſtoli ſibi arrogat, aſſeritque ſe miraculorum Chriſti, & proditionis Judæ oculatum teſtem fuiſſe. Quæ omnia S. Martiali, qui fuit unus ex LXX. Chriſti Diſcipulis, nullo pacto convenire poſſunt. Conſtat ſiquidèm, S. Martialem in numerum XII. Apoſtolorom nunquàm fuiſſe cooptatum, ac ſubindè credibile non eſt, S. Martialem in epiſtolis ſuis nomen Apoſtoli ſibi adſciſcere voluiſſe, quod XII. tantùm Apoſtolis à Chriſto Domino inditum ignorare haud poterat. Fatentur etiam poſt S. Hieronymum in cap.2. epiſt. ad Galatas viri eruditi, neminem, præter Apoſtolum Petrum, cognomine *Cephæ* fuiſſe nuncupatum. Quorsùm igitur hoc nomen *Cephæ* in his epiſtolis ſibi tribuiſſet S. Martialis? Nunquàm autem ex Hiſtoria Evangelica, nec ex ullo antiquitatis monumento probari poterit, S. Martialem præſentem fuiſſe, quandò Judæ proditori Chriſtus Dominus oſculum porrexit. Immò, omnes Evangeliſtæ memoriæ prodiderunt, litteriſque conſignarunt, Chriſtum cum ſuis tantùm duodecim Apoſtolis in horto extitiſſe, ubi Judam oſculo excepit. Non igitur ſibi conſtant eâ, quæ vanâ oſtentatione de ſe jactat geminæ epiſtolæ Scriptor. Prætereà, in epiſtola ad Toloſanos narrat auctor, *Stephanum*, quem Gallorum Regem fuiſſe dictitat, ad fidem à ſe eſſe adductum, quod tamen oppidò falſum eſt, & à prophanæ hiſtoriæ veritate prorsùs alienum. Temporibus

bus ſiquidèm S. Martialis nulli erant in Galliis Reges, ſed ibi imperabant Romani, qui ſummâ in toto Orbe rerum potiebantur. Deniquè, auctor illarum epiſtolarum, quisquis ille ſit, vulgatâ Scripturæ Sacræ verſione latinâ à Sancto Hieronymo in quinto dumtaxàt ſæculo elucubrata aliquandò utitur, quod utique evidens argumentum eſt, prædictas epiſtolas à S. Martiali, qui in primo Eccleſiæ ſæculo florebat, editas non fuiſſe, ſed ab auctore longè poſteriori. Undè non mirum, ſi antiqui priorum Eccleſiæ ſæculorum Patres ejuſmodi epiſtolas alto ſilentio prætermiſerint, quas tamen omni procùl dubio non prætermiſiſſent, ſi reverà S. Martialem Auctorem habuiſſent.

Joannes Baptiſta Cotelerius intèr Opera Patrum, qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, inſeruit epiſtolam S. Polycarpi Smyrnenſis Epiſcopi ad Philippenſes datam, quam ab illo S. Epiſcopo, & Martyre fuiſſe exaratam colligunt perdocti Critici non ſolùm ex ipſius ſtylo, ingenio, aliiſque antiquitatis notis, & caracteribus, qui in ea reperiuntur, ſed etiam ex locupletiſſimis teſtimoniis veterum Scriptorum, qui ſunt probatiſſimæ fidei, & omni exceptione majores, quales ſunt S. *Irenæus* lib.3. adversùs Hæreſes cap.3. *Euſebius* lib.3. Hiſt. Eccleſ. cap. 36. & lib.4. cap.15. & *S. Hieronymus* in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, quibus adjungi poſſunt *Photius*, *Maximus*, *Theodoretus*, cœterique, qui de S. Polycarpi ſcriptis nobis deinceps aliquid tradiderunt. Hi ſiquidèm omnes hanc epiſtolam S. Polycarpo adjudicant. Fruſtrà igitur *Dallæus* Calviniſticæ Sectæ Pſeudo-Miniſter hanc epiſtolam, quam ſuis erroribus non favere ſentiebat, futilibus

bus conjecturis in dubium revocat, quas nullo negotio exſufflarunt Catholici Doctores, quos inter legeſis eruditum patrem *Nicolaum le Nourry* diſſertatione 8. *Apparatus ad Bibliothecam maximam veterum Patrum*. Exſtat hæc S. Polycarpi epiſtola ad Philippenſes græcè, & latinè in editione *Petri Halloix* Duaci ann. 1633. cum verſione *Jacobi Uſſerii* Oxon. ann. 1544.

Quod ſpectat *Acta paſſionis S. Andreæ* ab Achajæ Presbyteris conſcripta, fatentur quidem periti Critici ea non tot habere certa veritatis, & antiquitatis argumenta, quot habet S. Polycarpi Epiſtola; illa tamen genuina eſſe, auctoritate Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui ſeptingentis abhinc annis ad hæc uſque tempora floruerunt, evincunt contra Heterodoxos Criticos, qui hoc monumentum Orthodoxis eripere moliuntur, quod in eo realis Corporis Chriſti in Auguſtiſſimo Altaris Sacramento præſentia luculentis hisce verbis ſtabiliatur: *Ego Omnipotenti Deo, qui unus, & verus eſt, immolo quotidiè non taurorum carnes, nec hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in Altari, cujus carnem, poſtquàm omnis populus credentium manducaverit, Agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat ac vivus*.

D. Interfui nuperrimè numeroſo Theologorum cœtui, quorum alii multa proferebant ſcripta, quæ S. Dionyſio Areopagitæ tribuenda eſſe magnis animis aſſerebant, alii verò mordicùs contendebant, hæc ſcripta alium quàm Dionyſium Areopagitam habere Auctorem. Vehementèr igitur optarem ſcire, nùm horum Auctor Scriptorum is verè ſit Dionyſius Areopagita à Paulo Apoſtolo ad Chri-

ſtia-

ſtianam fidem adductus, ejusque poſteà diſcipulus, an alius, qui ementito tanti viri nomine ſcriptis ſuis auctotitatem conciliare voluerit?

M. Quamvis hæc controverſia, quam proponis, fuerit tantâ diligentiâ, tamque acri ſtudio, hiſce præſertim temporibus, diſcuſſa, ac ventilata, ut vix alia ſit, in qua examinanda Critici majorem curam, ac ſedulitatem adhibuiſſe videantur; fatendum tamen eſt, eam nondum plenè eſſe finitam, adeòque illam adhuc ſub Judice eſſe. Quapropter ipſe virium mearum probè conſcius, etſi meum in tàm lubrica diſceptatione, quæ petitorum torſit animos, nolim interponere judicium, & utriuſque partis rationes æquâ lance ponderare; breviter tamen votis tuis ut faciam ſatis, referam Opera, quæ vulgò S. Dionyſio Areopagitæ adſcribuntur, & deindè adductis opinionibus,in quas Critici in examine illorum Operum ſcinduntur, eam, quæ mihi magis probatur, indicabo; tuo tamen permittens arbitrio illius, quam volueris, opinionis delectum. Primus itaque liber Dionyſii Areopagitæ nomine inſcriptus præfert titulum *de Cœleſti Hierarchia*. Alter, *de Eccleſiaſtica Hierarchia*. Tertius, *de Divinis Nominibus*. Quartus, *de Myſtica Theologia*. Decem inſuper Epiſtolę Dionyſii nomine inſigniuntur, quarum quatuor priores ad *Cajum* datæ breviſſimæ ſunt. Quinta, ad *Dorotheum* miſſa eſt. Sexta, ad *Soſipatrum* Presbyterum ſcripta, quæ omnium breviſſima eſt. Septima, ad *Polycarpum* directa eſt. Octava, ad *Demophilum* Monachum. Nona, ad *Titum* Epiſcopum data. Decima, ad *Joannem* Evangeliſtam in Inſula Patmos exulantem ſcripta eſt. Hæc ſunt Opera, quæ S.Dionyſio Areopagitæ vulgò tribuuntur,

tur, in quorum examine perdocti hujus tempeſtatis Critici in tres partes diſtrahuntur. Alii ſiquidem pro antiquiorum opinione ſtantes prolixis diſſertationibus non ita pridem in vulgus emiſſis acerrimè defendunt, ac tuentur, hæc ſcripta à S. Dionyſio Areopagita, cujus nomine inſcribuntur, fuiſſe profecta. Alii è diverſo, omnes illas lucubrationes Dionyſio Areopagitæ planè penitùsque abjudicant, ipſasque adulterinas, & tanto viro ſuppoſitas eſſe arbitrantur. Alii denique, ulteriùs progreſſi, non solùm hæc ſcripta Dionyſio Areopagitæ tribui debere negant, ſed etiam affirmant, ea non alium parentem habere quàm Hæreticum Monophyſitam, ſeu Euthychianum, qui ſuæ Hæreſeos virus in hiſce Operibus effudit, ſicut multis argumentis, & teſtimoniis ex hiſce libris petitis evincere conatur doctiſſimus *P. le Quien* Ord.Præd. diſſertatione, quæ eſt ordine ſecunda inter alias diſſertationes Damaſcenicas, quas præfixit recenti Editioni à ſe adornatæ Operum S.Damaſceni. Non is certè ego ſum, qui tantas velim, aut poſſim componere lites, candidè tamen dicam, non omninò certam mihi videri opinionem illorum, qui hæc Opera S.Dionyſio Areopagitæ vindicant. At enim, ſi hæc ſcripta Auctorem haberent S. Dionyſium, non eſt dubium quin propter Auctoris nomen, & res ſacras, ac planè divinas, quæ in eis pertractantur, fuiſſent ſemper celeberrima, & omnibus Chriſtianis trium priorum Eccleſiæ ſæculorum notiſſima. Conſtat attamen ejuſmodi ſcripta per tria priora Eccleſiæ ſæcula nulli prorsùs cognita fuiſſe, ſed altiſſimo prætermiſſa ſilentio, ac denſiſſimis tenebris conſepulta. Conſtat etiam antiquos Patres,

qui

qui accuratiſſimos Scriptorum Eccleſiaſticorum Catalogos ediderunt, videlicèt Dionyſium Corinthium, Euſebium & Hieronymum, ne minimam quidem ejuſmodi Operum, & epiſtolarum feciſſe unquàm mentionem. Immò anno Chriſti 533. quandò juſſu Juſtiniani Imperatoris collationem Severiani, ſeu Acephali Hæretici, Conſtantinopoli habuere cum Catholicis, & hæc Pſeudo-Dionyſii ſcripta tum primùm ad ſuos tutandos errores protuliſſent Hæretici; incunctanter reſponderunt Catholici, ejuſmodi ſcripta non eſſe S. Dionyſii Areopagitæ, quippè quæ nec S. Athanaſio, nec S. Cyrillo innotuerant. Prætereà, hæc ſcripta, quæ S. Dionyſii Areopagitæ nomen prçferunt, nuncupantur Timotheo Pauli diſcipulo, & tamen Auctor citat cap. 4. libri *de divinis nominibus* epiſtolam S. Ignatii Epiſcopi Antiocheni ad Romanos, ejuſque ipſiſſima verba laudat in hunc modum: *Scribit autem & Divus Ignatius: Amor meus crucifixus eſt.* Porrò certum eſt, Timotheum Pauli diſcipulum jam mortem obiiſſe, quandò S. Ignatius Martyr hanc ad Romanos dedit epiſtolam; nuncupaſſet igitur S. Dionyſius hos libros Timotheo jam demortuo. Denique, hic Auctor, quiſquis ille ſit, meminit Monachorum, & uſurpat voces *Ouſias*, ſeu ſubſtantiæ, & *Hypoſtaſis*, ſeu Perſonæ. Quis autem neſciat, Monachos longè tardiùs ætate S. Dionyſii Areopagitæ cœpiſſe florere in Eccleſia, maximè cùm id apertè innuant Sancti Patres Athanaſius, & Hieronymus, qui Pauli & Antonii primorum Monachorum vitas deſcripſerunt. Similitèr, hæ voces *Ouſias*, & *Hypoſtaſis* longè poſt ævum S. Dionyſii in Eccleſia fuere receptæ, hoc eſt, ſi Socrati fides ha-

habeatur lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap.7. poſt Alexandrinam Synodum coactam anno 362. His, & aliis id genus momentis productis à viris eruditis, quibus nunc brevitatis ergò ſuperſedeo, adducor, ut credam prædicta illa, quæ circumferuntur, ſcripta non poſſe certò vindicari Sancto Dionyſio Areopagitæ.

D. Perpauca, ut video, ſuperſunt ſincera Scriptorum primi ſæculi monumenta. Quâ de re nudiustertiùs audiebam graviter conquerentem quemdam Theologum Scholaſticum, qui furiis invectus diris devovebat omnes hujus temporis Criticos, eo potiſſimùm nomine, quòd iſti Ariſtarchi (ſic eos appellabat) in Theologia Scholaſtica peregrini, graſſentur, & arbitratu ſuo virgam cenſoriam exerceant in omnia indiſcriminatim Opera. Undè, proh dolor! contigit, ut inutiles planè reddantur omnes Doctorum Scholaſticorum libri, in quibus paſſim citantur antiquorum Patrum Opera, quæ tamen juxtà rigidiores iſtos, ſi ſuperis placet, veritatis exactores, procul ad Apocryphorum claſſem amandari debent. Quod malum latè jam ſerpens ni quamprimùm comprimatur, de Religione, & de tota Theologia Scholaſtica, quam unicum, ac verum Operum SS. Patrum Criterium eſſe dictitabat, actum omninò & conclamatum eſſe tragicâ voce lamentabatur ſpeculativus ille, & reſolutivus Doctor.

M. Somnia mihi narras fortè alicujus delirantis ſenis, ſuâque dumtaxàt garrulitate famoſi. Dicas enim, ſodes, gratumne haberes, ſi tibi ex ipſis fontibus Antiquitatis notitiam Hiſtoriæ haurire cupienti, ipſe dolo malo pro legitima merce adul-

adulterinam venditarem ? ſi pro veritate fabulas ingererem, pro germanis veterum ſcriptis, ſuppoſititia, aut dubia obtruderem ? Si deniquè pro ſinceris monumentis auribus tuis inculcarem Acta neſcio quæ ſpuria, vel commentitia & *quidquid Græcia mendax audet in Hiſtoriis* ? Nullus dubito quin hoc permoleſtè laturus eſſes. Deindè, Religio ſtat per ſeſe altis defixa radicibus, nec figmentorum eget adminiculis, ſed potiùs eruditos oculos, & introſpicientium aciem amat, lucroque apponit. De illa benè meretur, non qui omnia promiſcuè monumenta ſine ullo delectu amplectitur, eaque genuina eſſe pertendit, ſed qui, abdicatis omnibus præjudiciis & maturo adhibito examine ſcit germana Patrum Opera ab adulterinis ſecernere, & quæ confuſis temporibus obſcuritatem pariunt, ſuis temporibus, ac locis critices beneficio reſtituere; ille, inquam, benè de Religione meretur, qui opinionum commenta delet ex populorum animis, non ſecus ac qui inutiles falce ramos amputat, juvat arborem, nedum lædit. Caduca contrà ac perniciosa res eſt omnis falſitas, quæcumque demùm illa ſit. Hinc Apoſtolus Paulus Titum, Timotheumque tàm impensè monet, ut fabulas reſpuant, vultque ut nihil credamus, quod non antehàc lentè, & accuratè probaverimus: *omnia probate, quod bonum eſt, tenete*. Faceſſat igitur Doctor ille *ſpeculativus*, aut ſi mavis, *reſolutivus*, in quem trita iſta Adagia optimè quadrare videntur: *Ne ſutor ultrà crepidam*: *Aſinus inter ſimias*: *Sus Minervam*.

D. Revertamur, ſi placet, ad id undè paululùm digreſſi ſumus, videlicèt ad examen Operum primi ſæculi Scriptorum, jamque expecto quid dictu-

cturus ſis de Operibus *S. Ignatii* Martyris Epiſcopi Antiocheni, & *Papiæ* Hierapolitani Antiſtitis, quos inter primi ſæculi Scriptores cenſuiſti ?

M. Septem Epiſtolas primævæ pietatis, doctrinæ Eccleſiaſticæ, & Epiſcopalis Regiminis documentis pleniſſimas à S.Ignatio Martyre ad varias Eccleſias fuiſſe conſcriptas, & à S. Polycarpo collectas conſtans eſt peritorum Criticorum ſententia. Hæ autem ſunt: *Ad Epheſios*, *ad Magneſianos*, *ad Trallianos*, *ad Romanos*, *ad Philadelphienſes*, *ad Smyrnæos*, *ad Polycarpum*, quas puras, & ab omnibus aſſumentis liberas *Iſaacus Voſſius* ex manuſcripto Græco Bibliothecæ Florentinæ Græcè edidit, quarumque antiquam verſionem latinam *Uſſerius* Archiepiſcopus Armachanus ex duobus Codicibus manu exaratis, uno videlicèt Bibliothecæ *Richardi Montacutii*, altero *Cantabrigenſi* anteà publici Juris fecerat. Has tamen ſeptem genuinas S. Ignatii Epiſtolas, quas ſemper venerata eſt antiquitas, totis viribus oppugnarunt Presbyterianæ, Calvinianæque ſectæ homines *Blondellus*, *Dallæus*, *Salmaſius*, contrà quos ad propugnandam harumce Epiſtolarum veritatem prolixiores diſſertationes publicâ luce donarunt non ſolùm Catholici Doctores, ſed etiam ſectæ Calvinianæ Hæretici, nimirùm *Vedelius* Calviniſta ac Genevenſis Miniſter, *Voſſius*, *Henricus Hammondus*, Presbyter in Schiſmate Anglicano, qui prolixam adversùs Blondellum adornavit diſputationem, quâ non ſolùm omnibus Blondelli argumentis fecit ſatis, ſed adductis novis,firmisque rationum momentis ſeptem illas Epiſtolas aſſeruit. Earumdem etiam Epiſtolarum doctas vulgarunt vindicias *Joannes Pearſonius* in eo-

M dem

dem Schiſmate Presbyter, & poſteà Epiſcopus Ceſtrienſis, & *Uſſerius* ſuprà laudatus, quibus Ignatianam cauſam validis, inviſtisque munierunt argumentis, & omnes adverſariorum objectiones funditus diſſlarunt. Cùm igitur tota retrò antiquitas, & peritiores Critici cùm Catholici, tùm Hæretici has ſeptem Epiſtolas S.Ignatio adjudicent, ne pili quidem facere debemus ſubleſtas, & frigidas conjecturas, quibus nonnulli Hæretici omnes ingenii ſui nervos in eo contendunt, ut his ſeptem Epiſtolis, quæ ipſorum errores jugulant, omnem detrahant auctoritatem.

Præter illas ſeptem germanas S. Ignatii Martyris Epiſtolas, octo aliæ illius nomine inſcriptæ feruntur, quæ ſanctiſſimo huic Epiſcopo affictæ ſunt, videlicèt una *ad Mariam Caſſabolitam*, *una ad Tarſenſes*, una *ad Antiochenos*, una *ad Heronem*, una *ad Philippenſes*, una *ad Beatam Virginem Mariam*, duæ *ad Joannem Apoſtolum*. Has, inquam, octo Epiſtolas perperàm S. Ignatio adſcriptas eſſe dico, quia nec ab Euſebio, neque à S. Hieronymo, neque ab antiquis Patribus laudantur,nec redolent ſtylum,& ingenium S. Ignatii, multaque complectuntur, quæ naſcentis Eccleſiæ moribus non conveniunt. Sed de Epiſtolis tàm genuinis, quàm ſuppoſititiis S. Ignatii legeſis diſſertationem XXIII. Sæc.I. Hiſt. Eccleſ. Patris *Natalis Alexandre*, & diſſertationem ſeptimam *P. Nicolai le Nourry* in apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum.

Supereſt nunc, ut pauca dicam de ſcriptis *S. Papiæ* Hierapolitani Epiſcopi, quem alii auditorem S. Joannis Apoſtoli, alii verò Joannis Senioris, ſeu Presbyteri, Diſcipulum fuiſſe dicunt. Is

San-

Sanctus Antiſtes, qui, juxta Euſebium & S. Hieronymum, quinque ſcripſit libros, qui inſcribuntur: *Explanatio Sermonum Domini*, quorum hodiè nonnulla dumtaxàt ſuperſunt fragmenta, non eximio, ſed potiùs mediocri fuit præditus ingenio, ſicut ex ipſius ſcriptis colligit Euſebius lib.3. Hiſt. Eccleſ. cap. ultimo. Exſtat quidèm nunc apud eumdem Euſebium lib.3. Hiſt. Eccleſ. cap. 36. ejuſdem Papiæ elogium his verbis conceptum: *Papias quoque Hierapolitanus Epiſcopus eadem ætate celebris fuit, vir in primis diſertus, & eruditus, ac ſcripturarum peritus*. Sed hoc totum Papiæ elogium, ſicut optimè obſervat doctiſſimus *Valeſius* in notis Euſebianis, deeſt in tribus codicibus manuſcriptis *Mazarino* nempè, *Medicæo*, & *Fuketiano*. Quarè non dubitat *Valeſius*, quin hoc elogium fuerit ab imperito quodam Scholiaſte adjectum, & in textum Euſebii intruſum. Ut ut ſit, conſtat nunc Papiam primum auctorem fuiſſe opinionis, ſeu fabulæ de millenario poſt reſurrectionem in terris Chriſti cum Sanctis futuro Regno, quem ſecuti ſunt Juſtinus, Irenæus, & multi antiqui, quibus tamen hæreſeos nota inuri non debet, cùm hæc controverſia necdùm hisce temporibus eſſet planè eliquata, nec quidquam hac de re judicium decretorium pronunciaſſet Eccleſia, ſicut poſtea ſuper ſtatu animarum è corporibus migrantium ſolemne ſuum promulgavit judicium in Conciliis Florentino, & Tridentino. Sed hactenus de Scriptoribus primi ſæculi dictum ſit.

D. Fueruntne in ſecundo Eccleſiæ ſæculo plures Scriptores, quàm in primo?

M. Multò plures floruerunt Scriptores in ſe-

cundo Eccleſiæ ſæculo, ſed quorumdam lucubrationes magno Reipublicæ Chriſtianæ diſpendio in integrum perierunt, vel quædam dumtaxàt Operum, quæ ediderunt, fragmenta ad noſtram uſque ætatem pervenerunt. Non deſunt tamen etiamnùm integra Opera à ſecundi ſęculi Scriptoribus lucubrata, quæ optimo jure locupletiſſima dici poſſunt venerandæ antiquitatis monumenta.

D. Incipiamus, ſi placet, ab illis ſecundi ſæculi Scriptoribus, quorum lucubrationes vel injuriâ temporum omninò perierunt, vel quædam dumtaxàt illarum fragmenta ad noſtram uſque ætatem pervenerunt.

M. Benè multa virorum illuſtrium, ſeu Scriptorum Eccleſiaſticorum ſecundi ſæculi nunc deſiderantur Opera, vel quædam tantùm illorum exigua extant fragmenta, quæ Euſebius & S. Hieronymus in ſuis libris referunt, & quæ hìc indicare abundè ſufficiet. In primis, non ampliùs extat Apologia, quam *Quadratus* Senator Romanus pro Religione noſtra adversùs Ethnicos à ſe adornatam porrexit Adriano Imperatori, cujus Apologiæ mentionem faciunt Euſebius lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum. Secundò, periit itidèm Apologia pro fide Chriſtiana eidem Imperatori oblata ab *Ariſtide* Athenienſi Philoſopho eloquentiſſimo, ut legitur apud Euſebium ibidèm, & apud S. Hieronymum in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis cap. 31. Tertiò, deperdita ſunt Opera, quæ adversùs Marcionitarum Hæreſim ediderunt *Philippus* Gortinenſis Epiſcopus, *&* *Modeſtus*, qui ſub Imperatoribus M. Antonino Vero, & L. Aurelio Commodo florue-

ruerunt. Quartò, ad nos uſque non pervenerunt epiſtolæ Serapionis ad Pontium, & Carinum viros Eccleſiaſticos adversùs Montani Hæreſim, nec Epiſtolæ Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi; nec Hiſtoria Eccleſiaſtica *Hegeſippi*, nec Opera *Rhodonis* adversùs Marcionitas, & Montaniſtas, nec liber *Muſani* contra Encratitarum Hæreſim, nec Apologia pro Chriſtiana Religione Imperatori M. Antonino Vero oblata ab Apollinario Hierapolitano in Aſia Epiſcopo, nec deniquè alii libri, quos ſcripſit idem Appollinarius, videlicèt quinque contra Gentiles, duo de veritate, duo itèm contra Judæos, & alii contra Montani Hæreſim, quæ tùm primùm prodire cœpit. Horum, inquam, Operum, quæ laudati Scriptores, & nonnulli alii ſecundi Eccleſiæ ſæculi viri illuſtres ediderunt, nihil impræſentiarum ſupereſt, præter ſolam memoriam, vel pauca fragmenta, quæ leguntur apud Euſebium in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & apud S. Hieronymum in lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

D. Fueruntne iſti, quos nominaſti, clariores ſecundi Eccleſiæ ſæculi Scriptores?

M. Quamvis Eccleſiam ab iſtis, quos laudavi, Scriptoribus, plurimùm fuiſſe in ſecundo ſæculo illuſtratam negari minimè poſſit, palmam tamen eruditionis illis præripuerunt, majoremque in eodem ſæculo ſuis lucubrationibus Eccleſiæ ſplendorem contulerunt *S. Juſtinus Martyr*, *S. Irenæus*, *S. Clemens Alexandrinus*, & *Tertullianus* quorum genuina Opera, quæ adhuc extant, vel vetuſtate evanuerunt, necnon ſuppoſititia, breviter recenſebo, ut in examine Operum, quæ ediderunt ſecundi Eccleſiæ ſæculi Scriptores, ſanum & accuratum eruditorum hu-

jus ætatis Criticorum judicium compertum, ac exploratum habere poſſis.

Ordior igitur à S. Juſtino, qui Neapoli Palæſtinæ, patre *Priſco Bacchio* natus eſt, & ad Chriſtianam Fidem converſus pro illius gloria Martyrii coronâ ſub Marco Antonino Imperatore redimitus obiit, nobisque plurima reliquit ingenii ſui eximia monumenta, & omnis generis eruditionis, utilitatisque plena. Inter genuina S. Juſtini Opera, quæ etiamnum extant, iſta cenſentur: *Parænesis ad Græcos. Apologia prò Chriſtianis prima. Apologia prò Chriſtianis ſecunda. Dialogus cum Tryphone Judæo. Epiſtola ad Diognetum.* Advertendum tamen eſt cum doctiſſimis Criticis, Apologiam S. Juſtini, quæ prior inſcribitur, & ad Senatum data, reverà poſteriorem eſſe, nec ſoli oblatam Senatui, ſed Imperatoribus M. Aurelio, & L. Vero; eam autem Apologiam, quæ inſcribitur *ſecunda*, & Antonino Pio Imperatori porrecta eſt, reapsè primam eſſe, ſicut teſtantur Euſebius lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 18. S. Hieronymus in Catal. Script. Eccleſ. cap. 34. & Photius in Bibliotheca Cod. 125. Præter iſta genuina S. Juſtini Opera, quæ etiamnum extant, alia conſcripſit S. Martyr, quæ tempus nobis invidit, cujusmodi ſunt iſta. *Liber de Anima. Liber de Monarchia Dei. Liber Pſaltes dictus. Liber contrà omnes Hæreſes. Liber contrà Marcionem. Commentarius in Hexameron. Liber de Reſurrectione carnis.* Hæc, inquam, S. Juſtini Opera non comparent amplius. Poſtremò, alia Opera, quæ S. Juſtino tribuuntur, ſunt planè ſuppoſititia, videlicèt, *liber de Monarchia. Quæſtiones, & Reſponſiones ad Græcos. Quæſtiones Græcanicæ de Incorporeo, &c. Et*

ad

ad eoſdem Chriſtianæ reſponſiones. Quæſtionum 146. *Reſponſio ad Orthodoxos. Dubitationum adversùs Religionem ſummariæ ſolutiones. Expoſitio fidei de Sancta Trinitate. Epiſtola de vita Chriſtiana ad Zenam, & Serenum. Ariſtotelicorum quorumdam dogmatum everſio.*

Floruit in eodem ſecundo ſæculo *S.Irenæus* natione Græcus, Lugdunenſis Epiſcopus, Pothini præclari Martyris ſucceſſor, & S. Polycarpi diſcipulus, qui poſtquàm triginta circiter annis Epiſcopalis regiminis clavum tenuiſſet, tandem anno Chriſti 202. martyrio coronatus eſt, multoſque à ſe conſcriptos reliquit libros, qui ad nos uſque non pervenerunt, niſi quinque libri, quos edidit adversùs Hæreſiarcham Valentinum. Convenit inter omnes S. Irenæum fuiſſe Græcum, ejusque phraſim græciſmum redolere. Quapropter hallucinatus eſt *Eraſmus*, vir licèt emunctæ naris, qui exiſtimavit S. Irenæum, non Græcè, ſed Latinè ſcripſiſſe. Quo nomine jure merito vapulat à Joſepho Scaligero, aliiſque viris eruditis. Alia Opera, quæ præter iſtos quinque jam numeratos libros, edidit S. Irenæus, temporum vetuſtas delevit, & ſunt iſta: *Libellus de ſcientia adversùs Gentes. Demonſtratio Apoſtolicæ prædicationis ad Marcianum fratrem. Liber de Ogdoade contrà Valentinos*, cujus exiguum fragmentum refert Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap.8. *Epiſtola ad Blaſtum de Schiſmate. Epiſtola ad Florinum de Monarchia*, ſeu quod Deus non ſit auctor mali, cujus fragmentum recenſet ibidem Euſebius, *Epiſtola ad Victorem Papam de Paſchate. Epiſtola ad varios Epiſcopos* eadem de re, ſeu *de Paſchate. Variorum Tractatuum liber unus.*

Hæc Sancti Irenæi Opera periiſſe dolent viri eruditi.

S. Clemens Alexandrinus, qui ſecundum Eccleſiæ ſæculum eruditione & pietate illuſtravit, fuit patriâ Athenienſis, Pantæni Stoici Philoſophi diſcipulus, Origenis Præceptor, dictusque eſt *Alexandrinus*, tùm quia Eccleſiæ Alexandrinæ Presbyter eſſet, tùm quia etiam diutiſſimè docuit in ſchola Alexandrina, cui ante ipſum præfuit *Pantænus* illius Præceptor, teſte Euſebio lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 10. ubi hæc habet. *Per idem tempus* (Commodo nimirùm imperante) *Fidelium ſcholæ praerat vir doctrinæ cauſa celeberrimus, nomine Pantænus, quippè jam indè à priſcis temporibus ſacrarum litterarum ſchola in eadem Civitate Alexandrina fuerat inſtituta, quæ quidem noſtra ætate adhuc perſeverat*. Porrò *Commodus* ab anno Chriſti 180. uſque ad annum 193. Imperii habenas moderatus eſt, per hoc igitur temporis intervallum Pantęnus ſcholę Alexandrinę pręfuit, eique poſteà ſucceſſit Clemens Alexandrinus, qui tàm ſacrâ, quàm exotica eruditione præditus inſignia conſcripſit volumina, quorum quædam adhuc extant, nimirùm: *Adhortatio ad Gentes. Libri tres Pædagogi. Libri octo Stromatum. Oratio quisnam dives ille ſit qui ſalvetur? Epitome doctrinæ Orientalis Theodototi*. Quædam verò S. Clementis Alexandrini Opera ad nos uſque non pervenerunt, videlicèt *libri octo Hypotipoſeon*, ſeu *Inſtitutionum*. *Canon Eccleſiaſticus. Liber adversùs Judaizantes. Liber de Paſchate. Liber de Obtrectatione. Diſputationes de Jejunio. Exhortatio ad Patientiam. Liber ad Neophytos*, ſeu ad nuper baptizatos. Alia Opera, quæ ſub Clementis Alexandrini nomine circumferun-

runtur, ſunt ſuppoſititia, ſcilicèt *Commentariola* in primam Epiſtolam Canonicam S. Petri, in Epiſtolam Judæ, & in tres Epiſtolas S. Joannis Apoſtoli.

Inter celebriores ſecundi ſæculi Scriptores non immeritò numerari debet *Tertullianus* natione Afer, patriâ Carthaginenſis, acris ac vehementis ingenii vir, & in omni genere literarum peritus, ſed in loquendo parum facilis, minus comptus, & multum obſcurus, ſicut ait Lactantius lib. 5. Inſtitut.Divin. cap.1. Multa ſcripſit Opera, ſive dum adhuc Catholicam Fidem profiteretur, ſive poſtquàm in Montani Hæreſim lapſus eſt,quorum nonnulla adhuc extant, quædam verò omninò perierunt. Opera, quæ edidit Tertullianus, dum adhuc eſſet in gremio Catholicæ Eccleſiæ, & quæ etiamnum extant, ſunt: *Liber Apologetici. Libri duo ad Nationes. Liber de Teſtimonio Animæ. Liber ad Scapulam Africæ Præfectum. Liber de Spectaculis. Liber de Idololatria. Liber de Corona. Liber de Pallio. Liber de Pœnitentia. Liber de Oratione. Liber ad Martyres. Liber de Patientia. Libri duo de Cultu fœminarum.Libri duo ad Uxorem. Liber de Virginibus velandis. Liber adversùs Judæos. Liber de præſcriptione Hæreticorum.Liber de Baptiſmo. Liber adversùs Hermogenem. Liber adversùs Valentinianos. Liber de Anima. Liber de Carne Chriſti. Liber de Reſurrectione Carnis. Libri quinque adversùs Marcionem. Liber adversùs Praxeam. Liber Scorpiaci adversùs Gnoſticos*. Poſtquàm autem Tertullianus univerſalis ac vetuſtæ fidei parum tenax ab ea deſcivit, & in Montani Hæreſim lapſus eſt, hæc Opera edidit, videlicèt: *Librum de Exhortatione caſtitatis.Librum de Monogamia. Librum*

brum de fuga in perſecutione. Librum de Jejuniis. Librum de Pudicitia. Opera Tertulliani, quæ non amplius extant, ſunt: *Liber de Paradiſo. Liber de Spe Fidelium. Sex libri de Ecſtaſi. Liber adversùs Apollonium. Liber adversùs Apellicanos. Liber de veſtibus Aaron. Liber de Cenſu Animæ*. Alia Opera, quæ Tertulliano tribuuntur, ſunt ſuppoſititia, ſcilicèt *Poemata -- libri quinque contrà Marcionem carmine ſcripti -- de Judicio Domini -- Geneſis -- Sodoma.* Sed hæc dicta ſufficiant de genuinis & ſpuriis Operibus Patrum Juſtini, Irenæi, Clementis Alexandrini, & Tertulliani, quos celebriores ſecundi Eccleſiæ ſæculi Scriptores extitiſſe diximus.

D. Hi ſunt igitur omnes Scriptores Eccleſiaſtici, qui ſecundo nominis Chriſtiani ſæculo floruerunt, & Eccleſiam ſcriptis illuſtrarunt?

M. Aliorum ſecundi ſæculi Scriptorum, præter iſtos quos memoravi, meminit Hiſtoria Eccleſiaſtica, quos inter recenſentur *Tatianus*, *Melito*, *Teophilus Antiochenus*, *Athenagoras*, *Miltiades & Apollonius*, de quorum Operibus pauca hìc attexam. *Tatianus* S. Juſtini Martyris diſcipulus infinita ſcripſit volumina, ex quibus unum egregium, quod adversùs Gentiles edidit, etiamnum hodiè habemus adjectum ad calcem Operum S. Juſtini, & tom. I. Biblioth. Patrum Græco-latinæ. Mortuo S. Juſtino in multos errores prolapſus eſt Tatianus factus auctor Sectæ *Encratitarum*, quaſi continentium, qui nuptias deteſtabantur. *Melito* Aſianus Sardenſis Epiſcopus floruit ſub *M. Antonino Vero* Imperatore, cui egregiam prò Chriſtianis obtulit Apologiam, ut liquet ex ejus fragmento apud Euſebium lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 26. Multa alia ejus Ope-

Opera recenſent ibidem Euſebius & S. Hieronymus in Catal. Script. Eccleſ. quæ magno Eccleſiæ damno perierunt, librum tamen inſcriptum *de Tranſitu Virginis* non eſſe genuinum Melitonis fœtum fatentur omnes periti Critici, non ſolùm quia hujus libri inter Opera Melitonis non meminere Euſebius, & S. Hieronymus, ſed etiam quia ſtylus hujus libri tantùm à ſtylo Apologiæ diſſidet, quantum ab homine ſimia diſtat. Hinc *Gelaſius* Papa hunc librum *de Tranſitu Virginis* declaravit Apocryphum in Concilio Romæ habito anno Chriſti 494. *Theophilus* Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus multa elegantiſſima ſcripſit Opera, ex quibus ſoli ſuperſunt tres libri ad *Autolycum*, qui extant tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-latinæ. *Athenagoras* edidit Apologiam prò Chriſtianis, & librum *de Reſurrectione Mortuorum*: extat utrumque opus ad finem Operum S. Juſtini, editionis Pariſienſis anni 1615. & tom. 1. Biblioth. Patrum Græco-latinæ. *Miltiades* Apologiam prò Chriſtiana Religione ſcripſit, aliaque Opera, quæ non amplius extant. *Apollonius* inſigne volumen edidit adversùs Montanum, Priſcillam, & Maximillam, cujus aliquot fragmenta refert Euſebius lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 18. De his Eccleſiaſticis ſecundi ſæculi Scriptoribus plura dicere non vacat, maximè cùm adhuc mihi incumbat onus diſſerendi de Scriptoribus, qui in tertio Eccleſiæ ſæculo floruerunt.

D. Cedo, ſi placet, nomina Scriptorum, qui in tertio Chriſtiani nominis ſæculo doctrina, & pietate claruerunt?

M. Tertio ſæculo Eccleſiam ſuis lucubrationibus illuſtrarunt *Minutius Felix*, *Hippolytus* Portuen-

tuenſis Epiſcopus, *Cajus*, *Origenes*, *Ammonius*, *Julius Africanus*, *S. Cornelius Papa*, *Dionyſius* Romanus, *Pierius*, *Pontius* Diaconus, *S.Gregorius* Neocæſarienſis, *&* *S. Dionyſius* Alexandrinus, quorum genuina Opera juxtà doctiſſimorum virorum judicium hìc breviter recenſebo, ut tuum deindè judicium acuere, & confirmare poſſis, uberioremque ex eorum lectione valeas percipere fructum.

In primis *Minutius Felix*, qui fuit natione Afer, & inter Romanos Cauſidicos celebris, eloquentiſſimum edidit Dialogum inter *Cæcilium* Gentilem, & *Octavium* Chriſtianum, in quo totum Gentilium cultum tàm eruditè, tàm venuſtè, & ingenioſè convellit Minutius Felix, & è contra Chriſtianos, eorumque ſacra ab omnibus Cæcilii calumniis, atque objectionibus adeò nervoſè, & elegantèr vindicat, ut tandem Cæcilius manus det, herbam porrigat, atque ab Octavio Chriſtianorum vindice, ac Patrono victum ſe, ac ſuperatum glorietur. Hic Dialogus diù Arnobio, tamquàm octavus ipſius liber habitus eſt, eo potiſſimùm nomine quod cum ſeptem Arnobii libris in veteri quodam manuſcripto Bibliothecæ Vaticanæ repertus fuerit, & quatèr ſub nomine Arnobii typis mandatus. At eruditus Juriſconſultus *Balduinus* vulgarem hunc errorem primus animadvertit, atque Heidelbergæ anno 1560. hunc Dialogum excudendum curavit cum doctiſſima præfatione, quâ illum Minutio Felici vero ſuo Authori reſtituit.

S. Hippolyti Epiſcopi Portuenſis Opera recenſent Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 22. S.Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. cap. 72. & Photius in Bibliotheca Cod. 121. & 202. eorumque

que indiculus habetur in nobili, & pervetuſto monumento, quod, teſte Cl. Abbate *Joanne Vignolio* in diſſertatione, quam nuper edidit, *de anno primo Imperii Alexandri Severi*, effoſſum eſt in Agro Verano non procul ab Æde S. Laurentii anno Domini 1551. *Marcello Cervino* Cardinali, poſteà Summo Pontifice, tunc S. R. Eccleſiæ Bibliothecario, cui par viſum fuit, ut in Bibliothecam Vaticanam inferretur. Iſtud autem celebre Antiquitatis Eccleſiaſticæ Monumentum nihil aliud eſt, quam marmorea ſtatua Cathedræ inſidens, utrinque litteris Græcis inſcripta, in qua habetur Canon Paſchalis, & ad ejus marginem Catalogus multorum librorum, quos edidit S. Hippolytus, & qui non ampliùs extant, præter Canonem Paſchalem, quem omnes periti Critici S. Hippolyto adjudicant, & Orationem de Antichriſto, quam Rivetus, Caſaubonus,aliique ex Hæreticorum grege fruſtrà S. Hippolyto eripere conati ſunt. Canonis ſui Paſchalis initium auſpicatus eſt S. Hippolytus ab anno Domini 222. in quem quidem annum Imperii Alexandri Severi primum incidiſſe multis argumentis evincit jam laudatus Abbas *Joannes Vignolius*, quem, ſi tibi per otium liceat, conſulere poteris, ſicut & *Joſephum Scaligerum* lib. 7. de emend. temporum pag. 723. *Petavium* lib. 11. de Doctrina Temporum, *Lemoinium* in ſuis obſervationibus pag. 930. *Bucherium* de Doctrina Temp. pag. 291. qui omnes Indiculum Operum S. Hippolyti deſcriptum in celebri jam citato Antiquitatis monumento doctiſſimis ſuis Notis illuſtrarunt.

Sedente Zepherino Papa, floruit vir inſignis Romanæ Eccleſiæ Presbyter *Cajus*, qui, imperante

Cara-

Caracalla, diſputationem adversùs *Proclum*, ſeu *Proculum* Sectatorem Montani habuit, eumque ſuper novamProphetiam temeritatis arguit. Auctor eſt idem Cajus libri *de Univerſo*, qui olim Joſepho Hiſtorico erat falsò adſcriptus, & libri, cui titulus eſt: *Labyrinthus*, in quo *de Natali*, qui Theodoti partes ſecutus fuerat, mentionem facit, quod ex eo libro tranſcripſit Euſebius. Scripſit & alium Tractatum *Cajus* contra Artemonis Hæreſim, teſte Photio in Biblioth. Cod. 48. ubi etiam ait, Cajum ordinatum fuiſſe Epiſcopum, ut ad Gentes prædicatum iret.

Verùm, inter Scriptores tertii Eccleſiæ ſæculi præcipuè eminet *Origenes* Patriâ Alexandrinus, S. Leonidis Martyris filius, à puero ſacris literis imbutus, ſublimis ingenio, eruditione nulli ſecundus, & ita laboris patiens, ut, ob indefeſſam in ſcribendo, legendoque conſtantiam, fuerit *Adamantius* cognomine dictus. Caſtitatis autem adeò rigidus cultor & amator fuit, ut, dum ſcholæ Alexandrinæ poſt S. Clementem Alexandrinum eſſet præpoſitus, Fœminiſque Fidei præcepta compluribus dare cogeretur, ſemetipſum eviraverit, ut omnem calumniæ occaſionem Ethnicis adimeret. In Achajam poſteà profectus Origenes, dumque in Palæſtina verſaretur, ab *Alexandro* Hieroſolymitano, & *Theoctiſto* Cæſarienſi Epiſcopo ad Presbyterii gradum evectus eſt anno ætatis ſuæ circitèr 44. Quam ordinationem ægrè tulit *Demetrius* Alexandrinus Epiſcopus, qui magno animi æſtu facinus ab Origene adhùc adoleſcente patratum criminatus, Epiſcopos, qui illum ordinaverant, ſuis accuſationibus involuit, & ipſum Origenem, cujus famæ

famæ celebritati haud parum invidebat, Alexandriâ pulſum perculit Anathemate. Origenem tamen Epiſcopi Palæſtinæ nunquam à ſua communione ſepararunt, immò illum ſemper in maximo honore habuerunt, dignumque judicarunt, qui munia Eccleſiaſtica obiret, quibus Origenes, ob ſummam, quâ pollebat, eruditionem, maxima cùm laude perfunctus eſt. Anno Domini 238. Boſtram, causâ *Berylli* hujus Civitatis Epiſcopi venit Origenes. Negabat *Beryllus* Chriſtum, ante Nativitatem ſuam ex Virgine, in propria perſona ſubſtitiſſe. Cum illo igitur familiaritèr collocutus Origenes, errantem ad rectam viam reduxit. Dein, jam ſexagenario major, anno Domini 247. rogatus à Synodo Arabiam denuò petiit, ut adverſus Auctores erroris, qui animas cum corporibus interire, & rurſus ad vitam redire ſtatuebant, diſputationem inſtitueret, contrà quos tanto robore pugnavit, ut à veri tramite deflectentibus errorem penitùs excuſſerit. Anno 250. imperante Decio, & ſæviente dira perſecutione ab immaniſſimo illo Imperarore motâ, Origenes conſtanti, & infracto animo multa, graviaque paſſus eſt ſupplicia, vincula, cruciatus, & ærumnas, ex quibus tamen liberatus, tandem vir ille toto Orbe percelebris vitæ ſuæ curſum in labore corporis, atque in animi contentione abſolvit anno Domini 253. Gallo, & Voluſiano imperantibus, ætatis ſuæ LXIX. mortuus eſt Tyri, ubi eſt ſepultus. Defunctum præclaris laudibus extulerunt Vincentius Lirinenſis lib. I. Commonitorii cap. 23. & S. Hieronymus Epiſt. LXV. ad Pammachium, & Occeanum.

D. Quæ mox de Origenis conſtantia in Deciana

ciana perſecutione narraſti, nova mihi planè apparent, & communi Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ peritorum opinioni omninò contraria. Audivi quippè à multis viris eruditis, Origenem tanto caſtitatis amore flagraſſe, ut eam in Deciana perſecutione fidei prætulerit, elegeritque potiùs fidem negare, & thus Idolis offerre, quàm læſâ caſtitate impuro miſceri Æthyopi, & nefando contaminari crimine.

M. Non me fugit, multos etiamnùm eſſe viros eruditos, qui poſt S. Epiphanium hæreſi 63. exiſtimant, Origenem in Deciana perſecutione, ne ab Æthyope ſtuprum pateretur, avitæ fidei nuncium remiſiſſe, & Gentium Idolis ſacrificaſſe. Verùm, hunc Origenis lapſum commentitium eſſe plurimis, ac ſolidis momentis evincunt periti alii Critici, quibus utroque pollice ſubſcribo. Primò, quia illi Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, qui Sancto Epiphanio ſunt antiquiores, vel ſaltem ſuppares, tanti Origenis lapſus, qui tamen per ora omnium volitaſſet, nullatenùs meminere. Certè evirationem Origenis diſertè memorant Euſebius, & Hieronymus; de thure autem focis impoſito ab Origene ne minimum quidem verbulum habent. Secundò, Demetrius Alexandriæ Epiſcopus iniquo animo ferens quòd Origenes fuiſſet Presbyter ordinatus, in ipſius quidem evirationem invectus eſt, quò illum Sacerdotio abdicaret, ſed nunquàm ei Idololatriæ crimen exprobravit: *Demetrius*, inquit Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 8. *Quandò nihil aliud habebat, quod ei*, ſeu Origeni, *obiiceret, facinus illud, quod olim adoleſcens patraverat, graviſſimè criminatus eſt.* Credibile ne eſt, Demetrium laudi, gloriæque Origenis infenſiſſimum illius in Idololatriam la-

lapſum de induſtria reticere voluiſſe, ſi revera contigiſſet? Denique, ut cœtera mittam graviſſima momenta, queis liquidò evincitur, hunc Origenis lapſum eſſe planè confictum, teſtatur idem Euſebius cap. 27. mox laudati libri, quod, ubi relictâ Alexandriâ, Cæſaream migravit Origenes, *ipſi ſoli interpretationem Scripturæ ſacræ permiſerunt Theoctiſtus* Cæſareæ Epiſcopus, & *Alexander* Hieroſolymæ Epiſcopus. Porrò, ſi Idolis ſacrificaſſet Origenes, publicâ pœnitentiâ fungi debuiſſet juxtà immotam Eccleſiæ regulam, quam tamen nunquàm peregit, ſive Alexandriæ, ſive Cæſareæ, ſed potiùs ubi primùm Cæſaream adventaſſet, Presbyteri munia obivit. Falſus itaque videtur Origenis in Deciana perſecutione lapſus.

D. Utinam ſcripta Origenis tàm facilè ab erroribus poſſes vindicare, quàm lapſum illius in Deciana perſecutione excuſaſti. Aſt, ſicut audivi à viris eruditis, tàm fœdis erroribus ſcatent ſcripta Origenis, ut ex his, tanquàm ex virulento fonte omnes penè, quæ deindè exortæ ſunt Hæreſes, manaſſe videantur.

M. De ſcriptis Origenis prolixè juxtà ac elegantèr diſſerit *Daniel Huetius* Epiſcopus Abrincenſis linguarum, & Antiquitatis Eccleſiaſticæ peritiâ clariſſimus, qui tribus libris quæcumque ad Origenis vitam, ſcripta, erroreſque ſpectant, ſolidè enucleavit, & quod diù à viris doctis optatum fuerat, omnia Origenis Opera Græco-latina Notis illuſtrata, duobus tomis comprehenſa publicâ luce donavit. Quapropter, cùm aliundè Origenis genuina Opera ſint penè infinita (ſcripſit enim, teſte S. Epiphanio, ſena millia volumina, quæ, ut ait Vincen-

tius Lirinenſis, non ſolùm perlegi, ſed ne invenirì quidem poſſibile eſt) hic dumtaxàt adnotabo breviter Opera, quæ ipſi ſunt falsò adſcripta, cujuſmodi ſunt: libri tres *Commentariorum in librum Job*. *Commentarius in Evangelium S. Marci*. *Homiliæ in diverſos*. *Liber de Sectis Philoſophorum, & Dogmatibus*. *Lamentum Origenis*. *Scholia in Orationem Dominicam, & in Cantica B. Virginis, Zachariæ & Simeonis*. *Dialogus contrà Marcionitas*. *Liber de recta in Deum fide*. Hæc, inquam, Opera, ut fatentur periti Critici, Origenem non habent Autorem. Quod attinet ad genuina Origenis Opera, quæ ad nos uſque pervenerunt, certum eſt, ea multis eſſe fœdata erroribus. Hinc S. Baſilius in libro de Spiritu Sancto cap. 20. dicit, Origenem non habuiſſe ſanas de Spiritu Sancto opiniones. S. Epiphanius in libris de Hæreſibus ponit Origenem in Claſſe Hæreticorum. S. Hieronymus vertit in latinum Idioma libros Origenis dictos *Periarchon*, ideſt, *de Principiis*; ut oſtenderet errores plurimos, qui in iſtis libris paſſim offenduntur. Synodus Quinta Generalis Anathema quoque dixit Origeni & ſcriptis ejus. Denique, Gelaſius Papa in Concilio LXX. Epiſcoporum Romę habito anno Chriſti 494. omnia Origenis Opera, quæ à S. Hieronymo fuere reprobata, proſcripſit. Fuêre quidem olim variæ pro Origene editæ Apologiæ, quas inter duæ extitere celebres, Euſebii videlicet Cæſarienſis una, & Rufini Presbyteri Aquilejenſis altera. Sed his non obſtantibus Apologiis, ultrò fatendum eſt, Origenem deceptum ex Platonis Philoſophia, quam perperam cum Chriſtiana Religione conciliare ſtuduit, in multos impegiſſe errores, quibus Ario, Pelagio præ-

prælusit, ovaque posuit, quæ posteà nefarii Hæresiarchæ in perniciem Eccleſiæ excluſerunt. Hæc fuit fortuna Origenis, qui, ut optimè ait Caſſiodorus, *ubi benè, nemo melius: ubi male, nemo pejus.* Si plura de Origenis doctrina ſcire aveas, legeſis Sixtum Senenſem, librum ab Halloixio editum, qui inſcribitur *Origenes defenſus*, Illuſtriſſimi Danielis Huetii Abrincenſis Epiſcopi *Origeniana*, & Natalis Alexandre diſſertationem 18. tertii ſæculi, qui tàm fusè, cumulatèque hocce argumentum pertractarunt, ut actum profectò agerem, ſi in eo diutiùs immorari vellem.

D. Perge, quæſo, aliorum, quos memoraſti, tertii ſæculi Scriptorum Eccleſiaſticorum recenſere Opera.

M. Floruit Alexandriæ in tertio Eccleſiæ ſæculo *Ammonius* Philoſophus omnium ore celebratus, Plotini, Longini & Amelii Præceptor, tantæque eruditionis vir, ut cùm ejus ſcholam ingreſſus docentem audiſſet Plotinus, dixerit Amico: *hunc ipſum quærebam*, teſte in vita Plotini Porphyrio. Ammonium fidem Chriſti ejuraſſe mentitur Porphyrius, quem falſi coarguit Euſebius lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 19. his verbis: *Ammonius divinæ Philoſophiæ præcepta ad extremum uſque terminum vitæ integra, atque immota retinuit. Teſtantur id etiamnùm lucubrationes illius viri ob ea quæ reliquit ingenii monumenta celeberrimi, exempli gratia: liber ille cui titulus eſt: De conſenſu Moyſis, & Jeſu, & quicumque alii apud ſtudioſos reperiuntur.* Harmoniam quatuor Evangeliſtarum olim dictam *Diateſſaron*, quæ in Biblioth. Patrum ſæpiùs excuſa eſt, quamque Ammonio vindicat *Victor Capuanus*, & poſt

Victorem eruditi complures; reverà tamen ab Ammonio editam non fuiſſe doctiſſimus *Valeſius* in ſuis Notis Euſebianis pag.75. hac luculentâ ratione demonſtrat: Opus Ammonii, inquit Valeſius, nihil aliud erat, quàm Evangelium Matthæi, cujus ſingulis capitibus adjuncta erant ad latus capitula aliorum trium Evangeliſtarum, quæ cum Matthæi conſentiebant Evangelio; atqui in Harmonia illa, quæ à Victore Capuano prolata eſt, nihil ejuſmodi cernitur, hæc igitur Harmonia non eſt Ammonii, ſed alius Authoris, quem *Tatianum* eſſe pervulgata eſt virorum eruditorum opinio.

Claruit eodem tertio Eccleſiæ ſæculo *Julius Africanus*, vir undecumque doctiſſimus, Philoſophus, Hiſtoriographus, accuratiſſimus temporum obſervator, & Theologus inſignis. Vixit Nicopoli in Palæſtina, & ſub *Marco Aurelio Antonino Elagabalo* Imperatore legationem obiit pro inſtauratione Urbis *Emmaus*, quæ poſteà *Nicopolis* nuncupata eſt. Scripta ejus ſunt hæc: *Commentarii inſcripti* de Ceſtis, *ſic appellati propter argumentorum varietatem. Epiſtola ad Origenem de Hiſtoria Suſannæ, quam ipſe ceu Apocrypham explodebat. Volumina quinque Annalium, ſeu Chronicorum libri quinque. Epiſtola ad Ariſtidem de diſcrepantia Genealogiæ Chriſti à Matthæo, & Luca Evangeliſtis deſcriptæ.*

S. Cornelium Papam numero Eccleſiaſticorum tertii ſæculi Scriptorum jure merito S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. cap. 77. accenſet. Scripſit enim Summus ille Pontifex quatuor Epiſtolas ad Fabium Antiochenum Epiſcopum, quem S. Hieronymus, fallente memoria, Flavianum appellat. Scripſit quoque S. Cornelius qua-

quatuor Epiſtolas ad S. Cyprianum, quarum duæ temporum injuriæ exemptæ ſunt, & in Pameliana Operum S. Cypriani editione extant numero 46. & 48. Hæc ſunt genuina S. Cornelii Opera. Sed ſunt & alia, quæ ipſi tribuuntur, & tamen ſunt ſuppoſititia. Cujuſmodi ſunt: *Epiſtola de Tranſlatione Corporum Apoſtolorum Petri & Pauli è Catacumbis*, quæ data eſt *ſeptimo idus Septembris Decio, & Maximo Viris Clariſſimis Coſs.* Altera Epiſtola ad *Ruſum*, vel *Ruſticum* Coepiſcopum Orientalem miſſa xi. Kal. Junii Maximo & Decio Viris Clariſſimis Conſulibus data. Has duas Epiſtolas non eſſe Sancti Cornelii ex eo maximè evincitur, quod nullus, ſedente Cornelio, Decii & Maximi fuerit Conſulatus, quo tamen notantur ambæ illę Epiſtolæ. Præter duas illas Epiſtolas, quæ falsò tribuuntur S. Cornelio, alia eſt ſub ipſius nomine ſcripta Epiſtola, & ad *Lupicinum* Viennenſem Epiſcopum directa, quæ itidem ſuppoſititia eſt, & à notho Parente creata, cùm nullus veterum, & probatæ fidei Scriptorum meminerit prædictæ Epiſtolæ tamquàm germanæ S. Cornelii prolis.

S. Cornelio coævus fuit S. Cyprianus natione Afer, Patriâ Carthaginenſis, ita ingenio facili, jucundo & ſuavi, teſte Lactantio cap. 1. lib. 5. Inſtitut. ut vix diſcerni poſſit, an ornatior in loquendo, vel in explicando facilior, aut in perſuadendo potentior quiſquam fuerit. Ethnicus primò quidem fuit Cyprianus, ſed ſuadente *Cæcilio*, à quo indè *Cæcilius* cognominatus eſt, Chriſtianæ Religioni nomen dedit, mortuoque Donato, Carthaginenſis Epiſcopus & totius Africæ Primas ordinatus eſt anno Chriſti 248. ac pro Chriſto marty-

rium paſſus eſt ſub Valeriano Imperatore, ejusque filio Gallieno anno Chriſti 258. Multa piiſſima Opera elegantiſſimæ phraſeos & Ciceroniano candori proximæ, in rem, & ædificationem Eccleſiæ edidit S. Cyprianus. Complures tamen ſub nomine S. Cypriani circumferuntur libri, qui omnium eruditorum calculo vel dubii ſunt, vel omninò ſuppoſititii. Libri S. Cypriani dubii ſunt: *Libri de ſpectaculis. De Diſciplina, & bono pudicitiæ. De laude Martyrii ad Moyſem, & Maximum Confeſſores, & ad Novatianum. Duæ Orationes, una pro Martyribus, altera, quam dixiſſe fertur S. Cyprianus in die Paſſionis ſuæ.* Hæc, inquam, Opera S. Cypriani dubia eſſe colligunt viri eruditi poſt Eraſmum ex nonnulla ſtyli diſſimilitudine. Libri verò, qui falsò adſcribuntur S. Cypriano, ſunt iſti: *Liber de Cardinalibus operibus Chriſti. Liber de Aleatoribus. Liber de Montibus Sina, & Sion. Carmen inſcriptum Sodoma. Carmen aliud ad Senatorem Apoſtatam. Hymnus de Paſcha Domini. Liber de ſingularitate Clericorum. Expoſitio in Symbolum Apoſtolorum. Liber adversùs Judæos, qui inſecuti ſunt Chriſtum. Liber de Revelatione Capitis B. Joannis Baptiſtæ. Liber de duodecim Abuſionibus ſæculi. Liber de Cœna.* Hos libros viri eruditi, qui in ſecernendis genuinis SS. Patrum Operibus à ſpuriis & adulterinis diù, multumque inſudarunt, S. Cypriano abjudicant. *Pontius* Diaconus, qui fuit tertii Eccleſiæ ſæculi Scriptor, S. Cypriani, cujus fuit individuus Comes uſque ad illius Martyrii diem, vitam conſcripſit, quæ præfixa eſt S. Cypriani Operibus in Editione Pameliana.

D. Habuitne Eccleſia Orientalis in tertio Chri-

Chriſtiani nominis ſæculo Epiſcopos doctrinâ, & pietate conſpicuos, qui cum S. Cypriano conferri poſſint?

M. Habuit Eccleſia Orientalis multos in tertio ſæculo Epiſcopos, qui doctrinâ, & vitæ ſanctimoniâ floruerunt. Quos inter eminet S. Gregorius Epiſcopus Neocæſarienſis, & à magnitudine patratorum miraculorum *Thaumaturgus* appellatus, cujus genuina ſcripta hæc ſunt: *Panegyricus in Origenem*, cujus, dum eſſet Adoleſcens, auditor fuit, ab ejus tamen erroribus omninò immunis. *Metaphraſis in Eccleſiaſtem*. *Brevis expoſitio Fidei*. *Epiſtola Canonica*, & aliæ plures Epiſtolæ, quæ amplius non extant. Cœtera Opera, quæ S.Gregorio Neocæſarienſi tribuuntur, ſunt ſuppoſititia. Eccleſiæ Orientali maximum itidem ſplendorem in tertio ſæculo contulit S. Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus, qui plures Epiſtolas ad ſanciendam diſciplinam, & ad profligandas id temporis emergentes Hæreſes ſcripſit, *Nepotem* aſſertorem erroris de terreno Chriſti cum Sanctis millenario Regno ſtrenuè impugnavit,& Sabellium Hęreſiarcham damnavit. His duobus ſplendidiſſimis Eccleſiæ Orientalis luminibus addi poteſt *Firmilianus* Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus doctrinâ, & pietate inſignis, qui ad S.Cyprianum dedit Epiſtolam de Hæreticorum Baptiſmate,in qua paulò acrius ex zelo, quamvis non ſecundùm ſcientiam, invehitur in S. Stephanum Romanum Pontificem. Sed hæc vitæ alioqui ſanctiſſimæ macula fuit, quam pœnitentiâ expunxit. Unde Firmilianum Sanctorum cultu celebrat Eccleſia Græca, ut videre eſt in Menologio ad diem 17. Octobris.

D. Hi ſunt igitur omnes Scriptores, qui in tertio ſæculo Eccleſiam ſuis ſcriptis illuſtrarunt.

M. Tres adhuc proferam tertii ſæculi Scriptores Eccleſiaſticos, quorum primus eſt *S. Dionyſius* Romanus Pontifex, qui contrà Sabellianos ſcripſit Epiſtolam, cujus inſigne ſupereſt fragmentum apud S. Athanaſium in lib. de Synodi Nicænæ Decretis: aliæ autem Epiſtolæ, quæ S. Dionyſio adſcribuntur, ſuppoſititiæ ſunt. Alter Scriptor eſt *Pierius* Alexandrinæ Eccleſiæ Presbyter, & propter ſummam eruditionem, atque ſermonum elegantiam *Origenes junior* nuncupatus. Multos in Scripturam Sacram edidit Commentarios, & Homilias. Tertius denique Scriptor eſt *Anatolius* Epiſcopus Laodicenus, qui librum *de Paſchate* conſcripſit, qui adhuc extat. Hìc igitur, ſi placet, Colloquio noſtro de Scriptoribus, qui in tribus primis ſæculis Eccleſiam ſuis lucubrationibus illuſtrarunt, finem imponamus, ſitque iſtud proximi noſtri Colloquii, quod agitabimus, argumentum: quamnam videlicèt doctrinam, diſciplinam, & moralem tenuerint, & obſervaverint tria priora Eccleſiæ ſæcula?

D. Neceſſarium profectò, & perutile proponis argumentum, mihique tàm gratum erit, quàm quod maximè, ſcire quam doctrinam, diſciplinam, & moralem habuerint Chriſtiani trium priorum Eccleſiæ ſæculorum? Te igitur hoc de argumento ediſſerentem craſtinâ luce lubenti animo auſcultabo, mihique in proponendis quæſtionibus, quæ ad perdiſcendam antiquitatem Eccleſiæ juvare poterunt, injuncto officio non defuturum me certiſſimè promitto.

COL-

COLLOQUIUM VII.

De Doctrina, Diſciplina, & Morali trium priorum Eccleſiæ ſæculorum.

D. HActenus in deſcribenda hiſtoriâ trium priorum Eccleſiæ ſæculorum ſelecta argumenta; quæ juxtà præſcriptum ordinem tractanda ſuſcepiſti, luculentâ ſatis methodò, meumque ad captum accomodata digeſſiſti. Supereſt tamen, ad perfectam trium priorum ſæculorum aſſequendam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitiam,ut modò ſummatim perſtringas Doctrinam, Diſciplinam, & Moralem Chriſtianorum, qui in tribus primis Eccleſiæ ſæculis vixerunt. His ſiquidem ſemel diſcuſſis, ac dilucidatis, quæ ad antiquitatem Eccleſiæ illuſtrandam maximi momenti eſſe nullus inficias ire poteſt, nihil amplius erit, quod ad plenam, & abſolutam trium priorum Eccleſiæ ſæculorum hiſtoriam deſiderari poſſit.

M. Antequàm rem adgrediar, velim ſedulò advertas, doctrinam Eccleſiæ nulli vel minimæ mutationi poſſe eſſe obnoxiam, ſed inviolabili ſæculorum ſerie eamdem omninò integram, & illibatam à Chriſti, Apoſtolorumque temporibus ad nos uſque jugiter fuiſſe conſervatam, nec ullo pacto unquàm defecturam. Tàm quippe impoſſibile eſt, ut vera deſinat Eccleſia, quàm ut vera Eccleſia à doctrina, quam à Chriſto Domino accepit, ne latum quidem unguem deſciſcat,Ratio in promptu eſt. Quia ſi Eccleſia Fideles imbueret aliâ do-

ctri-

ctrinâ ab ea, quam Chriſtus Dominus tradidit, tunc non amplius vera eſſet Eccleſia. Doctrina igitur Eccleſiæ mediis, & poſtremis ſæculis æquè ſincera, & incorrupta eſt ac in primis; nec timet ſortem, & conditionem rerum humanarum, videlicèt rerum publicarum, legum & diſciplinarum, quæ, quò magis à ſua recedunt origine, eò etiam in dies pejus ruunt: ſed potius, ſicut eleganter ait *Vincentius Lirinenſis*, doctrina Eccleſiæ annis conſolidatur, dilatatur tempore, ſublimatur ætate, nihilque permutationis admittit, nulla proprietatis diſpendia, nullam definitionis ſuſtinet varietatem. Chriſtus itaque unicus omnium Gentium Doctor cœleſtem, quam è ſinu Patris æterni hauſerat, doctrinam ſuis Apoſtolis inſtillavit. Dein, Apoſtoli hanc Chriſti doctrinam per totum, quà latè patet, Orbem diſſeminarunt, & fidei depoſitum cuſtodiendum omnibus, quas fundarunt, Eccleſiis concrediderunt. Poſtremò, eadem fidei doctrina ab Apoſtolis ſata, atque propagata omni ævo tùm Scripturæ Sacræ, tùm perpetuæ, ſibique ſemper conſtantis traditionis beneficio, inviolabilis & irreformabilis, ſicut loquitur Tertullianus, permanſit in Eccleſia, quæ eſt Columna & Firmamentum veritatis, & *cui*, ut ait idem Tertullianus, *nemo præſcribere poteſt, non ſpatia locorum, non intervalla temporum, non patrocinia perſonarum*. Verum quidem eſt, Eccleſiam, poſtquàm prodierunt Hæreſes, majorem in myſteriorum explicatione adhibuiſſe ſollicitudinem, novaſque cœpiſſe uſurpare, & conſecrare voces, quæ ad proſcribendas exortas illas Hæreſes, & ad ſtabilienda fidei dogmata per quàm appoſitæ, & neceſſariæ viſæ ſunt, ſed nihilo

ſecius

ſecius eadem fides, ſive ante, ſive poſt ortum Hæreſum ſtetit inconcuſſa, cui nihil planè additum, nihil detractum voluit Eccleſia depoſiti fidei pervigil cuſtos. Licèt ergò doctrina Eccleſiæ acceperit progreſſu temporis evidentiam, lucem, ac diſtinctionem, ſemper tamen retinuit plenitudinem, integritatem, proprietatem. Hanc autem doctrinæ Eccleſiæ puritatem ne tantillum quidem labefactarunt, aut obſcurarunt hi errores, in quos quidam Scriptores, & antiqui trium priorum Eccleſiæ ſæculorum Patres proruperunt, quia nunquàm Eccleſia ejusmodi errores ſuo fovit aſſenſu, vel pravo illis favit ſilentio, ſed eos potius ſuo indeficienti judicio reprobavit, ſuosque omni ætate habuit Doctores, qui in iſtos errores inſurrexerunt, & ſanam doctrinam, quà nihil antiquiùs habebant, acerrimè tuiti ſunt. Id totum, quod hactenus dixi, facilè perſpectum habere poteris ex doctrina primorum Chriſtianorum, quam hìc compendiosè ſubnectam, quamque ſi cùm hodierna Chriſtianorum doctrina conferre haud graveris, nullo negotio intelliges, Ovum non eſſe ovo ſimilius, quàm doctrina primorum Chriſtianorum ſimilis ſit præſenti Chriſtianorum doctrinæ.

At enim conſtanter docuerunt omnes primi Chriſtiani, Scripturam Sacram, & Traditionem certas eſſe doctrinæ noſtræ regulas, omniaque fidei noſtræ myſteria, quamvis rationi omninò impervia ſint, ſtabili tamen, firmaque fide eſſe credenda. Deum inviſibilem, æternum, immortalem, omniumque bonorum, & perfectionum fontem eſſe dixerunt. De illius providentia, quæ latiſſimè ad omnia protenditur, de potentia, bonitate, juſti-

tia, & miſericordia frequenter juxtà ac copioſè in ſuis ſcriptis diſſeruerunt. Falſa Ethnicorum Numina, necnon craſſos Hæreticorum plures Deos admittentium errores exploſerunt. Deum eſſe ſupremum rerum omnium Conditorem, ac ſubindè materiam non eſſe æternam invictè propugnarunt. Sacram Divinarum Perſonarum in unitate eſſentiæ Triadem, divinitatem, & æternitatem Verbi, & Spiritus Sancti pronis animis adorarunt. Verbum divinum ab æterno fuiſſe in Deo, & iſtum adſpectabilem Mundum per illud in tempore à Patre conditum eſſe, & gubernari crediderunt. Ejusdem Verbi Divini Incarnationem profeſſi ſunt, & in Jeſu Chriſto, quem verum Deum, & hominem agnoverunt, duas prorſus diſtinctas naturas, divinam ſcilicèt, & humanam, nexu tamen indiviſibili in unitate divinæ Perſonæ conjunctas admiſerunt. Chriſtum verâ animâ, veroque corpore in utero mundiſſimo Mariæ Virginis ſolâ Spiritus Sancti operatione compacto præditum fuiſſe aſſeruerunt, ac ſubindè illum verè paſſum, ac mortuum fuiſſe, ut Genus humanum primigeniâ Protoparentis labe perditum repararet, homines veritatis, & virtutis viam ſuo exemplo edoceret, illos è dira Diaboli captivitate ereptos in priſtinam Filiorum Dei libertatem morte ſuâ vindicaret, atque ad Inferos deſcendiſſe, & ad vitam propriâ virtute rediiſſe, denuò in extremo Judicio venturum poſt generalem corporum Reſurrectionem ut ſupremâ, quâ pollebit, Judicis auctoritate palpitantes coràm ſuo Tribunali reos æternis pœnis addicat, Juſtos verò interminabili gloriâ, ac perpetuâ felicitate donet. Hæc fuit conſtans primorum Chriſtianorum fides, quam omnes Orbis

Eccle-

Eccleſiæ ab exordio acceperunt ab Apoſtolis, ſicut diſertè teſtantur Sancti Patres trium priorum Eccleſiæ ſæculorum, quorum Opera in ultimo Colloquio ad Criſim revocavimus. Nec minus pura, ac recta fuit circà alia dogmata primorum Chriſtianorum fides. Docuerunt ſiquidem, hominem è feliciſſimo innocentiæ ſtatu ſuâ culpâ excidiſſe, & in pœnam peccati, quo ſe, totamque ſui poſteritatem turpiter fœdavit, donis gratuitis ſpoliatum fuiſſe, & in ſtatu naturæ lapſæ ita elevatum, & ſauciatum liberum arbitrium retinuiſſe, ut, niſi divinæ gratiæ ope adjuvetur, nullum opus bonum vitæ æternæ exerere valeat. Neceſſitatem Baptiſmi, ejusque effectus comprobarunt. Virtutem, quâ Spiritus Sanctus in Baptizatos per Sacramentum confirmationis,quod ſtatim poſt Baptiſmum conferebatur, inviſibiliter illabitur, tribuerunt impoſitioni manuum Epiſcoporum. Aſſeruerunt Eccleſiæ poteſtatem reconciliandi peccatores, eisque, poſtquàm ſinceram pœnitentiam peregiſſent, abſolutionis beneficium impertiendi. Corpus & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti verè,& realiter eſſe in Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento nunquàm in dubium revocarunt. Virginitatem ita laudarunt, ut tamen nuptias non improbarint. Martyribus debitum honorem detulerunt, & Beatiſſimam Virginem Mariam ſingulari veneratione ſunt proſecuti. Septem Sacramentorum numerum admiſerunt, ſicut colligitur ex unanimi Orientalis Schiſmaticæ, & Occidentalis Orthodoxæ Eccleſiæ conſenſione. Neque enim Orientales Schiſmatici cùm Orthodoxis latinis in unam, eamdemque ſententiam circà ſeptem Sacramentorum numerum conſpirare potuiſ-

tuiſſent, niſi illam ab antiquis, ſeu à primis Chriſtianis accepiſſent. Hæc eſt in ſumma primorum Chriſtianorum Fides, quam antiqui Patres, & trium priorum Eccleſiæ ſæculorum Scriptores Eccleſiaſtici in ſuis ſcriptis ſtabilierunt, inculcarunt, & adversùs Chriſtianæ Religionis hoſtes totis ingenii, & eloquentiæ viribus vindicarunt.

Hìc tamen ſedulò advertas velim, antiquos Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos conſultò quædam Myſteria, & Fidei noſtræ dogmata, præſertim de Sanctiſſima Trinitate, de Sacro-ſancta Euchariſtia, & de aliis Sacramentis, oculis & auribus Gentilium, Judæorum, & Cathecumenorum religiosè occultaſſe, quorum profanationem metuentes ab iis abſtinebant in ſermonibus, & ſibi cavebant, neque in ſcriptis ſuis de his agebant. Hinc Origenes lib. 1. contrà Celſum, cùm dixiſſet *Celſus* homo Ethnicus, & Chriſtiani nominis hoſtis, *Chriſtianos clàm quidquid ipſis libet, vel facere, vel docere*, ſic ipſi reſpondet: *deindè, quoniam ſæpius nominat doctrinam clancularium, coarguendum eſt hoc quoque; quando per totum Orbem notior eſt Chriſtianorum prædicatio, quàm Philoſophorum placita. Quis Jeſum è Virgine natum, Crucifixum ignorat? quis Reſurrectionem ejus multis creditam, & denunciationem Judicii redditurì prò dignitate pœnas Peccatoribus, & Juſtis præmia? Quin, & Reſurrectionis futuræ Myſterium vulgatum eſt, tametſi rideatur ab Infidelibus. Quæ cùm ita ſe habeant, perabſurdum eſt doctrinam hanc vocare clanculariam. Quod verò quædam inſunt, quæ non annuntiantur quibusvis, id non ſolius doctrinæ Chriſtianæ proprium eſt, verùm etiam Philoſophicæ. Nam & illi exteriorem, & peritiorem doctrinam*

nam habebant, & alii Pythagoram audiebant contenti ipſius auctoritate. Alii ſecretè diſcebant rationes non evulgandas in prophanos, nondumque purgatos. Enumerat Origenes dogmata, quæ palàm prædicabantur, nimirùm Incarnationis, Paſſionis, & Reſurrectionis Chriſti Domini, extremi Judicii, & Reſurrectionis noſtræ. At non loquitur de Sanctiſſimæ Triadis Myſterio, de Sacramento Euchariſtiæ, & de aliis Sacramentis, quòd illa ex iis eſſent, quæ non quibusvis communicabantur. Hinc eſt, quod in primis Eccleſiæ ſæculis Catholici Scriptores rarius, & obſcurius de Sacramentis ſcripſerint, neque de eorum numero recenſendo ſolliciti fuerint, quamvis tamen, ut mox dixi, ſeptenarium Sacramentorum numerum admitterent. Qua de re legeſis egregiam Diſſertationem *de Diſciplina Arcani*, quam edidit doctiſſimus *Schelſtratius*.

D. Miram quidem in Myſteriis, & fidei Dogmatibus conſenſionem video veterem inter & præſentem Eccleſiam. Sed, ſi placet, craſſiori Minervâ expone mihi id quod modò obiter inſinuaſti, videlicèt antiquos Patres, & Scriptores trium priorum Eccleſiæ ſæculorum in aliquot impegiſſe errores, quos poſteà confixit Eccleſia. Id quippe mihi haud mediocrem ingerit difficultatem. Nam ſi errarunt antiqui Patres, licebit unicuique ipſis erroris, & hæreſis dicam ſcribere, ac ſubindè nutabit eorum in tradenda verâ Eccleſiæ doctrinâ teſtimonium, quod tamen omnibus tàm certum eſſe deberet, quàm quod maximè.

M. Nihil planè derogatur authoritati antiquorum Patrum, dum dicitur, illos in aliquot lapſos fuiſſe errores, quos eâ ætate necdum proſcripſe-

pſerat Eccleſia, & quos ipſi citrà pertinaciam pro- pugnarunt; quamvis tamen ſiquis iſtos errores poſt ſolemne Eccleſiæ judicium poſtliminio revocare, & obſtinato animo vellet in præſentia defendere, omni procul dubio in apertam incurreret hæreſim. Hinc Vincentius Lirinenſis Comonitorio 1. cap. 11. de Rebaptizantium errore, ejusque auctoribus & ſectatoribus ita ſcribit: *O rerum mira Converſio! Auctores ejuſdem opinionis Catholici, Conſectatores verò Hæretici judicantur. Abſolvuntur Magiſtri, condemnantur Diſcipuli.* Nulla igitur Hæreſeos nota inuri debet Patribus, & Scriptoribus trium priorum Eccleſiæ ſæculorum, qui ante definitionem Eccleſiæ in aliquos errores prolapſi ſunt. Errare quippè humanum eſt, & exceptis ſolis Scriptoribus ſacris, qui inter ſcribendum Spiritu Sancto fuerunt afflati, atque ſpeciali ejus aſſiſtentiâ directi; nullum invenies, qui ſit ab omni nævo immunis. *Nemo*, inquit Melchior Canus lib. 7. de locis cap. 3. *quantumvis eruditus, & ſanctus, non interdum hallucinatur, non alicubi cæcutit, non quandòque labitur. Sanctus verò is fuit, qui credidit ab Hæreticis baptizatos eſſe rebaptizandos. Sanctus fuit, qui in Chriſti corpore & ſenſum pœnæ, & dolorem fuiſſe negavit. Sanctus fuit, qui in Chiliaſtarum dogma deſcendit. Sanctus fuit, qui viro ob adulterii culpam uxorem repudianti alterum matrimonium conceſſit. Sanctus fuit, qui animas piorum uſque ad Judicii diem veram felicitatem ademit. Sanctus fuit, qui animam Adæ ante corpus editam opinatus eſt. Sancti fuere, qui Angelos multis ante Mundum corporeum æternitatibus creatos eſſe exiſtimarunt.* Quid mirum igitur, ſi antiquis Patribus quantâvis doctrinâ, & ſancti-

tate

tate præditis nonnulli inter ſcribendum errores obrepſerint, cùm nihil ſit ex omni parte beatum, nec aliquid tàm felix, cui non ſint ſuæ additæ labes. Sol ipſe, quo nihil ſplendidius occurrit aſpectui, ſuas plerumque umbras, ſua patitur deliquia. Undè merito Baronius ad annum Chriſti 83. num.223. ait: *Haud facile eſt invenire aliquem rerum Eccleſiaſticarum tractatorem, qui, quantumlibet titulo ſanctitatis, atque doctrinæ effulſerit, non ſit erroris alicujus arguendus.*

D. Si ita ſit, nihil profectò gratiùs, ac utiliùs mihi accidere poteſt, quam ſi velis hìc obiter iſtos indicare errores, in quos lapſi ſunt antiqui Patres & Scriptores Eccleſiaſtici trium priorum Eccleſiæ ſæculorum, ne videlicèt legendo illorum Opera à veri tramite deflectam, & lolium cum tritico promiſcuè, ac temerè confundam.

M. Hæretici, ut videre eſt apud Pſeudo-Miniſtrum Dallæum in duobus libris quos edidit *de vero uſu Patrum*, ſolent Sanctis Patribus, quorum authoritatem parvi faciunt, multos affingere errores, à quibus tamen vehementèr alieni fuerunt. Aſt Catholici Doctores, licèt vindicent Sanctos Patres à pluribus erroribus, quos ipſis Hæretici perperam impingere audent, ultrò tamen fatentur, aliquot nævos & errores reperiri in ſcriptis Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, ita ut, ſi quis aliter ſapit, inquit Melchior Canus loco mox à me laudato, nec ſanis conſiliis acquieſcit, hic non ſanctorum religione, ſed ſui ipſius amore capiatur, & ſub veterum nomine novas opiniones invehere conetur. Tuæ igitur utilitati ut proſpiciam, brevitèr hìc nævos ſubiiciam & errores, quos in

O Ope-

Operibus Patrum, & Scriptorum trium priorum Eccleſiæ ſæculorum Catholici Theologi obſervarunt.

In primis *Papias*, qui fuit Scriptor primi ſæculi, originem dedit errori de Millenario poſt Reſurrectionem in terris Chriſti cum Sanctis futuro Regno. *S. Juſtinus* præter illum errorem, qui ipſi cum Papia, & nonnullis aliis Patribus communis eſt, videlicèt de Sanctorum beatitudine uſque ad ultimum Judicii diem procraſtinanda, & de Millenario in terris Chriſti Regno, ſenſit inſuper Apologia 1. cap. 44. Angelos prævaricatores conſuetudinem ſtupri cum mulieribus habuiſſe, & in hoc ſitum eſſe illorum peccatum. *S. Irenæus* ſuos itidem habuit nævos; nam præter fabulam de Millenario in terris Chriſti Regno, quam lib. 5. adversùs Hæreſes ſtabilivit, docet præterea lib. 2. cap. 39. Chriſtum Dominum ſuum prædicandi miniſterium exorſum fuiſſe, & Cruci eſſe affixum poſt quadrageſimum, aut quinquageſimum ætatis ſuæ annum, quod certè cum Evangelio minimè quadrat. *Clemens Alexandrinus* non ſolùm in hoc lapſus eſt, quod lib. 1. Stromatum ait Chriſtum uno tantùm anno prædicaſſe, quæ ſententia minùs Hiſtoriæ Evangelicæ conſona eſt, ſed etiam in hoc erravit, quod lib. 6. Stromatum aſſerit, Chriſtum ad Inferos deſcendiſſe, & ſua prædicatione eos ad fidem convertiſſe, qui apud Gentes, Philoſophiâ duce, rectè vixerunt: Quæ opinio ab errore excuſari non poteſt. Cl. tamen *Antonius Arnaldus* Doctor Sorbonicus in libro, quem gallicè edidit: *de la neceſſitè de la foy en Jeſus Chriſt pour etre ſavvè*, S. Clementem Alexandrinum, ſicut & S. Juſtinum egregiè vindicat

cat ab illo errore, quem ipſis Caſabonus, & Montacutius affingunt. *Tertullianus* præter Montani Hæreſim, quam amplexus eſt, multis ſeſe implicuit erroribus. Primò, in hoc turpiter erravit, quod Animam corpoream eſſe dixerit, eamque ex traduce fieri ſenſerit in libro, quem edidit, *de Anima.* Secundò, in hoc erravit, quod Juſtorum animas ante diem Judicii in Cœlo recipi negaverit, & Regnum Chriſti per mille annos in terris poſt Reſurrectionem futurum aſſeruerit. Tertiò, Hæreticos omnes rebaptizandos eſſe docuit Tertullianus, ſecundas nuptias, tanquàm ſtupra damnavit, & fugam in perſecutione licitam eſſe negavit, aliosque profudit errores tàm in libris, quos in Hæreſi, & contrà Eccleſiam lucubravit, quàm in libris, quos in gremio Eccleſiæ adhuc conſtitutus, & pro ejus defenſione conſcripſit. Quapropter, mirum non eſt, quod Gelaſius Papa in Concilio LXX. Epiſcoporum Romæ habito Opuſcula Tertulliani Apocrypha declaraverit, & quod S. Hieronymus hæretico Helvidio locum Tertulliani citanti, non aliter reſponderit, quàm his verbis: *De Tertulliano non aliud dico, quàm hominem Eccleſiæ non fuiſſe.* Idem judicium proferendum eſſe cenſeo de Origene, cui ab antiquis Scriptoribus multi tribuuntur errores. Primò quippè aſſeruit lib. I. *Periarchon*, ſeu *de Principiis*, Filium Dei Patre, & Spiritum Sanctum Filio eſſe minorem. Secundò, circumſcriptam, ac finitam eſſe Dei potentiam effutiit cap. 2. lib. 2. Periarchon. Tertiò, docuit hominum animas ante corpora eſſe creatas & tunc fuiſſe cœleſtes virtutes, quæ deindè ob peccatum, quo ſe contaminarunt, animæ evaſerunt, quæ in corpora, velut in carce-

res quoſdam ſupplicii causâ immiſſæ ſunt. Quartò, Animam Chriſti præextitiſſe itidem dixit, unitamque fuiſſe Verbo Divino ante Incarnationem, & Generationem ex Beata Virgine. Quintò, Chriſti Paſſionem Dæmonibus ipſis profuturam, quin, & Chriſtum Dominum in futuro ſæculo pro Dæmonibus, ſicut pro hominibus, Crucifixum iri ſomniavit. Sextò, futuram aliquandò Diaboli ſalutem, & Dæmonum, impiorumque hominum ſuppliciis finem tandem impoſitum iri affirmavit. Septimò, exiſtimavit, Animas Sanctorum à virtute ad vitium rursùs dilabi poſſe, quod cùm fecerint, in craſſioris corporis carcerem eſſe detrudendas. Denique, de reſurrectione corporum peſſimè ſenſit Origenes. Ignem Inferni, ſicut & narrationem Moſaicam de Paradiſi Terreſtris conſitione ad ſenſum purè allegoricum detorſit. Aſtra eſſe animata putavit, & humani liberi arbitrii vires plus æquo extollendo, divinorum auxiliorum vim, & neceſſitatem ſuſtulit. Quò fit ut erroribus Pelagianorum, & Semipelagianorum præluſerit. Hæc tibi ſufficere debent ad detegendos nævos, & præcavendos errores, qui reperiuntur in Operibus Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui in tribus primis ſæculis floruerunt. Nec enim neceſſe arbitror, te iterum monere, ut inter legendum S. Cypriani Opera abſtineas ab errore de rebaptizandis Hæreticis, quem S. ille Doctor cum Firmiliano, aliiſque Orientalibus Epiſcopis communem habuit, quemque damnavit Eccleſia, pro qua martyrium paſſus S. Cyprianus labem hujus erroris ſuo ſanguine lavit.

D. Præclarè quidem hactenùs doctrinam pri-

primorum Chriſtianorum expoſuiſti, & ex nævis, ſeu erroribus, in quos antiqui Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici lapſi ſunt, probè intelligo, illos maximâ cum reverentiâ, ſed cum delectu tamen, & judicio à nobis eſſe legendos. Perge nunc, queſo, eadem brevitate cum claritate conjunctâ diſſerere de diſciplina, quæ tribus primis Eccleſiæ ſæculis obtinuit.

M. Non eadem eſt diſciplinæ, & Eccleſiæ doctrinæ conditio. Doctrina quippè Eccleſiæ, ut mox diximus, nec temporum viciſſitudine, nec locorum diſtantiâ mutari poteſt, aut interpolari, ſed planè invariabilis jugiter perſeverat. At, verſâ vice, non eadem ſemper viguit exterior in omnibus Eccleſiis Diſciplina, quia mutationi obnoxia eſt, & pro varietate temporum variare poteſt, quamvis ſpiritus Eccleſiæ in antiquæ obſervatione diſciplinæ idem perpetuò ſit, fixus planè & immobilis conſiſtat. Diſciplina, quæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis viguit, ſimplex erat, eique ſola Chriſtianorum pietas aliquem conciliabat ſplendorem. S. Juſtinus in Apologia, quam ipſe Ethnicis Imperatoribus circà medium ſæculum ſecundum obtulit, diſciplinam, quam Chriſtiani, ſuo, ideſt, crudeliſſimo ſævientium perſecutionum tempore, ſuis in conventibus obſervabant, ſic deſcribit. Primò, Chriſtiani, inquit ille, *Sinaxim agunt die qui Solis dicitur*, ſeu *Dominica*. Secundò, *omnes qui in Oppidis, vel Agris morantur, conveniunt in eumdem locum*. Qui locus, cum necdum extructa eſſent Chriſtianorum Templa aut Eccleſiæ, domus quędam privata eſſe debebat. Tertiò, coactis omnibus, *Commentaria Apoſtolorum, vel Propheta-*

rum ſcripta leguntur. Quartò, poſt lectionem Præſes de iis, quæ lecta fuerunt, ſermonem ad Populum habet: *Is, qui præeſt, admonet, & hortatur, ut ea, quæ lecta ſunt, bona imitemur*. Quintò, *ſermone facto, tùm ſurgimus omnes, atque comprecamur*. Sextò, *ſub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus*. Septimò, *ei qui præpoſitus eſt fratribus, panis offertur, & poculum aqua, & vino temperatum*. Octavò, *ex iis, quæ cùm gratiarum actione conſecrata ſunt, unuſquiſque participat, eademque ad eos, qui abſunt, Diacono dantur perferenda*. Deferveſcente perſecutione, primi Chriſtiani frequentiſſimè, & fermè quotidiè ſacrâ Euchariſtiâ paſcebantur, ſed vitam, moresque ſuos ad omnem pietatem, & Evangelii normam ſummo ſtudio exigere ſatagebant, ut cœleſtem illum panem, qui eſt cibus grandium, mererentur cum fructu accipere. Poſt participatam Euchariſtiam, Chriſtiani, qui convenerant, Pauperes ſimul & Divites, Agapas, ſeu convivia in Eccleſia agitabant. Infantibus etiam lactentibus adminiſtrabatur Euchariſtia, eorumque infundebatur ori Chriſti ſanguis de ſacro Calice. Dum graſſabantur perſecutiones, in manus Laicorum dari ſolebat ſacroſancta Euchariſtia, quibus liberum erat eamdem ad proprios lares deferre, & privatim aſſervare. Feſtos dies Paſchæ, Pentecoſtes & Natalis Domini magna cum ſolemnitate celebrabant primi Chriſtiani; diebus autem Dominicis à Paſchate uſque ad Pentecoſten Deum ſtantes orabant. Signum Crucis ſæpiſſimè in fronte pingebant, dumque ſuas fundebant preces, faciem ad Orientem ut plurimum obvertebant, & hac de cauſa Eccleſiarum ſitus tum temporis ita diſponebantur, ut ad Orientem ſpecta-

ctarent. Rarus erat in primis tribus Eccleſiæ ſæculis Imaginum uſus, tum quia in Chriſtianam Religionem exardeſcebat Gentilium furor, tum quia etiam plenis adhuc velis Gentilium erga Idola ferebatur ſuperſtitio, à qua Fidelium animos avocare neceſſe erat. Simplex, & abſque ullo ornatu erat hic locus, in quo primi Chriſtiani ſuos conventus agebant. Pro mortuis preces, & ſacrificia offerebant: Sanctis Martyribus, quorum precibus homines in terris apud Deum juvari non dubitabant, vota nuncupabant, eorumque martyrii, ſeu paſſionis diem cum ſingulari lætitiæ ſignificatione ſingulis annis recolebant, ut videre eſt in Actis primorum Martyrum editis à doctiſſimo *P. Ruinart* Cong. S. Mauri Benedectino.

Circà adminiſtrationem Baptiſmi hanc diſciplinam obſervabant primi Chriſtiani. In primis, Baptiſmi Candidati, ſeu aſpirantes ad Baptiſmum, qui *Catechumeni* dicebantur, in duplici erant differentia, *Audientium*, ſcilicèt & *Competentium*. *Audientes* appellabantur hi, quibus differebatur Baptiſmus, donec melius eſſent diſpoſiti, & pleniùs Myſteria Fidei edocti. *Competentes* erant illi, qui Presbyterorum curâ jam ſufficientèr myſteriorum notitiâ imbuti, ſcriptis eorum nominibus præparabantur pietatis & bonorum operum exercitio ad Sacramentum ſuſcipiendum. Ad hos diriguntur S. Auguſtini ſermones. Secundo, Baptizandi ſacris undis ter immergebantur, cum invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis, illiſque eædem penè adhibebantur cæremoniæ, quæ modò in Eccleſia ſunt uſitatæ, nimirùm Cathechiſmi, Exorciſmi, Inſufflationes, Unctiones Verticis, Scapularum, & Pecto-

ris, impoſitio manuum Sacerdotis advocantis, & invitantis Spiritum Sanctum, quarum Cæremoniarum Myſteria exponunt antiqui Patres, præſertim Tertullianus in libro de Baptiſmo, & S. Cyrillus Hieroſolymitanus in Catheche ſibus. Tertiò, lac, & mel guſtandum Baptizatis præbebatur. Quartò, tempora Baptiſmo, citrà neceſſitatis caſus, præfinita erant Sabbatis, ſeu pervigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes. Hos ritus circà adminiſtrationem Baptiſmi Eccleſia in tribus primis ſæculis obſervabat, ſed in eos, qui poſt ſuſceptum Batiſma in aliquod grave, & publicum delictum erant prolapſi, ſeverâ diſciplinâ animadvertebat; illos ſiquidem in ordinem pœnitentium redigebat, diutinis in pane, & aqua jejuniis, orationum frequentiâ, crebris vigiliis, omnium deliciarum abdicatione, aliiſque id genus aſperitatibus exercebat. Nuptias, convivia, balnea & hominum congreſſus ipſis vetabat, neque ipſis arma deferre, aut militare permittebat, nec eis pacem, aut reconciliationem indulgebat, donec quatuor celebres claſſes, ſeu ſtationes fuiſſent emenſi.

D. Quid, amabo, ſibi volunt quatuor iſtæ claſſes, ſeu ſtationes, quibus, juxtà antiquam Eccleſiæ diſciplinam, addicebantur illi, qui poſt ſuſceptum Baptiſma grave aliquod crimen commiſerant.

M. Veteres Patres, ſed præcipuè Gregorius Neocæſarienſis, & Baſilius Magnus in ſuis Pœnitent. Canonibus, quatuor publicè Pœnitentium diſtinguunt ordines. In primo degebant hi, qui *flentes* appellabantur, quique à foribus Eccleſiæ arcebantur, ut ad humum abjecti, ſub dio, aut ſaltem

tem in veſtibulo, preces & lachrymas funderent, pullis induti veſtibus, cinere conſperſi, ſaccis, & ciliciis cooperti. In ſecundo ordine erant *Audientes*. In tertio *proſtrati*. Et hi tàm ſecundi, quàm tertii ordinis Pœnitentes intrà fores Eccleſiæ admittebantur, atque in ea parte navis verſabantur, quæ *Narthex* dicebatur; ſed cum Catechumenis ante Miſſæ Offertorium foras expellebantur. In ultimo Pœnitentium ordine erant *Conſiſtentes*, qui unà cum fideli Populo ad finem uſque Sacrificii in Eccleſia perſtabant, Euchariſticâ tamen Communione privabantur. Juxtà igitur gravitatem criminis, quod quis poſt ſuſceptum Baptiſma patraverat, in his quatuor publicè Pœnitentium ordinibus, ſeu claſſibus, aut ſtationibus pœnitentiam ſibi ab Eccleſia impoſitam peragere debebat. Exempli gratiâ, S.Baſilius in ſuis ad Amphilochium Canonibus præſcribit *Mæchis* annos Pœnitentiæ publicæ quindecim, quatuor nimirùm in ordine *Flentium*; quinque in ordine *Audientium*; quatuor, in ordine *Proſtratorum*; reliquos duos, in ordine *Conſiſtentium*. Quo expleto publicæ pœnitentiæ annorum curſu, ad reconciliationem & Euchariſtiæ participationem admittebantur.

D. Terret me profectò tàm ſevera antiquæ Eccleſiæ erga peccatores diſciplina, ſed an fuerit ubique obſervata, vel utrùm tàm dura iſta, ac laborioſa pœnitentia Clericis in aliquod grave delictum lapſis fuerit, perindè ac Laicis, impoſita? mox à te perdiſcere vehementèr cupio.

M. Fuerunt quædam particulares Eccleſiæ, quæ rigidiorem erga lapſos diſciplinam ſectantes, his, qui, poſt Baptiſma ſuſceptum, in idololatriam, vel-

vel homicidium, aut adulterium inciderant, pacem, & communionem Eccleſiaſticam etiam in morte omninò denegabant; ſed remiſsâ paulatim hac ſeveriore diſciplinâ, primò adulteris, & homicidis, deindè idololatriæ crimine reis pacem, & reconciliationem ſive in morte, ſive poſt decurſum præfixum publicæ pœnitentiæ ſtadium indulſerunt. Quod ſpectat pœnitentiam Clericorum, diſtinguendum eſt inter Clericos majores, ac minores. Majorum Clericorum nomine, Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi intelliguntur, & hi majores Clerici tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis publicæ pœnitentiæ legibus ex Eccleſiæ diſciplina ſubditi erant, ſicut evincit doctiſſimus Joannes Morinus lib. 4. de Pœnitentia cap. 12. variis antiquorum Patrum, Tertulliani, Cypriani, aliorumque locis. Poſt tertium verò Eccleſiæ ſæculum pœnitentia publica Clericis majoribus ex Eccleſiæ diſciplina non ampliùs imponebatur; ſi eam tamen pietatis & humilitatis ergò poſtularent, Eccleſia illos pœnitentiæ publicæ addicebat, vel eos in Monaſterio recludebat, ut toto vitæ ſuæ tempore pœnitentiam agerent, & laicalem dumtaxàt Communionem ſuſciperent. Alios Clericos minores non ſecus ac Laicos pœnitentiæ publicæ fuiſſe addictos, conſtat ex benè multis Hiſt. Eccleſiaſticæ monumentis, quæ hìc adducere neceſſe non eſt. Hi, qui aliquandò pœnitentiâ publicâ perfuncti erant, Clericali Ordini nunquàm adſcribi poterant. Pœnitentia publica ſemel dumtaxàt in vita concedebatur, undè illi, qui actâ publicè pœnitentiâ, in eadem, vel nova crimina relabebantur, ad quæ expianda publicâ pœnitenti opus eſſet, ſecundùm Eccleſiæ leges

ges publicæ pœnitentiæ non ampliùs ſubdebantur. Hæreticos, vel diſciplinæ Eccleſiaſticæ oſores, aut perturbatores, aliosque projectæ conſcientiæ homines excommunicationis fulmine percellebat Eccleſia, & illis, qui per ſuos Epiſcopos à ſocietate Fidelium erant ſegregati, communionem ubique denegabat.

D. Quoniam de Clericis majoribus, ac minoribus ſermonem obiter injeciſti, vellem, ut uberiùs hic explicares, quinam eſſet in primis Eccleſiæ temporibus Eccleſiaſticorum Ordinum numerus? quam diſciplinam antiqua obſervaret Eccleſia circà electionem Miniſtrorum? quænam eſſent eorum officia, jura, privilegia, & prærogativæ? quando nam cœperit Monachorum, & ſacrarum Virginum inſtitutum? Poſtremò, quænam jejunia obſervarent primi Chriſtiani?

M. De his omnibus fusè juxtà ac disertè diſſerit Cl.Pater *Thomaſſinus* Congr. Oratorii Presbyter in libris, quos edidit *de Eccleſiaſtica diſciplina*. Verùm, quia fortè ejusmodi libros vel ad manum non habes, vel eos legendi tibi non ſuppetit tempus, rem totam breviter ipſe conficiam. In primis, convenit inter omnes Theologos, Epiſcopatum, ſeu Presbyteratum & Diaconatum eſſe Sacramenta divinitùs inſtituta, ac ſubindè ſacros illos Ordines jam inde à primis Eccleſiæ ſæculis invaluiſſe. Præter Ordinem Diaconorum, queis ſacrum miniſterium baptizandi, Evangelium legendi, & ſanguinem Chriſti, Sacerdote abſente, aut jubente, populo diſpenſandi conceſſum erat, inſtitutæ fuerunt in primis Eccleſiæ ſæculis *Diaconiſſæ*, quæ, antequàm annum ætatis ſuæ ſexageſimum atti-

attigiſſent, ad id muneris eligi non poterant, & quibus provincia inſtruendi fœminas ſacro Baptiſmi fonte abluendas erat præcipuè demandata. De Subdiaconatus autem, & aliorum quatuor inferiorum Ordinum, ſcilicèt Acolythatus, Exorciſtatus, Lectoratus, & Oſtiaratus inſtitutione, & antiquitate lis adhùc apud Theologos ſub Judice eſt, quam hìc dirimere non eſt mei præſentis propoſiti. Tonſuram verò non eſſe Ordinem, ſed meram præparationem, ſeu præluſoriam cæremoniam ad Ordines ſuſcipiendos ab Eccleſia inſtitutam concors eſt omnium Theologorum ſententia. In electione ſuorum Miniſtrorum Eccleſia in tribus prioribus ſæculis maximè ſatagebat, ut hi, qui moribus, & doctrinâ cæteris eminebant, præficerentur Eccleſiis, & in ſacris eorum Ordinationibus, & Electionibus neceſſarium eſſe judicabat plebis Chriſtianæ circà vitam, & mores cujuslibet ordinandi, vel eligendi Miniſtri teſtimonium, & conſenſum vel prævium, vel concomitantem, vel ſubſequentem. *Prævium* quidem, cùm deſiderium ſuum de alicujus Clerici ordinatione, vel electione plebs Chriſtiana ſignificabat: *Concomitantem*, cùm electioni præſens erat plebs Chriſtiana, & ſuffragabatur: *Subſequentem*, cùm Epiſcopum ad ſe directum maximâ veneratione, gratoque animo excipiebat. Epiſcopi, qui Presbyteris Superiores erant, ab aliis Epiſcopis per manuum impoſitionem inaugurabantur. Presbyteri verò per impoſitionem manuum Epiſcopi & Cleri conſecrabantur. Epiſcopi & Metropolitæ inſtituti ſunt ad normam, & partitionem veteris Imperii Romani. At enim, ut appoſitè obſervat doctiſſimus *Petrus de Mar-*

Marca Archiepiſc. Pariſienſis lib. 4. *de Concord. Sacerd. & Imperii* cap.1. §.31. *Cùm in Imperio Provinciæ contributæ eſſent cuidam Civitati primariæ, quæ Metropolis dicebatur, apud quam Magiſtratus ſubjectorum cauſas judicabant, & quò propterea Populi frequentius conveniebant, quod ſingulari quodam jure Civitates à Matrice penderent. Apoſtoli itidem Epiſcopos in Civitatibus conſtituerunt, eo videlicèt ordine, ut penderent ab Epiſcopo in Metropoli, ſive Vrbe primaria*. In tribus autem majoribus Imperii Romani Civitatibus, videlicèt Romæ, Alexandriæ, & Antiochiæ inſtitutæ ſunt tres potiſſimæ dignitatis Eccleſiæ, & præcipuæ Sedes Patriarchicæ, quæ ſicut ampliſſimâ jurisdictione, ita & maximis privilegiis erant condecoratæ. Eccleſia tamen Romana omnium aliarum mater, à S. Petro fundata, Principem locum, ſeu Primatum ex jure divino ſemper obtinuit, illiusque Epiſcopus tamquàm Vicarius Chriſti, caput viſibile Univerſalis Eccleſiæ, Doctor, & Paſtor omnium fidelium ſuam in tota Eccleſia jurisdictionem exercuit; ab aliis Orbis Chriſtiani Epiſcopis ſæpiùs conſulebatur, ejusque reſponſa tùm in doctrina, tùm in diſciplina maximâ cùm veneratione excipiebantur. Conciliorum Generalium definitionibus, velut certiſſimis fidei regulis primi Chriſtiani obtemperabant, & illis, qui latâ excommunicationis ſententiâ è gremio Eccleſiæ erant expulſi, nullum ad ſalutem æternam aditum patere poſſe conſtanter affirmabant. Presbyteri non habitu, ac veſte, ſed vitæ meritis, ac ſanctimoniâ à Laicis diſcernebantur. Gratis adminiſtrabant Sacramenta, nec Decimas exigebant, ſed illis perindè ac Epiſcopis ad vitam honeſtè ſuſtentan-

tandam populus bona ſuppeditabat, quorum adminiſtratio erat penes Epiſcopum. Oblationes, quæ fiebant, in uſum pauperum cedebant. Paſtores in ſuis obeundis muniis vigilantiſſimi erant, & à grege ſibi commiſſo, nonniſi ægrè, ac ſumma urgente neceſſitate divelli ſe patiebantur. Tranſlationum Epiſcoporum ab una ad aliam Eccleſiam pinguioris captandi beneficii, vel ambitionis fovendæ causâ, ne minimum quidem in tribus primis Eccleſiæ ſæculis apparet veſtigium. Presbyteris in Eccleſia Græca licitum erat uxores, cum quibus ante ordinationem inierant matrimonium, retinere; ſed poſt ordinationem nuptiæ erant ipſis prohibitæ. Matrimonia coràm Presbyteris celebrabantur. Quamvis Monachorum inſtitutum in tribus prioribus Eccleſiæ ſæculis necdum cœpiſſet, non deerant tamen inter Chriſtianos cùm mulieres, tùm viri, qui ſive in Civitatibus, ſive in ſolitudine ab omni hominum ſocietate ſecreti vitam cœlibem degerent, auſteram, à terrenis curis expeditam, & ſoli Deo mancipatam. Fuerunt etiam in tertio Eccleſiæ ſæculo multæ puellæ, quæ Mundo nuncium planè remittentes perpetuæ virginitatis votum Deo nuncuparunt. Legem abſtinentiæ à ſuffocato, à ſanguine, & ab Idolothytis, necnon ante Paſchale jejunium, quod, juxtà antiquam Eccleſiæ diſciplinam, erat quadraginta dierum ac veſperè tantummodò ſolvebatur, primi Chriſtiani ſummâ religione obſervabant. Quartâ, & ſextâ feria, ſeu diebus Mercurii, & Veneris, fieri ſolebant Stationes, quibus annexum erat antiquitùs jejunium, non publicâ quidem lege Eccleſiis omnibus indictum, ſed communi Fidelium uſu, ac pietate frequentatum.

tum. *Stationis* autem nomine intelligitur Religioſum Chriſtianorum officium, quo certis diebus ad Martyrum ſepulchra convenientes, atque ibi ſtatim ab exortu Solis orationibus, hortamentis, ſacrarum lectionum interpretationibus vacantes, & jejuni ad horam uſque nonam perſtabant. Horâ autem nonâ poſt Euchariſtiam & pacis oſcula, conventus, & jejunia ſolvebant. Diebus Dominicis, & à Paſchate uſque ad Pentecoſten à jejunio primi Chriſtiani omninò abſtinebant. Corpora defunctorum non comburebant, ſed humo injecta contegebant. Hæc ſunt præcipua veteris diſciplinæ capita, quæ tribus primis Eccleſiæ ſæculis fuerunt à Chriſtianis accuratè obſervata.

D. Multa paucis complexus es, totamque diſciplinam Eccleſiæ, quæ tribus primis ſæculis viguit, delibaſti, ac dilucidè explanaſti. Nunc ſupereſt, antequàm Colloquio noſtro finem imponamus, ut Doctrinæ moralis, quam primitiva tenuit Eccleſia, ac primorum Chriſtianorum vitæ brevem hic deſcriptionem exhibeas.

M. Chriſtiana Religio, ſicut in doctrina ſibi à Chriſto Domino tradita, ita & in diſciplina morali, quam ſacrum præſcribit Evangelium, omninò invariabilis eſt, nec viciſſitudine temporum, aut varietate locorum mutari unquàm poteſt. Hinc, quamvis omni ævo nonnulli fuerint Chriſtiani, qui vitiis indulgentes, mores ſuos ad normam Evangelii exigere non multùm curaverint, nullus tamen inter illos in tota retrò antiquitate temporum repertus eſt (ſi paucos excipias hæreticos, qui falſo Chriſtianorum nomine cenſentur) qui eò temeritatis proruperit, ut ſanctiſſimas Evangelicæ Moralis

lis regulas convellere, aut labefactare præſumpſerit. Nulla igitur unquàm in Eccleſia circà Ethices Chriſtianæ doctrinam orta eſt contentio, ſed ea potius præcipua primorum Chriſtianorum cura fuit, ac ſollicitudo, ut vitam Chriſti, in quo uno inſunt benè ac beatè vivendi rationes, præ oculis ſemper haberent, & ad virtutis regulam proprios affectus componentes, divinam quamdam in ſe ipſis exprimerent vivendi formam, omnibus ſuis numeris abſolutæ probitatis, cœterarumque id genus Chriſtianarum virtutum præbentes exempla.

Dies profectò me deficeret, ſi hìc congerere, atque ſingillatim explicare vellem omnia purioris Moralis Chriſtianæ principia, quæ Sancti Patres trium priorum Eccleſiæ ſæculorum paſſim in ſuis Operibus docent, & ad illorum praxim ſingulos fideles vehementer adhortantur. Pauca ex multis in præſentia ſeligam, quæ tamen ad Moralis Chriſtianæ commendationem abundè ſufficere poterunt. In primis, antiqui Patres non ſolùm animabant Fideles ad obſervationem præceptorum Decalogi, ſed eorum etiam animos ad perfectiora adimplenda Chriſtianæ Moralis documenta incendebant, videlicèt ad peragendum Deo gratiſſimum cordis Sacrificium, ad dilectionem Dei ſuper omnia, ſine qua nemo, quantocumque timore ſervili agatur, poteſt evadere juſtus: ad conſtantem omnium ſuppliciorum, quin & ipſius mortis tolerantiam, potius quàm vel leviſſimam occaſionem darent, quâ Religionem coràm tyrannis ejerare, vel tantillùm contemnere viderentur. Illos inſuper monebant, hoc præcipuum eſſe Chriſtiani officium, ut non putet ſe ſibi natum eſſe, ſibique vive-

vivere velit, ſed quidquid habet, aut eſt, Deo bonorum omnium auctori ferat acceptum, omniaque ſua bona omnibus exiſtimet eſſe communia; ſingulis ex animo benè velit, benè precetur, benè faciat, neque noceat commeritis, ſed proſit immerentibus; omnium commodis perindè ac ſuis adgratuletur, omnium incommodis, non ſecus quàm ſuis, indoleat. Perſuadebant divitibus, ut abhorrerent à ſpectaculis, à comœdiis, ab inſanis, & illicitis voluptatibus, quæ æternis cruciatibus luendæ ſunt, & ut ſolâ conſcientiâ recti contenti, neque honores, neque opes, neque reliqua volubilis fortunæ commoda deſiderarent, ſed ſuas potiùs in pauperes opes profunderent, quæ aliòqui ſarcinæ ſunt, quibus onuſti divites nec poſſunt per arctam viam Chriſtum nudum ſequi, nec per oſtium humile intrare in Regnum Cœlorum. Hortabantur ſingulos Fideles, ut ſubvenirent oppreſſis, ſuccurrerent pupillis, infirmos ſolarentur, egenos ſublevarent, viduas protegerent, captivos propter Chriſtum in carceribus detentos frequenter viſitarent, Magiſtratibus, & Principibus ſubditi eſſent, & cum omnibus amore, manſuetudine, & beneficio certarent. Præcipiebant mulieribus, ut ſuos viros diligerent; viris, ut ſuis itidem uxoribus mutuum rependerent amorem; filiis, ut parentibus obedirent; parentibus verò, ut ſuorum filiorum vitiis non indulgerent, ſed eorum animis jam indè ab incunabulis optimas opiniones, & ſanctiſſimas leges insererent, inſculperentque, propterea quod nihil vel altiùs inſidet animo, vel hæret tenaciùs, quàm quod rudibus inditur annis. Commendabant impensè omnibus Paſtoribus zelum, &

P chari-

charitatem ergà Fideles, qui eorum curæ erant concrediti; ac viciſſim ſingulis Fidelibus obedientiam, ac debitam ergà ſuos Paſtores reverentiam imperabant. Uno verbo, antiqui Patres perfectiores legis Evangelicæ regulas cunctis Chriſtianis præſcribebant, & ut ad illarum normam, vitam, moresque ſuos dirigerent, maximoperè adnitebantur. Hinc eſt, quod hæc ſanctiſſima Chriſtianæ moralis Præcepta non in ore dumtaxat, vel in ſcriptis primorum Chriſtianorum relucerent, ſed in eorum vita, & actionibus expreſſa amorem, ac venerationem omnium ipſis conciliarent.

D. Siſte, precor, & auſculta tantisper difficultatem, quæ meum ſubiit animum. Dicebas modò, ſi benè memini, Doctrinam moralem nullâ viciſſitudine temporum, aut varietate locorum mutari unquàm poſſe; & tamen dum confero Doctrinam moralem hujus ætatis Theologorum cum ſcriptis antiquorum Patrum, & mores horumce temporum cum vita, & moribus primorum Chriſtianorum, quos mox graphicè deſcripſiſti, longum, latumque diſcrimen invenio, facilèque adducor, ut credam Doctrinam moralem, quæ apud primos Chriſtianos obtinebat, jampridem evanuiſſe. Proh dolor! pullulant quotidiè, fungorum inſtar, moderni Caſuiſtæ, qui bonum dicunt malum & malum bonum; dulce faciunt amarum & amarum dulce; lumen faciunt tenebras & tenebras lucem; milleque diſtinctiones excogitant ad pulvillos conſuendos ſub cubitis hominum, & ad excuſandas excuſationes in peccatis. Quî poteſt tot inter corruptelas Ethica Chriſtiana avitam puritatem conſervare? Jam verò corruptiſſimos eſſe Chriſtianorum mores, heu

heu nimium! experimur. Quandò enim vera probitas deſpectior? quandò ſic in pretio habitæ divitiæ undecùmque partæ? quo unquàm ſæculo luxus ſolutior? quandò uſuræ, ſimoniæ, ſtupra, adulteria, cœteraque id genus crimina vel latiùs patuerunt, vel impunitiora fuerunt, vel minus in probro? non video igitur quâ ratione dici poſſit, Moralem Chriſtianam invariabilem eſſe, quæ tamen poſtremis hiſce temporibus graviſſimam cladem, & tantùm non integrum exterminium paſſa videtur.

M. Tentarunt, ſat ſcio, nihilque non moliti ſunt moderni quidam Caſuiſtæ, ut integritatem Moralis Chriſtianæ, fluxis, & ad quam volueris partem flexilibus regulis, corrumperent; ſed eorum conatus, artes, & machinæ ad nihilum reciderunt, & natalitiis tenebris damnatis eorum libris, qui erroribus ſcatebant, Chriſtianæ Moralis puritatem ſartam tectam conſervarunt Summi Pontifices, & Epiſcopi, præſertim Eccleſiæ Gallicanæ, quorum ſplendentem in illis, quas adversùs ſerpentes iſtas laxitates vulgaverunt, cenſuris, doctrinam, vigorem, & eloquentiam tota poſteritas mirabitur. Quod ſpectat mores Chriſtianorum, fateor, multò majorem eſſe nunc turbam malorum, quàm bonorum Chriſtianorum, ac ſubindè paucos eſſe Chriſtianos, qui vivant juxtà præcepta Moralis Evangelicæ, quæ tamen ſancta, & integra, quaſi lilium inter ſpinas æternùm permanebit, non ſecus ac ſanctitati, quæ veræ Eccleſiæ nota eſt, officere nunquàm poterit flagitioſa multorum Chriſtianorum vita. Tu igitur, chariſſime Diſcipule, noli unquàm in malis conformari huic ſæculo, ſed

reformare in novitate ſenſus tui, ut probes non, quæ vulgò ſequuntur homines, ſed quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Periculo proximus es, planèque labaſcis, ſi circumſpectare cœperis quid agant plerique, ſi captare quid ſentiant. Tu, cùm ſis vitæ, ac lucis filius, ſine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos, & cœci cœcorum duces ſimul in foveam abeant. Chriſtus non dixit: *Ego ſum conſuetudo*, ſed: *Ego ſum veritas*. Cave ne unquàm ab exemplari tuo Chriſto cordis oculos dimoveas. Non errabis, veritatis ductum ſequens: non impinges in tenebris, poſt lumen ambulans: hoc prælucente, ſi fucata bona à veris, ſanam, & genuinam doctrinam à falſa, & ſpuria ſecreveris, horrebis profectò, non imitaberis, nunquàm ſequêris cœcitatem multitudinis, ſed ſecurus ac totus purioris moralis Chriſtianæ præcepta jugiter obſervabis. Ad hanc regulam ſi ſtudia, & actus omnes tuos, ut par eſt, excuſſeris, nec à via recta aberrabis, neque rem ullam in vita aut facies, aut patieris, quæ non tibi vertatur in materiam pietatis. Hoc ſalutare conſilium fac ut animo tuo penitiùs infigas, dum interim ipſe Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ trium priorum ſæculorum coronidem imponam.

HI-

HISTORIA
ECCLESIASTICA
IV. Eccleſiæ Sæculi.
Variis Colloquiis digeſta.

Historiam quarti Eccleſiæ ſæculi ſex Colloquiis abſolvam. In primo, Statum Eccleſiæ exhibebo. In altero Schiſmata, & Hæreſes, quæ in quarto ſæculo in Eccleſia emerſerunt, recenſebo. In tertio, agam de Conciliis, quæ ad tollenda Schiſmata, configendaſque Hæreſes eodem in ſæculo variis locis celebrata ſunt. Quartum erit de Viris illuſtribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo doctrinâ, vitæque ſanctimoniâ floruerunt; ibidemque eorum genuina Opera à dubiis, & adulterinis accurato Criterio ſecernam. In quinto, deſcribam ſeriem Epiſcoporum, qui hoc in ſæculo præcipuas Eccleſiæ Sedes occuparunt. In poſtremo, perſtringam Doctrinam, Diſciplinam, & Moralem Chriſtianorum quarti Eccleſiæ ſæculi. His ſex Colloquiis abſolvam Hiſtoriam quarti ſæculi, in quo Eccleſia, dirâ, ſi qua unquam fuit, perſecutione, *Diocletianea* videlicet, & infeſtis Donatiſtarum, & Arianorum Hæreſibus exagitata, novam ſub Imperatoribus *Conſtantino*, & *Theódoſio* faciem induit, ac maximum ſuſcepit Diſciplinæ ſuæ incrementum.

COLLOQUIUM PRIMUM.

De ſtatu Eccleſiæ in quarto ſæculo.

D. QUo loco erant res Eccleſiæ in exordio quarti ſæculi.

M. A tempore *Gallieni* Imperatoris altâ pace fruebatur Eccleſia. Chriſtianis quidem infenſus fuit *Aurelianus* Imperator, nullum tamen adversùs illos promulgavit Edictum, aut ſi quod publicavit, effectu omninò caruit, nec executioni mandatum eſt. Sub aliis Imperatoribus *Aureliani* ſucceſſoribus, *Tacito* videlicèt, *Floriano*, *Probo*, *Caro*, *Carino*, *Numeriano*, pacis in ſinu quievit Eccleſia, quin etiam nulla fuit perſecutione turbata prioribus annis Imperii Diocletiani, qui anno Chriſti 284. ad Imperium evectus collegam ſibi adſcivit *Maximianum* dictum *Herculium* anno Chriſti 286. Diocletianum ſiquidem prioribus Imperii ſui annis faviſſe Chriſtianis teſtatur Euſebius lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 1. ubi quantam gloriam ante perſecutionem, quam movit Diocletianus anno vigeſimo Imperii ſui, hoc eſt, anno Chriſti CCCIII. Religio Chriſtiana conſecuta eſſet, indicans, ait: *Argumento eſſe poſſit Imperatorum benignitas erga noſtros, quibus regendas etiam Provincias committebant, omni ſacrificandi metu eos liberantes ob ſingularem, qua in Religionem noſtram affecti erant, benevolentiam. Quid opus eſt dicere de iis, qui in Imperatorum palatiis verſabantur? Quid de Imperatoribus ipſis? qui domeſticis ſuis, eorumque uxoribus, liberis, ac ſervis, ea, quæ Religionis ſuæ erant,*

erant, tàm verbis, quàm factis liberè exequendi coram ſemetipſis poteſtatem dederunt, ipſis ob hanc fidei ſuæ libertatem gloriari, ac ſe oſtentare quodammodò permittentes. Quibus verbis apertè innuit Euſebius, Chriſtianos ſub initia Imperii Diocletiani in tantum excreviſſe numerum, ut etiam uxores, liberi, ſervi, & domeſtici Imperatorum relictis idolis, Fidem Chriſti palam, ac liberè profiterentur, jamque tum temporis majorem Imperii Romani partem, profligatâ Idololatriâ, ſubegiſſet Chriſtiana Religio.

Diocletianus, & Maximianus per aliquot annos Imperium Romanum ſoli gubernarunt, ſed cùm à barbaris, & tyrannis, multiſque civium rebellionibus fœdè laceraretur Imperium, neque tot turbis ſedandis duo Imperatores pares eſſent, creati ſunt duo Cæſares, ut tumultibus per diverſa loca excitatis, faciliùs à pluribus provideri poſſet. Hi duo electi Cæſares, fuerunt *Conſtantius Chlorus* pater Conſtantini Magni, & *Galerius Maximianus* cognomento *Armentarius*, eo quod olim Paſtor fuiſſet.

D. Ægrè adducor ut credam, univerſam Eccleſiam in prioribus annis Imperii Diocletiani pace in toto Imperio Romano potitam fuiſſe, maximè cùm in quibuſdam Martyrologiis nuperrimè legerim, benè multos Chriſtianos ſub initium Imperii Diocletiani martyrium in Galliis fuiſſe paſſos.

M. Crediderim ipſe, hanc pacem, quâ Chriſtiani, juxta Euſebium, octodecim prioribus annis Imperii Diocletiani potiti ſunt, ſpectaſſe dumtaxàt Chriſtianos, qui habitabant in Oriente, ſed non illos,

illos, qui in Occidente degebant. Legimus quippè, ut optimè mox obſervaſti, in Martyrologiis nomina Chriſtianorum, qui in Galliis ſub Diocletiano mortem pro Chriſto oppetierunt, quorum certè martyrium referri non poteſt ad tempora illius perſecutionis, quam Diocletianus in Chriſtianos excitavit anno Chriſti 303. Tunc enim in Galliis imperabat *Conſtantius Chlorus*, qui erga Chriſtianos cùm eſſet benè affectus, non permiſit hanc à Diocletiano motam perſecutionem locum habere in Galliis, ſicut disertè teſtantur Lactantius cap. 15. lib. de mortibus perſecutorum, & Euſebius cap. 13. lib. 8. Hiſt. Eccleſ. Præterea, *Maximianus*, à Diocletiano dictus Cæſar, venit in Gallias ante perſecutionem ab eodem Diocletiano motam anno 303. ibique Thebæorum legionem Diis ſacrificare detrectantem, adhortatore S. Mauritio, decimavit primò, mox totam concidit in Agauni loco, undè illi Sancti Martyres *Agaunenſes* ſunt dicti, quorum ſemper celeberrima fuit memoria in Eccleſia, ut oſtendit doctiſſimus *Ruinartus* in Actis ſinceris primorum Martyrum ex veteribus auctoribus, qui eos ſub Agaunenſium, à loco martyrii, vel legionis Thebeæ nomine appellarunt. Cùm igitur in Galliis Maximianus ſæviret in Chriſtianos, antequàm Diocletianus ſuam anno Chriſti 303. perſecutionem incepiſſet, neceſſariò dicendum eſt, Chriſtianos in Galliis pace non fuiſſe potitos octodecim prioribus annis Imperii Diocletiani, ac proindè Martyres, qui in Galliis, Diocletiano, & Maximiano ſævientibus, paſſi dicuntur, martyrio affectos fuiſſe initio Imperii Diocletiani, quandò videlicèt Maximianus dictus *Herculius*, jam Cæſar miſ-
ſus

ſus eſt à Diocletiano in Gallias adversùs *Bagaudas*. Neque enim ulla antiqua Martyrum Acta reperire eſt, in quibus legatur viguiſſe in Galliis perſecutionem, quando Conſtantius Chlorus in his imperabat, tempore ſcilicèt perſecutionis, quam movit Diocletianus anno Chriſti 303. Perſecutionem igitur, quam Diocletianus, & Maximianus Herculius anno Chriſti 303. excitarunt, quædam præceſſerunt peculiares perſecutiones in Galliis, & in aliis Provinciis, Urbibusque, præſertim Romæ, ubi *Sanctus Sebaſtianus* unà cum multis Chriſtianis morti traditus eſt, & iſtæ peculiares perſecutiones, quæ primis Diocletiani, & Maximiani Herculei annis excitatæ ſunt, confundi minimè debent cum illa perſecutione, quam iidem Imperatores anno Chriſti 303. concitaverunt. Quò fit, ut illa pax, quæ, juxta Euſebium, octodecim prioribus Imperii Diocletiani annis viguit in Eccleſia, ſpectet dumtaxàt Chriſtianos, qui erant in Oriente, ſed non illos, qui in Occidentis partibus, velut in Galliis, habitabant.

D. Quo pacto, quâve occaſione moveri cœpit hæc in Chriſtianos Diocletiani & Maximiani perſecutio?

M. Hanc perſecutionem adversùs Chriſtianos *Galerius Maximianus* à Militibus incepit anno Chriſti 298. ut non tantùm Euſebius in Chronico de *Veturio* militiæ Magiſtro loquens, & in lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 1. & 4. ſed etiam Lactantius cap. 9. & 10. lib. *de mortibus Perſecutorum* diſertè teſtantur. Galerius ſiquidem Maximianus à Diocletiano miſſus contrà *Narſeum* Perſarum Regem, qui ad occupandum Orientem magnis cum copiis inhia-

hiabat, victor cum præda, & manubiis ingentibus reverſus, tàmque inſigni victoria elatus Chriſtianos perſequi cœpit, ad id potiſſimùm inſtigatus pravis conſiliis matris ſuæ, mulieris admodum ſuperſtitioſæ, & Deorum Montium cultricis, quæ ob conceptum adversùs Chriſtianos plusquam Vatinianum odium, muliebribus querelis filium ad illos penitùs delendos inſtigabat. Galerius itaque Maximianus votis ſuæ matris obſecundans Chriſtianos è palatio ſuo, & è militia expulſos privavit officiis, & *Veturio* militiæ Magiſtro mandavit, ut in Chriſtianos acritèr ſæviret, quod mandatum *Veturius* executus eſt anno Chriſti 298. Eodem itidem anno Diocletianus irâ in Chriſtianos furens, juſſit, ut Diis ſacrificarent non ſolùm hi Chriſtiani, qui ſacris miniſtrabant, ſed omnes, qui erant in palatio, & in eos, qui obedire nollent, verberibus animadverteretur, datisque ad Præpoſitos litteris diſtrictè præcepit, ut etiam milites Chriſtiani ad nefanda Deorum ſacrificia cogerentur, & qui non paruiſſent, militiâ ſolverentur: *Hactenus*, inquit Lactantius loco mox laudato, *furor Diocletiani, & ira proceſſit, nec ampliùs quidquam contrà legem, aut Dei Religionem fecit. At poſtea, Diocletianus*, ut ibidem refert Lactantius, *interiecto aliquo tempore*, nempè quatuor annorum intervallo, *in Bithyniam venit hiematum*, in Urbem videlicèt Nicomedienſem, quæ Sedes Regia erat, ad quam ſub finem anni 302. ſe contulit, ibique univerſalem in Chriſtianos perſecutionem unà cum Galerio Maximiano, poſt habitum inter ſe per totam hyemem conſilium, decrevit. Cœpit autem illa univerſalis Diocletiani perſecutio die XXIII. Februarii anni Chri-

ſti 303.

ſti 303. ſicut invictè demonſtrat doctiſſimus Valeſius in Notis ad lib. 8. Hiſt. Eccleſ. Euſebii. De illo Chriſtianæ Religioni funeſto die loquens Lactantius cap. 13. libri de mortibus Perſecutorum, quem modo præ manibus habeo, hæc ſcribit: *Ille dies primus lethi, primusque malorum cauſa fuit. Repentè adhuc dubia luce ad Eccleſiam* (Nicomedienſem) *profectus cum ducibus, & rationalibus venit, & revulſis foribus ſimulachrum Dei quæritur, ſcripturæ repertæ incenduntur, datur omnibus præda, rapitur, trepidatur, diſcurritur. Veniebant Prætoriani acie ſtructa cum ſecuribus, & aliis ferramentis, & immiſſi undique, tamen illud editiſſimum paucis horis ſolo adæquarunt. Poſtero die* (videlicèt 24. Februarii) *propoſitum eſt Edictum, quo cavebatur, ut Religionis Chriſtianæ homines carerent omni honore, ac dignitate, tormentis ſubjecti eſſent, quocumque ordine, aut gradu venirent, adversùs omnes actio caleret, ipſi non de injuria, non de adulterio, non de rebus ablatis agere poſſent, libertatem denique ac vocem non haberent. Quod Edictum quidam Chriſtianus, etſi non rectè, magno tamen animo diripuit, & conſcidit, cùm irridens, diceret victorias Gothorum, & Sarmatarum præpoſitas, ſtatimque productus, non modo extortus, ſed etiam legitimè coctus cum admirabili patientia, poſtremò exuſtus eſt.* Pergit Lactantius cap. 14. *Sed Cæſar* (Galerius Maximianus) *non contentus Edicti legibus, aliter Diocletianum aggredi parat. Nam, ut illum ad propoſitum crudeliſſimæ perſecutionis impelleret, occultis Miniſtris Palatio ſubjecit incendium, & cùm pars quædam conflagraſſet, Chriſtiani arguebantur velut hoſtes publici, illos conſilio cum Eunuchis habito de extinguendis Principibus cogitaſſe, duos Imperatores domi*

ſuæ

ſuæ penè vivos eſſe combuſtos. Diocletianus verò iraȝ inflammatus excarnificari omnes ſuos protinùs præcepit. Sedebat ipſe, atque innocentes igne torrebat. Item Judices univerſi, omnes denique, qui erant inȝ Palatio Magiſtri, data poteſtate, torquebant. Sed quindecim diebus interjectis aliud rurſus incendium molitus eſt, ſed celeriùs animadverſum, nec tamen auctor apparuit. Tunc Cæſar (Galerius Maximianus) *media hyeme profectione parata prorupit, eodem die conteſtans fugere ſe ne vivus arderet.* Poſt diſceſſum Galerii Maximiani quanto furore in Chriſtianos debacchari cœperit Diocletianus, eleganter Lactantius cap. 15. ejuſdem libri deſcribit his verbis: *Furebat ergo Imperator* (Diocletianus) *jam non inȝ domeſticos tantùm, ſed in omnes, & primam omnium filiam Valeriam, conjugemque Priſcam ſacrificio pollui coegit. Potentiſſimi quondam Eunuchi necati, per quos Palatium & ipſe ante conſtabat. Comprehenſi Presbyteri, ac Miniſtri, & ſine ulla probatione ad confeſſionem damnati cum omnibus ſuis deducebantur. Omnis ſexus, & ætatis homines ad exuſtionem rapti. Nec ſinguli, quoniam tanta erat multitudo, & gregatim circumdato igne ambiebantur domeſtici, alligatis ad collum molaribus mari mergebantur. Nec minus in cæterum Populum violentèr incubuit. Nam Judices per omnia Templa diſperſi univerſos ad ſacrificiaȝ cogebant. Pleni carceres erant. Tormentorum genera inaudita excogitabant, & ne cui temerè jus diceretur, Aræ in Secretariis ac pro Tribunali poſitæ, ut litigatores priùs ſacrificarent, atque ita cauſas ſuas dicerent. Jam litteræ ad Maximianum, atque Conſtantium commeaverant, ut eadem facerent. Et quidem ſenex Maximianus libens paruit per Italiam, homo*

mo non adeò clemens. Nam Conſtantius, ne diſſentire à majoribus præceptis videretur, conventicula, ideſt, parietes, qui reſtitui poterant, dirui paſſus eſt; verum autem Dei Templum, quod eſt in hominibus, incolume ſervavit. Ex his Lactantii verbis liquidò patet, perſecutionem, quam in Chriſtianos anno 303. movit Diocletianus, locum quidem non habuiſſe in Galliis, in quibus tùm temporis imperabat Conſtantius Chlorus erga Chriſtianos optimè affectus, ſæviiſſe tamen in totum penè Orbem, qui ſacro Martyrum cruore infectus eſt. Undè Sulpicius Severus lib. 2. Hiſt. ſacræ de hac Diocletiani perſecutione ſermonem habens ſic loquitur: *Certatim gloriosa in certamina ruebatur, multoque avidius tùm Martyria glorioſis mortibus quærebantur, quàm nunc Epiſcopatus pravis ambitionibus appetuntur.*

Anno Chriſti 305. Diocletianus, & Maximianus Herculius novo exemplo ſeſe Imperio abdicaverunt, & vitam privatam amplexi ſunt. Quò factum eſt, ut Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximianus creati ſint Auguſti, iiſque adjuncti ſint duo Cæſares, ſcilicèt *Valerius Severus, & Galerius Maximinus*. Hæc inexpectata Imperii mutatio afflictas res Eccleſiæ paululùm erexit. Deferbuit quippè perſecutio in Italia, & in Africa, ſed in Oriente, & in aliis locis, in quibus Valerius Severus, & Galerius Maximinus imperabant, acriùs recruduit, ob Edicta quæ promulgarunt adversùs Chriſtianos, qui Idola colere, vel carnibus, quæ Idolis oblatæ erant, veſci recuſarent. Hęc Maximini perſecutio, quæ ad annum uſque 312. quo Conſtantinus Magnus vicit in Ponte Milvio Maxentium, perduravit; latiſſimè in Oriente graſſata eſt,

eſt, ſed Palæſtinam inter alias Provincias miſerum in modum funeſtavit.

Conſtantio Chloro Imperatore VIII. Kal. Auguſti, ſeu 25. menſis Julii mortuo Eboraci, Conſtantinus ejus filius conſenſu omnium militum Cæſar dictus eſt. Maxentius quoque Maximiani Herculei filius poſt tres menſes elapſos, ideſt VI. Kal. Decembris, ſeu die 27. Octobris ejusdem anni à Prætorianis acclamatus Imperator Italiam, & Romam invaſit, ſeque Conſtantini, dejectis illius ſtatuis, inimicum palam profeſſus eſt. Maxentius ſub initium Imperii ſui Chriſtianis favere viſus eſt, ut ſibi Populum Romanum demereretur, ſed tantùm duravit fucatus ille amor, quantum utilis amanti judicatus eſt. Maximianus Herculius, qui unà cùm Diocletiano Imperium abjecerat anno 305. abjectum Imperii clavum reſumere tentavit, ſed detectis inſidiis, quas genero ſuo Conſtantino paraverat, quasque Lactantius cap. 30. libri de Mortibus perſecutorum deſcribit, Maſſiliam fugere compulſus eſt, ibique interceptus, ſtrangulatus periit anno 310. Valerius Severus occiſus eſt anno 307. eodemque anno Maximinus ſeſe Auguſtum dixit, & Galerius Maximianus *Licinium* Imperatorem creavit. Tot inter rerum viciſſitudines nulla fuit in Occidente perſecutio. Solus Maximinus in ſua ditione Chriſtianos vexavit, denique, *Galerius Maximianus* anno 311. perſecutionem Chriſtianorum edicto compreſſit, eisque poteſtatem fecit ſacra, & conventus ſuos liberè peragendi. Hoc edictum à Galerio Maximiano in gratiam Chriſtianorum emiſſum, & in omnibus Aſiæ Provinciis publicatum ſuppreſſit quidem Maximinus, ſed tamen per Sabi-

Sabinum Præfectum Prætorii ſui Provinciarum Syriæ, & Ægypti Præſidibus juſſit, ut à Chriſtianorum oppugnatione abſtinerent, & perſecutionem adversùs eoſdem inhiberent, ſicut narrat Euſebius lib. 9. Hiſt. Eccl. cap. 1. ubi & epiſtolam ab eodem Sabino ad ſingularum Provinciarum Præſides ſcriptam refert. Mortuo Galerio Maximiano anno 311. Licinius, & Maximinus Provincias à Galerio Maximiano poſſeſſas partiti ſunt. Licinius principiò infenſum ſe Chriſtianis præbuit, ſed anno 312. *victo Maxentio, Imperator Conſtantinus, & Licinius Collega ejus uno conſenſu legem prò Chriſtianis abſolutiſſimam, & copioſiſſimam promulgarunt, partæque de tyranno victoriæ nuncium, ipſamque adeò legem ad Maximinum, qui in Orientis partibus etiam tùm imperabat, ſeque ipſis amicum eſſe ſimulabat tranſmiſere,* inquit Euſebius lib. 9. Hiſt. Eccleſ. cap. 9. Quare Maximinus neceſſitate adactus ad Præſides Imperii ſui in gratiam Epiſcoporum epiſtolam ſcripſit, ejusque mors, quæ accidit anno 313. finem perſecutioni impoſuit. Non convenit inter viros Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritos, an Imperator Licinius fuerit aliquandò Chriſtianus? Cardinalis Noriſius in Diſſertatione de Numiſmate Licinii cap. 5. exiſtimat, Licinium nunquàm Chriſtianæ Religioni nomen dediſſe, ſed Ethnicorum erroribus ſemper adhæſiſſe. Clariſſimus verò Pagius ad annum Chriſti 318. probat ex Sozomeno, & ex Euſebio, Licinium ante ultimum bellum, quod movit contrà Conſtantinum, Chriſtianam Religionem fuiſſe profeſſum, quam, poſt acceptam cladem in priori bello contrà eumdem Conſtantinum geſto, deſeruit, & ad cultum Deorum more majorum ſuorum rediit.

diit. Sed ut ut ſit de hac quæſtione, de qua nihil certi, meâ quidem ſententiâ, pronunciari poteſt; conſtat Licinium, poſtquàm pacem cum Conſtantino Chriſtianorum Protectore abrupiſſet, Eccleſiam fuiſſe perſecutum, Chriſtianos è ſuo Palatio repuliſſe, Templa ſolo æquaſſe, Epiſcopos & Sacerdotes, aliosque Eccleſiæ miniſtros graviter afflixiſſe. At Licinio anno 324. debellato, & anno ſequenti apud Theſſalonicam juſſu Conſtantini occiſo, totius Orbis Romani Imperium adeptus eſt Conſtantinus Magnus, & per eum ubique floruit Chriſtiana Religio.

D. Deſcribe nunc, quæſo te, ſtatum Eccleſiæ ſub Imperatore Conſtantino, per quem, ut dicis, ubique floruit, & incrementum ſuſcepit Chriſtiana Religio.

M. Flavius Valerius Conſtantinus Conſtantii Chlori, ex Helena filius patriam habuit *Naiſſum* Oppidum Daciæ Mediterraneæ, nunc *Serviæ* dictæ. Quocircà, oppidò falluntur hi, qui Conſtantinum ex Anglia, ſeu ex Britannia oriundum eſſe dictitant. Obſes apud Diocletianum & Galerium Maximianum in Bithynia detentus, ſub iiſdem ſtrenuè in Aſia militavit Conſtantinus, ſed mortuo patre Conſtantio Chloro Imperator acclamatus, Maxentio, qui Italiam invaſerat, bellum indixit, quod Lactantius cap.44. lib. de Mortibus perſecutorum deſcribit his verbis: *Jam mota inter ipſos fuerant arma civilia, & quamvis ſe Maxentius Romæ contineret, quòd reſponſum acceperat periturum ſe, ſi extrà portas Urbis exiiſſet, tamen bellum per idoneos Duces gerebatur....... Commotus eſt in quiete Conſtantinus ut Cæleſte ſignum Dei, ſeu Crucem,*

cem,

cem, notaret in ſcutis, atque ita prælium committeret. Fecit, ut juſſus eſt, & transverſa X litteræ ſummo capite circumflexo Chriſto in ſcutis notat. Quo ſigno armatus Exercitus capit ferrum. Procedit hoſtis obviam ſine Imperatore, Pontemque tranſgreditur....... Maxentius in ſpem victoriæ inductus procedit, in aciem venit. Pons à tergo ejus ſcinditur. Eo viſo pugna crudeſcit, & manus Dei ſupererat aciei. Maxentianus (Exercitus) proterretur, ipſe in fugam verſus properat ad Pontem, qui interruptus erat, ac multitudine fugientium preſſus in Tyberim deturbatur. Sic Conſtantinus animatus Crucis trophæo, quod, teſte Euſebio, viderat horis meridianis Sole in Occaſum vergente cum his verbis: *In hoc vince*, Maxentium in Ponte Milvio devicit, ac profligavit. Hanc partam inſignem victoriam Conſtantinus Magnus ſoli Chriſto Domino acceptam referens, nihil antiquiùs habuit, quàm ut myſteriorum Chriſtianæ Religionis notitiâ imbueretur, eamque totis viribus defenderet, ac latiſſimè propagaret. Multa tulit in gratiam Chriſtianorum Edicta, quibus ablatas Eccleſias eis reſtitui juſſit, plurima privilegia munificentiſſimè conceſſit, & Chriſtianam Religionem palàm in toto Imperio liberèque exercendi ampliſſimam poteſtatem fecit. Omnes ſuos ſubditos è denſiſſimis, quibus erant immerſi, Idololatriæ tenebris ad ſplendidiſſimam Fidei Chriſtianæ lucem reducere maximoperè ſtuduit. Deorum delubra vel obſerari, vel omninò deſtrui præcepit. Diei Dominicæ celebrationem in toto Imperio Romano edixit. Magnificentiſſimas extruxit Eccleſias, quas ſacrâ ſuppellectili ornavit, atque locupletavit. Multis privilegiis & immunitatibus

Clerum donavit. Debitam Epiſcopis auctoritatem aſſeruit, ac vindicavit. Ad componenda inter Chriſtianos enata diſſidia ſæpiùs arbiter fuit, & ne latiùs gliſcerent, quamprimùm in Conciliis dirimenda curavit. Sepulchrum Chriſti Domini Hieroſolymis detegere meruit, ibidemque in ejus honorem & in oppido Bethleem Templum ſplendidiſſimum erexit. Helena religioſiſſima ejus mater Hieroſolyma pergens monumentum Domini luſtratura, Crucem, cui fuit affixus Chriſtus Servator noſter, infoſſam humi adinvenit, & miraculo detexit. Chriſtianos ad luſtrorum ſacrificia, quæ ab Ethnicis fieri ſolemne erat, compelli gravi pœna inhibuit Conſtantinus Magnus. Leges contrà Hæreticos tulit, quibus eorum repreſſit audaciam. Verbo dicam, de Religione Chriſtiana adeò benemeritus eſt Conſtantinus, ut in externis Eccleſiæ negotiis titulum Antiſtitis ſibi optimo jure arrogaret. In hoc tamen, ne quid diſſimulem, culpandus venit Conſtantinus, quod ſub finem vitæ ſuæ plus æquò faverit Epiſcopis Arianis, quamvis ab errore Arii ſemper abhorruerit, quodque propèdiem moriturus Nicomediæ ab Euſebio illius Urbis Epiſcopo Ariano fuerit baptizatus, ut *Lambecius* in fine tomi 5. Bibliothecæ Cæſareæ, & *Papebrochius* in tom. 5. Actorum Sanctorum menſis Maji in vita Conſtantini Magni pluribus probarunt. Certè, præter Euſebium auctorem coævum, Socratem, Sozomenum, Hieronymum in Chronico, Patres Synodi Ariminenſis, aliosque antiquos Scriptores, Conſtantinum in ultimis conſtitutum baptizatum eſſe conceptis verbis aſſerit *S. Ambroſius* in funere Theodoſii Magni. Non clàm me eſt, Baronium Eminentiſſimum Annalium paren-

rentem, aliosque plures contendere, Conſtantinum Magnum à Sylveſtro Papa anno 324. fuiſſe baptizatum, ſed quæcumque inter Conſtantinum Imperatorem & Sylveſtrum Papam interceſſiſſe ab illis Scriptoribus referuntur (ut baptizatio prædicta, donatio Romanæ Urbis eidem Pontifici, curatio Imperatoris à lepra per eumdem Pontificem, balneum ex infantium ſanguine, & alia id genus) adeò dubia peritis hujus temporis Criticis videntur, ut affirmare ipſe hiſtoricè non audeam, ſed feliciori conſultationi veritatem eruendam relinquere ſatius eſſe ducam, mortuus eſt Conſtantinus Magnus die XXII. Maji anni 337. ætatis ſuæ 63. cum à patris morte per annos 31. Romanis rebus præfuiſſet.

D. Fuitne poſt obitum Conſtantini Magni perturbata Eccleſiæ pax?

M. Conſtantini Magni tres filii, videlicèt Conſtantinus, Conſtantius, & Conſtans, poſt mortem patris Imperium ita inter ſe partiti ſunt, ut *Conſtantinus* Gallias, & quidquid eſt extrà Alpes, obtineret; *Conſtans* Romam, Italiam, Africam, Siciliam, ac reliquas Inſulas cum Illyrico, Macedonia, & Græcia regeret; *Conſtantius* denique Thraciam, Aſiam, Orientem cum Ægypto adminiſtraret. Hi tres Auguſti, cùm eſſent Religione Chriſtiani, ſuo patrocinio Chriſtianam, quam profitebantur, Religionem foverunt. Sed Conſtantinus junior ditionem fratris ſui Conſtantis invadere volens occiſus eſt anno 340. *Zoſimus* tamen id ætatis Scriptor lib. 2. Conſtantini mortis cauſam refundit in Conſtantem illius fratrem quem ait, triennio toto iracundiam in fratrem ob controverſiam de Italia, & Africa diſſimulaſſe; dumque fin-

git milites ad Conſtantium pro Bello Perſico mittere, Conſtantinum occidiſſe. *Conſtans*, occiſo fratre ſuo Conſtantino ſolus in Occidente imperavit, & Conſtantius illius frater in Oriente. Conſtans Imperator Occidentis fuit occiſus in Galliis à tyranno *Magnentio* anno 350. qui toto Occidente potitus eſt. Sed anno ſequenti Magnentius ad Urbem Murſam victus à Conſtantio, ex Italia cum paucis profugus evaſit in Galliam, ac tandem Lugduni ſibi necem intulit anno 353. tùm Conſtantius totum Imperium Romanum ſolus moderari cœpit & cùm eſſet Arii errore infectus favit impensè Arianis, Orthodoxos Epiſcopos perſequutus eſt, multaque coegit Concilia, quæ avitam de Verbi Divini conſubſtantialitate doctrinam in Concilio Nicæno ſancitam reprobarunt, & hanc vocem ὁμοούσιον, quam velut Fidei Catholicæ teſſeram adversùs Arianos conſecrarant Patres Nicæni, repudiarunt. Sub hoc Imperatore Ariana Hæreſis altas radices egit, & per totum penè Orbem inſtar cancri ſerpſit. Tandem, Conſtantius, poſtquam multa, eaque graviſſima Eccleſiæ damna intuliſſet, vitam cum morte commutavit anno 361.& ſub finem vitæ ſuæ ab Euzojo Antiochiæ Epiſcopo Ariano baptizatus eſt, ut teſtatur auctor Chronici Alexandrini.

D. Imperator,qui ſucceſſit Conſtantio,fuitne Arianus, aut Catholicus?

M. Nec Arianus, nec Catholicus fuit. Sed Imperator, qui ſucceſſit Conſtantio fuit *Julianus* Julii Conſtantii, & Baſilinæ filius vulgò *Apoſtata* cognominatus, quod Chriſtianâ Religione publicè ejuratâ, hoſtem ſe Chriſti, ac myſteriorum ejus infenſum exhibuit inimicum. Eo imperante Ethniciſmus,

ciſmus, qui ſub Conſtantino Magno, & Conſtantio penè fuerat extinctus, vires reſumpſit, Deorum antehàc clauſa Templa fuerunt reſerata, nova extructa, & per totum Imperium renovatæ ſuperſtitioſæ Ethnicorum cœremoniæ, ad quas perfidus ille Imperator populum & eos, qui Magiſtratum gerebant, qua exemplo, qua ſuis adhortationibus vehementer concitabat. Nullum quidem adversùs Chriſtianos publicum Edictum tulit Julianus Apoſtata, ſed ad illos exterminandos mille adhibuit nocendi artes. In primis, Catholicos Epiſcopos, qui ſub Conſtantio Imperatore Ariano in exilium amandati fuerant, revocavit, ut eos Arianis Epiſcopis opponeret, ſicque mutuis altercationibus ſeſe lacerarent, aut defatigarent. Dein, Chriſtianorum Antiſtites ad ſe in Palatium accerſivit, & cui quiſque vellet Sectæ juſſit adhæreſcere. Chriſtianos è ſuo Palatio expulit, honoribus, officiis, & dignitatibus privavit. Crucem in vexillis militaribus deinceps depingi vetuit. Urbes, quas Chriſtianis adverſari norat, favore ſuo, & patrocinio dignatus eſt; illis autem Civitatibus, quæ Chriſtianis favebant, infenſum ſe præbuit. Quâ de causâ malè ſemper fuit affectus Julianus in populum Antiochenum, eo ſolo nomine, quod ſicut ipſemet fatetur in ſuo *Miſopogone*, quem contra Antiochenos ſcripſit, Populus Antiochenus ſectaretur impietatis Sectam (ſic impius ille Chriſtianam Religionem vocat) & Chriſtum, velut Civitatis Antiochenæ Numen tutelare coleret. Ad hæc, ut Chriſtianam Religionem, quam cane pejus, & angue oderat, faciliùs aboleret Julianus, Chriſtianis ſtudia litterarum omninò interdixit, privilegia Cle-

ro à Conſtantino Magno conceſſa abrogavit, Judæos reædificatione Templi Hieroſolymitani, quam fruſtrà tentavit, ſibi promereri ſtuduit, ſed ne id faceret, Deus miraculo prohibuit, erumpentibus è fundamentis ignibus, & apparentibus in Judæorum amictu Crucibus, quas nulla lotio potuit abluere. Perſecutiones, quas tàm in Oriente, quàm in Occidente Præfecti, vel populi in Chriſtianos excitabant, impunè graſſari permiſit, nec eas compeſcere curavit. Denique, ſceleſtiſſimus ille Imperator animadvertens omnes ſuos ad opprimendam Religionem Chriſtianam conatus ad nihilum recidere, decrevit, dum ad Bellum Perſicum, quod ſuſceperat, ſeſe accingebat, omnes ad unum Chriſtianos internecione delere, ſi incolumis, & victor è prælio reverteretur. Sed ſpe ſua fruſtratus eſt, pœnas ipſius impietatis exigente Numine. Nam in prælio, quod cum Perſis conſeruit, telo lethaliter vulneratus eſt, dumque moreretur, ſanguinem manu hauſtum è vulnere in Cœlum jactans rabie, & furore percitus prorupit in hæc verba: *Viciſti Galilæe*. Chriſtum ſiquidem *Galilæum* per ludibrium appellitare ſolebat. Sunt tamen, qui poſt auctorem Chronici Alexandrini narrant, Julianum lanceâ divinitùs fuiſſe transfixum à Sancto Mercurio Martyre, eoquod ſacrilegus ille Imperator Sanctum Baſilium Seleucenum Epiſcopum veneno extinxiſſet. Ut ut ſit, Julianus Apoſtata fœtidam animam expuit VI. Kal. Julias, nempè die vigeſima ſexta Junii anni 363.

Juliano demortuo, Flavius *Jovianus* à militibus electus eſt Imperator. Fuit Princeps optimus, pius, Chriſtianorum amator, & dignus, qui diutiùs

tiùs ob præclaras virtutes, quibus præditus erat, adminiſtraret Imperium. Sed præmaturâ morte obiit in Oppido, cui nomen *Dadaſthana* inter Galatiam, & Bithyniam, ſeu ex cruditate ſtomachi, ſeu ex noxio halitu cubiculi, in quod recens calce illitum prunæ fuerant advectæ, anno 364. ætatis ſuæ 33. Imperii menſe octavo.

Flavius Valentinianus ex oppido Pannoniæ Cibala, Gratiani filius ſucceſſit Joviano die XXVI. Februarii ejuſdem anni, ac Valentem fratrem ſuum conſortem fecit Imperii. *Valens*, cui frater *Valentinianus* totum Orientem reliquit, Arianorum partes plurimùm promovit, Orthodoxos Epiſcopos, qui ſub Conſtantio Imperatore exilio multati fuerant, iterùm ſolum mutare coegit, & omnibus Catholicis funeſtum in Oriente bellum indixit. At versâ vice Catholici, qui erant in Occidente, ſummâ pace ſub Imperio Valentiniani, ejusque filiorum Gratiani, & Valentiniani junioris potiti ſunt. Denique, mortuo Valente Imperatore Ariano, pax in univerſa Eccleſia refloruit ſub Imperio *Theodoſii Magni*, ejusque filiorum *Arcadii*, & *Honorii*, ac tàm latè in toto Imperio Romano propagata eſt Chriſtiana Religio, ut vix ullum id ætatis in eo relictum ſit antiqui Ethniciſmi veſtigium.

D. Fuitne Chriſtiana Religio apud barbaras Nationes, quæ ſitæ erant extra fines Imperii Romani, tàm latè in quarto Eccleſiæ ſæculo diffuſa, quàm in toto Imperio Romano?

M. Quamvis nullus dubitem, quin Religio Chriſtiana citiùs in Imperium Romanum fuerit invecta, quàm ad barbaras Nationes, quæ extra ditionem Imperii Romani ſitæ erant; facilè tamen cre-

diderim, viros Apoſtolicos longè ante quartum Eccleſiæ ſæculum Evangelii lumen ad barbaras illas Nationes intuliſſe. At enim S. Joannes primam ſuam epiſtolam direxit ad Parthos, undè colligitur jam tùm temporis in Perſide fuiſſe Chriſtianos. *Bardeſanes*, qui in Meſopotamia ſub finem ſecundi ſæculi florebat, teſtatur, Chriſtianos ea ætate Parthorum, Medorum, & Perſarum regiones penetraſſe. Tertullianus tertii ſæculi Scriptor lib. adversùs Judæos cap. 7. ait, multas Inſulas planè ignotas, & loca Romanis inacceſſa Chriſto ſubdita fuiſſe. Sic enim loquitur: *Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diverſæ Nationes, & Britannorum inacceſſa Romanis loca Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & Provinciarum, & Inſularum multarum nobis ignotarum, & quæ enumerare non poſſumus*. Jacobus Niſibenſis ineunte quarto ſæculo è Meſopotamia perrexit in Perſidem, ut Chriſtianos inviſeret, & Infideles Evangelii luce illuſtraret. Tempore Concilii Nicœni anno 325. celebrati, Chriſtiana Religio in Perſarum Imperio, & in Adiabenorum regione erat plurimùm amplificata. Sed anno Chriſti 343. dira perſecutio adversùs Chriſtianos à *Sapore* Perſarum Rege excitata eſt, quâ dirutæ ſunt Eccleſiæ, & ad mortem damnati quotquot Chriſtum colerent ſine ullo ætatis, vel ſexus diſcrimine. Sæviente hac atrociſſima perſecutione *Simeon* Seleuciæ & Cteſiphontis Epiſcopus martyrium paſſus eſt, & unà cum ipſo innumerabilis Chriſtianorum multitudo cœſa. Sed cùm in hac tumultuaria, & promiſcua Chriſtianorum cæde

de

de morti traditus eſſet *Azades*, qui erat Saporis Perſarum Regis Eunuchus chariſſimus, tantum ex ejus nece doloris hauſit ille Rex, ut deinceps neminem Chriſtianum plecti voluerit, præter legis Magiſtros, in quos tàm crudeliter ſævitum eſt, ut benè multi Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Monachi, ſacræ Deo Virgines, aliique officiis Eccleſiæ addicti perierint. Duravit hæc perſecutio uſque ad Saporis Perſarum Regis mortem, quæ contigit anno Chriſti 380. *Poſt Saporem Artaxerxes germanus frater, ut regni tùm particeps, quatuor ubi regnans egiſſet annos, emoritur. Hujus filius Sapores & ipſe dictus, annos quinque regnavit. Totidem verò & geminatos, alteroque adjecto Saporis filius Varanes. Poſt hunc Iſdigertes filius ſuſcepit Principatum, qui & Magnus apud Romanos habetur, & celeberrimus*, ait Agathias Scriptor ſexti ſæculi lib. 4. de Imperio & geſtis Juſtiniani num. 12. Hunc Iſdigertem, vel Iſdigerdem, qui anno 399. in Perſide regnare cœpit, & quem Arcadius Romanorum Imperator anno 408. moriens filii ſui Theodoſii junioris tutorem inſtituit, Chriſtianis adfaviſſe & nullam adversùs ipſos perſecutionem moviſſe, affirmant quidem Scriptores. Sed fallùntur. Nam licèt, teſte Agathia lib. mox laudato, Iſdigerdes Perſarum Rex, cùm unum & viginti annos regnaſſet, nullum unquam adversùs Romanos bellum ſuſceperit, nec ulla eos affecerit moleſtiâ, ſed potiùs Theodoſio juniori, cujus erat tutor, Imperium conſervaverit: certum tamen eſt, hunc Iſdigerdem adversùs regni ſui Chriſtianos perſecutionem moviſſe anno Chriſti 314. uſque ad annum 420. quo è vivis exceſſit. *Vararanes* Iſdigerdi patri ſuccedens

dens non ſolùm perſecutionem adversùs Chriſtianos in Perſide commorantes jam excitatam continuavit, ſed etiam bellum in Romanos movit, à quo pater ipſius Iſdigerdes omninò abſtinuerat. Tandem Iſdigerdes II. qui Vararani patri anno 440. Succeſſit, perſecutionem adhuc per quatuor annos continuavit, ac ſubindè hæc perſecutio, quam in Perſide contra Chriſtianos anno 414. Iſdigerdes I. movere cœpit, duravit per triginta annos, & ſub Iſdigerde II. circa annum 444. finem accepit. De hac Perſica perſecutione plura legi poſſunt in Critica Pagii ad annum Chriſti 408. 414. 420. & 440.

In Æthyopia, ſeu in India citeriori circa annum Chriſti 327. Evangelium prædicarunt *Frumentius*, & *Ædeſius*, filii cujuſdam *Meropii* Philoſophi Tyrii, qui inſpiciendorum locorum, & Orbis perluſtrandi gratiâ Indiam adire voluit, habens ſecùm duos puerulos, quorum junior erat *Ædeſius*, alter ætate major *Frumentius* vocabatur. Sed in reditu, cùm ad portum quemdam Navis, quâ vehebatur Meropius applicuiſſet, à barbaris occiſus eſt, & duo ejus filii ad Regem ducti ſunt. Rex Ædeſium Pincernam ſuum fecit, & Frumentio rationes ſuas, ſcriniaque commiſit, moriensque uxorem ſuam cum pueruIo filio regni hæredem reliquit: Rogavit utrumque Regina, ut ſecum, donec puer Regius adoleſceret, adminiſtrandi regni ſollicitudinem partirentur. Qua occaſione Frumentius benè uſus, negotiatores Romanos, qui Chriſtiani erant, monuit, ut conventicula per loca ſingula facerent, ipſeque aliquas conſtruxit Eccleſias, quò Chriſtiana Religio his in locis latiùs propagari poſſet. Frumentius & Ædeſius, poſtquam Regius puer adolevit,

levit, reverſi ſunt, & Frumentius Sanctum Athanaſium Epiſcopum Alexandrinum monuit, ut jam plurimis Eccleſiis in his Regionibus extructis aliquem Epiſcopum illùc mitteret. Quare S. Athanaſius ad firmiùs ſtabiliendam, & conſervandam in India Fidem Chriſtianam, Frumentium Epiſcopum ordinatum illùc redire juſſit, & ſic per Frumentium Chriſtiana Religio in Indiæ partibus diſſeminata, atque propagata fuit.

Gothi, qui ex Inſula dicta *Scanuia*, ſeu *Scandinavia* oriundi in Germaniam irrumpentes ultrà Danubium ſedes ſuas fixerant, Chriſtianæ Religionis jugo ſub finem tertii ſæculi colla ſubdiderunt. Unus ex Epiſcopis Gothorum gentis interfuit Concilio Nicæno primo. Verùm cùm apud Gothos plures eſſent Infideles, quàm Chriſtiani, contigit, ut Gothi infideles è terris ſuis expellerent Chriſtianos, quibus Conſtantinus Magnus aliqua Imperii loca ad habitandum attribuit. *Valente* poſteà Imperatore, ortum eſt bellum Gothos, qui ad Orientem habitabant, & ob id *Oſtrogothi*, ideſt Orientales Gothi dicebantur, inter & Gothos, qui erant in Occidente, & qui *Vviſigothi*, ſeu Occidentales Gothi appellabantur. Wiſigothis præerat *Fridigernus*, ſeu *Fritigernes*; Oſtrogothos regebat *Athanaricus*, qui circà annum Chriſti 370. complures ſuorum ob Chriſti nomen crudeliter inſectatus eſt, multos relegavit, multos neci dedit, qui prò Martyribus in Eccleſia celebrantur. Non potuit tamen Athanaricus omnes ſuæ gentis Chriſtianos exterminare, plurimi ſiquidem in Fidei Chriſtianæ profeſſione perſeverarunt, ſed *Vlphilas* illius gentis Epiſcopus Arianâ hæreſi infectus peſtiferum Arii

erro-

errorem Chriſtianis afflavit, quò factum eſt, ut Gothi in Arianæ hæreſis luto hæſerint,& avitâ fide relictâ in errore deinceps fuerint obfirmati. De incremento, & propagatione Chriſtianæ Religionis apud alias barbaras Nationes in quarto Eccleſiæ ſæculo, cùm nihil certi, ac comperti tradant Hiſtorici, nihil impræſentiarum mihi occurrit dicendum.

D. Dum de propagatione Chriſtianæ Religionis in quarto Eccleſiæ ſæculo ſermonem haberes, ſubiit animum difficultas, de qua viros eruditos inter ſe acriter diſputantes nuperrimè vidi, quo tempore videlicèt noſtratibus Gallis annunciari cœptum ſit Evangelium? aſſerebant quippè nonnulli, Eccleſias in Galliis dumtaxàt fundatas eſſe tertio ſæculo, circà annum videlicèt ducenteſimum quinquageſimum, paulò ante Decii & Grati Conſulatum. Exadversò alii pertendebant, Religionem Chriſtianam ante tertium ſæculum, immò & ante ſecundum in Galliis ſatam ac ſtabilitam fuiſſe. Quid tu hac de re ſentias paucis aperire ne graveris.

M. Utroque pollice ſubſcribo ſententiæ illorum, qui Religionem Chriſtianam ante tertium ſæculum in Galliis ſtabilitam eſſe affirmant: At enim, præter Tertullianum, à me jam citatum, qui teſtatur, ſuo tempore, hoc eſt, tertio ſæculo, Evangelium per varias Galliarum Provincias promulgatum, fidemque à variis in eo Regno populis ſuſceptam fuiſſe; Sanctus etiam Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, qui anno circiter centeſimo nonageſimo florebat, id non obſcurè tradit lib. 1. adversùs Hæreſes cap. 31. ubi varias recenſens Eccleſias, in

in quibus eadem traditio fidei viget, hæc habet: *Nam etſi in Mundo loquelæ diſſimiles, ſed tamen virtus traditionis una, & eadem eſt. Et neque hæ, quæ in Germania fundatæ ſunt Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ, quæ in Iberis ſunt, neque hæ, quæ in Celtis, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Lybia, neque hæ, quæ in medio Mundi ſunt conſtitutæ.* Fides igitur Chriſtiana jam tempore S. Irenæi per Gallias, quas *Celtarum* nomine deſignare voluit S. ille Pater, erat propagata. His duobus antiquis Scriptoribus adjungo S.Cyprianum,qui in Epiſtola 67. ad S. Stephanum Pontificem datâ anno 258. ipſum urget, ut ſcribat ad Galliarum Epiſcopos, ut Marcianum Arelatenſem Epiſcopum, qui ad Novatianum defecerat, ſuâ communione minimè dignentur, ſed potiùs alium, ipſo exauctorato, Epiſcopum conſtituant: *Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate conſiſtentem litteræ, quibus abſtento Marciano, alius in locum ejus ſubſtituatur, ut Grex Chriſti in hodiernum ab illo diſſipatus, & vulneratus colligatur.* Quibus verbis liquet, tempore S. Cypriani non recens in Galliis fundatas eſſe Eccleſias, ſed jam diù floruiſſe ſuis Epiſcopis,& Romano Pontifici adunatas. Cæterùm, an veræ ſint iſtæ Traditiones, quibus multi adducuntur, ut credant, veniſſe in Gallias in primo Eccleſiæ ſæculo viros Apoſtolicos, & in variis illius Regni Provinciis Evangelium prædicaſſe, *Gratianum* videlicèt Turonenſibus, *Trophimum* Arelatenſibus, *Paulum* Narbonenſibus, *Martialem* Lemovicenſibus, *Dionyſium Areopagitam* Pariſienſibus, *Saturninum* Toloſanis, *Lazarum, & Magdalenam* Maſſilienſibus,

Mar-

Martham Taraſconenſibus; has, inquam, traditiones, quæ circumferuntur, ſicut hiſtoricè, ob multas, quæ occurrunt difficultates, veras eſſe affirmare non audeo, ſic ob gentis noſtræ gloriam, eas tamquàm omninò falſas explodere, aut improbare non debeo. Sed potiùs libratis momentis, quæ in utramque partem hactenùs adduxerunt viri eruditi, exiſtimo longè conſultius eſſe, nihil palam dicere, aut ſcribere, quod piam majorum noſtrorum opinionem convellere poſſit. Quapropter huic Colloquio de ſtatu Eccleſiæ in quarto ſæculo finem impono.

COLLOQUIUM II.

De Schiſmatibus, & Hæreſibus, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo emerſerunt.

M. DUm ſpes affulgebat, foreut Chriſtiana Religio, profligatis univerſo Romano Imperio Tyrannis, ſub Chriſtiano, & piiſſimo Principe Conſtantino ſummâ, & diuturnâ pace potiretur, ecce ſubitò, inſtigante Diabolo, diſcordiis inteſtinis & enatis hinc indè Hæreſibus diſcindi cœpit Eccleſia ab his, qui nomine Chriſtiano perperam gloriabantur. Duorum quippè turbinum procellis, videlicèt Schiſmatibus Donatiſtarum, & Meletianorum ſub Conſtantino Magno concuſſa eſt, ejusque doctrina à variis Hæreticis oppugnata, adeò ut optimo jure cum Propheta lamentari poſſet Eccleſia: *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.*

D. In-

D. Incipe, quæſo, à Donatiſtarum Schiſmate, ejusque exordium, ac progreſſum breviter expone.

M. Schiſmatis Donatiſtarum Hiſtoriam ſcripſit *Optatus* Milevitanus Epiſcopus in libris adversùs Parmenianum Donatiſtam. Complures de eodem argumento libros, & epiſtolas edidit S. Auguſtinus. Extat etiam collatio Carthaginenſis cum Actis purgationis Cæciliani, atque *Felicis* Aptungitani Epiſcopi, ex quibus pleniſſima hauriri poteſt hujus Schiſmatis hiſtoriæ notitia. Nihilo ſeciùs tuæ utilitati ut conſulam, omnia ſummatim perſtringam, quæ ad exordium, atque progreſſum Donatiſtarum Schiſmatis ſpectant. Florebat in Africa ſub finem tertii ſæculi Chriſtiana Religio, quam motæ hac illac perſecutiones ſplendidiorem & auguſtiorem reddiderant, nedum abolere potuerant. At funeſta Imperatorum Diocletiani & Maximiani Herculei adversùs Chriſtianos Edicta anno 303. in Africa publicata,& eo furore executioni fuere mandata, ut Magiſtratus omni cruciatuum genere cogerent Chriſtianos ad tradendos ſacros Codices igne exurendos. Contigit autem, ut Chriſtiani, non ſolùm inter Laicos, ſed etiam inter Clericos & Epiſcopos ſuppliciis fracti, vel quæſtionum, pœnarumque metu deterriti, libros & vaſa ſacra tradiderint,& ideò *Traditores* in Africa appellati. Quod ſemen Donatiſtarum Schiſmatis poſteà fuit. Fuerunt è diverſo alii Chriſtiani, qui zelo ducti, ſed non ſecundùm ſcientiam, palàm & audaciùs, quàm par eſſet, profeſſi ſunt, penes ſe habere libros ſacros, & Eccleſiæ ſuppellectilia, ea tamen Ethnicis nullo pacto tradere velle; & iſti vitam in tormentis

tis reliquerunt. Denique, alii Chriſtiani longè prudentiùs ſe gerentes, libros, & vaſa ſacra occultarunt, & ne in manus Gentilium venirent, omnem operam dederunt. Defervescente anno 305. tàm immani perſecutione, habita eſt *Cyrtæ* in Numidia Synodus Antiſtitum, ut in ea agitaretur cauſa *Traditorum*, ſeu eorum, qui obtemperantes Diocletiani & Maximiani Herculei edicto, divinos Codices, aliasque res ſacras Magiſtratibus tradiderant, aut Idolis thura adoleverant. *Secundus Tigiſitanus* Epiſcopus Numidiæ Primas huic Concilio præfuit, qui, poſtquàm omnes fermè, qui aderant, Epiſcopos hujus criminis conviciſſet, ejusdem ſceleris viciſſim accuſatus eſt a *Purpurio* Limatenſi Epiſcopo, qui reus erat necis filiorum ſororis ſuæ. Quapropter, cùm omnes penè iſti Epiſcopi in eadem navi eſſent, & in eodem clivo inſudarent, ne in Eccleſia excitaretur Schiſma, *Secundo Tigiſitano* conſultiùs viſum eſt, ut hi, qui iſtius criminis erant accuſati, in communionem Eccleſiæ reciperentur, causâ & judicio ſoli Deo cordium inſpectori relictis. Hujus Synodi Cyrtæ celebratæ & eorum omnium, quæ in ea geſta ſunt, meminit Sanctus Auguſtinus lib. 3. contrà *Creſconium* capitibus 26. 27. & 28. Hæc, quæ hactenùs retuli, præceſſerunt Donatiſtarum Schiſma, cui tandem initium dedit ordinatio *Majorini* in locum *Cæciliani* Carthaginenſis Epiſcopi, ſicut teſtantur S. Auguſtinus & Optatus Milevitanus. Sed quo anno contigerit ordinatio Majorini? non eſt levis difficultas. Baronius ordinationem Majorini, ac ſubindè Donatiſtarum Schiſmatis originem confert in annum Chriſti 306. Sed hanc Majorini ordinationem meliùs

liùs alii, meâ quidem ſententiâ, referunt ad annum Chriſti 311. quo anno *Alexander*, qui in Africa tyrannidem anno 307. arripuerat & per quinquennium Chriſtianos vexavit, ideſt, uſque ad annum 311. fuit debellatus à Maxentio, qui Chriſtianos in Africa pace donavit, ſicut diſertè aſſerit Optatus lib. 1. his verbis: *Iiſdem temporibus Felix quidam Diaconus, qui propter famoſam, neſcio quam, de tyranno Imperatore*, ideſt, de Alexandro, qui in Africa tyrannicè imperabat, *tunc factam epiſtolam, appellatus eſt, periculum timens apud Menſurium Epiſcopum delituiſſe dicitur, quem cùm poſtulatum Menſurius publicè denegaret, relatio miſſa eſt, reſcriptum venit, ut ſi Menſurius Felicem Diaconum non reddidiſſet, ad Palatium dirigeretur. Conventus non leves patiebantur anguſtias. Erant enim Eccleſiæ ex auro & argento quàm plurima ornamenta, quæ nec defodere terræ, nec ſecum portare poterat. Quaſi fidelibus ſenioribus commendavit, commentario facto, quod cuidam aniculæ dediſſe legitur; itaut ſi ipſe non rediret, reddita pace Chriſtianis, anicula illi daret, quem in Epiſcopali Cathedra ſedentem inveniret. Profectus cauſam dixit. Juſſus eſt reverti Carthaginem; pervenire non potuit* (quia in via diſceſſit) *tempeſtas perſecutionis peracta, & definita eſt. Jubente Deo, indulgentiam mittente Maxentio, Chriſtianis libertas eſt reſtituta*. Quibus verbis liquidò patet rem illam geſtam eſſe ſub Alexandro Africæ tyranno; & pacem, de qua ibidem loquitur Optatus, eſſe illam pacem, quam Chriſtianis in Africa indulſit Maxentius, poſtquàm anno Chriſti 311. Alexandrum Africæ tyrannum profligaſſet.

Perlatâ igitur anno 311. in Africam Maxentii

indulgentiâ, quâ libertas Chriſtianis reddebatur, de ſubſtituendo Epiſcopo in locum Menſurii Carthaginenſis Antiſtitis, qui, ut mox dixi, deceſſit in via, agi cœptum eſt, cùmque Carthaginem conveniſſent vicinarum Urbium Epiſcopi ſeptuaginta, totius populi ſuffragio Cæcilianus electus eſt Carthaginenſis Epiſcopus & à Felice Aptungitano Epiſcopo ordinatus. At *Boſtrus*, & *Celeuſius* qui Epiſcopatum Carthaginenſem ambierant, cùm ſe ſpe ſua deluſos viderent, ac repulſam paſſos, adversùs Cæcilianum conjurare cœperunt, quorum factionem non solùm promovit *Lucilla* potentiſſima fœmina (Cæciliano irata, quòd ab eo, dum Menſurii Carthaginenſis Epiſcopi Archidiaconus eſſet, increpita eo nomine fuiſſet, quòd ante communionem os neſcio cujus Martyris Sanctorum faſtis ab Eccleſia necdum adſcripti deoſcularetur) ſed etiam huic factioni vires haud parum addiderunt ſeniores plebis Catholicæ, quibus Menſurius ad Comitatum proficiſcens vaſa ſacra & ornamenta Eccleſiæ commendaverat, & quæ ipſi reddere nolebant. Scripſerunt itaque hi omnes ad Secundum Tigiſitanum Epiſcopum Numidiæ Primatem, obnixè petentes, ut cum reliquis Numidiæ Epiſcopis Carthaginem veniret. Votis eorum annuit Secundus, eòque ſe contulit cum reliquis Epiſcopis, qui Cirtenſi Concilio interfuerant, quos inter Donatus à caſis nigris, Dux & anteſignanus illius Donatiſtarum Factionis. Facto conciliabulo, Cæcilianum ad cauſam dicendam acciverunt; at Cæcilianus à plebe Catholicâ retentus ad iſtud malignantium Concilium non acceſſit. Quò factum eſt, ut illi Cæcilianum abſentem damnaverint, duo ei objicientes cri-

crimina ; Primum, quod à *Traditoribus* fuiſſet ordinatus ; Alterum, quod, cùm eſſet Diaconus, victum afferri Martyribus in cuſtodia poſitis prohibuiſſet. Poſt hæc, in locum Cæciliani *Majorinum* Lucillæ ſuprà laudatæ mulieris factioſiſſimæ domeſticum ordinarunt Carthaginenſem Epiſcopum. Quibus ad hunc modum confectis, litteras quaqua versùm per Africam miſerunt, quibus reliquos Epiſcopos adversùs Cæcilianum, ejusque collegas à ſe damnatos incitarent, eosque monerent, ut à Cæciliani ac ſociorum ejus, quos *Traditores* eſſe aſſerebant, communione ſe omninò ſepararent. Hoc fuit exordium nefarii Donatiſtarum Schiſmatis, quod ab ordinatione Majorini in locum Cæciliani incepti univerſam poſteà Africam ſic occupavit, ut nec auctoritate Conſtantini Magni, nec jugi Epiſcoporum vigilantiâ, nec adhibitâ ſeveritate legum comprimi potuerit.

Non multò poſt ordinationem Majorini, à quo, ut mox dictum eſt, Donatiſtarum Schiſma ſumpſit exordium, Conſtantinus Magnus, ſuperato Maxentio, Italiam & Africam ſuo adjunxit Imperio, & confeſtim ad Cæcilianum, cujus integritatem planè norat, dedit epiſtolam humanitatis & benevolentiæ plenam, quam refert Euſebius lib. 10. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. Scripſit etiam Conſtantinus ad *Anulinum* Africæ Proconſulem, cui Cæcilianum injuſtè à Donatiſtis vexatum commendavit. Verùm, nonnulli in Cæcilianum malè affecti adjunctâ ſibi populi multitudine, *Anulinum* adierunt, eique duos libellos porrexerunt, unum ſigillo munitum, qui ſuperſcriptus erat hoc modo : *Libellus Eccleſiæ Catholicæ criminum Cæciliani traditus à parte Majorini ;*

rini; alterum, absque ſigillo, in quo ab Imperatore judices in Galliis poſtulabant. Ut autem hæc Imperatori innoteſcerent, Anulinum rogarunt, ut hoſce libellos ad Principis comitatum mitteret. Quocircà Anulinus Imperatorem de his omnibus, miſſâ ad eum relatione, quæ extat apud S. Auguſtinum epiſt.68. juxtà antiquum ordinem, certiorem fecit. Hanc Anulini relationem ubi recepiſſet Conſtantinus Imperator, judicem ad dirimendam hanc litem elegit Romanum Pontificem cum aliis Epiſcopis Italiæ, quibus addidit *Maternum* Agrippinæ, *Rheticium* Auguſtoduni & *Marinum* Arelates Epiſcopos, qui omnes Romæ anno 313. in domo Fauſtæ in Laterano congregati, poſt maturum & diuturnum cauſæ examen, Cæcilianum abſolverunt & Donatiſtas, unâ cum eorum Principe Donato, damnavere. Sed ut faciliùs inter utramque partem iniri poſſet concordia, conceſſerunt Epiſcopis Donatiſtis, ut, ſi ad Cæciliani partes ſeſe adjungere vellent, in ſuo honore permanerent, & in locis, in quibus erant duo Epiſcopi, quorum unus à Cæciliano, alter à Majorino ſtaret, antiquitatis ordinationis ratio haberetur, isque illius loci Epiſcopus conſtitueretur, qui in ordinatione antiquior eſſet; alteri autem Epiſcopo alia regenda provideretur Eccleſia. Huic judicio non obtemperarunt Donatiſtæ, ſed quietis impatientes repugnaverunt, omnesq; conditiones pacis pertinaciſſimè reſpuentes, tumultuari in Africa, novasque cœperunt excitare turbas. Appellarunt quippè à Synodo Romana ſub Melchiade Papa habitâ, in qua fuerant damnati, proclamantes judicium in ea latum injuſtum eſſe, ſe paucorum illorum Epiſcoporum ſententiæ

nullo

nullo pacto acquieſcere velle, & à Conſtantino Magno majus Epiſcoporum Concilium intrà Gallias expoſtulare. Ægrè quidem tulit Conſtantinus temeritatem Donatiſtarum, ſed ne illorum magis exaſperaret animos, Concilium tandem intrà Gallias ipſis conceſſit. In Civitate itaque Arelatenſi anno 314. celebratum eſt Concilium, cui, ut ait S. Auguſtinus lib. 1. contrà Parmenianum cap. 5. ducenti interfuerunt Epiſcopi. Baronius affirmat Conſtantinum interfuiſſe huic Concilio; negat verò Valeſius in Diſſertatione de Donatiſtarum Schiſmate cap. 9. Ipſe cum Cl. Pagio exiſtimo incertum eſſe, an Conſtantinus huic Concilio interfuerit. Donatiſtarum cauſa diù, multùmque diſceptata eſt, & tandem ſecundum Cæcilianum, damnatis iterum Donatiſtis, dicta ſententia.

Circa hanc Synodum Arelatenſem contra Donatiſtas celebratam hæc vulgò ſolet moveri difficultas: Utrùm videlicet nomine *Plenarii Concilii*, in quo quæſtio de Baptiſmo Hæreticorum finita eſt, Sanctus Auguſtinus prædictam Synodum Arelatenſem, vel Nicœnam generalem intellexerit. *Joannes Launojus* exiſtimavit, Sanctum Auguſtinum *Plenarii Concilii* nomine voluiſſe indigitare Concilium Arelatenſe. Ex adverſo doctiſſimus Pater noſter *Joannes Nicolai* pro Concilio Generali Nicœno ſtat, ut videre eſt in eruditis opuſculis ab utroque hac de re editis. Sed nullus dubito, quin præferenda ſit ſententia Patris Nicolai, maximè cùm S. Auguſtinus nomine *Plenarii Concilii* intelligat Concilium Oecumenicum totius Orbis, & univerſæ Eccleſiæ. Certum autem eſt Concilium Arelatenſe non fuiſſe Generale, totius Orbis, & univerſæ Eccleſiæ. Alio-

qui non ſibi conſtaret Sanctus Auguſtinus, dum lib. 4. contra Creſconium, & pluribus aliis in locis ait, cauſam Cæciliani Orbi terrarum, aut ſaltem plurimis & nobiliſſimis Catholici Orbis Eccleſiis, fuiſſe incognitam, quod ſanè oppidò falſum eſt, ſi Concilium Arelatenſe, in quo cauſa Cæciliani judicata eſt, fuiſſet Concilium totius Orbis, & univerſæ Eccleſiæ. Quod enim à totius Orbis, & univerſæ Eccleſiæ Epiſcopis in Concilio Plenario, ſeu Oecumenico conſidentibus ſolemniter judicatum eſt, toti Orbi terrarum incognitum nemo rectè dixerit. Nomine itaque Plenarii Concilii, in quo quæſtionem de Baptiſmo Hæreticorum finitam eſſe, ſæpiùs ſcribit S. Auguſtinus, Concilium Generale Nicœnum celebratum anno 325. intelligendum eſt.

Diſcuſsâ breviter hac difficultate, redeamus ad id undè paululùm digreſſi ſumus. Finito Arelatenſi Concilio, cùm Donatiſtæ in eo damnati nihil præter moras & tergiverſationes, ſicut Hæreticis ſolemne eſt, quærentes, ad Imperatorem Conſtantinum denuò provocaſſent, Mediolanum anno 316. venire juſſi ſunt, ubi tamquam improbi calumniatores ab Imperatore rejecti ſunt, & innocens Cæcilianus declaratus, ſtatimque die 10. Novembris ejuſdem anni *Sabini* & *Rufini* Conſulatu inſigniti Conſtantinus litteras ad *Eumalium* Africæ Vicarium dedit, quibus purgationem Cæciliani, ejusque cauſæ a ſe judicatæ exitum ſignificat, ut videre eſt apud Sanctum Auguſtinum lib. 3. contra Creſconium cap. 7. Mortuo Majorino, qui Sedem Carthaginenſem invaſerat, in ejus locum à Donatiſtis ſuffectus eſt quidam *Donatus* diverſus planè ab altero Donato de Caſis nigris Epiſcopo in Numidia.

Hic

Hic autem Donatus ſucceſſor Majorini ſuis ſcriptis Schiſma Donatiſtarum plurimùm promovit. Sed cùm Donatiſtæ omnibus modis Catholicos vexare, & laceſſere non deſiſterent, adeò ut Catholici de Donatiſtarum injuriis apud Magiſtratus frequentiſſimè conquererentur, coactus eſt Conſtantinus legem contra Donatiſtas ſeveriſſimam ferre, quâ cuncta loca, in quibus congregari ſolebant, fiſco vindicavit, ſicut ait S. Auguſtinus epiſtolis 68. & 165. juxta veterem ordinem, & in lib. 1. adversùs Petilianum cap. 92. Illius tamen legis rigorem Conſtantinus, qui lenitate, & patientiâ præcipuè delectabatur, poſteà emollivit. Quod in cauſa fuit, cur plerique Conſtantinum reprehendendum putarint, quod adversùs perduelles Donatiſtas nimis clementer ageret, ſicut optimè obſervat doctiſſimus Valeſius cap. 10. Diſſertâtionis *de Donatiſtarum Schiſmate*. Poſt mortem Conſtantini Imperatoris, *Conſtans* ejus filius Africâ potitus eſt, nihilque non egit, ut omni adhibitâ manſuetudine Donatiſtæ tandem aliquandò reſipiſcerent, & relicto Schiſmate ad Eccleſiæ gremium reverterentur. Sed fruſtra. Nam ſeditioſi in pervicacia Schiſmatis perſeverarunt, tantumque abfuit, ut lenitate *Conſtantis* Imperatoris correcti ad unitatem, & concordiam Catholicæ communionis redirent, ut potiùs efferati novos tumultus contra Eccleſiam concitare cœperint. Quare ad refrænandam illorum petulantiam *Conſtans* paternæ pietatis hæres duos Legatos *Paulum* & *Macarium* viros clariſſimos in Africam miſit, quibus *Circumcelliones*, viri è Secta Donatiſtarum furioſi, & avidi ſui ſanguinis & alieni profundendi, factâ manu, atque conglomerato

agmine, dum totis viribus obſiſtere moliuntur, à militibus Proconſulis cœſi ſunt. Epiſcopi Schiſmatici timore perculſi fugerunt, alii in exilium fuerunt ablegati. Cœteri Donatiſtæ reconciliati ſunt, ſicque ſancita pax toto *Conſtantis* & *Conſtantii* Imperatorum tempore non fuit perturbata. Donatus obiit in exilio ante Imperium *Juliani* Apoſtatæ, eique circa annum 350. ſucceſſit *Parmenianus*. Cæcilianus verò è vivis exceſſit anno 348. eique ſucceſſit *Gratus*, & Grato *Reſtitutus*.

D. Sic igitur finem habuit Donatiſtarũ Schiſma?

M. Mortuo Imperatore Conſtantio, libellum ſupplicem Juliano Imperatori obtulerunt Donatiſtæ, quo priſtinam in libertatem reſtitui, ablataſque Eccleſias ſibi reddi poſtularunt, idque nullo negotio ab eo Apoſtata, qui inter Chriſtianos diſcordias ſerere, ac fovere ſtudebat, obtinuerunt. Quare audaciores facti Africam novis tumultibus perturbarunt, plures Eccleſias occuparunt, & maximam erga Catholicos ſævitiam exercuerunt, ſicut referunt *Optatus* lib. 2. pag. 52. & Sanctus Auguſtinus epiſt. 68. Contra Donatiſtas *Valentinianus*, & *Gratianus* Imperatores leges ad eos in ordinem redigendos publicarunt, ſed *Gildo* Comes, & utriuſque militiæ magiſter, qui teſte Claudiano *de bello Gildonico* tyrannidem in Africa arripuit anno 396. Donatiſtis impensè favit, eiſque impunè permiſit, ut in Catholicos graſſarentur. Mortuo autem Gildone anno 398. Imperator *Honorius* legem promulgavit, quâ diſtrictè prohibuit, ne Donatiſtæ ſævirent in Catholicos, & ad componenda diſſidia Catholicos inter & Hæreticos miſit in Africam *Marcellinum* Tribunum, qui anno 411. celebrem

brem Carthagine collationem indixit, in qua poſt triduanam diſputationem Marcellinus pro Tribunali ſedens ſententiam protulit in gratiam Catholicorum, qui in ea inſignem de Donatiſtis reportarunt victoriam, eisque Donatiſtarum addixit Eccleſias; Donatiſtis verò inhibuit, ne conventus deinceps agerent, & illorum Epiſcopis poteſtatem fecit proprios repetendi lares, eâ tamen lege, ut abjecto Schiſmate, factique pœnitentes Catholicam Communionem amplecterentur. Hujus celebris Collationis Carthaginenſis Acta, quæ prolixiſſima ſunt, in compendium redegit Sanctus Auguſtinus, & *Breviculum Collationis* ipſemet appellavit. Verùm quia Donatiſtæ hujus Collationis Acta variis mendaciis corrumpere conati ſunt, alium librum ſcripſit Sanctus Auguſtinus ad ipſos Donatiſtas Laicos, ne iis incautis ſui Epiſcopi ulteriùs fucum facerent. Hic S. Auguſtini liber hunc præfert titulum: *Poſt Collationem ad Donatiſtas*. Sententiæ à Marcellino in Collatione Carthaginenſi latæ cùm obſtinati Donatiſtæ parere nollent, Imperator Honorius legem emiſit die 30. Januarii anni 412. quo metu bonorum proſcriptionis erga Laicos, & exilii erga Clericos & Epiſcopos ad Fidem Catholicam Donatiſtas traducere, eorumque pertinax inſtitutum frangere ſtuduit. Hac Imperatoris lege deterriti Donatiſtæ benè multi è Schiſmate reſilierunt, ſed alii in ſua pervicacia obſtinatiores in Catholicos in rabiem acti crudeliùs debacchati ſunt, ſed præcipuè in Marcellinum, quem odio pluſquam Vatiniano proſequebantur. Hunc ſiquidem coram *Marino*, qui Rempublicam ab *Herculiano* Africæ Tyranno liberaverat, accuſarunt, quaſi à partibus illius Tyran-

ranni ſtetiſſet. Hinc juſſu Marini anno 413. Marcellinus de Catholicis optimè meritus capite plexus occubuit, cujus Elogium pangit Sanctus Auguſtinus in Epiſtola CLI. aliàs CCLIX. quam direxit ad Cæcilianum Africæ Præſidem. Nihil tamen Donatiſtis profuit Marcellini mors. Nam Honorius Imperator, ut famam Marcellini vindicaret, legem dedit anno 414. in qua Marcellinum *ſpectabilis memoriæ virum* appellat, geſta etiam ejus contra Donatiſtas confirmat, & decem pœnis in Africa Proconſulari, cui tùm *Julianus* Proconſul, ad quem lex directa eſt, præerat, Donatiſtas ſubjici jubet. Miſit etiam Honorius in Africam *Dulcitium* Tribunum, qui Laicis Donatiſtis pecuniæ mulctam imponendo, Clericis verò, & Epiſcopis exilii pœnam indicendo, hanc Sectam fermè penitùs evertit. Legibus contra Donatiſtas ab Imperatoribus latis novum robur addidit Theodoſius junior Imperator anno 428. Sed non multò poſt Wandali in Africam irrumpentes, eâque potiti, in Catholicos, & in Donatiſtas promiſcuè furorem ſuum exacuerunt. Necdum tamen extinctum eſt Donatiſtarum Schiſma. Nam ſub finem ſexti ſæculi, quo Clavum Eccleſiæ regebat Gregorius M. ideſt, annis ferè trecentis ab ordinatione Majorini, Schiſma Donatiſtarum adhuc per Africam vigebat, ſicut docet Sanctiſſimus ille Pontifex lib. 1. epiſt. 75. ad Epiſcopos Numidiæ. lib. 2. epiſt. 33. lib. 3. epiſt. 32. & 35. & lib. 5. epiſt. 36. & 61. Eodem ſexto ſæculo *Mauritius* Imperator Edicta contra Donatiſtas publicavit, quæ tamen executioni non fuiſſe tradita conqueſti ſunt Orthodoxi Africanę Eccleſię Epiſcopi.

D. Cedo, ſi placet, Donatiſtarum errores.

Ha-

Hactenùs ſiquidem illorum Schiſmatis originem, ac progreſſum dilucidè expoſuiſti, nullam tamen errorum, quos diſſeminarunt, mentionem feciſti.

M. Donatiſtæ nullum dogma, quod fidei in Symbolo expreſſæ eſſet directè oppoſitum docuerunt. Sed temerè aſſerebant, diffuſam toto Orbe Eccleſiam, eò quod cum Cæciliano communicaret, corruptam defeciſſe, ac penitùs periiſſe, veramque Eccleſiam in ſola Africæ Donati parte remanſiſſe. Hinc effutiebant, in ſola ſua Eccleſia verum eſſe Baptiſma, alibi nullum. Unde Catholicos, qui ad eorum Sectam veniebant, novo Baptiſmate tingebant, Euchariſtiam, ſeu rem omninò prophanam pedibus conculcabant, canibus proijciebant, & Sacrum Chriſma effundebant, uti refert Optatus Milevitanus lib.2. pag.55. Conſecrationes, & unctiones, & ordinationes factas à Catholicis, quos impuros, & ſpurios meretricis Eccleſiæ Miniſtros appellabant, nullas, & invaſidas eſſe pertendebant. Catholicorum Altaria evertebant, comburebant, conſpurcabant, aut ſacrilego ritu rodebant, quòd ſacrificia ab illis oblata autumarent eſſe impura. Eorum calices confringebant, codices, pallas, & vaſa ſacra per vim extorquebant, & illorum Communionem averſabantur. Sacras Virgines, quæ in Catholica Eccleſia vota emiſerant, ad ſecundam profeſſionem cogebant, poſtquam illas pœnitentiæ ſubjeciſſent, ſicut ſcribit idem Optatus lib. 6. pag. 94. 95. & ſeq. Monachorum Inſtituti hoſtes erant infenſiſſimi Donatiſtæ, quos ideò Sanctus Auguſtinus in Pſal. 132. carpit his verbis: *Meritò illis diſplicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum Fratribus, ſed ſequentes Donatum,*

tum, *Chriſtum dimiſerunt*. Poſtremò, Donatiſtæ affirmabant, ſolos bonos in Eccleſia eſſe, malos verò ab illius ſinu omninò arcebant. Hos Donatiſtarum errores multis libris ſolidè confutavit S. Auguſtinus.

D. Fueruntne Donatiſtæ in aliquas peculiares ſectas diviſi?

M. Ortâ ſuprà iteratione baptiſmatis *Tichonium*, inter, & *Parmenianum*, ambos inſignes Donatiſtas, diſſenſione, Donatiſtæ tàm in Mauritania, quàm in Numidia diſtracti ſunt in plures ſectas, quarum aliæ, cujusmodi ſunt *Urbaniſtarum* & *Claudianiſtarum* obſcuræ fuerunt, vixque impræſentiarum notæ. Duæ verò præ cœteris famoſæ & celebres extiterunt, videlicèt *Rogatiſtarum* & *Maximianiſtarum*. Secta Rogatiſtarum ortum habuit à *Rogato* Mauritaniæ Epiſcopo. Secta Maximianiſtarum principem habuit *Maximianum* Eccleſiæ Carthaginenſis Donatiſtam, qui à *Primiano* Donatiſta in Epiſcopatu Carthaginenſi Parmeniani itidem Donatiſtæ ſucceſſore damnatus provocavit ad judicium Epiſcoporum Donatiſtarum Africæ, quorum quadraginta tres Carthaginem venerunt, ibique Concilium adversùs Primianum celebrarunt, in quo tamen nullam in eum tulerunt ſententiam. Sed in alio Concilio, quod *Cabarſuſſi* anno 393. indixerunt, *Primianum* multorum criminum accuſatum damnarunt, depoſuerunt, & in ejus locum ſubrogarunt *Maximianum*, qui à duodecim Epiſcopis ordinatus eſt Epiſcopus Carthaginenſis. Utriusque Donatiſtarum Concilii, *Carthaginenſis* nimirum & *Cabarſuſſitani* diſertam mentionem facit S. Auguſtinus lib. 4. contrà Creſconium cap. 6. ubi agens de Donati-

natiſtarum Conciliis adverſùs Primianum habitis, ait: *Primum, quod apud Carthaginem à quadraginta tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum, quod Cabarſuſſi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi condiderunt, quo perfectè, pleniùſque damnatus eſt.* Verùm, centum & decem Epiſcopi Donatiſtæ, qui Primiano adhærebant, anno ſequenti, ſeu VIII. Kal. Maji anni 394. Bagajæ in Numidia Concilium celebrarunt, in quo Primianum abſolverunt, & Maximianum damnarunt, unà cum duodecim Epiſcopis, à quibus fuerat ordinatus Epiſcopus. Hoc pacto Donatiſtæ, qui Primianum Ducem ſequebantur, Donatiſtis Maximianiſtis ſuperiores evaſerunt, uſique auctoritate Magiſtratuum & Præfectorum eos ab Eccleſiis quas occupabant, expulerunt.

D. Fuitne Schiſma Donatiſtarum extrà fines Africæ propagatum?

M. Tentarunt quidem Donatiſtæ hac illac curſitando multos in ſuam pertrahere ſectam. Habuerunt etiam Romæ quoſdam aſſeclas, qui *Montenſes* dicebantur, eò quod Romæ primùm Eccleſiam ſuam habuerint in Monte. Vel, ut alii cenſent, Romæ Donatiſtæ fuerunt *Montenſes* appellati, quòd in montibus & cavernis, cum nullam in Civitate poſſent habere Eccleſiam, ſua Conventicula peragere cogerentur. Hac de cauſa S. Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos nuncupat Donatiſtas, *Campitas*, quod in campis ſuos cœtus colligerent. Pauci tamen extrà fines Africæ fuerunt Donatiſtæ, eorumque ſecta in Africa dumtaxat radices agere, ac latè propagari potuit.

D. De Schiſmate Donatiſtarum abundè dixiſti,

xiſti, perge nunc, quæſo, explicare quid eſſet Schiſma Meletianorum, quod ſub Conſtantino Magno Eccleſiam divexaſſe in exordio noſtri Colloquii obſervaſti.

M. Schiſma Meletianorum, quod, teſte clariſſimo Pagio, cœpit anno Chriſti 301. non verò, ut putat Baronius anno 306. auctorem habuit *Meletium* Lycopolitanum Epiſcopum, qui multiplicis ſceleris convictus, & præſertim quod, ſæviente Maximini Imperatoris perſecutione, Idolis ſacrificaſſet; gradu Epiſcopali à Petro Alexandrino Patriarcha in communi Epiſcoporum Synodo dejectus eſt, ſicut ſcribit S.Athanaſius in Apologia pag.177. recentis editionis à doctiſſimo *P. Bernardo de Montfaucon* adornatæ. Porrò, Meletius ſua ſede depoſitus non ad aliam Synodum confugit, neque ſe ſtuduit purgare, ſed à Petri Patriarchæ Alexandrini communione palam ſeſe ſubduxit, Schiſma conflavit, ejusque Sectarii dicti ſunt *Meletiani*. S.Athanaſius in Apologia & in Epiſtola ad ſolitarios aſſerit, Meletianos Chriſtianæ doctrinæ rudes, acceptâ pecuniâ, ad Sacerdotium promoviſſe. Sed in primis graviter tulerunt Patres Concilii Nicæni, quod Meletius varios in Ægypto Epiſcopos conſecraſſet, quamvis ex priſca conſuetudine nullus alter in Ægypto Epiſcopus juribus Metropolitæ frueretur, præter Patriarcham Alexandrinum. Unde Canone ſextò ſanxerunt, ut juxtà priſtinum morem ſolus Alexandrinus Patriarcha per Ægyptum, Lybiam, & Pentapolim Metropolita haberetur, & ipſi ſoli jus ordinandi Epiſcopos eſſet aſſertum. Theodoretus lib.1. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. & lib.4. Hæretic. fab. cap.7. ait, Meletianos æmulatos fuiſſe Judæorum & Sama-

Samaritanorum purificationes, & inter pſallendum choreas egiſſe. S. Epiphanius in lib. de Hæreſibus aſſerit, Meletianos veniam denegaſſe lapſis. Idem teſtatur S. Damaſcenus in lib. de Hæreſibus, additque, Meletianos ſeſe ad Arianos aggregaſſe.

D. Præter hæc duo Schiſmata, Donatiſtarum videlicèt, & Meletianorum, quæ imperante Conſtantino Magno enata ſunt, aliasne diviſiones, ſeu Schiſmata paſſa eſt Eccleſia in quarto ſæculo?

M. Præter hæc duo Schiſmata Donatiſtarum & Meletianorum, de quibus hactenus egimus, duo alia in quarto Eccleſiæ ſæculo oborta ſunt Schiſmata, videlicèt Schiſma Eccleſiæ Antiochenæ, & Schiſma Luciferianorum. Sed quia duo poſtrema illa Schiſmata poſt exortam Arianam Hæreſim dumtaxat contigerunt, de illis commodiùs differemus, poſtquàm Arianæ Hæreſeos ortum, atque progreſſum breviter expoſuerimus.

D. Quandonam emerſit Ariana Hæreſis, & quem habuit progreſſum?

M. Ariana Hæreſis, quà nulla poſt homines natos magis in Eccleſiam graſſata eſt, & majores in ea excitavit tumultus, initio quidem Alexandri Patriarchæ Alexandrini innoteſcere cœpit, ſed ante annum 321. in Concilio Alexandrino, cui ferè centum Epiſcopi interfuerunt, ab eodem Patriarcha non fuit damnata. Malè auſpicatum nomen traxit hæc Hæreſis ab auctore Ario Eccleſiæ Alexandrinæ Presbytero, & ex Lybia oriundo, qui primùm occultè, tùm poſteà apertè ſacrilego ore auſus eſt aſſerere, Verbum divinum & creatum & mutabile eſſe, ex non extantibus factum, fuiſſeque tempus quandò non erat. Hunc errorem in

ſuis

ſuis cunis præfocare volens Alexander, duas Synodos, ut rectè obſervat doctiſſimus Valeſius in Notis ad lib. 1. Hiſt. Eccleſ. Theodoreti cap. 4. adversùs Arium ejusque ſocios anno 321. Alexandriæ collegit. In priori Synodo decem damnati ſunt Clerici Alexandrini, & notati tres Epiſcopi Syriæ fautores Arianæ Hæreſeos, atque ab Alexandro Patriarcha Alexandrino ſcripta eſt Epiſtola Synodica ad Alexandrum Byzantii Epiſcopum, quam recitat Theodoretus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. In altera Synodo, cui, ut mox dixi, centum ferè Epiſcopi interfuerunt, poſtquàm Arius, ejusque ſocii Hæreſim ſuam palam fuiſſent profeſſi, damnati ſunt cum duobus Epiſcopis *Secundo* ſcilicèt Ptolomaidis & *Theona* Marmaricæ, notatus etiam eſt Euſebius Nicomedienſis, ac denique ab Alexandro Patriarcha Alexandrino miſſa eſt Epiſtola Synodica de Arii, ejusque ſociorum condemnatione ad omnes ubique terrarum Epiſcopos, quam nobis conſervavit Socrates lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 10. Arius itaque ejectus ab Eccleſia in Palæſtinam abiit, ibique plures Epiſcopos ſuis partibus addixit, ſed præſertim Euſebium Nicomedienſem, qui Concilium Bythiniæ in Palæſtina convocavit, in quo Arium in ſuam communionem recepit, & ad omnes Epiſcopos litteras dedit, quibus eos vehementer adhortabatur, ut ſuam itidem in communionem Arium, ejusque ſocios reſtituerent, & Alexandrum Patriarcham Alexandrinum ad pacem cum illis ineundam adducerent. Quæ mox ut ad aures Alexandri perlata ſunt, varias ad plurimos Epiſcopos ſcripſit ſanctiſſimus ille Antiſtes Epiſtolas encyclicas, quibus Arii, ejusque ſociorum impietatem detexit, illosque

que ab Eccleſia fuiſſe à ſe expulſos ipſis ſignificavit. Arius, abjectâ omni ſpe pacem cum Alexandro Patriarcha Alexandrino ineundi, Schiſma Alexandriæ, & in Ægypto conflavit, ſuamque Hæreſim diſſeminare cœpit. Ut autem faciliùs hominum, ac mulierculaṙum animis ſuæ Hæreſeos virus inſtillare poſſet, compoſuit *Thalejam* ſuam, ideſt Cantilenam mollem ac impuram, in qua peſtiferæ ſuæ doctrinæ venenum expreſſit. Erat quippè illa effœminatis quibusdam, ac jocularis modis adornata exemplo ſcilicèt impuriſſimi *Sotadæ* nobilis in hoc genere Poetæ.

Hic erat deploratus Eccleſiæ ſtatus, quandò Conſtantinus Magnus, devicto Licinio anno 324. ſolus in toto Imperio Romano ſummâ rerum potitus eſt. Principiò Religioſus hic Imperator ad Alexandrum & ad Arium litteras Nicomediâ direxit, quibus eos ad concordiam, & pacem ſic hortatus eſt, ut facilè appareret, ejus animum ab Euſebio Nicomediæ Epiſcopo, & Arii fautore; qui gratiâ apud Imperatorem plurimum valebat, fuiſſe occupatum. Verùm non diù ea in ſententia perſtitit Conſtantinus ab Euſebio deceptus. Has Imperatoris litteras detulit *Oſius* Cordubenſis Epiſcopus, qui ad componendos Eccleſiæ Alexandrinæ tumultus celebravit Alexandriæ Synodum, quæ tamen excitatum in toto Oriente incendium extinguere minimè potuit. Cùm igitur Orientis Epiſcopi in diverſas partes ſcinderentur & Ariana Hæreſis inſtar cancri latiùs ſerperet, non aliud huic malo, quod in dies ingraveſcebat, efficacius remedium adhiberi poſſe exiſtimavit Conſtantinus, quam ut Sylveſter Pontifex Epiſcopos ex univerſo Orbe Chriſtiano in

unam cogeret Synodum. Abjectâ itaque omni cunctatione religioſiſſimus ille Imperator, ad omnes ſui Imperii Epiſcopos litteras honorificè ſcribendas curavit, eoſque, aſſentiente Sylveſtro Romano Pontifice, ad Generalem Synodum Niceæ in Bythinia Urbe celebrandam convocandos, ut hanc exortam de fide controverſiam auctoritate ſua dirimerent. Anno itaque 325. celebratum eſt Concilium Generale Nicænum, cui interfuerunt 318. Epiſcopi, & in quo definitum eſt, Filium Dei eſſe ὁμοούσιον, ideſt Patri æterno conſubſtantialem. Arius in hac Synodo, poſtquàm érrores ſuos meretriciâ fronte defendiſſet, in ſua perfidia obfirmatus Anathemate percuſſus eſt, unà cum duobus Epiſcopis *Secundo* Ptolomaidis, & *Theona* Marmaricæ, qui duo Epiſcopi nec fidei Nicænæ, nec damnationi Arii ſubſcribere voluerunt,ut teſtantur Patres Concilii Nicæni in epiſtola Synodica, necnon Theodoretus & Philoſtorgius. Quapropter hi duo Epiſcopi ſimul cum Ario juſſu Imperatoris in exilium fuerunt ablegati. Euſebius quidem Nicomedienſis & Theognis Nicænus initio formulam fidei Nicænæ penitùs repudiarunt, ſed poſteà metu Imperatoris, qui contradicentibus exilium minabatur, eam calculo ſuo comprobarunt, ſed fictè & ſimulatè; nam poſt Concilium Nicænum cùm defenſores errorum Arii palam ſeſe exhiberent, in Gallias ab Imperatore in exilium miſſi ſunt. At poſt tres annos à celebratione Concilii Nicæni necdum completos, hoc eſt anno 327. Arius & duo Epiſcopi Euſebius Nicomedienſis & Theognis Nicænus juſſu Conſtantini ab exilio fuere revocati. Arius redux, vir totus ad fraudes concinnandas compoſitus,formu-

mulam Fidei Catholicam in ſpeciem, æquivocam tamen, nec errorem excludentem Imperatori obtulit, & ab ipſo facultatem obtinuit Alexandriam redeundi. Tum temporis Alexandriæ in Throno Patriarchali ſedebat Athanaſius Alexandri ſucceſſor, qui Ario Alexandriam reverſo ſe tamquàm murum æneum oppoſuit, nec Imperatoris litteris, quibus ipſi & depoſitionem, & exilium minabatur, niſi Arium in Eccleſiam admitteret, flecti unquàm potuit invictæ ille conſtantiæ Præſul & Arianorum malleus. Eâ Athanaſii conſtantiâ exaſperati Ariani, Conciliabulum anno 328. juxtà Cl. Pagium, Antiochiæ indixerunt, in quo Euſtathium illius Urbis Epiſcopum fidei Nicænæ egregium defenſorem falſis criminibus poſtulatum; violatis omnibus æquitatis legibus, Sede Antiochenâ depoſuerunt. Deindè Synodum Tyriam anno 335. habuerunt, in qua S. Athanaſium, licèt innocentiam ſuam circà crimina ſibi falsò afficta de fracto Calice, de nece Arſenii & de ſtupro Sole clariùs comprobaſſet, Epiſcopatu exuerunt, & anno ſequenti aliam Synodum Conſtantinopoli coegerunt, in qua novis calumniis ab Arianis oppreſſus Athanaſius Treviros in exilium juſſu Imperatoris miſſus eſt, & Arius in priſtinum ſuum ſtatum reſtitutus, atque Alexandriam remiſſus, ubi tamen cum turbas iterum moviſſet, redire Conſtantinopolim ab Imperatore juſſus eſt. Huc reverſus Arius ſubdolam fidei profeſſionem edidit, obtulitque Conſtantino, qui à peſtifero illo Hæreſiarcha & ab Euſebio Nicomedienſi deluſus, juſſit Alexandro Epiſcopo Conſtantinopolitano, ut Arium in communionem reciperet, ſed, dum renitente ſanctiſſimo illo Præſule,

Arius, quem jam ejuſdem factionis Epiſcopi in Pſeudo-Synodo Hieroſolymitana propter encænias, ſeu Templi dedicationem celebrata ad communionem admiſerant, quaſi triumphans properaret ad Eccleſiam; contigit ut ſceleſtus ille alvum exonerare volens ad publicas latrinas diverterit, ubi terribili, juſto tamen Dei judicio, diſrupto ventre, inſtar Judæ, inteſtina & miſeram egeſſit animam.

Sublato è vivis Ario, animum non deſponderunt Arianæ perfidiæ ſectatores, quorum multi Ario nihil concedentes ferocitate, aſtutiâ, proterviâ, Sedes Epiſcopales invaſerant, & in Aulam Imperatoris irrepſerant. Vivente tamen Alexandro Epiſcopo Conſtantinopolitano nihil aperto marte moliri auſi ſunt, ſed illo mortuo, cervicem erexerunt, turbasque in electione Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Epiſcopi exciverunt. Catholici quippè *Paulum* Epiſcopum Conſtantinopolitanum acclamarunt. Ariani *Macedonium* elegerunt. Vicerunt tamen Catholici. *Paulus* ad Thronum Conſtantinopolitanum, frementibus licèt Arianis, evectus eſt, ſed poſt breve temporis intervallum Sede ſua dejectus eſt, & in exilium miſſus, vivente adhuc Conſtantino Magno, qui obiit anno 337. Mortuo Conſtantino Imperatore, S. Athanaſius, Paulus, aliique Orthodoxi Epiſcopi ab exilio revocati, ſuisque Eccleſiis redditi ſunt, hoc agente *Conſtante* Conſtantini Magni filio, qui Catholicis impensè favebat. At Conſtantius Conſtantis frater, qui in Oriente patri ſuo Conſtantino ſucceſſerat, Arianæ Hæreſeos fautorem ſe palàm profeſſus eſt acerrimum, ejusque dilatandæ ſtudio omnia ſus deque

deque miſcuit. Hinc juſſu Conſtantii Paulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus in exilium miſſus eſt Cucuſum oppidum Armeniæ, ubi fauces laqueo ei eliſæ fuerunt, & Euſebius Nicomedienſis, ejecto Paulo, Sedem Conſtantinopolitanam invaſit. *Ariani*, ſeu *Euſebiani*, ita dicti ab Euſebio Nicomedienſi, Conſtantii Imperatoris patrocinio freti ad Julium Romanum Pontificem litteras dederunt, quibus illum adversùs Athanaſium commovere conati ſunt. Athanaſius itidem Romam Presbyteros miſit, qui ipſius cauſam coràm Summo Pontifice tutarentur. Synodus Alexandrina ex Ægypto, Lybia & Thebaide coacta, cui centum fermè interfuerunt Epiſcopi, Epiſtolam Synodicam ad eumdem Pontificem miſit, in qua Athanaſii fidem & innocentiam vindicabat. Athanaſius, acceptis à Romano Pontifice litteris, Romam ſe contulit, ubi per octodecim menſes accuſatores ſuos ſibi malè conſcios fruſtrà expectavit, ut conſtat ex Epiſtola Julii Papæ ad Orientales data. Idem S. Athanaſius teſtatur in Apolog. 2. his verbis: *Cum igitur Romam perveniſſemus, Julius continuò ad Euſebianos litteras ſcripſit, miſſis eò duobus ex ſuis Presbyteris, Elpidio & Philoxeno. Illi verò, ubi noſtram Romæ præſentiam audiviſſent, plurimum conturbati ſunt, quod contra ſpem eorum me Romam contuliſſem. Rejecto igitur itinere futiles, inaneſque tergiverſando cauſificationes commenti ſunt.* Et in epiſtola ad Solitarios idem S. Doctor aſſerit Euſebianos cauſatos fuiſſe, ſe ob bella Perſarum Romam venire non poſſe. Dum hæc Romæ agerentur, Euſebiani anno 341. Synodum Antiochiæ convocarunt, in qua S. Athanaſium Epiſcopatu abdicarunt & in ejus locum ſubro-

garunt Gregorium Cappadocem, qui armatis militibus ſeptus Sedem Alexandrinam occupavit, & in Catholicos cœdibus, & exiliis crudeliter ſævіit. Julius Summus Pontifex Romæ anno 342. Synodum celebravit, in qua, diſcuſsâ S. Athanaſii causâ, eum innocentem pronuntiavit & in ſuam communionem, deſperatis Euſebianis, recepit. Augebantur in dies turbæ, ad quas ſopiendas Concilium Sardicenſe in Illyrico Conſtantis & Conſtantii Imperatorum conſenſu indictum eſt anno 347. Sed vix incepto hoc Sardicenſi Concilio, ortum eſt Epiſcopos Orientales inter & Occidentales magnum divortium. Orientales quippè Epiſcopi Arianæ Hæreſis labe infecti, cauſæ ſuæ diffiſi, vel ægrè ferentes, quod Athanaſius & Marcellus Ancyranus, quos prædamnaverant, locum haberent inter Epiſcopos, ſeſe è Concilio ſubduxerunt & Philopopolim Urbem Thraciæ ſeceſſerunt, ubi ſeparatim habuerunt Synodum, quam Sardicenſis nomine falsò nuncuparunt, & in qua Athanaſium & Marcellum iterum damnarunt, Julium Papam, Oſium Cordubenſem Epiſcopum anathemate perculerunt, novamque condiderunt fidei formulam, in qua *Conſubſtantialis* vocem omninò ſuppreſſerunt. Occidentales verò Epiſcopi in Concilio Sardicenſi congregati fidem Nicænam confirmarunt, & præcipuos factionis Arianæ Epiſcopos damnarunt, ſuiſque Sedibus depoſuerunt. Poſt celebrationem hujus Concilii Sardicenſis, quod non ſolùm convocatione, ſed etiam exitu Oecumenicum fuiſſe, non obſtante Arianorum Epiſcoporum receſſu, probabiliùs cenſent viri eruditi; adeò inter Epiſcopos Orientales & Occidentales diſſenſiones recru-

recruduerunt, ut gravibus & continuis tumultibus Eccleſia fuerit exagitata. Imperator Conſtans, cujus auctoritate convocatum fuerat Sardicenſe Concilium, obtinuit à fratre ſuo Conſtantio, ut Athanaſius & Marcellus, qui in hoc Concilio fuerant abſoluti, ſuas Sedes recuperarent. Sed illa non fuit diuturna tranquillitas. Nam mortuo Conſtante anno 350. Epiſcopi Ariani iterum Orthodoxos Epiſcopos ſuis Sedibus exturbarunt, Athanaſii damnationem confirmarunt in Concilio Epiſcoporum Occidentalium Arelate habito anno 353. & in Concilio Mediolanenſi anno 355. omnes Epiſcopos, qui Athanaſii damnationi ſubſcribere detrectabant, carcere, aut exilio mulctarunt, & alios ſuæ Sectæ viros in eorum Sedes intruſerunt. Inter hæc, Athanaſius ad necem ſollicitè quæſitus, divino tectus præſidio, Arianorum, qui ne ipſius quidem nomen ferre poterant, malas artes, fraudes & inſidias mirabiliter evaſit. Dum ſic periclitaretur Eccleſia, peropportunè accidit, ut inter Epiſcopos Arianos ortæ ſint circà doctrinam haud leves contentiones, quæ in cauſa fuerunt, cur novas identidem fidei formulas figentes ac refigentes, nec ſibi unquàm conſtantes, in varias abierint Sectas, quæ mutuò inter ſeſe pugnantes, ultimum tandem ſibi exitium intulere.

D. Recenſe, ſi placet, illas Sectas, in quas diviſi ſunt Ariani?

M. Injecto ſemel inter Arianos diſcordiæ pomo, alii, quos inter cenſentur *Aëtius*, *Eunomius* Aetii diſcipulus, *Acacius* Cæſareæ, *Eudoxius* Antiochiæ Epiſcopi purum putumque Arianiſmum propugnantes, Filium Dei Patri diſſimilem prædi-

carunt, & ideò dicti ſunt *Anomæi*. Alii Filium Dei Patri ſimilem eſſe in ſubſtantia, ſed non conſubſtantialem aſſerebant: & hi *Semi-Ariani* ſunt appellati. Puri Ariani dicti *Anomæi* Sirmii convenerunt, ibique Formulam fidei planè Arianam, quæ vulgò vocitatur *ſecunda Formula Sirmienſis* condiderunt. Tres enim Formulæ Sirmii Urbis conſcriptæ nomine leguntur, quæ tribus diverſis Synodis Sirmienſibus editæ ſunt. Prima græcè concepta eſt cum anathematiſmis xxv.& in ea damnantur anathemate,qui dicunt Filium Dei *de non extantibus, aut ex altera Hypoſtaſi eſſe, vel fuiſſe tempus, aut ſæculum quandò non erat*. Hæc prima fidei Sirmienſis Formula, quam S.Hilarius in lib. de Synodis ut Catholicam commendat, conſcripta eſt in Concilio Sirmienſi celebrato anno 351. contra Photinum, qui negabat Divinitatem Chriſti & purum hominem adſtruebat.Secunda Synodi Sirmienſis Formula, quæ planè Ariana erat, edita eſt in ſecunda paucorum Arianorum Epiſcoporum Sirmienſi Synodo habita anno 357. ſicut poſt Baronium ſolidè probat Cl. Pagius in ſua critica ad annum 357. Huic ſecundæ Sirmienſi Formulæ, quod certè dolendum maximè eſt, ſubſcripſit Oſius Cordubenſis Epiſcopus, & qui antehac acerrimus erat fidei Nicænæ defenſor & Arianiſmi inſectator, ne tamen exilium, bonorumque proſcriptionem pateretur, dedit in extrema ſenectute impietati manus. At *Liberius* Papa, quidquid contra obſtrepant noſtri temporis Hæretici, non huic ſecundæ Sirmienſi Formulæ, quæ omninò erat hæretica, ſubſcripſit; ſed tantummodò primam Sirmienſem Formulam, quæ ſenſum Catholicum patiebatur,

tædii

tædii exilio fractus probavit. Denique, tertia fidei Sirmienſis Formula condita eſt Sirmii in paucorum Epiſcoporum conventu anno 358. & in ea vocis ὁμοούσιος, ſeu conſubſtantialis, nulla quidem mentio fit, ſed Filius Dei dicitur ὁμοιούσιος, ideſt, Patri per omnia ſimilis, ut videre eſt apud S. Athanaſium in lib. de Synodis. Secunda Sirmienſis Formula, quæ, ut dixi, peſtilens doctrinæ Arii virus exprimebat, recepta & approbata fuit in Synodo Antiochenâ habita ab Eudoxio Ariano illius Urbis Epiſcopo. Aſt cœteri alii Epiſcopi Orientales hanc ſecundam Sirmienſem Formulam reprobarunt in Concilio Ancyrano anno 358. dogma itidem Anomæorum damnarunt & rejecta voce ὁμοούσιος, ſeu conſubſtantialis, Filium Dei Patri ὁμοιούσιον, ideſt, perſimilem eſſe in ſubſtantia definierunt. Conſtantius Imperator hiſce continuis Epiſcoporum diſputationibus fatigatus, duas Synodos cogi juſſit, unam in Occidente, alteram in Oriente. Occidentales Epiſcopi Ariminum, Orientales Seleuciam Iſauriæ Urbem convenerunt. Epiſcopi Occidentales quadringenti fermè Arimini congregati ſunt anno 359. primùm Nicænam fidem confirmarunt, tùm Valentem, Urſacium & Germinium Epiſcopos Arianos depoſuerunt, ac decem Legatos miſerunt ad Imperatorem Conſtantium, quorum adventum Valens & Urſacius antevertentes, in errorem induxerunt Conſtantium, qui juſſit *Tauro* Præfecto, ne Epiſcopos Arimini congregatos dimitteret, donec Formulam Sirmianæ non diſſimilem à Valente & Urſacio paulò ante compoſitam approbaſſent. Quò factum eſt, ut multi ex illis Epiſcopis tædio & moleſtiâ victi tandem ceſſerint;

alii

alii verò Valentis & Urſacii fraudibus decepti prædictæ ſibi oblatæ formulæ, quam à Catholica doctrina non abhorrere putarunt, ſubſcripſerint imprudentiâ lapſi. Eodem anno 359. Epiſcopi Orientales centum ſexaginta, ut teſtatur S. Athanaſius, qui Seleuciam convenerant, duas in partes Arianorum videlicèt & Semi-Arianorum ſciſſi, acerrimè in Concilio inter ſe digladiati ſunt. Semi-Ariani Acacium Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopum, Georgium Alexandriæ, Uranium Tyri, aliosque Epiſcopos Acacianæ, ſeu purè Arianæ factionis depoſuerunt & à Fidelium communione ſepararunt. Sed hi condemnati confeſtim convolarunt ad Conſtantium Imperatorem, qui ex eorum ſententia aliam Conſtantinopoli indixit Synodum, in qua novam fidei Formulam ab Acacio conflatam approbarunt quinquaginta Ariani Epiſcopi, qui viciſſim depoſuerunt, omnique communione excluſerunt Baſilium Ancyranum, Macedonium Conſtantinopolitanum, Eleuſium Cizicenum, Euſtathium Sebaſtenum, Silvanum Tarſenſem Epiſcopos Semi-Arianos. Depulſo à Sede Conſtantinopolitana Macedonio, Ariani Eudoxium Antiochiæ Epiſcopum Arianum in throno Conſtantinopolitano collocarunt, & in Eudoxii Antiochenam Sedem vacuam Meletium è Sede Sebaſtena tranſtulerunt. Sed Meletio paulò poſt, ob fidem Nicænam, quàm apertè poſt hanc promotionem profeſſus eſt, Sede Antiochena dejecto, Euzojum Arianum ſuffecerunt. Ad has Arianorum factiones acceſſit nova ſecta *Aerianorum*, ita dicta ab *Aërio* ejus auctore, qui Arianæ Hæreſi multos de ſuo addidit errores, aſſerens primò, inutile eſſe orare, vel ſacrificium pro Defunctis offer-

ferre. Secundò, Epiſcopis ſimplices Presbyteros æquabat. Tertiò, ſtata jejunia, & in Eccleſia ab omnibus obſervari ſolita improbabat. S. Auguſtinus lib. de Hæreſibus cap.13. ait Aërium, *cùm eſſet Presbyter doluiſſe, quod Epiſcopus non eſſet ordinatus.* Hinc præ invidia ægrè admodum ferens quod *Euſtathius*, cujus ſodalis, ſeu condiſcipulus erat, ad Sebaſthæ in Armenia Epiſcopatum perveniſſet, ejus famam procacibus calumniis appetiit, & magnâ plebis ad ſe pertractâ multitudine ſectam condidit, de qua legi poteſt S. Epiphanius Hæreſi 76.

Inter hæc Arianorum diſſidia, & novas illorum gliſcentes factiones, fides de Conſubſtantialitate Verbi divini in Concilio Generali Nicæno ſtabilita reflorere cępit in omnibus occidentis Eccleſiis, præter tamen Eccleſiam Mediolanenſem, quam regebat *Auxentius* Epiſcopus Arianus, exceptis etiam quibusdam Illyrici Eccleſiis, in quibus Urſacius, Valens, & Germinius Ariani Epiſcopi, Hæreſim, quamdiù vixerunt, fovere non deſtiterunt, Alexandriæ, & Ægypti Eccleſiæ in profeſſione fidei Nicænæ conſtanter perſtiterunt. Quin & Semi-Ariani Epiſcopi, qui, vivente Conſtantio Imperatore fuere ab Arianis in Concilio Conſtantinopolitano damnati, & in exilium pulſi, ſub Juliano, & Joviniano Imperatoribus ſuis Sedibus reſtituti Arianos condemnarunt, & quamvis *Conſubſtantialis* vocem reſpuerent, quod eam in Scriptura Sacra non legerent, & pravo ſenſui obnoxiam eſſe reputarent, cum Catholicis tamen, qui Verbi divinitatem, ejusque cum Patre conſubſtantialitatem profitebantur, communicabant. Circa annum 360. nonnulli, qui, teſte Sancto Athanaſio Epiſt.1. ad Serapio-

rapionem, deteſtabantur impiam Arianorum in Dei Filium Hæreſim, de Spiritu Sancto cœperunt pravè ſentire, ac contendere illum non tantùm rem creatam, ſed etiam unum ex adminiſtris ſpiritibus eſſe, & illi dicti ſunt *Macedoniani* à Macedonio, qui Sede Conſtantinopolitana dejectus, Spiritus Sancti divinitatem negavit, & *Pneumatomachorum* dux appellatus eſt. Hæc Macedonii Secta in Thracia præcipuè, Bithynia, & Aſia diſſeminata eſt. Imperante Valente Arianorum fautore, & ſæuiſſimo Catholicorum perſecutore, Semi-Ariani haud parùm ab Arianis vexati in Catholicorum partes tandem tranſierunt. Hi nempè Lampſaci, quæ Urbs eſt in Heleſponto, Synodum anno 364. celebrarunt, in qua Filium Dei Patri in ſubſtantia ſimilem eſſe ſtatuerunt, & legationem ad Liberium Papam miſerunt, quâ ſe communicare cum Eccleſia Romana, & Fidem Catholicam de conſubſtantialitate Verbi Divini in Concilio Nicæno definitam tenere, ac conſervare conteſtati ſunt. Quare anno ſequenti, ſeu 365. vivente ahuc Liberio Papa, fuerunt à Catholicis Epiſcopis in Synodo Tyanenſi congregatis ad communionem admiſſi. Necdum tamen extincta eſt Ariana Hæreſis, quæ in Oriente, quamdiù imperavit *Valens*, latè dominata eſt. Sed mortuo Valente, Gratianus Imperator omnes Catholicos Epiſcopos ab exilio revocavit, eique in Imperio ſuccedens Theodoſius Magnus Religionis Catholicæ incenſus amore, ad eam tuendam omnem adhibuit operam. Hinc adversùs omnes Hæreſes legem edixit, quâ ſolam obtinere juſſit Catholicam Fidem, quam Romæ Damaſus Pontifex, & Alexandriæ Petrus Patriarcha tenerent. Demophi-

philum, quem Ariani in locum Eudoxii ſubrogaverant, è Sede Conſtantinopolitana deturbavit, Arianis omnem congreſſum prohibuit, illiſque ademptas Eccleſias, quas jam quadraginta ab hinc annis poſſidebant, Catholicis reſtituit; denique, annuente Damaſo Romano Pontifice, Concilium Oecumenicum Conſtantinopolitanum anno 381. convocavit, in quo proſcriptæ ſunt Arianorum, & Macedonianorum Hęreſes, Nicęna Fides tot jactata procellis, & in multis reprobata Arianorum Pſeudo-Synodis in integrum fuit reſtituta, & inſertus eſt Symbolo à Patribus Nicænis edito Articulus de Divinitate Spiritus Sancti contra Macedonianos. Sic Ariana Hæreſis ſub finem quarti ſæculi tàm in Oriente, quàm in Occidente ita attrita, ac diſſipata eſt, ut dumtaxàt apud Gothos, & Wandalos, qui Africam occupaverant, latibulum, quo ſe tegeret, invenire potuerit.

D. Arianæ Hæreſeos ortum, progreſſum, atque interitum clarè expoſuiſti. Nunc de Luciferaniorum Schiſmate, & de Eccleſiæ Antiochenæ diviſione tibi aliquid dicendum incumbit.

M. Luciferianorum Schiſmati principium dedit *Lucifer* Epiſcopus Eccleſiæ Calaritanæ Sardiniæ Metropolis, Nicænæ Fidei intrepidus aſſertor, & Sancti Athanaſii, quem in Concilio Mediolanenſi celebrato anno 351. à calumniis Arianorum egregiè vindicavit, acerrimus defenſor: Quâ de causâ à Conſtantio Imperatore in exilium miſſus eſt. Mortuo deindè Conſtantio, cum Julianus Apoſtata Imperator omnes exules Epiſcopos revocaſſet, Lucifer Antiochenam abiit, ubi gloriam, quam ſibi in veritatis, & Eccleſiæ defenſione optimo jure

com-

comparaverat, facto Schiſmate fœdavit. Invenit quippè Lucifer Eccleſiam Antiochenam ſciſſam in factiones tres. Nam inter Catholicos alii erant, qui *Euſtathiani* dicebatur à magno illo Euſtathio, qui ob Fidem Catholicam ab Arianis Sede Antiochena dejectus eſt: Alii appellabantur *Meletiani*, qui ſtabant à partibus Meletii, quem tamen quamlibet Catholicum averſabantur Euſtathiani, quod Arianorum conſortio pollutus eſſet, & ab illis Epiſcopus Antiochenus ordinatus: Alii poſtremò erant Ariani, quibus præerat Euzojus Epiſcopus Arianus. Antiochiam itaque cùm veniſſet Lucifer, conciliandarum ſtudio partium, Paulinum Presbyterum in parte Catholica fecit Epiſcopum. Ex quo contigit, ut in parte Catholica duo eſſent Epiſcopi, *Meletius* videlicèt & *Paulinus*; tres verò, annumerato Euzoio Ariano Epiſcopo, Eccleſia Antiochena haberet Antiſtites. Euſebius Vercellenſis Epiſcopus Antiochiam profectus, ut has factiones tolleret, Luciferi factum improbavit. Quamobrem irritatus Lucifer, qui aliundè etiam ægrè ferebat, quod in Synodo Alexandrina, quam S. Athanaſius, mortuo Conſtantio Imperatore Alexandriam reverſus, & ingenti populi acclamatione exceptus anno 362. celebravit, ſtatutum eſſet, ut Epiſcopi lapſi cum priſtino gradu revertentes ad Eccleſiam reciperentur; ſe à Catholicorum communione divulſit, & terribili Divinæ Juſtitiæ exemplo in ſuo Schiſmate perſeveravit, atque extra ſinum, & unitatem Eccleſiæ vir ille rigidioris diſciplinæ tenacior mortuus eſt. Hinc Luciferianorum Schiſma initium habuit, quod poſtea graſſatum eſt per Italiam Sardiniam, Hiſpaniam, Antiochiam, & Ægyptum.

Mar-

Marcellinus, & Fauſtinus Luciferianorum Sectæ Presbyteri libellum ſupplicem anno 383. Imperatoribus Valentiniano II. Theodoſio, & Arcadio obtulerunt, & ab illis in gratiam ſuæ Sectæ Edictum obtinuerunt, quod paulò poſt fuit revocatum. *Hilarius* Romanæ Eccleſiæ Diaconus non ſolùm Sectæ Luciferianorum luto hæſit, ſed & illi Hæreſim addidit. Arianos, cœterosque Hæreticos rebaptizandos eſſe affirmans contra Luciferi ſententiam. Eum tamen à rebaptizantium Hæreſi, & à Luciferianorum Schiſmate poſtea reſipuiſſe aſſerit Cl. Pagius ad annum Chriſti 362. Hujus Luciferianorum Sectæ, tempore quo Theodoretus ſuam ſcripſit Hiſtoriam, hoc eſt, circa medium quintum ſæculum, vix ullum in Eccleſia extabat veſtigium.

Veniamus nunc ad Schiſma Eccleſiæ Antiochenæ, quod ab eodem Lucifero Calaritano ortum habuit. Poſtquam enim Lucifer Paulinum inauguraſſet Epiſcopum, contigit, ut Antiochiæ in parte Catholica duo eſſent Epiſcopi, nimirùm Meletius, & Paulinus. Pro Meletio ſtabant Orthodoxi Epiſcopi, eique major populi Antiocheni pars adhærebat. Cum Paulino Sanctus Athanaſius, & Epiſcopi Occidentales, necnon aliqui Eccleſiæ Antiochenæ Catholici communione jungebantur. Fovit etiam hanc Eccleſiæ Antiochenæ diviſionem enata tùm temporis de nomine *Hypoſtaſeos* controverſia. Meletius enim, & qui ab ejus partibus ſtabant, tres in Deo Hypoſtaſes prædicabant, ſed *Hypoſtaſis* nomine *Perſonam* intelligebant. Paulinus verò,& qui cum eo communione erant uniti, unam in Deo dumtaxàt admittebant, Hypoſtaſim, quia nomine *Hypo-*

Hypoſtaſis naturam, ſeu eſſentiam exprimi autumabant. Quodque gravius erat, quamvis diſceptatio tantummodò eſſet de nomine, & una omnium Catholica eſſet ſententia, attamen, exarcebatis hinc indè animis, hi, qui Paulinum ſectabantur, Catholicis Meletianis labem Arianæ Hæreſeos & verſâ vice illis Catholicis, quibus præerat Paulinus, Sabellianæ Hæreſeos notam inurebant Meletii ſequaces. Utrumque tamen ſopitum eſt iſtud Antiochenæ Eccleſiæ Schiſma mutuâ Meletium inter & Paulinum inita pactione, ut, alterutro, mortuo, qui ſupereſtes eſſet Eccleſiam Antiochenam ſolus regeret. Hac, inquam, factâ pactione aliquamdiù ſopitum eſt Schiſma, ſed non extinctum eſt, quia mortuo Meletio anno 381. Flavianus in locum illius ordinatus eſt. Paulinus verò, antequàm moreretur, (mortuus eſt autem anno 389.) Evagrium deſignavit & ordinavit Sedis Antiochenæ Epiſcopum. Tandem hoc diſſidium componendi Synodus Capuana Provinciam demandavit Theophilo Patriarchæ Alexandrino, qui in rem Eccleſiæ eſſe duxit, ut, ob bonum publicæ pacis, Flavianus communione donaretur. Unde mortuo Evagrio anno 393. Flavianus Antiochiæ in parte Catholica remanſit Epiſcopus, ſed ad communionem Epiſcoporum Occidentalium non fuit receptus niſi anno 398. Hoc ſi quidem anno, teſte Sozomeno lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. S. Chryſoſtomus ipſo ſui Epiſcopatus exordio Theophilum Epiſcopum Alexandrinum rogavit, ut Romanum Epiſcopum Flaviano reconciliaret. Additque idem Sozomenus, ob illud negotium Acacium Beroëæ Epiſcopum & Iſidorum Romam miſſos eſſe, & eorum operâ Antio-

tiochenæ Eccleſiæ concordiam redditum. De hac legatione mentionem faciunt Palladius in Dialogo de vita S. Chryſoſtomi & Theodoretus lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 23.

D. Fueruntne in quarto Eccleſiæ ſæculo aliæ Hæreſes, præter illas, quas hactenus recenſuiſti?

M. Multæ aliæ in quarto Eccleſiæ ſæculo eruperunt Hæreſes, videlicèt Photinianorum, Apollinariſtarum, Manichæorum, Priſcillianiſtarum, Audianorum, Antidicomarianitarum, Collyridianorum & Meſſalianorum, quas ſi omnes hìc ſingillatim explicandas aggrediar, vereor ne longius, quàm par ſit, noſtrum protrahatur Colloquium, tibique ob ſermonis prolixitatem obrepat faſtidium.

D. Tanto perdiſcendæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ teneor deſiderio, ut quò prolixiora ſunt noſtra Colloquia, eò me majori oblectatione perfundant. Age ergo, ſingulas iſtas expone Hæreſes & quandonam, à quibusve Auctoribus prodierint, indicare non te pigeat.

M. Incipiamus igitur à Photinianorum Hæreſi, cujus Auctor fuit *Photinus*, natione Galata, Marcelli Ancyrani Epiſcopi diſcipulus, & ad Sirmienſem poſteà Epiſcopatum promotus. Ut autem altiùs Photini Hæreſis originem repetamus, ſciendum eſt, Marcellum Photini Magiſtrum, qui interfuit Concilio Nicæno, & in eo contrà Arianos acri animo decertavit, librum ſcripſiſſe contrà *Aſterium* Sophiſtam quemdam Cappadociæ, qui libros de Religione Chriſtiana errori Arii conſentientes ediderat. In hoc Marcelli libro Ariani putantes ſe offendiſſe doctrinam Hæreſi Sabellii affinem, Marcellum in Conſtantinopolitano Conciliabulo anno 336.

depoſuerunt & in ejus locum Baſilium ſubrogarunt. Marcellus ad Julium I. Pont. Max. mox confugit, ut hanc Hæreſeos ſuſpicionem à ſe amoliretur, cùmque apud illum ſeſe purgaſſet tùm propria profeſſione fidei, tùm Legatorum Summi Pontificis, qui Nicæno Concilio adfuerant, teſtimonio; ſententiam abſolutionis retulit, atque in communionem & in Sedem ſuam Ancyranam à Julio reſtitutus eſt, ut videre eſt in epiſtola ejusdem Pontificis ad Epiſcopos Orientales. Eumdem Marcellum abſolvit Synodus Sardicenſis cauſâ cognitâ, ejusque libris lectis & accuratè diſcuſſis, quibus Sabellianæ Hæreſeos notam affingebant Ariani. Quin & S. Athanaſius Marcellum Ancyranum, quamdiu vixit, ſuam in communionem admiſit, ſicut ipſemet aſſerit in priore Epiſtola ad Conſtantium & in Epiſtola ad Solitarios. Idem etiam teſtatur S. Baſilius in ſuis Epiſtolis 52. 84. & 78. quamvis aliundè S. Hilarius in Fragmentis, & Sulpitius Severus lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ, affirment S. Athanaſium à communione Marcelli, utpotè in Hæreſim lapſi, ſeſe ſeparaſſe. Mortuus eſt Marcellus Ancyranus Epiſcopus anno 374. multosque reliquit diſcipulos, qui Fidem Catholicam profeſſi, errorem Sabellii, quem ipſis Ariani impingebant, palàm damnarunt. At Photinus Marcelli diſcipulus, qui Sabellii errorem recoxit, ac poſtliminiò revocavit, in cauſa fuit, cur multi Sancti Patres, præcipuè Baſilius, Hilarius, Sulpitius Severus ſuſpectam habuerint fidem Marcelli Ancyrani Epiſcopi, quorum opinionem ſequutus Baronius tom. 3. Annal. ad annum Chriſti 347. Marcellum in Hæreſim Sabellii lapſum eſſe propugnat, & Julio Papæ, Patribusque Concilii Sar-

Sardicenſis fucum feciſſe exiſtimat, cui etiam ſubſcribit Cl.Pagius in ſua Critica ad annum 347.Photinus itaque Sirmienſis Epiſcopus virus ſuæ Hæreſeos effundere cœpit anno circiter 343. cujus hæc duo præcipua fuere capita. Primò, Chriſtum ex Maria habuiſſe initium, eumque eſſe merum hominem pertendebat. Secundò, nullam Verbi, aut Spiritus Sancti aſſerebat eſſe Perſonam, ſed unam Patris, Filii, & Spiritus Sancti Perſonam prædicabat, atque hoc pacto Sabellii errorem inſtaurabat. Quapropter ſtatim damnatus eſt in Synodo Mediolanenſi, in Synodo Antiochena ſecunda, in Synodo Sardicenſi, in Synodo Romana, & tandem in Synodo Sirmienſi anno 351. Sede ſua dejectus eſt. Photinus exauctoratus Conſtantium Imperatorem appellavit, ejusque ſupplicationi annuens Conſtantius, Baſilio Ancyrano Antiſtiti munus impoſuit cum Photino diſputandi. Famoſa fuit hæc diſputatio, in qua victus Photinus in exilium ab Imperatore miſſus eſt. Sed imperante Apoſtata Juliano reverſus, iterum ſub Imperatore Valentiniano ſolum vertere coactus eſt. Tandem mortuus eſt in Galatia anno 376. Vir fuit, teſte Vincentio Lirinenſi in Commonit. ingenii viribus valens, doctrinæ opibus excellens & eloquio præpotens, habuitque multos ſectatores dictos ipſius nomine *Photinianos*, qui licèt Imperatorum Gratiani & Theodoſii ſanctionibus ſæpiùs fuerint repreſſi, Eccleſiam tamen ad quintum uſque ſæculum infeſtarunt.

D. Quænam fuit Apollinariſtarum Hęreſis & à quo procuſa eſt?

M. Hæretici Apollinariſtæ contrà Incarnationem Verbi divini multos errores evomuerunt.

Dicti autem ſunt Apollinariſtæ ab utroque Apollinario, Patre videlicèt Eccleſiæ Laodicenæ Presbyro, & filio ejuſdem Eccleſiæ Lectore, qui humanioribus litteris apprimè exculti hanc Hæreſim procuderunt. Palmaris illorum error in hoc ſitus erat, quod docerent, Chriſtum ſumpſiſſe quidem ex Virgine Corpus, ſed ſine Anima, cujus vicem à Verbo divino ſuppleri cum Hæreſiarcha Ario dictitabant. At hunc errorem poſtea emollientes falſi ſunt, Chriſtum ſumpſiſſe etiam animam, ſed quæ mente careret, Verbumque divinum ei fuiſſe mentis loco. Quin, eò dementiæ proruperunt iſti Hæretici, ut dicerent Verbum divinum è Cœlo corpus attuliſſe, quod per uterum Virginis tamquàm per tubum, & canalem tranſierat, ex quo ſequebatur, Corpus Chriſti fuiſſe impaſſibile & immortale, ac proindè Nativitatem, Paſſionem, Sepulturam & Reſurrectionem Chriſti ſpecie tenus, & phantaſticè tantùm, ſed non verè contigiſſe, Verbumque divinum mortale, & mutationi obnoxium fuiſſe. Prætereà, unicam in Chriſto admittebant naturam, ſcilicèt divinam, quam in carnem converſam eſſe aſſerebant. Undè inferebant, Corpus Chriſti divinitati conſubſtantiale eſſe, ac ſubindè omnes corporis dolores, cruciatus, & paſſiones in ipſam Verbi divinitatem refundebant. Quaproptèr, cum Apollinariſtæ unicam in Chriſto naturam, ceù divinam, agnoſcerent, appellati ſunt *Synuſiaſtæ*. Præter illos errores, Apollinarius diverſos in Trinitate dignitatis gradus poſuit, itaut Spiritus Sanctus magnus, Filius major, Pater maximus diceretur, ſicut teſtatur S. Gregorius Nazianzenus Epiſt. 1. ad Cledonium. Duobus etiam voluminibus Apollina-

linarius Millenariorum errorem Judaico ſenſu contrà Dionyſium Alexandrinum propugnavit. Nemeſius, & S. Hieronymus in præf. lib. 18. in Iſaiam, in cap. 36. Ezech. & Epiſt. 82. ſcribunt, Apollinarium exiſtimaſſe animas hominum ex traduce procreari. Denique, nonnulli inter Apollinariſtas docuerunt, B. Virginem, poſt Chriſtum natum, virginitatis jacturam feciſſe, & liberos genuiſſe. *Vitalis* Eccleſiæ Antiochenæ Presbyter, & Apollinarii diſcipulus errores præceptoris ſui ibi diſſeminavit, multoſque in ſuam ſectam pertraxit, qui dicti ſunt *Vitaliani*, quorum ab Apollinario *Vitalis* ordinatus eſt Epiſcopus. Hęc ApollinariſtarumHęreſis damnata eſt in pluribus Conciliis, Alexandrino nimirùm à S. Athanaſio anno 362. celebrato, Romano ſub Damaſo Papa 373. Antiocheno anno 378. Conſtantinopolitano primo Oecumenico anno 381. Viguit tamen Antiochiæ hæc Hæreſis uſque ad Pontificatum Theodoſii, qui ab anno 416. uſque ad annum 428. Eccleſiam Antiochenam rexit, & ad gremium Catholicæ Eccleſiæ Apollinariſtas reduxit, quorum tamen nonnulli obſtinati perſtiterunt in hac ſecta, ex qua, ut poſteà dicemus, Euthychianorum Hæreſis, tanquàm malus ex infecta radice ſurculus pullulavit.

D. Quandònam enata eſt, & quem Authorem habuit Manichæorum Hæreſis.

M. Hæreſis Manichæorum in tertio Eccleſiæ ſæculo, ſeu anno Chriſti 277. *Probo* Imperium tenente, erupit, ut in Chronico Euſebiano legitur, & in Critica Pagii ad annum 277. Sed quia dumtaxàt in quarto Eccleſiæ ſæculo latè in Animarum perniciem hæc Hæreſis propagata eſt, eam in Claſſe Hæ-

reſum quarti ſæculi reponendam eſſe duxi. Parens turpiſſimæ illius Hæreſeos fuit *Manes*, qui peſtilentem doctrinam hauſit ex libris *Scythiani*, genere Saraceni. Id autem hoc pacto contigit. Vir ille cognomine *Scythianus* errorem de duobus principiis ex Pythagoreo dogmate cœpit in Palæſtina divulgare, ac tandem ex morbo interiit. Diſcipulum habuit nomine *Terebinthum*, qui Scriptorum Scythiani, & pecuniæ factus hæres, à Palæſtinis exagitatus fugit in Perſidem, ubi quoque à Sacerdotis Solis vexatus, ſeſe ad quamdam viduam recepit, ubi dum Magiæ vacaret, extinctus eſt. Hęc vidua, cùm hærede careret, ſervum emit nomine *Curbicum*, quem Præceptoribus inſtituendum tradidit. Defunctâ viduâ, à quâ *Curbicus* fuerat adoptatus, hæres bonorum ejus, atque librorum manſit, & ſervili nomine depoſito, *Manem* ſe, hoc eſt, Perſicè, *Diſputatorem* dixit, ſuosque errores diſſeminare cœpit. Sed veterator iſte, cum Perſarum Regis filium, expulſis Medicis, à quibus ſanari potuiſſet, precibus ſuis ſanandum ſpopondiſſet, nec tamen promiſſis ſtetiſſet, infante intrà ipſius manus mortuo, in carcerem conjectus eſt, ex quo poſteà fugiens in Meſopotamiam venit, ubi cùm ſuæ Hæreſeos zizaniam ſpargeret, ab Archelao Carcharorum in Meſopotamia Epiſcopo in publica diſputatione convictus, tantoque pudore ſuffuſus eſt, ut ſtatim fugam arripuerit, ſicut teſtantur S. Hieronymus in lib. de Scriptoribus Eccleſ. cap. 72. & Photius lib. 1. adversùs Manichæos ſuis temporibus repullulantes. Acta integra diſputationis Archelai cùm Manete exhibet Cl. *Zacagnius* tom. 1. Collect. Monument. veterum Eccleſiæ Græcæ, ac lati-

latinæ. Dum autem fugeret *Manes*, à ſatellitibus interceptus eſt, ac Regis Perſarum juſſu vivus cute exutus, & poſteà Feris objectus, ejusque pellis ad ludibrium ſuſpenſa eſt. Hæc fuit ſors Manetis Parentis peſtilentis Hæreſis, quæ in Ægypto, in Palæſtina, in Perſide, in Galliis & in Hiſpania longas propagines reliquit, & in perniciem Eccleſiæ ad ſæculum uſque ſextum perduravit.

D. Quinam ſunt errores, quos diſſeminavit *Manes*?

M. In primis, duo rerum omnium principia coæterna, & ſubſiſtentia *Manes* præſtituit, *Bonum* ſcilicèt, quod Deum, & lucem nuncupabat; & *Malum*, quod tenebras, vel etiam materiam cum pravo ſuo genio, & Diabolo appellabat. Primum principium bonum ajebat eſſe fontem omnium bonorum, & ab eo res ſuperiores eſſe productas. Omnia verò mala, inter quæ libros veteris Teſtamenti reponebat, à malo principio prodiiſſe affirmabat. Prætereà, fingebat, duo hæc principia fuiſſe quondam diſgregata, ſed principium malum, quietis impatiens, contrà principium bonum moviſſe, emiſſisque virtutibus ſuis, nec quidquam obſiſtentibus adverſariis, Dei ipſius, ſeu principii boni portionem rapuiſſe, quam corporibus animandis alligarit. Ex quo inferebat, animas tùm hominum, tùm jumentorum, avium, piſcium & arborum, ſicut & virtutes Cœleſtes, Solem, Lunam & Sydera divinæ ſubſtantiæ eſſe ſegmenta. Tertio, aſſerebat, duas in homine animas eſſe, bonam unam, quæ eſſet à bono principio, rationalem videlicèt animam; & alteram malam, quæ eſſet à principio malo, concupiſcentiam carnis vulgò di-

ctam, hominemque ab anima bona ad bonum, & à mala anima ad malum neceſſariò determinari putabat, undè ſequebatur totius libertatis humanæ exterminium. Quartò, animas, poſt multas è corporibus in corpora migrationes, à ſervitute tandem tenebrarum ſolui, & ad Cœlum, Deumque ipſum, duodecim ſignorum, necnon Planetarum, & præcipuè Solis & Lunæ, ſeu navigiorum quorumdam adminiculo, regredi fabulabatur. Quintò, negabat, Chriſtum veram ſuſcepiſſe naturam humanam, verèque paſſum, ſubjecto in Chriſti locum Jeſu quodam mali principii Filio, quem Judæi occiderunt. Sextò, nullam corporum reſurrectionem admittebat. Septimò, docebat non eſſe licitum veſci carnibus. Octavò, nuptias, ceù illicitas reprobabat. Denique, ſe Paracletum eſſe jactabat, Montani delirium, & arrogantiam æmulatus.

Manichæorum Secta duo hominum genera complectebatur, *Electorum* videlicèt, & *Auditorum*. Hi, qui dicebantur Electi, externam quamdam, ſed larvatam ad aucupandam Mundi gloriam affectabant pietatis ſpeciem. Jejunabant die Dominica, & die Lunæ: à vino, à carnibus, ovis, lacte, piſcibus & balneis abſtinebant: caſtitatem obſervabant, ſeque terrenis rebus nuncium planè remiſiſſe, nec opes, nec domos, nec terras poſſidere venditabant. Illi verò, qui *Auditores* vocabantur, cœterorum quidem hominum more vivebant, ſed à nuptiis abhorrebant. Quandò Manichæi ad Eccleſiæ Catholicæ ſinum revertebantur, non confeſtim ad communionem recipiebantur, ſed cùm eſſent in ſua doctrina verſatiles, illos per diuturnum tempus longo examine probare ſolita erat

erat Eccleſia. Undè qui necdùm erant baptizati, in catechumenatu diù permanebant, antequàm baptiſmo initiarentur. Qui verò jam baptizati hæreſim ejurabant, in gradibus, ſeu ſtationibus publicæ pœnitentiæ diù etiam detinebantur, priusquàm communione donarentur. S. Auguſtinus, qui initio libri *de duabus Animabus* de inſana Manichæorum Secta quondam ſe fuiſſe deplorat, multique alii Eccleſiæ Doctores in Manichæos calamum ſtrinxerunt, & libros ab illis editos confutarunt. Ex hac Manichæorum Hæreſi ſub finem quarti ſæculi ortum habuit Priſcillianiſtarum Hæreſis?

D. Quisnam fuit Author Priſcillianiſtarum Hæreſis?

M. Hanc Hæreſim ex Gnoſticorum, Manichæorum, aliorumve Hæreticorum conflatam erroribus primus, teſte Severo Sulpicio lib. 2. Hiſt. ſacræ, intra Hiſpanias intulit *Marcus* diverſus ab illo Marco, qui fuit Author Marcoſiorum Sectæ, cujus mentionem facit S. Irenæus lib. 1. cap. 89. Secta quippè Priſcillianiſtarum orta eſt poſt Manichæorum Hæreſim; *Manes* autem, ut mox obſervavi, ſuam Hæreſim publicavit anno 277. Sæculo fermè poſt Hæreſim Marcoſiorum. Hic igitur Marcus ex Ægypto profectus, Memphi ortus, hanc Hæreſim primus in Hiſpaniam inuexit, cujus auditores fuere *Agape* quædam non ignobilis mulier, & *Rethor Helpidius*, à quibus *Priſcillianus* Hiſpanus, vir nobilitate, ingenio, & facundiâ conſpicuus eadem Hæreſi infectus Sectam à ſuo nomine *Priſcillianiſtarum* dictàm anno 379. inſtituit, quam non ſolum multi nobiles, plebeii & mulieres, ſed duo etiam Epiſcopi *Inſtantius*, *&* *Salvianus* amplexi

xi ſunt. Verùm *Idacius* Emeritæ Civitatis Epiſcopus Priſcillianiſtas vehementèr exagitavit, ac poſt multa cum illis habita certamina, anno 380. coacta eſt Synodus Cæſar-Auguſtana, cui interfuerunt Epiſcopi Aquitaniæ, & in qua *Inſtantius*, *Salvianus* Epiſcopi, *Helpidius*, & *Priſcillianus* Laici hujus ſectæ primarii fuere damnati. Poſt Concilii celebrationem Inſtantius, & Salvianus Priſcillianum in Oppido Labilenſi Epiſcopum conſtituerunt. Tùm *Ithacius* Soſſubenſis Epiſcopus, cui à Synodo Cæſar-Auguſtana negotium datum erat, ut Epiſcoporum Decretum in omnium notitiam deferret, reſcriptum à Gratiano Imperatore obtinuit, quo univerſi Hæretici Eccleſiis & Urbibus pellerentur. Inſtantius, Salvianus & Priſcillianus Romam profecti, ut coram Damaſo Papa ſeſe purgarent, ne ad conſpectum quidem Sanctorum Damaſi, & Ambroſii Mediolanenſis Epiſcopi admiſſi ſunt. Inde in Galliam remearunt, ſed cum S. Martinus Turonenſis Epiſcopus, aliique Antiſtites illos tanquàm Hæreticos repuliſſent, appellarunt ad Cæſarem, ſeu ad tyrannum *Maximum*, qui tùm temporis poteſtatem Imperii in Galliis obtinebat, & ab illo, *Macedonii* officiorum Magiſtri beneficio, reſcriptum impetrarunt, quo ſuis Eccleſiis reſtituebantur, & Ithacius, qui eis conſtantèr obſiſtebat, ſuâ ſede deiiciebatur. Ithacius itaque ſuâ ſede pulſus in Gallias trepidus aufugit, ubi Gregorium Præfectum adiit, eumque malas Priſcillianiſtarum artes edocuit. Sed Macedonius, qui Priſcillianiſtis favebat, Gregorio Præfecto hujus cauſæ cognitionem eripuit, miſitque Officiales, qui Ithacium in Hiſpanias adducerent. Fugit ille apud Treviros, & paulò poſt, ſeu anno 383.

Ma-

Maximo, qui Imperium in Occidente occupaverat, & Treviris eo anno verſabatur, ſupplicem libellum obtulit, quem cùm legiſſet *Maximus*, Inſtantium & Priſcillianum ad Synodum Burdigalæ convocatam adduci juſſit. In hac Synodo convictus *Inſtantius* à Patribus exauctoratus eſt anno 385. Priſcillianus verò Epiſcopali judicio ſubeſſe nolens ad Imperatorem *Maximum* provocavit, qui, inſtigante præſertim Ithacio, irâ ſuccenſus Priſcillianum, ejusque ſocios *Feliciſſimum*, & *Armenium* capite plecti juſſit, cœteros in exilium miſit. Verumtamen Ithacium, & alios ei adhærentes Epiſcopos, qui præter Eccleſiæ mores, legesque charitatis Chriſtianæ, Hæreticorum necem procuraverant, palàm reprobavit ſanior Epiſcoporum pars, & hac de cauſa illorum communionem vitabant. Sanctus Martinus Turonenſis Epiſcopus cum Ithacio, & aliis ipſi ſuffragantibus Epiſcopis communionem inire primùm recuſavit, ſed ægrè tandem ceſſit propter *Maximum* Imperatorem, qui Ithacio favebat. Cum illis ergo communicavit S. Martinus, quem tamen poſteà facti pœnituiſſe elegantèr deſcribit Severus Sulpicius Dialogo 3. *de virtutibus, & miraculis S. Martini*. Mortuo *Maximo* Imperatore anno 388. Ithacius fuit ſua Sede depoſitus, & in exilium miſſus, cujus depoſitioni, & damnationi cùm quidam Epiſcopi conſentire nollent, orta eſt inter Galliarum Epiſcopos non levis diſſenſio.

D. Fuitne Priſcillianiſtarum Hæreſis, occiſo Priſcilliano, penitùs extincta?

M. Immò hæc Hæreſis, Priſcilliano occiſo, magis confirmata, latiusque propagata eſt, teſte Severo Sulpicio lib. 2. Hiſt. ſacræ. Ejus ſiquidem

Secta-

Sectatores, qui Priſcillianum ut ſanctum priùs honoraverant, poſteà ut martyrem colere cœperunt, peremptorum corpora ad Hiſpanias relata, magniſque copiis celebrata fuere eorum funera. Quin & jurare per Priſcillianum ſummo religionis loco ducebatur. Fuere tamen nonnulli Epiſcopi Priſcillianiſtæ *Symphoſius*, *& Dictinius*, qui abiicientes Hæreſim ad communionem Eccleſiæ in Concilio Toletano habito anno 400. admiſſi ſunt. Alii obſtinati perſtiterunt in hac ſecta, quæ nec Edictis Imperatorum, nec ſanctionibus Conciliorum in Hiſpanià reprimi potuit, ſed in quinto Eccleſiæ ſæculo maximè adhuc dilatata vigebat.

D. Quinam præcipui fuerunt Priſcillianiſtarum errores?

M. Cùm Priſcillianiſtarum Hæreſis compacta eſſet ex erroribus Gnoſticorum, Manichæorum, aliorumve Hæreticorum, non potuit non eſſe turpiſſima, fœcibus inquinatiſſimorum Dogmatum in unum confluentibus. Docebant in primis Priſcillianiſtæ cum Manichæis, duo eſſe principia, bonum unum, & malum alterum. Secundò, admittebant cum Gnoſticis quaſdam virtutes ex Deo procedere, quas in tempore Deus habere cœperit, & quas ipſe ſuâ aſſentià præceſſerit. Tertiò, conveniebant cum Noeto, & Sabellio, quod Trinitatem Perſonarum in Deo eſſe negarent. Quartò, cenſebant cum Origene, animas, antequàm infunderentur in corpora, peccaſſe, & in pœnam peccati in corporibus tanquàm in carceribus fuiſſe recluſas. Quintò, affirmabant cum Paulo Samoſateno, & Photino Chriſtum non eſſe Deum, ſed purum hominem. Sextò, dicebant cum Marcionitis, & Ma-

Maniehæis, Chriſtum non ſuſcepiſſe veram carnem. Septimò, opinabantur cum Ethnicis, animas, & corpora hominum fatalibus Stellis adſtringi. Octavò, aſſerebant, Diabolum nunquàm fuiſſe bonum, & plaſmationem humanorum corporum dicebant eſſe Diaboli figmentum. Hinc corporum reſurrectionem præfractè inficiabantur, & nuptias adeò exhorrebant, ut conjugia diſſolverent, & fœminas à nolentibus viris ſepararent. Nonò, animam hominis divinæ putabant eſſe ſubſtantiæ. Denique Priſcillianiſtæ ſcripturas apocryphas obtendebant, quibus commenta ſua confirmare ſtudebant. His erroribus affines erant Priſcillianiſtarum mores. Quamvis enim abſtinentiâ à carnibus, fucatâ oris, totiusque corporis modeſtiâ, precum aſſiduitate, & pallore vultus pietatem mentirentur, nihiloſeciùs obſcœnam vitam degebant, nocturnos turpium fœminarum conventus agebant, & nudi orare ſolebant. Quapropter, ad ſuas turpitudines occultandas exiſtimabant ſibi licitum eſſe proferre mendacium etiam cum perjurio junctum, illisque hoc dogma, inſtar alicujus effati, familiare erat: *Jura, perjuria, ſecretum prodere noli.*

D. Recenſuiſti ne omnes Hęreſes, quę in quarto Eccleſiæ ſæculo proruperunt?

M. Sanctus Epiphanius in lib. de Hæreſibus mentionem facit Hæreſum Audianorum, Antidicomarianitarum, Collyridianorum, & Meſſalianorum, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo eruperunt, ſed obſcuræ, nec multum fuere diffuſæ. Quapropter breviter me ab illis expediam, incipiendo ab Hæreſi Audianorum, quibus nomen dedit *Audæus* illius Sectæ auctor, Syrus è Meſopotamia oriundus, qui

qui Arii temporibus vixit. Hic cùm ſeverioris diſciplinæ fervidus æmulator eſſet, & ab illius obſervatione Clericos, necnon Epiſcopos deficientes liberiùs redargueret, ſuis intempeſtivis objurgationibus illorum in ſe concitavit odium, quod ferre non valens, ſeſe ab illorum communione divulſit, & à quodam Antiſtite, qui ab Eccleſia itidem ſeceſſerat, ordinatus Epiſcopus, Presbyteros, & Epiſcopos ſuæ Sectæ inſtituit, & privatos conventus cum ſuis Sectariis agitare cœpit. Sanctus Epiphanius nullum Audæo tribuit errorem contra Fidem, ſed tantùm ait, illum craſſiori, & imperitiori modo hæc Scripturæ verba: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, fuiſſe interpretatum, affirmando hanc ſimilitudinem referendam eſſe ad corpus. Ob quam abſurdam interpretationem, multi crediderunt, Audæum corporis humani lineamenta Deo affinxiſſe, ejusque Sectatores *Antropomorphitas* appellarunt. Sanctus Auguſtinus in lib. de Hæreſibus hunc Antropomorphitarum errorem attribuit Audianis. Theodoretus lib. 4. Fab. Hæret. & lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 9. dicit, ſe ex vago rumore accepiſſe Audæum putaſſe, tenebras, ignem, & aquam ingenita eſſe. Audiani Paſcha more Judæorum die XIV. Lunæ peragebant, in Monaſteriis, & in ſolitudine vitam degebant, nec cum Clericis, Epiſcopis, aliiſque Catholicæ Eccleſiæ Fidelibus communicare volebant. *Audæus* illorum Princeps ab Imperatore Conſtantio in Scythiam relegatus eſt, & indè tranſivit ad Gothos, quorum plurimos ad Chriſtianam Fidem adduxit, ſed quia nefario Schiſmate à communione Eccleſiæ Catholicæ manſerunt ſeparati, inter Hæreticos fuere annumerati.

Facun-

Facundus ait, eo tempore, quo ſcribebat, hoc eſt, ſub finem quinti ſæculi, iſtius Audianorum Sectæ ne ullum quidem remanſiſſe veſtigium.

Hæretici *Antidicomarianitæ* appellabantur hi, qui Mariam Matrem Chriſti ſuam poſt Partum Virginitatem amiſiſſe,ac liberos ex carnali cum Joſepho congreſſu genuiſſe effutiebant. Quibus Hæreticis omninò oppoſiti fuerunt alii Sectarii, dicti *Collyridiani*, eòquod Beatam Virginem Deiparam colerent ut Deam, & in ipſius honorem Collyridem panis per mulieres offerebant. Muliebri quippè ſexui Sacerdotii munia hæc Secta ordine præpoſtero, ſacris litteris, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ penitùs contrario deferebat, ut videre eſt apud Sanctum Epiphanium Hæreſi 79.

Supereſt ut pauca dicam de Hæreſi Meſſalianorum,qui *Euchetæ*,& *Enthuſiaſtæ* quoque dicti ſunt. eò quod inſulsè Evangelii dicta interpretantes, ſuis omnibus facultatibus dimiſſis, & labore manuum prorsùs neglecto ſoli Orationi vacabant. Hujus Hæreſeos Principes, ſicut teſtatur Sanctus Damaſcenus in lib. de Hæreſibus fuerunt *Dadoes*, & *Sabas*, & *Adelphius*, & *Hermas*, & *Symeon*, qui ab Eccleſiæ communione præciſi ſunt, quòd dicerent, nec prodeſſe, nec obeſſe divinam eſcam, de qua Dominus ait: *Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, vivet in æternum*. Nec ſolùm iſti Hæretici manuum operas rejiciebant, ſed etiam nullam pauperibus eleemoſynam dari debere affirmabant. Monachos non decere Eccleſiaſticis intereſſe conventibus aſſerebant. Baptiſmum nullam iis, qui eum conſequuntur, utilitatem afferre putabant, ſed ſolâ oratione dæmonem expelli docebant.

bant. Omnes, qui naſcuntur ex primo parente, trahere ajebant quemadmodum naturam, ſic dæmonum ſervitutem, hiſque per ſedulam orationem fugatis, advenire deinceps Spiritum Sanctum, qui præſentiam ſuam ſenſibus, & oculis exhibeat, tùm corpus à perturbationum motibus, tùm animam ab omni ad deteriora propenſione liberando, ita ut nec jejunio, nec corporis mortificatione opus habeat ille, qui ſemel Spiritum Sanctum adeptus eſt, quippè qui non ſolùm protervis corporis motibus eximatur, ſed futura etiam prævideat, & Divinam Trinitatem oculis intueatur. Denique, iſti Hæretici ſomno ſeſe dedentes, ſomniorum Imagines divinum afflatum vocabant. Suos tamen errores celare maximoperè ſtudebant, eoſque, quando convicti, aut detecti erant, præfractè negabant. Quamobrem Flavianus Antiochiæ Epiſcopus, cùm ejuſmodi Hæreticos Edeſſæ verſari, venenumque ſuum vicinis locis inſtillare didiciſſet, Antiochiam illos pertraxit, & Adelphium unum ex primariis illius Sectæ ad ſe benignè vocans, ita blandis, & officioſis verbis demulſit, ut his delinitus Adelphius, nihilque ſuſpicatus totum latens venenum evomuerit. Tunc Flavianus patefacto morbo, & de omnibus Meſſalianorum erroribus certior planè factus Synodum convocavit, in qua Meſſaliani fuerunt damnati, & Syriâ expulſi. Hi verò in Pamphyliam conceſſerunt. Sed Amphilochius Lycaonum Metropoli Præpoſitus luem illìc graſſantem in Synodo compeſcuit. *Letojus* etiam Melitinenſis Eccleſiæ Antiſtes, cùm videret multa Monaſteria hanc Hæreſim ſuxiſſe, ſcriptis illam confutavit. Denique, Oecumenica Epheſina Synodus Meſſalia-

ſalianos anathemate perculit, eosque Theodoſi s Imperator lege anno 428. latâ proſcripſit. Hæc tamen Hæreſis inſtar hydræ ſuis rediviva cladibus diù Orientem funeſtavit,& ex ea anno MCXVIII. *Alexii* Imperatoris tempore, manavit Hæreſis *Bogomilorum*, ut videre eſt in lib. 15. Hiſtoriæ *Annæ Comnenæ*, quæ his temporibus vivebat, & omnia, quæ illam Bogomilorum Hæreſim ſpectant, accuratè litteris conſignavit.

D. Hæc Hæreſum monſtra vidiſſe ſufficiat: Nec enim in tàm craſſis confutandis Hæreticorum erroribus diutiùs immorari juvat.

M. *Sententias Hæreticorum prodidiſſe, ſuperaſſe eſt; patet prima fronte blaſphemia, non neceſſe habet convinci, quod ſua ſtatim profeſſione blaſphemum eſt*, inquit Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem contra Pelag. Videbimus in proximo Colloquio, quo pacto Eccleſia in Conciliis congregata omnes Hæreſes, quæ in quarto ſæculo pullularunt, profligaverit: *Eccleſia Sancta, Eccleſia una, Eccleſia Catholica contra omnes Hæreſes pugnans, oppugnari poteſt, expugnari non poteſt. Hæreſes omnes prodierunt, tanquàm ſarmenta inutilia de vite præciſa. Ipſa autem manet in radice ſua, in charitate ſua, & portæ inferi non vincent eam*, ait S. Auguſtinus lib. 1. de Symbolo ad Cathecumenos.

COLLOQUIUM III.

De Conciliis, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo ad tollenda Schiſmata, configendaſque Hæreſes variis in locis fuere celebrata.

D. Dum tot Hæreſes, & graviſſimas altercationes, quibus in quarto ſæculo exagitata eſt Eccleſia, mecum tacitus perpendo, facilè intelligo, complura ad definiendas emergentes Fidei controverſias celebrata fuiſſe Concilia, quorum quidem in præcedenti Colloquio nonnullam mentionem feciſti, ſed nùnc datâ operâ omnium Conciliorum, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo habita ſunt, Hiſtoriam accuratè texere debes, ut fidem, quam mihi à principio obſtrinxiſti, hoc pacto liberare poſſis.

M. Quarto ineunte ſęculo acerbiſſimis Ethnicorum Imperatorum perſecutionibus afflictâ, & tantùm non oppreſsâ Eccleſiâ, integrum non fuit Epiſcopis hàc illàc diſſipatis indicere Concilia ad ſancienda ea, quæ regimen politicum, ſeu diſciplinam Eccleſiæ ſpectabant, vel ad enatos proſcribendos errores erant omninò neceſſaria. Aſt, remiſſo perſecutionum furore, Epiſcopi ſuis reſtituti Eccleſiis Synodos habere cœperunt, tùm ut providerent his, qui ſæviente perſecutione lapſi erant, tùm ut collapſam reſarcirent diſciplinam, & ſparſos ab Hæreticis errores penitùs profligarent. Poſtea, ſub Conſtantino Magno, & ſub aliis Chriſtianis Imperatoribus mos in Eccleſia obtinuit, ut Epiſcopi unius Provinciæ ſingulis annis Con-

Concilium, quod *Provinciale* dicebatur, celebrarent; & in eo omnia negotia cùm fidei, tùm morum, & diſciplinæ, quæ in Provincia occurrere poterant; pertractarent. Si quæ verò inter Epiſcopos diſſenſiones oriebantur, ad illos ſopiendos cogebatur Concilium *Nationale* ita dictum, quod Epiſcopi diverſarum ejuſdem Nationis, ſeu Regni Provinciarum huic Concilio intereſſent. Denique, primum inter Principes Chriſtianos ſub *Conſtantino* Imperatore Concilium omnium Epiſcoporum totius Orbis tàm Orientis, quàm Occidentis ad exterminandam Arianam Hæreſim convocatum fuit: ad cujus exemplum deindè ſub aliis Imperatoribus Chriſtianis Concilia univerſi Orbis Epiſcoporum, quæ vulgò Oecumenica, ſeu Generalia vocitantur, in rem Eccleſiæ ſæpiùs indicta fuerunt, aſſentientibus tamen Pontificibus Romanis, ad quos ſolos de jure pertinet convocare Concilia Generalia, eisque vel per ſe, vel per ſuos Legatos præeſſe.

D. Paucis verbis generalem quidem, ſed tamen accuratam omnium Conciliorum ideam depinxiſti. Jam probè intelligo triplicis generis eſſe Concilia, *Provincialia* nimirùm, *Nationalia*, & *Oecumenica*, ſeu Generalia, quæ eo potiſſimùm fine convocari ſolent, ut conſulatur politico regimini Eccleſiæ, ſarta tecta conſervetur diſciplina, & omnes controverſiæ, quæ circa fidem exoriti poſſunt, judicio, & authoritate Epiſcoporum dirimantur. Nunc pleniorem Conciliorum, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo habita ſunt, notitiam aſſequi ut valeam, rogo te, ut juxta accuratiorem Chronologiam præfigas annos, loca, Epiſcoporum numerum, & præcipuas ſanctiones, quæ in illis editæ ſunt.

M. Concilium Sinueſſanum, quod à Clero Romano in cauſa de lapſu Marcellini Papæ pœnitentis anno 302. fertur convocatum, ordine haud dubiè præcederet omnia Concilia, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuerunt celebrata, ſi Acta illius Concilii genuina eſſent, & non ſuppoſititia. At lapſus Marcellini Papæ, & Actorum Concilii Sinueſſani certa ſuppoſitionis indicia exhibent Papebrochius in Conatu Chronologico-Hiſtorico ad Catalogum Pontificum, Pagius in ſua Critica ad annum Chriſti 302. Natalis Alexander, aliique viri eruditi. Et ſanè, ut obiter dicam, Marcellini Papæ lapſum omninò commentitium eſſe, probat non ſolùm ſilentium Euſebii, & Theodoreti, qui nullam de illo in Hiſtoria Eccleſiaſtica mentionem fecerunt, ſed etiam ſilentium Donatiſtarum, qui omnem licèt verterint lapidem, ut Melchiadem Pontificem Romanum ſacrorum traditionis librorum reum facerent, ut hoc pacto ſententiam contra ſe latam elevarent, nulliusque ponderis eſſe oſtenderent, nunquam tamen Marcellini Pontificis in Idololatriam lapſum objecerunt Catholicæ Eccleſiæ, quem tamen objicere non omiſiſſent ad creandum negotium Melchiadi, qui Marcellini Pontificis Presbyter fuerat, non ſecùs ac ex perſona Felicis Aptungitani Cæciliano negotium faceſſebant, quod ab eo fuiſſet ordinatus, quem ſacrorum librorum traditorem affirmabant. Verum quidem eſt, quod Sancti Auguſtini tempore, poſt Carthaginenſem tamen collationem, in qua altum fuit de Marcellini lapſu Donatiſtarum ſilentium, rumor aliquis primus à Petiliano Donatiſta de Marcellini lapſu ſparſus ſit. Sed hunc rumorem, ſicut & crimina, quæ Donati-

ſtæ

ſtæ Marcellino Papę, ejusque Presbyteris Melchiadi, Marcello, & Silveſtro objiciebant, falsò jactari aſſerit Sanctus Auguſtinus in lib. de unico Baptiſmo cap. 16. ubi hæc habet: *Ipſe*, ideſt, Petilianus, *ſceleratos, & ſacrilegos fuiſſe dicit; ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid laboro probare defenſionem meam, cùm ille nec tenuiter probare conatus ſit accuſationem ſuam*. Porrò, ſic Petiliano reſpondere non potuiſſet Sanctus Auguſtinus, ſi revera Marcellinus Papa Idolis ſacrificaſſet. Nam *Petilianus* non *tenuiter*, ut ait Sanctus Auguſtinus, ſed publici facti evidentiâ probaſſet accuſationem ſuam, nec Sanctus Auguſtinus negare, aut ignorare potuiſſet hunc Marcellini lapſum tàm memorabili pœnitentiâ reparatum, cujus fama omni procùl dubio fuiſſe per univerſam Eccleſiam divulgata, omniumque ſermone celebrata. Denique, illius Synodi Sinueſſanæ Acta, in quibus dicitur Marcellinum Pontificem Maximum ſæviente Diocletiani perſecutione in Templo *Iſidis*, & *Veſtæ* gentium Idolis ſacrificaſſe, & poſtea lapſum ſuum publicè confeſſum in Synodo pœnitentiam ſibi imponi rogaſſe, fabulam ſapiunt, ac nullam prorsùs fidem merentur. Quis enim, amabo, tàm bonus ut credat, multitudinem Chriſtianorum, ſicut referunt illa Acta, ad Templa Idolorum certatim perrexiſſe, ut de rumore, qui contra Marcellinum ſparſus erat, certiores fierent, & teſtimonium contra ipſum ferre poſſent, ſi eum viderent Idolis ſacrificantem? Numquid credibile eſt, graſſante perſecutione Diocletianea, quæ fuit omnium maxima, tot Chriſtianos catervatim prodiiſſe in publicum, eosque, quod magis à veri ſpecie abhorret, ad Idolorum Templa acceſſiſſe, ut ſacrifi-

crificii, aut thurificationis ſacrilegæ teſtes eſſe poſſent, quibus tamen ſacrificia, & quosvis impiæ ſuperſtitionis ritus ſpectare, nedùm illis intereſſe, non licebat, ut conſtat ex Tertulliano in lib. de Spectaculis, præſertim cap. 13. Mitto, brevitatis ergò, alia, quæ in iisdem Actis narrantur cum circumſtantiis & formulis ita peregrinis, ut facilè quiſque dijudicare poſſit illa Acta ſuppoſititia eſſe, ac ſubindè fictitiam omninò Synodum Sinueſſanam.

Anno 305. convocatum eſt Cirtenſe Concilium, hoc eſt, Cirtæ in Numidia, ut in locum defuncti illius Civitatis Epiſcopi alius ſufficeretur. Baronius, & Petavius hujus Cirtenſis Concilii Epocham fixerunt anno Chriſti 303. propter Actorum illius Concilii inſcriptionem, quæ apud S. Auguſtinum lib. 3. contra Creſconium cap. 27. indicat Concilium Cirtenſe habitum eſſe *Diocletiano octies, & Maximiano ſepties Conſulibus, quarto nonas Martii*. Qui Conſules incidunt in annum 303. non verò in annum 305. Sed, ut rectè advertit doctiſſimus Valeſius in Notis ad lib. 8. Hiſt. Eccleſ. Euſebii cap. 2. mendum incurrit in hac Actorum illius Concilii inſcriptione, legendumque: *Poſt Conſulatum Diocletiani IX. & Maximiani VIII.* ideſt, anno 305. Id quippè liquidò patet ex Breviculo Collationis die III. cap. 17. ubi ſic loquitur Sanctus Auguſtinus: *Nam geſta Martyrum, quibus oſtendebatur tempus perſecutionis Conſulibus geſta ſunt Diocletiano IX. & Maximiano VIII. pridie Idus Februarias. Geſta autem Epiſcopalia Decreti Cirtenſis poſt eorum Conſulatum III. Nonas Martias, ac per hoc tredecim menſes inveniuntur.* Porrò, certum eſt nonum Diocletiani Conſulatum incidere in annnm 304. Cùm igitur, teſte S. Auguſtino,

no, Cirtenſe Concilium tredecim menſibus poſt Conſulatum nonum Diocletiani fuerit celebratum, non eſt dubium, quin Epocha Concilii Cirtenſis præfigenda ſit anno Chriſti 305. Huic Concilio præfuit *Secundus* Tiſigitanus Epiſcopus, qui, ſicut jam in ſuperiori Colloquio obſervavimus, Epiſcopos, qui Synodo aderant, quamvis convicti fuiſſent, quod ſæviente Diocletiani perſecutione ſacros libros Gentilibus tradidiſſent, damnare noluit, ſed ſoli Deo hujuſce cauſæ judicium reliquit.

Eodem anno 305. Petrus Patriarcha Alexandrinus indixit Alexandriæ Concilium, in quo, ut teſtatur S. Athanaſius Apologia 2. Meletius Lycopolitanus Epiſcopus multorum criminum convictus & præcipuè quod vigente Maximini perſecutione ſacrificaſſet Idolis, damnatus & ſuâ Sede depoſitus eſt, quod ægrè ferens, Schiſma fecit, neque tantùm Patriarchæ Alexandrini obedientiam excuſſit, ſed ambitione abreptus contrà prærogativas Sedis Alexandrinæ, Provincias Thebaidis ac vicinæ Ægypti invaſit, novum ſeſe illic oſtentavit Patriarcham & firmandi ſui causâ cum Arianis antehac inimicis conjurationem iniit. Hujus Meletiani Schiſmatis originem aliter quidem refert Sanctus Epiphanius Hæreſi 68. Sed plus fidei tribuendum eſt S. Athanaſio, qui illius Schiſmatis ortum vidit & in deſcribenda ſuorum temporum Hiſtoria accuratior eſt S. Epiphanio.

Incerta hactenus fuit Epocha Concilii Illiberitani, ſive Eliberitani, hoc eſt, Eliberi apud Hiſpanos in Provincia Bætica propè Granatam habiti à novemdecim Epiſcopis, quos inter eminebat Oſius Cordubenſis Epiſcopus. Probabilius tamen

eſt, iſtud Concilium anno Diocletianeæ perſecutionis incerto fuiſſe celebratum; idque colligi poſſe videtur ex Canonibus in hoc Concilio editis, in quibus multa decernuntur de Flaminibus Ethnicorum, de Corona Sacerdotum, de Chriſtianis, ſive Libellaticis, ſive thurificatis, ſive ſacrificatis; de non admittendis litteris, quas Confeſſores in gratiam lapſorum, ut reconciliarentur, ſcribebant; de deneganda lapſis tempore perſecutionis, & aliis gravium delictorum reis communione etiam in exitu vitæ. Quæ omnia evincunt Concilium Illiberitanum convocatum eſſe ſæviente perſecutione Diocletiani. Quo tempore opus erat duriore diſciplinâ, quæ Fideles inſtar fræni contineret, ne ſuccumberent. Octoginta ſunt legitimi Canones iſtius Concilii, in quibus nihil eſt, quod ſanctum & religioſum non ſit, ut videre eſt apud *Mendozam* & Cardinalem *de Aguirre*, qui illos perdoctè explicarunt. Communionem lapſis, aliisque gravioribus peccatoribus etiam in fine vitæ denegari debere ſanciunt Patres Concilii Illiberitani, qui tamen hac in parte Novatianis non favent: tùm quia nomine *Communionis* intelligunt Sacram Euchariſtiam, ſed non Sacramentalem abſolutionem, ſicut exponunt Mendoza & Baronius; tùm quia etiamſi Patres Concilii Illiberitani nomine *Communionis* Sacramentalem abſolutionem intelligerent, attamen cum Novatianis non conſentirent, quia Sacramentalem abſolutionem non ſtatuerunt in fine vitæ denegandam *deſperatione veniæ, ſed rigore diſciplinæ*, ſicut ſentiunt Illuſtriſſimus *Albaſpinæus* Aurelianenſis Epiſcopus & *Jacobus Sirmondus*, quibus ſubſcripſerat *Petavius* in ſuis ad Epiphanium

Anno-

Annotationibus, ſed poſtmodum in ſuis ad Syneſium Obſervationibus mutavit ſententiam & communionem, quam Patres Concilii Illiberitani lapſis & aliis gravioribus peccatoribus in fine vitæ denegandam decernunt, ad ſolius Euchariſtici Viatici privationem reſtrinxit. Vetant inſuper Patres Concilii Illiberitani Canone xxxviii. ne Picturæ in Eccleſia habeantur: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur*. Sed tamen non favent Iconomachis, quidquid contrà obſtrepant Hæretici, qui Reformatorum nomen perperam ambiunt. In hoc ſiquidem Canone agunt Patres Concilii Illiberitani de Imaginibus Dei, ſeu Sanctiſſimæ Trinitatis; Deus enim & Sanctiſſima Trinitas propriè colitur & adoratur. Dei autem, ſeu Sanctiſſimæ Trinitatis Imagines in uſu olim non fuiſſe docent Sancti Patres, cujus quidem rationem luculenter exponit mox laudatus Albaspinæus in Commentario ad hunc Concilii Illiberitani Canonem: Vetant, inquit, Patres Illiberitani Deum in parietibus depingi, ne ſcilicèt, quem Gentilibus & Cathecumenis Immenſum, Omnipotentem, Inviſibilem, Æternum, Incomprehenſibilem, Spiritualem, Corporis & materiæ expertem, & immunem prædicabant, eum ipſi Gentiles & Cathecumeni in ipſorum Eccleſiis, lineis & coloribus circumſcriptum & comprehenſum cernerent. Ne igitur Divini Numinis majeſtas minueretur & aliud de Deo depingeretur quàm prædicarent & quem ſuprà homines extollerent, humana ſpecie depictum oculis objicerent; vetant ne in Eccleſia Imagines Dei ſuſpendantur. Hæc ad Sanctorum Imagines nullatenus

nus pertinent. Hactenùs Albaſpinæus. Addi etiam poteſt, Patres Concilii Illiberitani conſultò vetuiſſe, ne id ætatis etiam Imagines Sanctorum in parietibus Eccleſiæ depingerentur. Furebat enim tum temporis atrox Diocletiani perſecutio & grave ingruebat periculum, ne Chriſtiani haſce in parietibus pictas Imagines cogerentur relinquere; ſicque Judæorum & Gentilium in Eccleſias irrumpentium ludibrio fuiſſent expoſitæ. Potuiſſent etiam Ethnici & Judæi exiſtimare, Chriſtianos adorare lapides & ligna, in quibus depictæ videbantur & honorabantur Imagines. Nihil ergò, quod Hæreticis faveat, poſteritati reliquerunt Patres Concilii Illiberitani, ac ſubindè audiri non debent quidam Catholici Scriptores, qui Concilium iſtud Illiberitanum vel tanquàm ſuppoſititium rejiciunt, vel à Novatianis celebratum eſſe aſſerunt, eò quod in illo quædam legantur Catholicæ Fidei dogmatibus apparenter repugnantia.

De Concilio Carthaginenſi ab Epiſcopis Numidiæ anno 311. contrà Cæcilianum indicto, de Concilio pariter Romano ſub Melchiade Romano Pontifice anno 313. habito, in quo abſolutus eſt Cæcilianus & Donatiſtæ ſunt damnati; denique de Concilio Arelatenſi anno 314. à Conſtantino Imperatore convocato, in quo Donatiſtæ denuò fuere damnati & iterum purgatus Cæcilianus, ſat ſuperque in præcedenti Colloquio diſſerui, nec actum agere volo. Hìc ſolùm breviter addam, Claudium & Vitum Presbyteros, Eugenium & Cyriacum Diaconos ſummi Pontificis Silveſtri Legatos præfuiſſe Concilio Arelatenſi, in quo viginti duo Canones editi ſunt prò diſciplina Eccleſiæ, videlicèt cir-

circà diem celebrandi Paſcha; circà manſionem Clericorum in Eccleſiis, prò quibus fuerunt ordinati; circà receptionem Cathecumenorum & Pœnitentium, circà Baptiſma ab Hæreticis collatum; circà excommunicationes & ordinationes ab Epiſcopis factas; circà Apoſtatas pœnitentiam in infirmitate dumtaxât poſtulantes. Quibus conditis Canonibus & abſoluto Concilio, Patres perhonorificam Synodalem Epiſtolam ad Silveſtrum Pontificem Maximum miſerunt, quâ Concilii, Canonumque confirmationem, & promulgationem ad ipſum pertinere agnoſcunt.

Præter Concilium Arelatenſe, quod convocatum eſt anno 314. duo alia eodem anno fuerunt celebrata, videlicèt Ancyranum & Neocæſarienſe. In Concilio Ancyrano viginti quatuor editi ſunt Canones, quorum plerique præfigunt congruum tempus pœnitentiæ, quæ imponi debet his, qui in crimina idololatriæ, homicidii & adulterii lapſi ſunt. Alii verò Canones alia diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita conſtituunt. V. gr. Canon nonus, Diaconos qui ante ordinationem conteſtati fuerint, ſe velle connubio copulari, in miniſterio decernit manere, ſi uxores poſteà duxerint; ab eo autem arceri debere, qui in ordinatione profeſſi ſunt continentiam, ſi nuptias poſtmodum contraxerint. Duodecimus Canon prohibet Chorepiſcopis, ne Diaconos, aut Presbyteros ordinent. Decimus tertius Canon removet à ſacris Miniſteriis Presbyteros & Diaconos, qui ab eſu carnium omninò abſtinentes, ſuſpecti erant Hæreſis Encratitarum, vel Manichæorum, qui carnes velut immundas execrabantur. Canon decimus quartus,

res

res à Presbyteris, vacante Sede Epiſcopali, venditas, ad Eccleſiæ jura præcipit, reſciſſo contractu, revocari. Decimus ſeptimus Canon privat Epiſcopali dignitate Epiſcopos, qui à ſuis Eccleſiis expulſi alienas invadere tentarunt & adversùs alios Epiſcopos ſeditiones excitarunt. His 24. Canonibus ſubſcripſerunt octodecim Epiſcopi, quos inter principem locum obtinet *Vitalis* hujus Concilii Præſes, qui ab anno 311. uſque ad annum 319. Antiochenam rexit Eccleſiam.

In Concilio Neocæſarienſi, cui etiam præfuit *Vitalis* Antiochenus Epiſcopus, quatuordecim conditi ſunt Canones. Quorum Synopſim hìc exhibebo. Primus, depoſitionis pœnam ſtatuit in Presbyteros, qui uxores acceperint. Secundus Canon, mulierem, quæ duobus fratribus nupſerit, necnon virum, qui duabus nupſerit ſororibus, ad mortem uſque à communione removet. Canon tertius, publicæ pœnitentiæ ſubjicit eos, qui pluries nupſerint. Quartus Canon, eos à pœnis Canonicis eximit, qui licèt fornicandi propoſitum habuerint, illud tamen opere non compleverunt. Quintus Canon, Catechumenis peccantibus pœnas inſtituit. Sextus, Catechumenam prægnantem baptizari jubet, quandò ipſa voluerit. Septimus, Presbyteris prohibet, ne in Bigamorum nuptiis prandeant. Octavus, illum, cujus uxor adulterii convicta eſt, ad Clerum vetat promoveri. Nonus & Decimus, Clericum, qui ſe ante ordinationem in peccatum carnis lapſum eſſe confeſſus fuerit, ſi ſit Presbyter, ab oblatione Sacrificii, ſi verò ſit Diaconus, ab exercitio proprii Miniſterii ſuſpendit. Canon Undecimus, prohibet, ne Presbyter ante annum triceſimum ordinetur.

tur. Duodecimus, eum, qui fuerit in ægritudine baptizatus, & qui ideò *Clinicus* appellabatur, ad honorem Sacerdotii prohibet ſublimari. Decimus tertius, Presbyteris ruris vetat Sacrificium offerre in Eccleſiis Civitatis, Epiſcopo, vel Presbyteris Urbis præſentibus. Ultimus Canon, ſeptem Diaconos in qualibet Civitate eſſe decernit. Hos quatuordecim Concilii Neocæſarienſis Canones, non ſecus ac viginti quatuor Canones Concilii Ancyrani univerſa approbavit Eccleſia, eoſque in ſuo Codice inſeruit.

D. Hæc ſunt igitur omnia particularia Concilia, quæ ante primum Generale Concilium Nicænum fuerunt in quarto Eccleſiæ ſæculo celebrata?

M. His particularibus Conciliis ante primum Concilium Generale Nicænum celebratis, addenda ſunt duo alia Concilia Alexandriæ ab Alexandro Patriarcha Alexandrino contrà Hæreſiarcham Arium habita anno 321. de quibus, cùm in ſuperiori Colloquio amplam ſatis mentionem fecerim, plura hic adjicere ſupervacaneum eſſe arbitror.

D. Sub quo Imperatore convocatum eſt primum Concilium Generale?

M. Sub Conſtantino Imperatore anno Imperii ejus vigeſimo, ideſt, anno Chriſti 325. Concilium Generale Nicænum convocatum fuit. Ita docent Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 6. Socrates lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 5. Theodoretus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 7. Sozomenus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 16. quibus addi poteſt Epiſtola Synodica Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcripſit Theodoretus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 11.

cap. 11. Hinc tamen nonnulli perperam inferunt, jus, & auctoritatem convocandi Concilia Oecumenica ad Romanum Pontificem non pertinere. At enim univerſa Eccleſia hanc auctoritatem convocandi Concilia Generalia in Romanis Pontificibus ſemper agnovit, eisque expreſsè attribuunt Patres ſecundi Concilii Oecumenici Conſtantinopoli habiti anno 381. in Epiſtola Synodica ad Damaſum Pont. Max. quam refert Theodoretus lib.5. Hiſt. Eccleſ. cap.9. Quapropter Conſtantinus, aliique Imperatores Concilia Oecumenica non indixerunt absque aſſenſu Romanorum Pontificum. At enim duplex in convocatione Conciliorum concurrere poteſt auctoritas, videlicèt Eccleſiaſtica & civilis. Per auctoritatem Eccleſiaſticam damnantur Hæreſes, extinguuntur Schiſmata, ſacri Canones ad ſanciendam Eccleſiæ diſciplinam conduntur. Auctoritas verò civilis efficit, ut Canones à Concilio ſtatuti per omnes Imperii Provincias executioni tradantur, denique ut Hæreticorum audacia atque contumacia Imperiali, vel Regia poteſtate comprimantur. Summi ergò Pontifices, in quibus reſidet auctoritas regiminis & poteſtatis Eccleſiaſticæ plenitudo, Concilia Oecumenica indixere, vel per Epiſtolam Encyclicam convocando omnes totius Orbis Epiſcopos, vel eorumdem convocationi aſſenſum præbendo. Imperatores verò, qui ſupremâ pollebant poteſtate civili, indixerunt Concilia Oecumenica non auctoritate Regiminis, ſed auctoritate Præſidii, ut videlicèt Eccleſiæ laboranti ſuppetias ferrent, ipſique opitularentur, ut Canonum ſeſe executores, ac tutores demonſtrarent, ut ſuis expenſis Epiſcopos ad loca, in qui-

in quibus celebrabantur Concilia, deducerent ac reducerent; demum, ut eorum auctoritate freti Antiſtites, promptiùs, ac faciliùs Hæreticorum impetus frangere poſſent. Cùm igitur Jus convocandi Concilia Oecumenica ad ſolum Romanum Pontificem ſpectet, non eſt dubium quin Conſtantinus Magnus, juxtà ac religioſus Imperator, primam Generalem Synodum Nicænam cum conſenſu Silveſtri Romani Pontificis convocaverit.

D. Jam in præcedenti Colloquio obſervaſti, trecentos, & octodecim Epiſcopos interfuiſſe Concilio Nicæno, ſed de his, qui huic Concilio Generali præfuerunt, nihil hactenùs dixiſti.

M. Concilio Nicæno præfuerunt *Oſius* Cordubenſis Epiſcopus, *Vitus*, & *Vincentius* Presbyteri, qui fuerunt Legati Silveſtri Romani Pontificis, ſicut diſertè teſtatur Gelaſius Cyzicenus lib. 2. Hiſt. Concilii Nicæni cap. 5. *Launojus* Doctor Sorbonicus non negat Oſium è Nicænæ Synodi Præſidibus unum fuiſſe, ſed contendit, illum præfuiſſe non propter Romani Pontificis vices ipſi demandatas, ſed propter celebritatem nominis, & ſingularem ipſius meritorum præſtantiam. Sed in hoc fallitur. Quis enim credat Oſium mediocris Eccleſiæ in Hiſpania Epiſcopum, ante Legatos Sedis Apoſtolicæ, ante Alexandrinum, & Antiochenum Patriarchas, ante totius Africanæ Eccleſiæ Primatem Cæcilianum in Oriente, & in aliena Provincia ob nominis dumtaxàt celebritatem præfuiſſe Concilio Oecumenico, in quo, ut norunt omnes, non tàm nominis celebritas, quàm *Hierarchicus* ordo promicare debet. Prætereà præſidentiam Oſii in Concilio Nicæno malè ab ejus meritis deducit *Joannes Launojus*. Erant quip-

quippè in Concilio Nicæno multi Epiſcopi, qui meritis aut Oſio æquales erant, aut ſuperiores. Aderat ſiquidem *Paphnutius* unus ex illis Confeſſoribus, quos Imperator Maximianus, dextris oculis effoſſis, & ſiniſtro poplite ſucciſo, ad metalla damnarat. Aderat *Potamon* Heracleæ in Ægypto Epiſcopus, & ſacris ſtigmatibus in perſecutione decoratus. Aderat *Paulus* Neocæſareæ Euphratenſis Epiſcopus, qui multa in perſecutione Licinii pro Chriſti fide conſtantèr paſſus eſt. Aderat *Spiridion* Thremituntis in Cypro Epiſcopus, prophetiæ, & miraculorum donis conſpicuus. Aderat *Jacobus* Niſibis in Moſopotamia Epiſcopus, qui teſte Theodoreto lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 7. ſuſcitavit mortuos, & alia edidit prodigia. Aderat *S. Nicolaus* Miræ in Lycia Epiſcopus. Aderant denique *Euſtathius* Patriarcha Antiochenus, & *Alexander* Patriarcha Alexandrinus de Religione Chriſtiana optimè meriti. Cùm igitur iſti Epiſcopi Oſium vel æquarent, vel ſuperarent meritis, non potuit Oſius ob ſolam nominis celebritatem, & meritorum præſtantiam præeſſe Concilio Nicæno, ſed potiùs eo ſolo nomine illi præfuit, quia legatione Silveſtri Romani Pontificis defungebatur.

D. Adfuit ne Concilio Nicæno Imperator Conſtantinus?

M. Adfuit Conſtantinus Imperator, ſed infrà Epiſcopos, & non niſi ipſis annuentibus, ſedit. Orationem habuit, quâ Patres ad concordiam adhortatus eſt. Eos, qui diſputabant, attentè auſcultabat, ſubnaſcentes rumores conſopiebat, ſuum modeſtè ſenſum inſinuabat, cum ſingulis amicè colloquebatur, teſte Euſebio lib. 3. *de vita Conſtantini*

tini cap. 13. In tanta autem veneratione Religioſiſſimus hic Imperator habuit *Paphnutium*, ut ſæpiùs illum complecteretur, & oculum, qui ipſi in confeſſione fidei fuerat avulſus, avidioribus oſculis demulceret, teſte Rufino lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. Uno verbo, Conſtantinus Imperator ſeſe erga omnes Epiſcopos adeò beneficum exhibuit, ut præter vecturas itinerum, omneſque victus impenſas, quas illis regali munificentia ſuppeditavit, libellos famoſos, & calumniis refertos ſibi ab Arianis contrà Orthodoxos Antiſtites oblatos è veſtigio comburi juſſerit, hanc Cedro dignam, marmoriqûe inſcribendam proferens ſententiam: *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque judicandi; & ideò nos à vobis rectè judicamur: Vos autem non poteſtis ab hominibus judicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate judicium.* Id refert Rufinus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 1.

D. Quibus de cauſis convocatum eſt Concilium Generale Nicænum?

M. Tribus potiſſimùm de cauſis convocatum eſt Concilium Generale Nicænum. Primò, ad damnandam Hæreſim Arii. Secundò, ad tollendas diſſenſiones Eccleſiarum circà tempus celebrandi Paſcha. Tertiò; ad extinguendum Schiſma Meletii. Quod ſpectat primum caput, Arius anathemate confoſſus, proſcripta illius Hæreſis, editumque Fidei Symbolum, cui vox ὁμοούσιον appoſitè inſerta eſt ad cohibendam, quaſi cauterii uſtione, omnem Arianorum cavillandi, ac tergiverſandi licentiam. Quoad ſecundum caput, decrevit Sancta Synodus feſtum Paſchatis eadem die ab omnibus Eccleſiis eſſe celebrandum, videlicèt die

Dominicâ proximè ſequente lunam decimam quartam menſis Martii poſt vernum Æquinoctium. Poſtremò, quantùm ad tertium caput, judicata eſt Meletii cauſa, & ſancitum eſt à Patribus Nicænis, ut Meletius, nudo Epiſcopi retento nomine, in ſua Lycopolitana Civitate abſque juriſdictione, & ullis Epiſcopi functionibus permaneret; hi autem, qui ab eo ſacris fuerant initiati, Alexandrino Patriarchæ ſubjacerent, aliis Eccleſiarum Miniſtris poſtpoſiti, ut videre eſt in Epiſtola Synodica Concilii Nicæni ad Eccleſias Ægypti, & Pentapolis, quæ extat apud Theodoretum lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 6. His ità conſtitutis, Nicæni Patres viginti Canones ad ſanciendam diſciplinam condiderunt, & Epiſtolam ſcripſerunt ad Eccleſiam Alexandrinam de rebus in Concilio à ſe geſtis, quam deſcripſit Theodoretus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 10. Conſtantinus etiam Imperator Epiſtolam Encyclicam de rebus in Concilio Nicæno actis ad omnes Eccleſias direxit, quam referunt Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini cap. 17. Socrates lib. 1. cap. 6. & Theodoretus loco mox citato.

D. Exhibe, quæſo, Synopſim viginti Canonum, quos ad ſanciendam diſciplinam edidit Synodus Nicæna?

M. Primus Canon Eunuchos, qui ſe ſpontè abſciderint, à ſacris Ordinationibus, & Ordinum ante ſuſceptorum functionibus arcet. Secundus, prohibet Neophytorum Ordinationes. Tertius, ſubintroductarum mulierum contubernio Clericis interdicit, ſolius matris, ſororis, amitæ, vel earum perſonarum, quæ omnem ſuſpicionem effugiunt, cohabitatione ipſis permiſsâ, & convictu. Quar-

Quartus Canon, Ordinationes Epiſcoporum ab omnibus Epiſcopis Comprovincialibus, ſi fieri poteſt, vel ſaltem à tribus de cœterorum aſſenſu fieri jubet, aſſerto Metropolitanis confirmandi jure. Quintus, excommunicatum ab uno Epiſcopo vetat recipi ab aliis. Ne verò tàm Clerici, quàm Laici ab Epiſcopis injuſtè excommunicantibus opprimantur, ſtatuit ſacra Synodus eodem Canone, ut ad ejuſmodi cauſas dijudicandas bis in anno celebrentur Concilia Provincialia, unum ante Quadrageſimale tempus, alterum in Autumno. Sextus Canon, Patriarcharum jura confirmat, & præcipit, ut antiqua per Ægyptum, Lybiam & Pentapolim ſervetur conſuetudo, ita ut Alexandrinus Epiſcopus in his locis ſuam juriſdictionem exerceat, exemplo Romani Pontificis, cui parilis mos eſt, nimirùm ut poteſtatem habeat in omnes ſui Patriarchatus Eccleſias, Ordinationes celebrando, vel confirmando, & totius Patriarchatus ſui Concilia congregando.

D. Canon iſte ſextus Concilii Nicæni mihi ſuboſcurus videtur, nec adhuc, ut candidè fatear, aſſequor quid ſibi velit? Clariùs itaque expone, quænam ſint illa jura, ac privilegia, quæ Synodus Nicæna tribuit Epiſcopo Alexandrino, & in quo jura, & privilegia Epiſcopi Alexandrini componantur cum juribus, & privilegiis Epiſcopi Romani?

M. Circà iſtius ſexti Canonis Concilii Nicæni intelligentiam viri eruditi digladiantur, & necdum inter illos convenit. Alii cum *Joanne Launojo* diſſertatione *de recta Nicæni Canonis ſexti intelligentia*, contendunt, eo Canone Alexandrinum inter &

Romanum Epiſcopum comparationem dumtaxàt inſtitui quoad jus Metropoliticum Ordinationum, Alii verò, quorum ſententiæ utroque pollice ſubſcribo, docent, hunc Canonem ſextum Concilii Nicæni non de Metropolitanis, ſed de Patriarchis eſſe intelligendum, eoque Alexandrinum Epiſcopum cum Romano componi non ſolùm quoad jus Metropoliticum, verùm etiam quoad jura Patriarcha tàm celebrandarum Ordinationum, aut confirmandarum electionum, quàm circà omnia alia jura, & privilegia Patriarchicæ dignitatis, itaut genuinus ſenſus hujus Canonis ſit, Epiſcopum Alexandrinum in Ægypto, Lybia & Pentapoli omnibus juribus, & privilegiis Patriarchicæ dignitatis frui debere, quibus Romanus Pontifex in Eccleſiis, quę ejus Patriarchatui ſubiiciebantur, potiri ſolebat. Verùm, cùm in iſto Canone ſexto Concilii Nicæni termini Patriarchatus Alexandrini aſſignentur, ſed de Romani Patriarchatùs terminis nihil ſtatuatur, variæ indè natæ ſunt opiniones de terminis Patriarchatus Romani Pontificis, præſertim ob perplexam Rufini Aquilejenſis Presbyteri interpretationem, qui hunc Canonem ſextum Concilii Nicæni his verbis expoſuit: *Ut apud Alexandriam, & in Urbe Roma vetuſta conſuetudo ſervetur, ut ille Ægypti, vel hic ſuburbicariarum Eccleſiarum ſollicitudinem gerat*. Ex hac, inquam, Rufini interpretatione orta eſt graviſſima inter Criticos *de ſuburbicariis Eccleſiis contentio*. Alii, Regiones, ſeu *ſuburbicarias* Eccleſias, quarum Romanum Pontificem ſollicitudinem geſſiſſe ait Rufinus, redigunt ad quatuor dumtaxàt Regiones, videlicèt *Tuſciam ſuburbicariam, Picenum Suburbicarium, Latium vetus, &*

Li-

Latium novum. Alii ſuburbicariarum Eccleſiarum nomine, eas intelligunt, quæ continebantur decem Provinciis urbicariis, ita dictis, quia decem illas Provincias Vicarius Urbis Romæ ſub Præfecto Prætorio regebat. Hæ autem decem Provinciæ, juxtà diviſionem à Conſtantino Imp. ſtatutam, ut videre eſt in notitia Imperii, erant iſtæ: *Campania*, *Tuſcia* ſimul cum *Umbria*, *Picenum Suburbicarium*, *Sicilia*, *Apulia* ſimul cum *Calabria*, *Brutii* ſimul cum *Lucania*, *Samnium*, *Sardinia*, *Corſica*, *Valeria*. Verùm, qui ita ſentiunt, Patriarchatum Romani Pontificis intrà anguſtiores terminos coarctant. Rem acu tetigiſſe videtur doctiſſimus *Valeſius*, qui cenſet, Rufinum per Eccleſias ſuburbicarias intellexiſſe totius Occidentis Eccleſias ſpeciali jure ſubditas Romano Pontifici, ac ſubindè Patres Concilii Nicæni in hoc Canone ſexto definire voluiſſe, quod ſicut Sedes Romana habet poteſtatem ſuper omnes Eccleſias ſuburbicarias, ideſt ſuper omnes Eccleſias Occidentis ſuo Patriarchatui ſubjectas, ita & Sedes Alexandrina poteſtatem habere debet ſupra omnes Eccleſias Ægypti, Lybiæ & Pentapolis ſuo juri Patriarchico ſubditas. Si plura circà expoſitionem illius ſexti Canonis Concilii Nicæni ſcire aveas, legeſis eruditum Schelſtratium, qui Joannis Launoii, Valeſii, Petri Marcæ, & aliorum opiniones accuratè examinat, ac refellit parte 1. Antiq. Illuſtr. diſſertatione 2.

D. Genuinum ſenſum ſexti Canonis Concilii Nicæni dilucidè expoſuiſti, ſed Synopſim aliorum Concilii Nicæni Canonum necdum integram exhibuiſti.

M. Septimus Canon Epiſcopo Hieroſolymi-

tano Patriarchicum honorem propter dignitatem Civitatis,in qua præcipua Religionis noſtrę Myſteria completa ſunt, concedit, ſed tamen Cæſarienſis Metropolitæ, cui ſubjacebat Epiſcopus Hieroſolymitanus, jura ſarta tecta conſervat. Octavus Canon Novatianos ad Eccleſiam redeuntes, & manuum impoſitione recónciliatos, ſi Clerici ſint, in Clericatu manere decernit, modò in ſcriptis profiteantur, ſe Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ dogmata ſuſcepturos; ſi verò Novatianus veniens ad Eccleſiam fuerit Epiſcopus, ſtatuit, ut Sacerdotii habeat dignitatem, niſi fortè Epiſcopo Catholico placuerit Epiſcopalis nominis honorem ei concedere; ſi verò non placuerit, providebit ei aut Chorepiſcopatus, aut Presbyterii locum. Canones nonus, & decimus à ſacris Miniſteriis illos ſuſpendunt, qui abſque prævio examine ad Sacerdotium promoti, vel aliquod crimen confeſſi, vel perſecutionis tempore lapſi ſunt. Canon undecimus, lapſis in perſecutione *Licinii* Imp. tempus pœnitentiæ præfigit. Canon duodecimus, illis, qui ſæviente perſecutione ſeſe Idololatriæ expoſuerant, reſumendo militiæ cingulum jam pro Chriſti fide abjectum, pœnitentiam tredecim annorum injungit. Canon decimus tertius, decernit, ut extremè laborantibus, ſeu moribundis ultimum, & maximè neceſſarium Viaticum non denegetur. Per illud autem ultimum, & maximè neceſſarium Viaticum multi viri eruditi intelligunt non Euchariſticam communionem, ſed abſolutionem ſacramentalem à peccatis. Canon decimus quartus, Cathecumenorum in perſecutione lapſorum præſcribit pœnitentiam. Canon decimus quintus, Tra-

Tranſlationes Epiſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum de una Eccleſia ad aliam prohibet. Canon decimus ſextus, Presbyteros, aliosque Clericos in Eccleſiis, pro quibus ſunt ordinati, permanere jubet. Canon decimus ſeptimus, Uſurarios à Clero arcet. Canon decimus octavus, Diaconorum faſtum deprimit, ipſisque inhibet, ne Sacerdotibus Euchariſtiam porrigant, aut inter Sacerdotes ſedeant. Canon decimus nonus, Pauli Samoſateni Sectatores dictos *Paulianiſtas* ad Eccleſiam redeuntes baptizari præcipit, quod eorum Baptiſma, verbis Evangelicis non conſecratum, invalidum eſſet. Canon denique vigeſimus, vetat ne diebus Dominicis, & diebus quinquaginta à Paſchate ad Pentecoſten Fideles flexis genibus orent.

D. Numquid alios Canones, præter iſtos viginti, edidit Synodus Nicena?

M. Viginti dumtaxàt Canones, quorum Synopſim exhibui, pro genuinis haberi debent. *Franciſcus Turrianus* Canones Nicænos LXXX. ex antiquo exemplari Arabico excriptos publicavit, & poſt aliquot annos prodiit alia verſio *Abrahami Ecchellenſis* Maronitæ, in qua LXXXIV. Canones Nicæni cum multis ejuſdem Synodi Statutis exhibentur. Verùm, omnes iſti Canones, quos cunctæ Orientis Sectæ, ſcilicèt Melchitæ, Neſtoriani, Cophti, Abiſsyni, Armeni, Græci & Maronitæ ut legitimos Concilii Nicæni Canones agnoſcunt, nunc ab omnibus viris eruditis communi calculo exploduntur tanquam omninò ſuppoſititii, quippè qui varia continent contrà omnem antiquitatem, immò contrà Concilium Nicænum pugnant. Sunt quidem illi antiqui, ſicut oſtendit Abrahamus

Ecchellenſis, ſed tamen poſt Concilium Chalcedonenſe procuſi, cum in eis ſæpè *Patriarchæ* nomen legatur, quod tamen tùm primùm audiri cœpit. Plura de his Canonibus legere potes apud Schelſtratium parte 2. Antiquit. Illuſtr. diſſertatione 2. cap. 4.

D. Narraſti ne omnia quę geſta ſunt in Concilio Nicæno?

M. Duo adhuc ſuperſunt Facta ſingulari ſanè obſervatione digna, quæ Socrates, & Sozomenus memoriæ prodiderunt, & quæ ipſe breviter attingam. Primum eſt, quod *Aceſius* Novatianorum Epiſcopus à Conſtantino Imperatore interrogatus, cur tandem aliquandò non rediret ad communionem Eccleſiæ, cujus tamen doctrinam in Concilio Nicæno approbaverat? Reſpondit, in cauſa eſſe nimiam indulgentiam, quâ Eccleſia ad communionem lapſos recipiebat. Ad hæc feſtivè repoſuit Imperator: *Aceſi ſcalas igitur admove, & ſolus in Cœlum aſcende*. Alterum Factum conſiſtit in Hiſtoria Paphnutii, qui, licèt propter maximam caſtimoniam in magna famę celebritate ſemper vixerit, attamen cùm videret, Patres Concilii Nicæni propendere ad ferendam legem, quâ Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi ſeparari deberent ab uxoribus, quas ante Ordinationem, ideſt, cùm adhuc laici eſſent, in matrimonium duxerant, vehementèr vociferatus eſt, aſſerens: *Illud ſatis eſſe, ut qui in Clerum ante adſcripti erant, quàm duxiſſent uxores, hi, ſecundùm veterem Eccleſiæ traditionem, deinceps à nuptiis ſeſe abſtinerent; non tamen quemquam ab illa, quam jampridem, cum laicus erat, uxorem duxiſſet, ſejungi debere*. Quibus Paphnutii verbis totus Epiſco-

ſcoporum, Presbyterorum & Diaconorum conventus præbuit aſſenſum. Hanc Paphnutii Hiſtoriam referunt Socrates lib.1.Hiſt.Eccleſ. cap.8. Sozomenus lib. 1. Hiſt. Eccleſ. cap. 22. Caſſiodorus lib. 2. Hiſt. Tripart. cap. 14. & Nicephorus lib. 8. Hiſt. Eccleſ. cap. 19. Ex qua Hiſtoria duo maximè obſervanda colligunt viri eruditi. Primum eſt, quod Patres Concilii Nicæni, licèt Canone tertio prohibuerint Clericis ne habitarent cum mulieribus *ſubintroductis*, ideſt, extraneis, non tamen prohibuerunt Clericis ne manerent cum uxoribus, quas ante Ordinationem duxerant, nec illis continentiam ab uxoribus ante ſacram Ordinationem ductis præceperunt. Alterum eſt, quod quamvis Nicæna Synodus de Clericorum cœlibatu nihil ſtatuerit, ejus tamen temporibus Epiſcopi, Presbyteri & Diaconi perpetuam continentiam ſervabant ex Eccleſiæ diſciplina, diuturno uſu & ab Apoſtolicis temporibus derivato firmata, quam *Siricius*, & alii deindè Pontifices, Conciliaque decretis ſuis, atque Canonibus roborarunt. Cujus diſciplinæ, & legis ſanctimoniam malè feriati Hæretici caſtimoniæ oſores magno quidem, ſed inani ſtudio, irritoque conatu impugnant.

D. Doctrina definita in Concilio Niceno fuitne unanimi omnium Eccleſiarum conſenſu approbata?

M. Omnes Eccleſiæ doctrinam in Concilio Nicæno definitam ſummâ veneratione exceperunt, eique ſinguli Epiſcopi ſubſcripſerunt, ſi tamen excipias *Secundum* Ptolomaidis, & *Theonam* Marmaricæ, qui retinendi erroris tenaces, unâ cum Ario Conſtantini Imperatoris juſſu in exilium miſſi ſunt.

Aſt

Aſt, paulò poſt celebrationem Concilii Nicæni multas Ariani celebrarunt Synodos, in quibus varias cudentes fidei formulas in id toti incubuerunt, ut fidem Nicænam omninò everterent, ac profligarent. In primis, anno 328. vel, ut alii volunt 330. Antiochiæ indixerunt Synodum, in qua Euſtathius Epiſcopus Antiochenus, cujus eximia pietas cum ſingulari doctrina conjuncta in Concilio Nicæno effulſerat, Sede ſuâ depoſitus eſt. S. Athanaſius *Alexandri* in Sede Alexandrina ſucceſſor, & Catholicę fidei aſſertor ad cauſam dicendam ab Arianis accitus eſt in Synodo Cæſarienſi habita anno 333. & Sede ſua dejectus eſt in Synodo Tyria anno 335. Marcellus Ancyranus Epiſcopus, qui in Arianos ſcripſerat, damnatus eſt in Concilio Conſtantinopolitano ab Arianis coacto anno 336. Paulus Epiſcopus Conſtantinopolitanus Sede ſua fuit abdicatus in alio Arianorum Conciliabulo anno 338. & in ejus locum Euſebius Nicomedienſis vir à capite ad talos planè Arianus fuit intruſus. In Concilio Antiocheno habito anno 341. Ariani S. Athanaſium Sede depoſuerunt, & Gregorium Arianum in ejus locum ſubrogarunt. Rurſus anno 345. juxta Clariſſimum Pagium, Ariani Antiochiam convenerunt, ibique celebrarunt Synodum, in qua promulgarunt prolixam fidei formulam, quæ ideò μακρόστιχος vulgò cognominatur, quamque Epiſcopi Occidentales anno 346. in priori Concilio Mediolanenſi, propter Encænia, ſeu Dedicationem Templi congregati ſuſcipere noluerunt. Sic Ariani fidem Nicænam penitus extinguere, & S. Athanaſium opprimere totis ſuis viribus tentarunt. Sed ad nihilum reciderunt illorum conatus. Nam S.Atha-

S. Athanaſius in Concilio Alexandriæ habito anno 340. & in Concilio Romæ anno 342. à Julio Papa convocato fuit innocens pronunciatus. Fidem Nicænam approbarunt Epiſcopi Occidentales in priori Concilio Mediolanenſi anno 346. Cùmque quatuor Epiſcopi Ariani, videlicèt *Demophilus*, *Macedonius*, *Eudoxius & Martyrius* Hæreſim Arii abjurare nollent, ab iſto jam incepto Mediolanenſi Concilio diſceſſerunt irati, prævidentes in eo reprobatum iri Arianiſmum. At cum Ariani patrocinio Conſtantii Imperatoris freti novos in dies excitarent tumultus, indictum eſt anno 347. Concilium Generale Sardicenſe.

D. Antequàm ulteriùs progrediaris, ſcire velim, nùm adhuc ſuperſint Canones editi ab his Concilijs, quæ mox recenſuiſti?

M. Superſunt adhuc viginti quinque Canones editi in Synodo Antiochena habita anno 341. in quibus Anathemate plectuntur illi, qui contrà Nicænæ Decretum Synodi Paſcha cum Judæis celebraverint. A Sacris Miniſteriis excluduntur Clerici, qui ab una Eccleſia, invito Epiſcopo, migrant in aliam. Prohibetur Epiſcoporum ab una Eccleſia ad aliam translatio. Statuitur reſidentia Epiſcoporum, ipſiſque ſub excommunicationis, & exauctorationis pœna aditus ad Aulam interdicitur. Chorepiſcoporum Jurisdictio certis limitibus circumſcribitur. Conciliorum Provincialium auctoritas, nec non Metropolitanorum, & Epiſcoporum Juriſdictio confirmatur. In ultimo Canone præſcribitur Epiſcopis modus bona Eccleſiaſtica diſpenſandi, ipſiſque inhibetur, ne illa bona convertant in domeſticos uſus. *Bellarminus* lib. 1. de Conciliis cap. 5.

cap. 5. cùm videret, plures ex his Antiochenis Canonibus ſanctioris diſciplinæ ſtudium ſpirare, exiſtimavit, iſtos Canones non fuiſſe editos in Synodo Antiochena celebrata anno 341. in qua ſuperiores erant Ariani à veræ pietatis ſenſu omninò alieni, ſed putat, illos fuiſſe editos in alia Synodo Provinciali triginta Epiſcoporum Antiochiæ habita. Verùm, probabiliùs cenſet *Pagius*, Synodo Antiochenæ celebratæ anno 341. interfuiſſe, teſte Sancto Athanaſio in lib. de Synodis, nonaginta Epiſcopos, quorum quadraginta erant Ariani, alii verò quinquaginta erant Orthodoxi. Addit verò Pagius, in primordiis illius Synodi Antiochenæ ſummâ omnium Epiſcoporum conſenſione conditos fuiſſe hosce vigintiquinque Canones, ſed poſt ſolutam Synodum à ſolis Arianis Epiſcopis dijudicatam fuiſſe cauſam Sancti Athanaſii, qui ab illis fuit Sede depoſitus. Undè conſequens eſt, non eſſe culpandam Synodum Antiochenam, cui interfuerunt quinquaginta Orthodoxi Epiſcopi, ſed illud ſolùm improbandum eſſe Conciliabulum, quod à ſolis Epiſcopis Arianis poſt veram Antiochenam Synodum habitum eſt, & Sanctum Athanaſium depoſuit. Cùm igitur in primordiis Synodi Antiochenæ Orthodoxi Epiſcopi ſuperiores eſſent Epiſcopis Arianis, nemini mirum videri debet, quod in ea conditi fuerint viginti illi quinque Canones, quos ad ſanciendam diſciplinam apprimè utiles approbavit Eccleſia, ut conſtat ex auctoritate Concilii Chalcedonenſis, & ex teſtimonio *Ferrandi*, *Joannis* Antiocheni, *Dionyſii exigui*, *Sancti Cæſarii* Arelatenſis Epiſcopi aliorumque plurimorum antiquorum. Undè omnes tàm in Occidente, quàm in Oriente, qui Canones expoſuerunt, aut Cano-

Canonum Collectionem adornarunt, unanimi conſenſu Antiochenos Canones tamquam legitimos agnoverunt.

D. Quid actum eſt in Concilio Sardicenſi?

M. Concilium Sardicenſe ſub Julio Romano Pontifice, Conſtantii, & Conſtantis Imperatorum conſenſu convocatum eſt Sardicæ, quæ Urbs eſt inter Illyricum Mæſiam, & Thraciam conſtituta. Huic Concilio præter Oſium Cordubenſem Epiſcopum, præfuerunt Legati Romani Pontificis *Archidamus*, & *Philoxenus*, interfueruntque, teſte Sancto Athanaſio Apolog. 2. Epiſcopi Orthodoxi ad minus CCLXXXIV. præter illos Antiſtites Orthodoxos, Sardicam etiam convenerunt ſeptuagiuta ſex Epiſcopi Ariani, qui cauſæ ſuæ diffiſi, ac perfidiarum ſuarum conſcii, ex Urbe Sardica Philopopolim Thraciæ conceſſerunt Pſeudo-Synodum ibi habituri. In hoc Sardicenſi Concilio Athanaſius, Marcellus Ancyræ, Aſclepas Gazæ, aliique Antiſtites Catholici ab Arianis abdicati abſolutionis judicium retulerunt, ſuasque Sedes recuperarunt, expulſis ab Alexandria *Gregorio*, Ancyrâ *Baſilio*, Gazâ *Quintiano* Arianis Epiſcopis harum Eccleſiarum invaſoribus. Quin etiam aliquot Ariani Præſules ex his, qui Philopopolim ſeceſſerant, juridicè citati, & coram adeſſe recuſantes damnati ſunt in eadem Synodo Sardicenſi, & Sedibus ſuis dejecti. Nullum fidei Symbolum ediderunt Patres Sardicenſes, ſed declararunt, ut ait Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Antiochenos, ſe contentos eſſe Nicæna fide, utpotè cui nihil deeſſet, & in qua integra, & ſolida pietas contineretur.

At verò ſeptuaginta ſex Epiſcopi Ariani, qui facto

facto divortio, & è Synodo Sardicenſi ſeſe ſubducentes Philopopolim convenerant, Conventiculum ibi celebrarunt, in quo Marcellum Ancyranum Epiſcopum damnarunt, ſententiam in Athanaſium latam in Pſeudo-Synodo Tyriâ confirmarunt, Aſclepam Gazenſem, & Paulum Conſtantinopolitanum proſcripſerunt, in Oſium Cordubenſem, Protogenem Sardicenſem, Maximum Trevirenſem, quin & in Julium Romanum Pontificem excommunicationis ſententiam ferre non erubuerunt. Quæ omnia conſtant ex Epiſtola Synodica iſtius Conciliabuli Philopopolitani, quod, ut fucum facerent hi Epiſcopi Ariani, falsò Sardicenſis Concilii nomine nuncuparunt. Hanc Epiſtolam Synodicam, quæ tota mendaciis, & calumniis in Sanctum Athanaſium, aliosque ſanctiſſimos fidei Nicænæ defenſores ſcatet, refert S. Hilarius in fragmentis.

D. Concilium iſtud Sardicenſe fuitne Oecumenicum, & Generale?

M. Concilium Sardicenſe fuit Oecumenicum, & Generale, non ſolùm convocatione, ut fatentur omnes, ſed etiam celebratione, & exitu. Nec enim divortium iſtud Epiſcoporum Orientalium impedire potuit, quin iſtud Concilium verè Oecumenicum eſſet, & Generale etiam celebratione, & exitu, quia illi Epiſcopi Orientales, qui ſe à Concilio Sardicenſi ſubduxerunt, eique adeſſe noluerunt, fuerunt Ariani, aut Arianorum partibus addicti. Sic enim Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios inducit illos Epiſcopos loquentes: *Quid igitur hæſitamus? quid moramur? fingamus aliquam cauſificationem, & diſcedamus, ne, ſi manſerimus, condemnemur. Melius eſt de fuga erubeſcere, quam convictos*

victos de ſicophantia condemnari. Non potuit ergò iſtud divortium Epiſcoporum Orientalium, qui malè ob Arianam Hæreſim audiebant, & ideò malè ſibi metuentes fugam arripuerunt, impedire, quominus Sardicenſe Concilium eſſet celebratione, & exitu Oecumenicum.

D. Edidit ne aliquos Canones Synodus Sardicenſis?

M. Synodus Sardicenſis ſanctiſſimos edidit Canones, qui ad nos uſque pervenerunt. 20. Græci numerant, 21. Latini, quos perdoctè explicat *Chriſtianus Lupus* parte 1. Decretorum, & Canonum Synodorum Generalium, & Provincialium. Patres Sardicenſes in Canonibus tertio, quarto, & ſeptimo, ſecundùm Dionyſii exigui editionem, jus appellationum ad Sedem Romanam non inſtituerunt, ut quidam malè aſſerunt, ſed confirmarunt. Hoc enim ipſo, quo Romanus Pontifex, ut concors eſt omnium Catholicorum doctrina, eſt jure divino omnium Epiſcoporum, non ſolùm ordine, ſed & juriſdictione primus, illiſque ſuperior, ac Univerſæ Eccleſiæ Caput, conſequens eſt, ut ad ipſum Epiſcopi, cùm injuriam patiuntur, appellare poſſint. Quamobrem, jus appellationum Epiſcopalium ad Romanam Sedem Pontificii Primatus appendix neceſſaria eſt. Hinc benè multis exemplis, quæ Hiſtoria Eccleſiaſtica refert, & quæ nunc brevitatis ergò prætermitto, certiſſimè conſtat complures cùm Orientis, tùm Occidentis Epiſcopos, quando injuſtè vexabantur, ad Romanum Pontificem appellaſſe. Non me fugit, Illuſtriſſimum Petrum de Marca lib. 7. de Concordia Sacerdotii, & Imperii cap.3. in contrariam circa appellationes ad

ad Papam abjiſſe ſententiam. Sed omnia, quæ contra illam poteſtatem judicandi appellationes ab Epiſcopis factas ad Romanam Sedem objicit Archipræſul iſte undecumque doctiſſimus, jam à multis eruditis viris confutata ſunt, oſtenſumque, uſum appellationum, cùm in Eccleſia Orientali, tùm in Occidentali poſt Concilium Sardicenſe frequentem fuiſſe, ejusque initia non rectè à doctiſſimo illo Scriptore detrudi ad Concilii Trullani tempora in Eccleſia Græca, & ad octavum ſæculum in Eccleſia Latina. Quapropter, in hac refellenda Illuſtriſſimi Præſulis ſententia diutiùs non immorabor, ſed ſolùm breviter referam Canonem quartum Concilii Sardicenſis, ex quo liquidò patebit, Jus Appellationum Epiſcoporum ad Sedem Romanam fuiſſe à Patribus illius Concilii confirmatum. His verbis conceptus eſt iſte Canon: *Cùm aliquis Epiſcopus depoſitus fuerit coram Epiſcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum ſibi negotium in Vrbe Roma, alter Epiſcopus in ejus Cathedra, qui videtur eſſe depoſitus, omninò non ordinetur, niſi cauſa fuerit in judicio Epiſcopi Romani determinata*. Hunc Canonem ſi quis, abdicatis, ut par eſt, omnibus præjudiciis, expendere haud gravetur, incunctanter fatebitur, Jus Appellationum ad Sedem Romanam fuiſſe in Synodo Sardicenſi confirmatum, nec Canonem iſtum intelligi poſſe de jure tantùm reviſionis, ſicut aſſerit Petrus de Marca loco mox citato, ubi ait, Jus in Synodo Sardicenſi quæſitum Epiſcopo Romano diverſum prorsùs eſſe à judicio Appellationis, nihilque aliud ei conceſſum, quàm ut decernere poſſet cauſæ retractationem. Quippè, inquit ille Auctor, Synodus ſta-

ſtatuit, ut ſi Epiſcopus damnatus Romanum Pontificem appellarit, in poteſtate ipſius ſit appellationem reſpuere, quo pacto ſententia Epiſcoporum Provinciæ confirmabitur; aut eam admittere, quo caſu debet Epiſcopus Romanus judicium integrum remittere ad Epiſcopos Provinciæ, & ad finitimos, ut illi cauſæ cognitionem ſuſcipiant, præſente Legato Summi Pontificis, ſi is exiſtimaverit mittendum eſſe. Hæc ille. Sed iſta doctiſſima Antiſtitis interpretatio vim infert Canoni relato, in quo non ſolùm conceditur Romano Pontifici jus reviſionis, ſeu dandi novos Judices, Epiſcopos nimirùm ex viciniori Provincia, ſed etiam ei aſſeritur, ac vindicatur poteſtas judicandi appellationes ab Epiſcopis factas ad Sedem Romanam, & diſcutiendi ſententiam ab Epiſcopis Provinciæ latam, atque de ea judicandi, ſi Epiſcopus depoſitus à judicio Epiſcoporum ad Sedem Romanam provocaverit.

D. Quid præſcribitur in aliis Concilii Sardicenſis Canonibus?

M. Multa præſcribuntur. In primis, migratio Epiſcoporum à minori Civitate ad majorem, quæ fit propter avaritiam, & ambitionem, tanquam pernicioſa corruptela damnatur. Epiſcopis ne frequentiùs, vel citrà legitimam cauſam ſeſe ad Aulam conferant, vel à ſuis Eccleſiis ultrà tres hebdomadas abſint, diſtrictè prohibetur. Dotes, quibus pollere debent Epiſcopi, præfiguntur. Presbyteris, & Diaconis in alienis Regionibus, & Eccleſiis morari inhibetur ultrà tempus Epiſcopis à Concilio definitum. Denique, alia circà multa Eccleſiaſticæ diſciplinæ capita his in Canonibus ſanciuntur.

D. Recenſe alia Concilia, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuerunt celebrata.

M. Anno 347. paulò poſt Concilium Sardicenſe, celebratum eſt aliud Concilium Mediolanenſe, in quo Legati Julii Romani Pontificis conſederunt. *Photinus*, ob inſtauratam Pauli Samoſateni impietatem damnatus eſt. *Urſacius* Syngidonis, & *Valens* Murſi in Pannonia Epiſcopi libellum pœnitentiæ obtulerunt, & veniam eorum omnium, quæ contrà Nicænum Concilium, & S. Athanaſium actitarant, poſtularunt; Arianam Hæreſim abjurarunt, eisque pacem, & reconciliationem indulſit Concilium, ut docet Epiſtola Synodica Concilii Ariminenſis, idemque teſtantur ipſimet Urſacius, & Valens in altero libello, quem poſtea porrexerunt Romæ Julio Papæ his verbis: *Item Anathema dicimus iis, qui negant Chriſtum Deum eſſe, & Filium Dei ab æterno, ſicut per priorem libellum noſtrum, quem apud Mediolanum porreximus*. In ſuperiori noſtro Colloquio mentionem fecimus trium Conciliorum, quæ Sirmii fuerunt celebrata, quorum primum habitum eſt anno 451. & in eo damnatus Photinus Sirmienſis Epiſcopus, qui aſſerebat Chriſtum eſſe purum hominem. Alterum Concilium Sirmienſe indixerunt Ariani anno 357. & in eo edita eſt fidei formula planè Ariana, cui ſubſcripſit *Oſius* Cordubenſis Epiſcopus. Tertium Sirmienſe Concilium fuit convocatum anno 358. & in eo procuſa fuit fidei formula, in qua Filius Dei Patri per omnia ſimilis dicitur. Conſtantius Imperator, profligato Magnentio anno 353. Arelate ſua tricennalia celebravit, & eâ occaſione in hac Civitate Arelatenſi coactum eſt Concilium, in quo hic Imperator

tor in Arianos propenſiſſimus, inſtigante præcipuè *Saturnino* Arelatenſi Epiſcopo Ariano, Orthodoxos Antiſtites, & præſertim *Vincentium* Capuanum Epiſcopum Sedis Apoſtolicæ Legatum damnationi Athanaſii ſubſcribere coëgit. Solus inter Epiſcopos reſtitit *Paulinus* Trevirenſis Epiſcopus, qui in exilium apud Phrygiam amandatus eſt. Hunc infauſtum Legatorum ſuorum exitum vehementer dolens *Liberius* Papa, miſit ad Conſtantium Imperatorem alios Legatos, qui ab eo impetrarunt convocationem Concilii Mediolanenſis, habiti anno 355. ad quod pauci ex Oriente, trecenti verò, & ampliùs ex Occidente Epiſcopi convenerunt. Tanta fuit in hoc Concilio Tyrannis Conſtantii Imperatoris, ut Epiſcopi Occidentales coacti fuerint ſubſcribere damnationi Sancti Athanaſii, cujus accuſatorem palàm ſe profeſſus eſt Imperator, qui Euſebium Vercellenſem, Luciferum Calaritanum, Dionyſium Mediolanenſem, & alios in propugnanda fide, & juſtitia infracti pectoris viros exilio damnavit, ut teſtatur Sanctus Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios. *Saturninus* Arelatenſis Epiſcopus Arianus à Conſtantio Imperatore obtinuit, ut Byterris Concilium cogeretur anno 356. Saturnino ſtrenuè obſtitit S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus, & hac de cauſa à Conſtantio Imperatore in Phrygiam relegatus eſt Sanctus ille Antiſtes, cujus beneficio ſolæ Galliæ piaculo Arianæ Hæreſeos fuere liberatæ. Hinc Galli fidem ſuam teſtatam Sancto Hilario reddiderunt, idemque de illorum conſtantia gratulatus eſt Sanctus Doctor in lib. de Synodis. Rursùm Ariani Antiochiam convenerunt anno 358. in qua, præeunte Eudoxio illius Urbis Epiſcopo

Ariano, Synodum celebrarunt, & voces ὁμοούσιον, ideſt conſubſtantialis, & ὁμοιούσιον, ideſt ſimilis in ſubſtantia, rejecerunt. Sed Baſilius Ancyranus Epiſcopus, & Semi-Arianorum Signifer Synodum Ancyranam eodem anno coëgit, in qua ſecunda Syrmienſis Formula, quæ à puris Arianis edita fuerat, damnata eſt, ſtatutumque, Patri Filium ſubſtantiâ eſſe ſimilem. Id ægrè tulerunt Epiſcopi, qui erant puri Ariani, videlicèt Eudoxius, Acacius, Valens, & Urſacius, qui Conſtantium Imperatorem pravis ſuis artibus induxerunt, ut, diviſis Epiſcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales verò Seleuciæ congregarentur. Annuit Imperator, maximè cùm Urbs Nicomediæ, in qua Synodum priùs indixerat, horrendo terræ motu fuiſſet concuſſa, eamdemque calamitatem experta eſſet Nicæna Civitas, quam poſteà pro celebratione Synodi loco Nicomediæ deſignaverat idem Imperator. Anno itaque 359. habita eſt Synodus Ariminenſis, cui interfuerunt 400. Epiſcopi Occidentales, qui, rejectâ fidei Formulâ ſibi ab Urſacio, & Valente oblatâ, Nicænam fidem unanimi conſenſu probarunt, hanc ad omnia abundè ſufficere judicarunt, atque ad Conſtantium Imperatorem Legatos miſerunt, qui eum de rebus in hoc Ariminenſi Concilio geſtis certiorem facerent. At Legatorum adventum prævenerunt Urſacius, & Valens, qui vehementer offenſi, quod fuiſſent in hoc Concilio damnati, animum Imperatoris in Orthodoxos Epiſcopos ita exaſperarunt, ut illius juſſu *Taurus* Præfectus Epiſcopos Arimini detinuerit, eosque ſic variis modis afflixerit, ut tandèm quâ animorum dejectione, quâ precibus, & pollicitationibus,

quâ

quà vi, quà dolis, & artibus,quà longioris moræ tædio, quà quietis, & reviſendarum ſuarum Eccleſiarum deſiderio compulſi fuerint Epiſcopi ad ſubſcribendum Formulę fidei,quam Urſacius,& Valens Nicææ in Thracia ediderant. Hunc infauſtum Epiſcoporum lapſum his verbis eleganter deſcribit Oratione 21. Sanctus Gregorius Nazianzenus: *Procùl dubio ſtultè egerunt Paſtores, ut cum Scriptura loquar, & Paſtores multi vineam meam pervaſtaverunt, & deſiderabilem partem, hoc eſt Dei Eccleſiam multis ſudoribus ipſius Dei pro ſalute noſtra cruciatibus relictam probro ac dedecore affecerunt. Nam ſi perpaucos exceperis, qui ob hominis obſcuritatem contemptui habiti fuerunt, vel ob virtutem reſtiterunt (quos Iſraeli ſeminis, & radicis loco relinqui oportebat, ut per Spiritus influxiones rursùm efflorèſceret, atque ad vitam revocaretur) omnes tempori obſecuti ſunt. Hoc tantùm inter eos diſcriminis fuit, quod alii citiùs, alii ſeriùs in eam fraudem inciderunt, atque alii impietatis duces, Antiſtitesque ſe præbuerunt. Alii autem in ſecundo ordine locati ſunt, nempè vel timore perculſi, vel quæſtu, atque utilitate ſubacti, vel blanditiis ineſcati, vel denique ignorantia circumſcripti, quod omnium leviſſimum eſt, ſi tamen id quoque ad eorum, quibus populi cura commiſſa eſt, purgationem ſufficere videtur....... Verùm his ignoſcatur, qui impiis dogmatibus per ignorantiam aſſenſum præbuerant. Quid autem de aliis dixeris, qui etiam ingenii laudem ſibi vindicantes Hæreticis tamen potentibus manus dederunt, & cum pietatis perſonam diuturno tempore tanquam per ludum geſſiſſent, ſimul ut aliquid apparuit quo convinci, atque coargui poſſent protinùs corruerunt.*

Dum Concilium Ariminenſe ab Epiſcopis Occidentalibus ageretur, Seleuciam Iſauriæ Urbem Orientales Epiſcopi centum & ſexaginta convenerunt. Hæc Synodus Seleucienſis, cui interfuit Sanctus Hilarius, celebrata eſt coram *Lauritio* Iſauriæ Præſide & Comite *Leona*. Novam fidei Formulam Nicænæ adverſantem Acacius Arianus propoſuit, quæ rejecta eſt à Semi-Arianis, quapropter inter utramque factionem Arianorum & Semi-Arianorum gravis ſuborta eſt controverſia, quam Comes Leonas cum nullo pacto placare poſſet, coactus eſt ſolvere Concilium, in quo tamen Semi-Ariani ſuperiores fuerunt Arianis. Sed iſti apud Imperatorem Conſtantium conqueſti, Conciliabulum illius juſſu anno 360. habuerunt, in quo quinquaginta Præſules Ariani, qui aderant, fidei Formulam ab Acacio editam, quæ inter Arianas nona ab Athanaſio cenſetur, approbarunt; & depoſuerunt, omnique communione excluſerunt Semi-Arianos Epiſcopos. Tum temporis S. Hilarius videns periclitari fidem, porrexit Conſtantinopoli libellum Imperatori Conſtantio, & Arianos ad congreſſionem provocavit; ſed eorum conſilio ad Sedem Pictavienſem remiſſus eſt, quem redeuntem omnis ſuſcepit Gallia quaſi de Arianis triumphantem, quos confutarat doctiſſimis ſcriptis, & ſola provocatione terruerat.

D. Certè vehementer mirari ſubit veſaniam Arianorum, qui per omnes Mundi plagas volitabant, ut varias celebrarent Synodos & diverſas procuderent fidei Formulas.

M. Id potiùs adſcribendum eſt veſaniæ Imperatoris Conſtantii, qui, quamdiu vixit, ad pro-

ino-

movendam Arianam Hæreſim nihil non molitus eſt, ut Nicænam fidem variis aboleret Pſeudo-Synodis, quæ Gentilium, atque Judæorum ludibrio & quotidianis ſubſannationibus Chriſti Religionem, Eccleſiamque exponebant. Hinc de Conſtantio veriſſimè teſtatur Ethnicus Hiſtoricus *Ammianus Marcellinus* in fin. lib. 21. quod ille Imperator *Chriſtianam Religionem abſolutam & ſimplicem anili ſuperſtitione confundens, in qua ſcrutanda perplexius, quàm componenda, excitavit diſſidia plurima, quæ progreſſu fuſius aluit concertatione verborum; ut catervis Antiſtitum jumentis publicis ultrò citròque diſcurrentibus, per Synodos quas appellant, dum ritum omnem ad ſuum traducere conatur arbitrium, rei vehiculariæ ſucciderit nervos.*

D. Poſt mortem Conſtantii Imperatoris celebraverunt ne Ariani Concilia?

M. Mortuo Conſtantio Imperatore Arianæ Hæreſis fautore, non auſi ſunt Ariani celebrare Concilia, ſed potius Orthodoxi Epiſcopi ab exilio revocati Synodos ad Arianam Hæreſim radicitus extirpandam convocarunt. S. Athanaſius anno 362. Alexandriam reverſus & ſummâ ab Alexandrinis lætitiâ exceptus Synodum ibi coegit, in qua decretum eſt, ut Epiſcopi lapſi in Eccleſiam reciperentur, modò Hæreſim Arianam ejurarent, & fidem Nicænam profiterentur. Præterea, in hac Alexandrinâ Synodo definitum eſt contrà Apollinariſtas, Verbum Divinum non ſolum corpus, ſed animam & mentem aſſumpſiſſe. Poſtremò, celebris controverſia de tribus admittendis in Deo Hypoſtaſibus eliquata & compoſita fuit.

S. Hilarius Pictavorum Epiſcopus in Galliam

reverſus, nihil antiquius habuit, quàm ut multis habitis Synodis reſarcirentur damna, quæ Patres Concilii Ariminenſis imprudentiâ lapſi Eccleſiæ intulerant. Unde meritò S. Hieronymus in Chronico ait: *Gallia per Hilarium Ariminenſis perfidiæ dolos damnat*. Synodus Pariſienſis, quam alii anno 360. alii anno 362. celebratam fuiſſe affirmant, improbavit Epiſcopos Ariminenſes, quod nomen *Uſiæ*, ſeu *ſubſtantiæ* reticuiſſent: Damnavit Auxentium Mediolanenſem Epiſcopum, Urſacium, Valentem, & Saturninum, qui primas inter Occidentis Arianos partes tenebant, & juxtà avitam Nicænæ Synodi fidem definivit, tres eſſe Sanctiſſimæ Triadis Perſonas in unitate ejuſdem naturæ & ſubſtantiæ. Eamdem fidem confirmarunt omnes totius Ægypti Epiſcopi in Synodo, quam S. Athanaſius ſub Joviano Imperatore anno 363. convocavit, & Synodus Antiochena eodem anno celebrata. Quin & Semi-Ariani in Synodo Lampſacena anno 364. habita damnarunt Anomæos, ſeu Arianos abſolutos, & in ea, ſicut & in aliis Synodis Siculâ & Tyanenſi anno 365. celebratis Nicænam fidem ſe profiteri conteſtati ſunt. Damaſus Papa duas Romæ habuit Synodos. Prima coacta eſt anno 366. àdversùs Valentem & Urſacium, alioſque Arianos jam damnatos & de hac Synodo loquitur S. Athanaſius in Epiſtola ad Epiſcopos Africanos. Secunda Synodus Romana adversùs Auxentium indicta eſt anno 372. De Epocha utriuſque Concilii Romani, ſicut & Synodi Illyricianæ, in qua conſubſtantialis Trinitatis fides ſtabilita eſt, legendus eſt Cl. Pagius ad annum 365. & 369. Non ſolum Romæ, ſed & in multis Conciliis per Galliam, & Hiſpaniam coactis damna-

damnatus eſt Auxentius, teſte S. Athanaſio in Epiſtola ad Epictetum. *Gratianus* Imperator anno 367. III. Non. Aug. Mediolani legem tulit, quâ Cætus, ſeu Conciliabula omnium omninò Hæreticorum prohibuit. Sub eodem Imperatore anno 381. indictum eſt Concilium Aquilejenſe, cui interfuere Epiſcopi duo ſuprà triginta, & inter cœteros Sanctus Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, Philaſtrius Brixianus, Valerianus Aquilejenſis, & alii Epiſcopi ſanctimoniâ, & eruditione illuſtres. In eo damnati ſunt duo Epiſcopi Ariani *Palladius*, & *Secundus*. Acta illius Synodi Aquilejenſis ſuppoſititia eſſe putavit *Petrus Chiffletius* è Soc. Jeſu, qui Vigilii Tapſenſis libros adversùs Arianos ſcriptos notis illuſtravit, ſed vir *Cl. Hermantius* lib.3.cap.3. fusè probat, Chiffletium hac in re fuiſſe deceptum & argumenta, quibus motus eſt, ſolidè confutat. Denique, imperante Theodoſio Magno, Arianiſmus profligatus, ac penè extinctus eſt in Concilio Conſtantinopolitano primo, quod eſt ſecundum Oecumenicum Generale.

D. Quo anno celebratum eſt Concilium Conſtantinopolitanum primum, & quid in eo actum eſt?

M. Concilium Conſtantinopolitanum primum ſub Pontificatu Damaſi anno 381. & ſub Theodoſio ſeniore Imperatore convocatum eſt, & prorogatum uſque ad annum 382. In primis, in hoc Concilio cui interfuerunt centum & quinquaginta Epiſcopi, damnatus eſt *Maximus Cynicus*, qui Conſtantinopolitanam Sedem invaſerat & Epiſcopus fuerat Ordinatus à Petro Alexandrino Epiſcopo, qui ad eam Ordinationem peragendam tres

Epi-

Epiſcopos ex Ægypto miſit, uti videre eſt in Epiſtola Epiſcoporum Italiæ ad Theodoſium Imperatorem, quam *Sirmondus* poſt Baronii mortem publicavit, & quæ tom. 2. Conciliorum Generalium pag. 1007. legitur. Baronium circà illam Maximi Cynici ordinationem deceptum fuiſſe obſervant viri eruditi: ait quippè Baronius, Petrum Alexandrinum ſeptem Epiſcopos Ægypti ad illam Ordinationem perficiendam miſiſſe, citatque hanc in rem Orationem S. Gregorii Nazianzeni in Ægyptiorum adventum. Verùm hi, qui hac in Oratione nominantur, non Epiſcopi erant, ſed Laïci, ſeu Nautæ, vel potius Gubernatores Claſſis Alexandrinæ, qui frumentum ex Ægypto Conſtantinopolim advexerant. Quo maximè argumento evincitur, eos Epiſcopos non fuiſſe; neque enim Epiſcopali dignitati convenit frumenti advectio. Damnatâ igitur in hoc Concilio Maximi Cynici Ordinatione, Sedes Conſtantinopolitana S. Gregorio Nazianzeno fuit confirmata. Secundò, in hoc Concilio proſcriptus eſt error Macedonii, negantis divinitatem Spiritus Sancti, ſimulque confixæ ſunt reliquæ Hæreſes Eunomianorum, ſeu Anomæorum, Arianorum, Eudoxianorum, Semi-Arianorum, Sabellianorum, Photinianorum & Apollinariſtarum. Tertiò, cum Meletius Patriarcha Antiochenus ſub finem iſtius Concilii migraſſet è vita, ei ſuffectus eſt Flavianus, reclamante licèt S. Gregorio Nazianzeno, qui Paulinum unum Antiochiæ eſſe ſervandum Epiſcopum, ſicut condictum erat, & Sacramento confirmatum, prudentiùs cenſebat, ne Antiochenæ Eccleſiæ Schiſma, ut revera factum eſt, diutius propagaretur. Nihil tamen obtinuit

tinuit S. Gregorius, immò in ipſum malè affecti multi inſurrexerunt Epiſcopi, quæ ubi vidit Sanctus ille Antiſtes, uſurpatis *Jonæ* Prophetæ vocibus, Epiſcopatui nuncium ſpontè remiſit, & in ejus locum ſubrogatus eſt *Nectarius* vir ex Senatorio Ordine adhuc Cathecumenus, Aulæ, quàm Eccleſiæ aptior. Huic Concilio Conſtantinopolitano non interfuere Epiſcopi Occidentales, quippè qui convenerant Romam, ubi Damaſus Papa Concilium convocavit, ad quod etiam acciti ſunt Epiſcopi Orientales, qui tamen non acceſſerunt, moram ſuam Conſtantinopoli excuſantes, quod ob ſuarum Eccleſiarum diſcrimen in Oriente detenti, Romam proficiſci haud poſſent, temporis etiam anguſtias inſuper cauſati. Agnoſcunt tamen Romani Pontificis auctoritatem, quâ eos ad ſuum Concilium jure convocabat, ut legere eſt in illorum Epiſtola Synodica.

D. Quo pacto igitur Concilium iſtud Conſtantinopolitanum primum dici poteſt Oecumenicum, cui tamen non interfuerunt Epiſcopi Occidentales?

M. Concilium iſtud Conſtantinopolitanum primum vi ſolius convocationis fuit dumtaxat Orientis Concilium. Evaſit tamen poſteà Oecumenicum, hanc illi dignitatem & auctoritatem Damaſo Papa, totâque Occidentali Eccleſia tribuentibus, & in eamdem cum Orientali Eccleſia fidei expoſitionem, Hæreſumque damnationem conſpirantibus.

D. Edidit ne aliquos Canones Synodus Generalis Conſtantinopolitana prima?

M. Tres dumtaxat Canones in Concilio Genera-

nerali Conſtantinopolitano primo conditos fuiſſe, poſt Dionyſium exiguum probabilius cenſent viri eruditi. In primo Canone ſtatuit Sancta Synodus, ut ea,quæ in Concilio Nicæno à 318. Patribus conſtituta ſunt, fixa, immotaque permaneant & inſuper anathemate percellit Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Sabellianos, Photinianos, Marcellianos, & Apollinariſtas. In ſecundo Canone præcipit Sancta Synodus, ut ſua quæque Eccleſiæ ſervent Privilegia ſibi per Canones Nicænos tributa, ſuaſque ita gubernent Eccleſias Epiſcopi, ut non accedant ad alias. In tertio Canone conceſſus eſt Epiſcopo Conſtantinopolitano ſecundus poſt Romanum Pontificem in Eccleſia locus. Sed utrùm hoc Canone Patriarchica dignitas & juriſdictio in Thraciam, Ponticam, Aſianamque Diœceſes Epiſcopo Conſtantinopolitano collata fuerit? an ſecundus tantum modo honoris locus? lis adhuc ſub Judice eſt, de qua necdum convenit inter peritos, quorum hinc inde conjecturas adducere nimis longum eſſet. Duo hic tantum breviter obſervabo. Primò, perperam hunc Canonem tertium explodi à Baronio ut commentitium, cùm tamen antiqui omnes Codices, & quotquot ſunt Collectiones antiquæ, & mediæ, & poſtremæ ætatis Canonem illum tertium Concilii Conſtantinopolitani exhibeant, ac prætereà, Socrates lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap.8. Sozomenus lib.7.cap.9. & Nicephorus lib.12. cap.13. hunc Canonem tertium à Patribus Conſtantinopolitanis conditum fuiſſe teſtentur. Secundò, obſervare debes, hunc Canonem tertium, qui Epiſcopo Conſtantinopolitano adjudicat ſecundum in Eccleſia locum, & honoris Primatum poſt Romanum

num Pontificem, non fuiſſe ab Eccleſia Romana receptum, ac probatum uſque ad tempora Innocentii III. Pontificis Maximi, qui in Concilio Lateranenſi IV. Can. 5. Sedem Conſtantinopolitanam inter Patriarchicas ſecundo loco numerat, propriamque ei aſſerit, ac vindicat ſecundam à Romana Sede dignitatem.

D. Abſolviſti ne Hiſtoriam omnium Conciliorum, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuere celebrata?

M. Memini me in ſuperiori Colloquio mentionem feciſſe Synodi Capuanæ, quæ anno 389. habita provinciam dedit Theophilo Patriarchæ Alexandrino componendi diſſidium, quod erat Flavianum inter & Evagrium, qui ſimul, durante adhuc Schiſmate, Antiochenam regebant Eccleſiam. In hac etiam Synodo Capuana damnatus eſt *Bonoſus* Sardicenſis Epiſcopus, qui duos in Chriſto filios admittebat, æternum unum & temporalem alterum. Aſſerebat inſuper, Deiparam Virginem alios poſt partum Chriſti ex carnali Joſephi congreſſu ſuſcepiſſe liberos. Hos Bonoſi errores damnavit quoque Siricius Papa, ut conſtat ex ejus Epiſtola ad Anyſium & cæteros Epiſcopos per Illyricum conſtitutos. Quin & *Marius Mercator* in Appendice ad contradictionem XII. anathematiſmi Neſtoriani aſſerit, Bonoſum fuiſſe à Damaſo Papa prædamnatum. Denique, in Synodo Capuana prohibentur omnes rebaptizationes, reordinationes, & Epiſcoporum translationes. Conſultò hìc prætermitto Concilia, quæ contrà Donatiſtas, Priſcillianiſtas, & Meſſalianos in quarto Eccleſiæ ſæculo habita ſunt, quippè quæ in ſuperiori Colloquio ea indicaſſe abundè ſufficit.

De

De Epocha Conciliorum Gangrenſis, & Laodiceni, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuerunt celebrata, nihil certi ſtatui poteſt. Probabilior mihi videtur conjectura doctiſſimi Pagii, qui cenſet Concilium Gangrenſe fuiſſe convocatum anno 357. quia etſi incertum ſit, an Oſius Cordubenſis Epiſcopus præfuerit huic Concilio, conſtat tamen illum ei interfuiſſe. Porrò Oſius, poſtquàm Arianæ Formulæ fidei ſubſcripſiſſet, in Hiſpaniam reverſus eſt anno 358. Neceſſe igitur eſt hanc Gangrenſem Synodum fuiſſe congregatam antè annum 358. In hac autem Synodo damnatus eſt *Euſthatius* Sebaſtenus, qui jam Sede ſua Sebaſtena fuerat depoſitus in Synodo Cæſarienſi ante Gangrenſem incerto anno habita, ob multos errores, quos contrà matrimonium, contrà indicta Eccleſiæ jejunia, eſumque carnium, contrà cultum Martyrum, & contrà alia dogmata, & Eccleſiæ leges temerè ſpargebat. Teſtantur etiam S. Epiphanius in Hæreſi Arianorum, & S. Baſilius Epiſt. LXXIV. Euſthatium Sebaſtenum in Arianæ Hæreſis defenſione ad obitum uſque obſtinato animo perſeveraſſe. Viginti Canones præſcripſit Synodus Gangrenſis, quos univerſa approbavit, & recepit Eccleſia.

Quantum attinet ad Concilii Laodicæni Epocham, certum eſt iſtud Concilium habitum fuiſſe poſt Synodum Generalem Nicænam, quidquid contrà ſentiat Cardin. Baronius. Primò, quia Canone ſeptimo Concilii Laodicæni damnantur Hæretici Photiniani, qui aliquot annis poſt Nicænam Synodum emerſerunt. Secundò, quia Laodicæna Synodus in antiqua Conciliorum collectione locum ſuum obtinet poſt Synodum Antiochenam

coa-

coactam anno 341. Cl. Pagius ad annum 314. conjicit Concilium Laodicænum habitum fuiſſe anno Chriſti 363. Sed doctiſſimus Petrus de Marca lib. 3. de concordia Sacerdotii & Imperii Epocham Concilii Laodicæni retrahit ad annum 365. Hæc autem Laodicæna Synodus non Laodicææ in Syria, ſed Laodicææ in Lydia, ſeu Phrygia, & quidem Pacatiana, ſub qua Lydia, ut præferunt Canones Laodicæni apud Balſamonem, celebrata fuit, condiditque ſexaginta Canones, qui ad componendos Chriſtianorum mores, & ſanciendam diſciplinam Eccleſiæ apprimè utiles ſunt, & ab Eccleſia Catholica recepti. Ultimus illius Concilii Canon continet Indicem librorum ſacrorum cùm veteris, tùm novi Teſtamenti. His Conciliis in quarto Eccleſię ſęculo habitis addenda ſunt quatuor Africanæ Eccleſiæ Concilia, videlicèt Carthaginenſe primum anno 348. agente & Præſide *Grato* illius Urbis Epiſcopo, & in eo ad reſtaurandam diſciplinam Eccleſiæ diro Donatiſtarum Schiſmate labefactatam conditi ſunt quatuordecim Canones. Alterum Concilium Carthaginenſe indictum eſt ſub *Genethlio* hujus Urbis Epiſcopo anno 390. & in eo tredecim conditi ſunt Canones. Concilium Carthaginenſe tertium ſub *Aurelio* Carthaginenſi Epiſcopo congregatum eſt anno 397. & in eo quinquaginta Canonibus ſancita eſt diſciplina Eccleſiaſtica. Concilium Carthaginenſe quartum, cui interfuit *S. Auguſtinus*, & præfuit *Aurelius* Carthaginenſis Epiſcopus celebratum eſt anno 398. & in eo quatuor ſuprà centum Canones pro ſacrarum Ordinationum ritibus, pro moribus, & vita Epiſcoporum, Presbyterorum & Clericorum, pro Pœnitentiali diſciplina,

pro

pro Catechumenis, pro Viduis & Sanctimonialibus conditi ſunt ſanctiſſimi Canones. Card. Baronius exiſtimavit, Concilium Taurinenſe, in quo contentio inter Arelatenſem, & Viennenſem Epiſcopos de Primatu exorta fiduciario decreto ſedata eſt, celebratum fuiſſe anno 397. quod tamen juxta Cl.Pagium fuit dumtaxàt celebratum anno 401. Quapropter, de hoc Taurinenſi Concilio opportuniùs agemus in Hiſtoria Conciliorum quinti Eccleſiæ ſæculi. Concilii Toletani primi Epocha ab anno 400. removenda non eſt, ut diſertè oſtendit Pagius in ſua Critica ad annum 405. In hoc Concilio Toletano I. *Symphoſius*, *&* *Dictinius* Epiſcopi Priſcillianam Hæreſim, quâ antea erant infecti, ejurarunt; & ideò hujus Concilii indulgentiâ in Sede ſua relicti ſunt, ſuſpensâ tamen communione, prius eis non impertiendâ, quàm in Romani, & in Mediolanenſis Antiſtitum communionem recepti per illorum litteras probarentur. In hoc etiam Concilio Toletano I. conditi ſunt viginti Canones pro diſciplina Eccleſiaſtica, ſed regula fidei, quæ Canonibus ſubiicitur, condita eſt in alia Synodo incerto loco celebrata tempore Leonis Magni Papæ, & relecta poſteà eſt in Synodo Bracarenſi primâ, ſicut obſervat Pagius loco mox à me laudato.

COL-

COLLOQUIUM IV.

De Viris Illuſtribus, ſeu de Scriptoribus, qui doctrina, vitæque ſanctimonia quartum Eccleſiæ ſæculum illuſtrarunt.

D. Cum Criſtiana Religio in quarto Eccleſiæ ſæculo ubique floruerit, nullus dubito quin ea ætas illuſtrium Virorum, & Scriptorum doctrinæ & ſanctitatis famâ inclytorum feraciſſima fuerit. Quapropter, rem longè mihi gratiſſimam feceris, ſi celebriorum Scriptorum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo floruerunt, vitam compendiosè deſcribere, eorumque genuina opera ab adulterinis ſecernere velis.

M. Certum eſt, in quarto, ſicut & in ſequenti Eccleſiæ ſæculo, longè plures, quàm in aliis ætatibus, viros ſanctitate conſpicuos, & illuſtres prodiiſſe Scriptores, qui doctrinam Catholicæ Eccleſiæ adversùs fidei hoſtes invicto robore propugnarunt, necnon ſanctiſſimas purioris Ethices Chriſtianæ regulas nobis in ſuis doctiſſimis Operibus ſcriptas reliquerunt. Ex his aliquos ſeligam, quos ſuis nativis depingam coloribus, eorumque ſincera Opera ab his, quæ vel dubia, vel ſuppoſititia ſunt, accuratè ſecernam.

In primis, juxta ordinem temporum, agmen Eccleſiaſticorum quarti ſæculi Scriptorum ducere debet Euſebius *Pamphili* cognomentum ſortitus ob initam cum Pamphilo Martyre ſingularem amicitiam. Fuit autem *Euſebius* Cæſareæ in Paleſtina Metropolitanus Epiſcopus, vir longè doctiſſimus,

Chronographorum Eccleſiaſticorum facilè Princeps, & in ſæcularium diſciplinarum peritia, omnique Hiſtoriarum genere exercitatiſſimus, cujus erudito nomini etiamnùm venerabundus aſſurgit, faſceſque ſubmittit univerſus Orbis literarius. Scripſit Euſebius *Chronicon* à creatione Mundi uſque ad Conſtantini Imperatoris annum vigeſimum, quod S.Hieronymus latinè reddidit,& ab anno 326.uſque ad annum 379. continuavit. Adversùs Philoſophos Chriſtianæ Religionis veritatem acerrimè quoque Euſebius tuitus eſt quindecim aureis ſuis libris *de Præparatione Evangelica*, & in eumdem finem viginti elaboravit libros *de Demonſtratione Evangelica*, tot enim olim *Demonſtrationis Evangelicæ* libros fuiſſe, teſtatur S. Hieronymus in Cat. Script. Eccl. & Photius in Bibliotheca, ſed hodie decem dumtaxàt libri ſuperſunt. Edidit prætereà Euſebius libros decem *de Hiſtoria Eccleſiaſtica*, quam à Chriſto nato auſpicatur, & per Tyrannorum tempora uſque ad Concilium Generale Nicęnum primum accuratè progreſſus omnia Eccleſiaſticæ antiquitatis monumenta complexus eſt. Extant adhuc quatuor libri, quos ſcripſit Euſebius *de vita Conſtantini* Imperatoris, in quibus potiùs eſt Encomiſta, quàm Hiſtoricus. Compoſuit etiam librum *de Martyribus*, *Cyclum Paſchalem*, & librum contrà *Hieroclem*, qui ApolloniumThyanęum magum ſacrilegâ comparatione Chriſto Servatori noſtro ęquaverat.*Apologiam* Origenis quinque libris comprehenſam unâ cum Pamphilo Martyre concinnavit Euſebius, quibus poſt mortem illius Martyris ſextum addidit librum. Denique, Euſebius, præter alia Opera cùm Theologicâ, tùm Critica, quæ nobis fatum invidit, ſcripſit

pſit quinque libros, qui hodie perſtant, *contrà Marcellum* Ancyranum, & *Commentarium in Pſalmos*, quem doctiſſimus Pater *Bernardus de Montfaucon* publicâ luce donavit. At proh dolor! Euſebius, cujus indefeſſo ſtudio, vixque ſatis æſtimandis laboribus poſteritati conſecrata eſt bona Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pars, Euſebius, inquam, quem Conſtantinus Imperator ob recuſatum Epiſcopatum Antiochenum hoc Elogio celebravit: *Felicem Euſebium, qui non unius Urbis, ſed propè totius Orbis Epiſcopatu dignus eſſet*; ille tamen Euſebius in luto Arianæ Hæreſeos hæſit, Epiſcopis Arianis in depoſitione Euſtathii Epiſcopi Antiocheni,& Athanaſii Patriarchæ Alexandrini impenſiſſimè favit, totque peſtiferæ Arii doctrinæ in ſuis Operibus veſtigia reliquit, ut hi, qui illum ab hac Hæreſi vindicandùm ſuſceperunt, oleum & operam perdidiſſe videantur. Mortuus eſt Euſebius anno Chriſti 340. & in aliquibus Martyrologiis, quæ laudat doctiſſimus *Valeſius* initio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſebianæ, legitur XXI. menſis Junii nomen *Euſebii Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopi*. Sed eruditus *Florentinius* hæc Martyrologia ab interpolatione egregiè vindicat, pluribusque *exercitatione ſecunda* Martyrologio Hieronymiano præfixâ evincit, Euſebium Cæſareæ in Palæſtina Epiſcopum in Martyrologiis locum habere non poſſe. Crediderim ipſe, quod cùm plures Urbes dictæ ſint *Cæſareæ*, Euſebius ille, qui in quibuſdam Martyrologiis memoratur die XXI. Junii, alium non eſſe, quam Euſebium Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopum, Sancti Baſilii immediatum deceſſorem. In veteri quippè Martyrologio MS. Hieronymiano, quod paſſim viri eruditi *Corbejenſe*

appellant, ad diem xxi. Junii legitur: *Cæſareæ Cappadociæ Euſebii Epiſcopi*. Cardinalis Baronius exiſtimat, pro *Euſebio Samoſatenſi* infelici mutatione, poſitum eſſe in quibuſdam Martyrologiis *Euſebium Cæſarienſem*. Verùm, hanc Baronii conjecturam refellit mox laudatus *Florentinius* in Notis ad Martyrologium Hieronymianum die xxi. Junii, quia Euſebius Samoſatenſis, non *Cæſareæ*, ſed *Dolichæ*, quæ Urbs Syriæ eſt ad Euphratem, martyrii palmam promeruit, teſte Theodoreto lib. 5. Hiſt. Eccleſ. cap. 4. vel in propria Samoſatæ Urbis ad Euphratem poſitæ venerationem, & cultum recepit. Cùm autem nimis diſtet *Cæſareæ* nomen à *Dolichæ*, vel *Samoſatæ* appellatione, veroſimile non eſt, in quibuſdam Martyrologiis loco Euſebii Samoſatenſis poſitum fuiſſe Euſebium Cæſarienſem.

Euſebio Cæſarienſi longè diſſimilis fuit S. Euſtathius, qui Beroeæ in Syria primùm Epiſcopus, dein, evectus eſt ad Antiochenæ Eccleſiæ Sedem. Ille quippè præclarus fuit Fidei Nicænæ defenſor, cujus in odium, calumnias, depoſitionem & exilium ab Arianis paſſus eſt, & ſanctiſſimè in exilio obiit. Ejus Corpus Antiochiam poſteà relatum eſt ſub Zenone Imperatore, & ipſe locum in ſacris Diptychis promeruit. Homilias, Epiſtolas, Commentaria in Pſalmos, multaque adversùs Arianos Opera ſcripſit Euſtathius, quorum dumtaxàt Fragmenta quædam nobis in ſuis Dialogis conſervavit Theodoretus. Tractatum etiam edidit *de Pythoniſſa*, quam conſuluit *Saul* Rex; quem Tractatum Græcè, & latinè edidit *Leo Allatius* in ſyntagmate de *Engaſtrimo*. At Commentarium in Hexameron, ſive *de Opere ſex dierum*, quem Leo Allatius ſub

S.Eu-

S. Euſtathii nomine publicâ luce donavit, non eſſe genuinum Sancti illius Antiſtitis fœtum probant ſtyli diſſimilitudo, & veterum Patrum, & præſertim S. Hieronymi in Catalog. Scriptorum Eccleſ. ſilentium. Quò fit, ut meritò hic Commentarius à viris eruditis S. Euſtathio abjudicetur.

In oppugnanda Ariana Hæreſi ſtrenuè etiam adlaboravit *Alexander* Patriarcha Alexandrinus, cujus duas Epiſtolas contrà Arium ſcriptas referunt Scriptores Eccleſiaſtici. Reperitur etiam in poſtrema, & caſtigatiſſima Editione Operum Sancti Athanaſii, quam doctiſſimus *Bernardus de Montfaucon* adornavit, ſententia, quam Sanctus ille Antiſtes adversùs hunc Hæreſiarcham tulit in Synodo Alexandrina. Principatum Sedis Alexandrinæ anno 313. ſuſcepit Alexander, qui eodem anno advertit rem ſingulari obſervatione dignam, quam hìc prætermittere haud poſſum. Vidit *Alexander* Pueros, qui in littore Maris ludentes, ſacros Eccleſiæ ritus exprimebant, quos inter erat Athanaſius, qui Præſulem agebat, alioſque baptizabat. Hunc ad ſe adductum poſtquàm interrogaſſet, ejuſque mentem ſedulò exploraſſet, Baptiſma ab ipſo collatum ratum, ac validum habuit. Non me fugit, multos eſſe Critices diſciplinæ peritos, qui hanc Hiſtoriam in dubium revocant eo ſolo nomine, quod Athanaſius exeunte menſe Decembri anni 326. Epiſcopus Alexandrinus ordinatus eſt; unde, ſi tempore Ordinationis ſuæ annum circiter triceſimum attigerat, neceſſe eſt ut anno 313. quo hæc Hiſtoria contigiſſe dicitur, Athanaſius jam decimum ſeptimum ætatis ſuæ annum ageret, quo certè anno Athanaſium impuberem fuiſſe, & cum

Pueris luſiſſe veroſimile non videtur. Aſt, hæc Criticorum ratio falsâ ſuppoſitione nititur. Athanaſius ſiquidem non anno ætatis ſuæ triceſimo, ſed anno viceſimo ſexto ordinatus eſt Epiſcopus Alexandrinus anno 326. ac ſubindè anno 313. Athanaſio adhuc *impuberi*, ut loquitur Sozomenus, *iſtud accidit*. Anno ſiquidem trecenteſimo decimo tertio Athanaſius annum circiter decimum tertium agebat. Quod licèt probari non poſſit ex anno, quo in lucem prodiit Athanaſius, cum de Natalitio illius anno altum ſit ubique ſilentium; attamen facilè colligitur ex annis quos natus erat, quandò Epiſcopus Alexandrinus creatus eſt. Diſcimus enim ex Ammone in Epiſtola ad Theophilum Alexandrinum relata à Papebrochio die XIX. menſis Maji S. Pachomio ſacrâ, nonnullos fuiſſe improbos, qui Athanaſii ad Eccleſiæ Alexandrinæ Thronum evecti nimiam juventutem cauſantes, Eccleſiam in factiones ſcindere conati ſunt. Porrò, ſi S. Athanaſius annum ætatis ſuæ triceſimum attigiſſet, quandò Epiſcopus Alexandrinus eſt ordinatus, non potuiſſent ejus adverſarii nimiam ejus juventutem cauſari, nec ejus electionem veluti non ritè factam calumniari.. Vero igitur quàm veriſimillimum videtur, Athanaſium non anno ætatis ſuæ triceſimo, ſed anno circiter viceſimo ſexto fuiſſe ordinatum Epiſcopum Alexandrinum anno Chriſti 326. quo poſito, optimè ſibi cohæret hæc Hiſtoria, quam Scriptores Eccleſiaſtici *Rufinus* lib. 10. cap. 14. Socrates lib. 1. cap. 15. Sozomenus lib. 2. cap. 17. & Nicephorus lib. 8. cap. 44. Athanaſio anno 313. ætatis ſuæ annum circiter decimum tertium agenti contigiſſe referunt. Nec enim adduci poſſum ut cre-

credam, tot Scriptores ſimul conſpiraſſe, ut de Athanaſio, qui fuit poſteà acerrimus fidei Nicænæ defenſor, fabulam toti Orbi venditarent.

D. S. Athanaſium fidei Nicænæ defenſorem, & Arianorum flagellum fuiſſe probè ſcio, ſed quas ab Arianis calumnias paſſus fuerit, quotve contrà ipſos ſcripſerit libros, planè ignoro.

M. Ariani cum Meletianis conjurati, ut Sanctum Athanaſium, qui Concilio Nicæno Alexandrinæ adhuc Eccleſiæ Diaconus interfuerat, penitus opprimere poſſent, Superos & Acheronta moverunt, nihilque, ut Conſtantinum Imperatorem ei redderent infenſum, intentatum reliquerunt. In primis, accuſarunt Athanaſium, quod novum tributum Ægyptiis de pendendis Eccleſiæ linteaminibus indixiſſet, quam accuſationem oppidò falſam eſſe agnovit Conſtantinus Imperator. Non quievere tamen Ariani, ſed novam calumniam ſtruxerunt, perduellionis videlicèt, & læſæ Majeſtatis ſcelus Athanaſio impingentes. Sed fruſtrà, quia Conſtantinus, hac accuſatione accuratè diſcuſsâ, Athanaſium innocentem pronuntiavit, eumque cum honorificis ad Clerum, Populumque Alexandrinum de comperta illius innocentiâ litteris remiſit ad regendam ſuam Eccleſiam. Dilutis hujuſmodi calumniis, Athanaſium tribus aliis proindè falſis criminibus exagitarunt Ariani; quod videlicèt occidiſſet *Arſenium* Hypſelitarum Epiſcopum, cujus etiam manum oſtentabant; quod inſuper rem habuiſſet cum Meretrice; & quod denique per *Macarium* Presbyterum ſuum fregiſſet Calicem in Eccleſia *Iſchyræ* Presbyteri Mareotidis. Hæc tria crimina ſibi objecta S. Athanaſius in Pſeudo-Synodo

Tyria à ſe tàm evidenter amolitus eſt,ut calumniatores ſummo pudore ſuffundi debuiſſent, niſi frontem perfricuiſſent. *Arſenii* quippè cædem fictitiam eſſe oſtendit Athanaſius, vivum coram tota Synodo Arſenium inducendo, qui probè ab omnibus cognitus fabulam cum ſuis manibus manifeſtam fecit. Meretricem, quæ ſibi ab Athanaſio pudorem ereptum querebatur, falſi convicit Athanaſius per *Timotheum* Presbyterum ſuum, qui datâ operâ fingens ſe Athanaſium eſſe, & à Meretrice ereptæ ſibi virginitatis petulantiùs accuſatus, calumniam accuſantis & accuſati innocentiam patefecit.(Hanc tamen Meretricis Hiſtoriam ſuſpectam habet, ac fingentis magis artificium, quàm rem verè geſtam olere cenſet *Bernardus de Montfaucon*). Reſtabat Calix effractus, cujus auctor dicebatur Macarius, jubente tamen Athanaſio. De cujus facti veritate cum pronum eſſet Epiſcopis pronunciare, maximè cùm *Iſchiras* hujus calumniæ auctor conſcientiæ ſtimulis actus, & amicorum ſuaſionibus impulſus veniam à S. Athanaſio, antequàm ageretur Synodus Tyria, ſupplex jam petiiſſet; ſuam tamen ſententiam ſuſpenderunt iniqui Judices, ac ſex Epiſcopos Arianos, & conjuratos Athanaſii hoſtes in Mareotem Regionem cum inquirendi poteſtate delegarunt. Sed hìc prætermittere haud poſſum rem ſanè memorabilem, quæ in hac Pſeudo-Synodo Tyriâ contigit, & quam refert S. Epiphanius Hæreſi 69. Ad hanc quippè Synodum cùm veniſſet *Potamon* Heracleæ in Ægypto Epiſcopus, & cui tempore perſecutionis Maximiani pro fide Chriſti oculus fuerat exculptus,cùmque Epiſcopum Cæſarienſem inter Judices Athanaſii eſſet conſpicatus, his ver-

verbis collacrymans & dolens eum affatus eſt: *Te ne*, inquit, *Euſebi ſedere, & inſontem Athanaſium te Judicem ferre? Quis iſthæc toleret? Dic, Sodes, nonne mecum Tyrannorum tempore in cuſtodia fuiſti? Atque ego quidem oculo ſum pro veritate mulctatus, tu nulla corporis parte mutilatus es, neque in fidei teſtimonium aliquid paſſus, ſed incolumis, integerque ades. Qua nam ratione ex cuſtodia elapſus es, niſi quia pollicitus es te nefarium aliquid admiſſurum, vel fortaſſis admiſiſti.* Hinc facilè conjectari poteſt, quale judicium Athanaſius ab Euſebio Cæſarienſi, & ab aliis ejuſdem farinæ Epiſcopis expectare deberet. Quam ob rem, S. Athanaſius omnem Judiciorum ordinem perturbari cernens, ſeque inter hoſtes minimè ſecurum conſpiciens, relictâ Synodo fugit ad Conſtantinum Imperatorem, de vi ſibi ab Arianis illata conqueſturus; quem interim abſentem indictâ causâ damnarunt Ariani, & Epiſcopatu exuerunt. Conſtantinopoli coram Imperatore ſuam cauſam ſtrenuè egit Athanaſius, & ab ipſo obtinuit, ut Conſtantinopolim vocarentur Epiſcopi, qui eum Tyri damnaverant, & Hieroſolymam pro Encæniis Eccleſiæ convenerant. Sex Epiſcopi Ariani reliquis impudentiores, duo videlicèt Euſebii, Nicomedienſis, & Cæſarienſis, Theognis Nicænus, Patrophilus Scythopolitanus, Valens Murſienſis, Urſacius Singidonius Conſtantinopolim profecti ſunt, ubi, omiſſo Calice fracto, novam calumniam compegerunt, dictitantes, Athanaſium minatum eſſe ſe impediturum quo minus ex Ægypto, ut moris erat, quot annis frumentum Conſtantinopolim mitteretur, earumque minarum produxerunt conductos à ſe teſtes. Quò factum eſt, ut Con-

Conſtantinus iratus Treviros Athanaſium exulem ire juſſerit anno 336. Permirum fortè tibi videbitur, quod tantâ pietate, & æquitate Princeps eò maledicorum calumniis adductus fuerit, ut ne quidem expectatâ defenſione inſontem Athanaſium pelleret in exilium. Sed profectò mirari deſines, ſi ſemel perſpectas habeas artes Euſebii Nicomedienſis, qui totus dolis conſutus ita Imperatoris animum criminis opportunitate occupavit, ut per quam difficilis aditus veritati relinqueretur. Quod ſanè haud rarò in Aulis Principum contingere experientia evincit. Mortuo Conſtantino, Athanaſius à tribus Cæſaribus Conſtantini filiis ab exilio revocatus, ingenti gaudio & ſolemni pompa à Clero populoque Alexandrino exceptus eſt anno 338. Sed cùm ejus reditum ægrè admodum ferrent Ariani, Concilium Antiochiæ anno 341. habuerunt, in quo Athanaſium Sede Alexandrinâ dejecerunt, & in ejus locum intruſerunt Gregorium Cappadocem Arianum. Athanaſius ad Julium Romanum Pontificem appellavit, ſuæque ſaluti fugâ conſulens, ad Sedem Apoſtolicam, velut ad aſylum, portumque tutiſſimum confugit. Romæ à Julio Papa ſummâ cum benevolentia exceptus eſt Athanaſius, & in Synodo hac in Urbe celebrata abſolutus eſt. Rurſum cauſa Athanaſii in Concilio Generali Sardicenſi agitata eſt, & ipſe innocens declaratus. Quo circa anno 349. *Conſtantius* Imperator, quamvis intus & in cute Arianus eſſet, ad petitionem tamen fratris ſui *Conſtantis* Imperatoris, tribus ad Athanaſium datis Epiſtolis, illum Alexandriam revocavit, ſicque Athanaſius Sedem ſuam, mortuo jam Gregorio ejus invaſore, recuperavit. At ſequen-

quenti anno 350. è vivis ſublato *Conſtante* Imperatore, qui Catholicis impensè favebat, Ariani apud Conſtantium Imperatorem novis artibus & calumniis Athanaſium opprimere pro viribus tentarunt, & ab ipſo tandèm impetrarunt, ut ab Alexandria expelleretur. Quam perſecutionem ſubodoratus Athanaſius Alexandriæ aliquandiù delituit, & poſteà die nona menſis Februarii anni 356. fugiens ſeceſſit in Eremum, ubi cum Sanctis Monachis vitam degit, eorumque colloquiis ærumnas ſuas, ac mœrorem demulſit. Athanaſium poſt hanc fugam, quamdiù Conſtantius vixit, Alexandriam non rediiſſe, communis eſt Scriptorum opinio, ſed viri doctiſſimi *Pagius*, & *Montfaucon* ex Epiſtola Sancti Athanaſii ad Orthodoxos ſcripta anno 356. colligunt, Sanctum Antiſtitem è ſolitudine, in quam ſeſe receperat, rediiſſe Alexandriam tempore Quadrageſimæ, eumque, quando *Georgius* Arianus Alexandrinæ Sedis invaſor, & profligatis moribus homo adventavit, latuiſſe Alexandriæ in quadam Eccleſia, ſed ne ab Arianis interceptus de medio tolleretur, in fugam iterùm ſe dediſſe, & in ſolitudinem contuliſſe. Mortuo Conſtantio, & publico Edicto conceſsâ ab Imperatore *Juliano* Epiſcopis exulibus redeundi licentiâ, Sanctus Athanaſius Alexandriam reverſus eſt anno 362. poſtquàm *Georgius* ab Arianis in Sedem Alexandrinam intruſus in ſeditione populari fuiſſet occiſus, à plebe membratim diſcerptus, ejuſque cadaver contumelioſè tractum, flammiſque abſumptum eſt. Sed Ariani in calumniis, & conſpirationibus adornandis pervigiles, haud multo interpoſito ſpatio apud *Julianum* Imperatorem effecerunt, ut Athanaſius penitus exter-

terminaretur, qui tamen ad necem quæſitus inſequentes ſe callidè eluſit, & in Thebaidis ſolitudine latuit, donec ad Imperium, mortuo Juliano, evectus fuerit *Jovianus* optimus Princeps, qui Athanaſium Sedi ſuæ reſtitutum, tanquàm conſtantiſſimum fidei aſſertorem plurimùm coluit, non aliam ab eo quàm Nicænam fidei regulam accepit, nec unquàm permiſit religioſiſſimus ille Imperator, ut Ariani negotium faceſſerent Athanaſio, illumque è Sede Alexandrina exturbarent. Sed breve, heu nimium! fuit *Joviani* Imperium. *Valens*, qui ei ſucceſſit, ab Eudoxio Epiſcopo Ariano baptizatus edixit, ut omnes Epiſcopi, qui, imperante Conſtantio, depoſiti fuerant, ſuis è Sedibus pellerentur. Quam perſecutionem Sanctus Athanaſius in paternò ſepulchro deliteſcens evaſit. Tandèm ab eodem Valente Imperatore anno 367. revocatus, per ſex annos in tranquillitate vixit, & variis pro Chriſti Eccleſia laboribus perfunctus, multis per quadraginta annos tempeſtatibus actus, obiit, ut probabiliùs cenſent viri eruditi *Pagius*, & *de Montfaucon* ſexto nonas menſis Maii anni 373. Valentiniano Aug. IV. & Valente Aug. IV. Coſs. poſtquam Alexandrinam Eccleſiam ſummâ vigilantiâ 46. annis adminiſtraſſet, cujus laudes Sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione ſingulari, quæ inter editas eſt XXI. proſecutus eſt.

Habes compendiosè deſcriptas omnes calamitates, & perſecutiones, quas S. Athanaſius paſſus eſt ab Arianis, quorum ipſe unus penè omnium impetum excepit, unus innumeros profligavit. Si autem plura ſcire deſideres, legeſis vitam S. Athanaſii à Cl. viro *Godefrido Hermantio* anno 1671. gallico

lico idiomate editam, & omnium ſermone celebratam. Legeſis etiam vitam S. Athanaſii, quam in fronte poſtremæ editionis illius Operum præfixit doctiſſimus P. *de Montfaucon*.

Benè multa Opera compoſuit Sanctus Athanaſius, quæ ſive edita, ſive hactenùs inedita, extant in poſtrema & accuratiſſima illius Operum editione à laudato P. *de Montfaucon* adornata.

Opera Sancti Athanaſii ſuppoſititia ſunt: *Diſputatio contrà Arium in Synodo Nicæna. Homilia de Sanctiſſima Dei-para Virgine. Dialogi quinque de Trinitate. Tractatus de definitionibus. Dialogus inter Orthodoxos, & Macedonianum continens* 20. *Capitula. Quæſtiones* 135. *ad Antiochum. Dicta, & Interpretationes Parabolarum Evangelii. Quæſtiones* 133. *Quæſtiones aliæ* 20. *Diſputationes cum Ario Laodiceæ habitæ. De unita Deitate Trinitatis ad Theophilum libri* 7. *Ad Monachos exhortatio. Epiſtola ad Marcum Papam cum reſcripto Marci. De Paſſione Imaginis D. N. J. Crucifixæ in Beryto. Declaratio Levitici. Homiliæ ſeptem ab Holſtenio Latinè editæ. Expoſitiones undecim de Incarnatione Verbi. Sanctæ Syncleticæ Virginis Alexandrinæ Vita. Refutatio Hypocriſeos Meletii, Euſebii, & Pauli Samoſateni. Hiſtoria de Melchiſedecho.*

Opera Sancti Athanaſii dubia ſunt: *Synopſis Scripturæ Sacræ. Teſtimonia ex Sacra Scriptura de communi eſſentia Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Sermo in Paſſionem, & Crucem Domini. Symbolum*, quod ſic incipit: *Quicumque vult ſalvus eſſe &c. Expoſitio Fidei.*

Opera denique Sancti Athanaſii, quæ ampliùs non extant, ſunt: *Commentarii in Eccleſiaſten. Commen-*

mentarii in Cantica Canticorum. *Contrà Valentem*, *&* *Urſacium liber* I. Variæ Epiſtolæ, præſertim Feſtales, aliaque Opera, quorum jacturam meritò luget doctiſſimus P. *Montfaucon* in Præfatione poſtremæ editionis Operum S. Athanaſii.

D. Hactenùs credideram, Symbolum, cujus initium eſt: *Quicumque vult ſalvus eſſe &c.* genuinum eſſe Sancti Athanaſii fœtum, maximè cùm iſtud Symbolum ſub nomine Sancti Athanaſii in Divinis Officiis recitandum proponat Eccleſia. Rationem igitur ſcire velim, cùr iſtud Symbolum inter dubia Sancti Athanaſii Opera reponas.

M. Hoc Symbolum, quod vulgò dicitur Sancti Athanaſii, ideò inter dubia illius Patris Opera repoſui, quia omnes fermè hujus temporis periti Critici illud Sancto Athanaſio abjudicant. Sed quia nonnulli poſt Baronium hoc Symbolum S. Athanaſio attribuunt, malui inter dubia Sancti Athanaſii Opera illud recenſere, quàm inter ſuppoſititia omninò numerare. Præcipuæ autem rationes, quibus moventur eruditi Critici, ut hoc Symbolum abjudicent Sancto Athanaſio, ſunt iſtæ. Primò, quia in antiquis, & probatæ fidei Codicibus MSS. penè omnibus Operum Sancti Athanaſii hoc Symbolum deſideratur, & de eo ne vola quidem, ac veſtigium ullum apparet. Secundò, quia ſtylus, ſermoniſque contextus nequaquàm Græci hominis eſt, ſed latini, quod certè non cadit in Athanaſium, qui nonniſi imperfectè latinam linguam callere potuit. Tertiò, ſi Symbolum iſtud reverà Athanaſii fuiſſet, omni procùl dubio illud laudaſſent Cyrillus Alexandrinus, Epheſina Synodus, Sanctus Leo Papa, & Concilium Chalcedonenſe, dùm contrà Neſtoria-

rianam, & Eutychianam Hæreſes loquuntur. Hoc ſiquidem Symbolum Neſtorianorum, & Eutychianorum errores diſertè rejicit. Ex quo etiam evincitur hoc Symbolum à Sancto Athanaſio non fuiſſe editum, cùm certiſſimè conſtet, Neſtorianorum, & Eutychianorum Hæreſes poſteriores eſſe S. Athanaſio. Quartò, ſi illud Symbolum eſſet Sancti Athanaſii, illud etiam citaſſent Patres Latini, qui poſt exortum Schiſma Photianum uſque ad Gregorii IX. tempora contra Græcos de Proceſſione Spiritus Sancti acerrimè diſputarunt. Nemo quippè negare poteſt, quod hoc Symbolum, in quo apertè adſtruitur Proceſſio Spiritus Sancti à Patre & Filio, ad convincendos Græcos Schiſmaticos magnum habuiſſet pondus ob ſummam Sancti Athanaſii in utraque Eccleſia auctoritatem, & tamen nec Latini Patres, qui contra Græcos Schiſmaticos de Proceſſione Spiritus Sancti diſputarunt, nec Patres, qui contra Neſtorianam, & Eutychianam Hæreſes ſcripſerunt, ullam omninò illius Symboli mentionem fecerunt. Hæ ſunt in ſumma rationes, quibus moventur periti Critici, qui hoc Symbolum abjudicant Sancto Athanaſio. Ex adverſo, hi qui cum Eminentiſſimo Annalium parente hoc Symbolum Sancto Athanaſio vindicant ſuas itidèm proferunt rationes, & momenta. Quò fit, ut, cùm de Auctore illius Symboli necdùm inter eruditos viros conveniat, illud inter dubia ſaltèm Sancti Athnaſii Opera reponendum eſſe duxerim, quod nemo mihi vitio vertere debet.

D. Cui igitur Auctori attribuunt periti illi Critici hoc Symbolum, quod Sancto Athanaſio abjudicant?

M. Sym-

M. Symbolum iſtud aliqui Euſebio Vercellenſi tribuunt; nonnulli Anaſtaſio Sinaitæ; alii Vincentio Lirinenſi; alii Anonymo Theologo Gallo, qui Pipini, vel Caroli Magni temporibus floruit, occaſionem præbente controverſiâ de Proceſſione Spiritus Sancti in Gallicis Synodis tunc vehementer agitatâ. Alii denique longè plures hoc Symbolum tribuunt Vigilio Tapſenſi in Africa Epiſcopo, acerrimo ſub finem quinti ſæculi Fidei Catholicæ defenſori contra Wandalos, qui ArianâHęreſi infecti Catholicos omnes in Africa dirâ perſecutione vexabant. Floruit etiam idem Vigilius eo tempore, quo Neſtoriana, & Eutychiana Hæreſes magnos in dies progreſſus, præſertim per Orientales Eccleſias agebant, multaque Vigilius Opera ſcripſit, quæ non ſuo, ſed ſub antiquorum Patrum, præſertim ſub nomine Sancti Athanaſii, evulgavit, ut conſtat ex Dialogo adversùs Arianos, Sabellianos, & Photinianos, quem ipſe Vigilius ſub nomine Sancti Athanaſii contra Arium, Sabellium, & Photinum coram Judice *Probo* diſputantis compoſuit. Cùm igitur familiare eſſet Vigilio Tapſenſi, Opuſculis, quæ in publicum contra Hæreticos emittebat, præfigere antiquorum Patrum, & præcipuè Athanaſii nomen, difficile creditu non eſt, hoc Symbolum fuiſſe editum à Vigilio Tapſenſi ſub nomine Sancti Athanaſii.

D. De Oſio Cordubenſi Epiſcopo, de Liberio Papa, de Marcello Ancyrano memini, te in ſuperiori Colloquio mentionem feciſſe, ſed quid contra ipſos Ariani machinati fuerint, quoque pacto ipſi Arianis reſtiterint, & Catholicam Religionem propugnaverint? nunc breviter explices velim.

M. Dùm

M. Dùm de Oſio Cordubenſi Epiſcopo dicere me compellis, infandum profectò jubes renovare dolorem. Oſius quippè meritis inſignis, quem ad pacanda infauſta Arianæ Hæreſis exordia Conſtantinus Magnus Alexandriam miſerat, ejusque operâ, & ſanctiſſimis conſiliis uſus fuerat; ille, inquam, Oſius tempore Diocletianeæ perſecutionis acceptis plagis, & vibicibus pro fidei confeſſione toti Orbi ſpectabilis; ille, qui Legatus Apoſtolicus duobus Oecumenicis Conciliis Nicæno primo, & Sardicenſi, pluribusque aliis Nationalibus Synodis contra Arianos celebratis præfuerat, ille, qui tot illuſtres legationes ſub Conſtantino Magno ſummâ cum laude obiverat, nonagenarius tandèm ſenectutem ſuam turpiſſimo lapſu fœdavit, & vi compulſus ſecundæ Sirmienſi Fidei Formulæ, quæ purum, putumque Arianiſmum exprimebat, ſubſcripſit. Sed eum facti poſteà pœnituit, teſte S. Athanaſio in Epiſt. ad Solitarios pag. 846. & paulò antequàm moreretur, Arianam Hæreſim diris devovit, vetuitque à quoquam probari, & recipi.

Eidem ſecundæ Sirmienſi Formulæ Fidei planè Arianæ cum Oſio ſubſcripſiſſe Liberium Papam, qui Julio in Pontificatu ſucceſſit anno 352. aſſerunt nonnulli. Sed præ aliis nobis probatur ſententia illorum, qui docent, Liberium Papam ob invictam in fide conſtantiam ab Imperatore Conſtantio miſſum fuiſſe in exilium, eumque exilii tædio fractum, & impotenti recuperandæ ſuæ Sedis deſiderio æſtuantem ſubſcripſiſſe damnationi Athanaſii, ſicut & primæ Sirmienſi Formulæ Fidei editæ contra Photinum, quæ nihil Catholicæ Fidei adverſum apertè complectebatur. Liberius, poſt Athanaſii damna-

A a tio-

tionem, Romanæ Sedi reſtitutus, *Felicem*, qui in Sedem Romanam auctoritate Conſtantii Imperatoris intruſus fuerat, Româ expulit, & ut lapſum ſuum repararet, Fidem Nicænam palàm profeſſus eſt, cum Sancto Athanaſio ſocietatem iniit, Semi-Arianos ad Catholicam Fidem adducere pro virili ſtuduit, ſicque ſanctè vixit, ut ejus nomen in multis Martyrologiis, in Sinaxariis, & Menæis Græcorum die XXVII. Auguſti, velut S. Pontificis fuerit inſertum. Immò non deſunt viri eruditi, quos inter cenſentur Cardinalis Perronius in ſua ad Magnę Britanniæ Regem Reſponſione, Bellarminus in defenſione *Felicis* Papæ, & Henſchenius in Appendice tomo tertio menſis Aprilis ſubjectâ, qui aſſerunt, *Felicem*, qui anno 355. exulante Liberio, Pontifex Romanus ab Arianis Ordinatus eſt, verum fuiſſe Pontificem Romanum, eumque ſanctè obiiſſe probant ex inſcriptione Sarcophagi ejusdem Felicis ab aliquot annis repertâ, in qua legitur: *Hìc jacet Corpus Sancti Felicis Papæ, & Martyris, qui Conſtantium Hæreticum damnavit*. Verùm, cùm in contrariam opinionem abeant alii perdocti Scriptores exiſtimo nihil certi de hac controverſia dici poſſe.

De Marcello Ancyrano, qui Arianos accerrimè inſectatus eſt, ſat ſuperque diximus in Colloquio de Hæreſibus quarti Eccleſiæ ſæculi agendo de errore Photini, qui fuit Marcelli diſcipulus. Anno 336. Marcellus Sabelliani erroris inſimulatus, Sede Ancyranâ ab Arianis depoſitus eſt, & in ejus locum Baſilius ſubrogatus. Sed Marcellus, oblatâ fidei profeſſione, à Julio Papa, & poſteà à Concilio Sardicenſi abſolutus communioni Athanaſii indivulsè ſemper adhæſit. Multa contrà Arianos ſcri-

ſcripſit volumina, quæ temporum injuriâ interciderunt. Superſunt nunc quædam fragmenta libri, quem edidit contrà *Aſterum*, quem Marcelli librum confutavit Euſebius Cæſarienſis. Nonnulli antiqui & recentiores Scriptores affirmant, Marcellum nimio ardore in oppugnando Arianorum errore abreptum, in oppoſitum Sabellii errorem deflexiſſe. Sed quamvis negari haud poſſit, Marcellum his quandòque verbis uſum eſſe, quæ Sabelliano errori in ſpeciem favere videntur, eum tamen ab hoc errore abhorruiſſe patet ex profeſſione fidei, in qua Marcellus, & poſt ejus obitum illius diſcipuli Sabellianam Hæreſim conceptis verbis deteſtati ſunt. Obiit Marcellus anno 374. anno videlicèt poſt mortem S. Athanaſii.

D. Fuerunt ne in quarto Eccleſiæ ſæculo alii viri illuſtres, qui Arianam Hæreſim ſcriptis impugnarunt, & perſecutionem Catholicæ fidei causâ paſſi ſunt?

M. Sicut S. Athanaſius fuit in Oriente Arianæ Hæreſeos infenſiſſimus hoſtis, & fidei Nicænæ intrepidus aſſertor, ſic Sanctus Hilarius in Occidente perpetuum Arianæ impietati bellum indixit, ac meritò Arianorum in Occidente domitor paſſim audit. E Galliis oriundus erat S. Hilarius, & jugi ſacræ Scripturæ lectione ab Idololatria ad fidem Chriſtianam converſus, patriæ ſuæ Pictavienſis Epiſcopus factus eſt. Contrà Arianos fidem Catholicam in Concilio Mediolanenſi anno 355. celebrato ſtrenuè defendit. A communione Epiſcoporum Saturnini Arelatenſis, Urſacii & Valentis, qui in Occidente Arianæ Hæreſeos Primipili erant, & Anteſignani, ſe omninò ſeparavit. E Synodo

Biterrenſi, in qua fidem Nicænam, & Athanaſium conſtantèr tuitus eſt, factione Saturnini Arelatenſis Præſulis Ariani in Phrygiam exul à Conſtantio Imperatore miſſus eſt. Interfuit Concilio Seleucienſi, in quo magno animi ardore, & mirabili ingenii vi adversùs Arianos pro Nicæna fide diſputavit. Quin etiam eoſdem ab hac Synodo revertentes ad conſpectum uſque Conſtantii proſecutus eſt, ut coram Imperatore fidei cauſam, quam tùm in Oriente, tùm in Occidente periclitari ægrè videbat, omnibus ingenii, & eloquentiæ ſuæ nervis ſuſtineret. Sed illius acumen pertimeſcentes Ariani perſuaſerunt Conſtantio, ut eum ad priſtinam Eccleſiam poſtliminiò liberum remitteret. Victor itaque, & ab exilio redux Hilarius anno 360. frequentes, teſte Severo Sulpicio, Synodos in Galliis habuit, ut ruinas ab impio Saturnino, & ab aliis Arianæ Factionis aſſeclis illatas repararet, fidem Nicænam firmaret, & Conciliorum Ariminenſis, & Seleucienſis decreta penitùs reſcinderet. *Saturninus* Arelatenſis Epiſcopus, & *Paternus* Petricorienſis Præſul proſcripti ſunt. Alii verò Epiſcopi, quos rerum in Concilio Ariminenſi verè geſtarum pœnituit, ad communionem fuere admiſſi. Contrà Auxentium Mediolanenſem Epiſcopum Arianum coram Imperatore Valentiniano, qui tùm temporis, ideſt anno 365. Mediolani aderat, diſputavit, eumque Arianiſmi convicit. Tandem poſt tot labores gloriosè pro fide Catholica tàm in Oriente, quàm in Occidente exhauſtos, obiit S. Hilarius anno 367. ſive, ut ait Severus Sulpicius, ſexto anno poſtquàm redierat in Gallias. Vita S. Hilarii legenda eſt apud Bollandum tom. I. die xv. men-

menſis Januarii. Eruditi Patres Benedectini Congregationis S. Mauri novam, & emendatiſſimam ejus Operum, quæ accuratè cum variis MSS. Codicibus contulerunt, Editionem adornarunt.

Opera genuina S. Hilarii ſunt: *De Trinitate libri* 12. *Adversùs Conſtantium Imperatorem liber unus. Ad eumdem Imperatorem libri duo. Adversùs Arianos, & Auxentium liber unus. Liber de Synodis adversùs Arianos. Fragmenta ex Opere Hiſtorico de Synodis libri duo. Commentarii in Evangelium S. Matthæi. Commentarii in Pſalmos.* Sancti Hilarii ſcripta legi poſſe inoffenſo pede ſcribit S. Hieronymus.

Opera S. Hilarii ſuppoſititia ſunt: *Epiſtola ad Auguſtinum. Alia ad eumdem. Carmen in Geneſim. Liber de Patris, & Filii unitate. Liber de Eſſentia Patris, & Filii.*

Epiſtola S. Hilarii ad *Abram* filiam ſuam nonnulli viri eruditi inter illius Patris Opera ſuppoſititia reponunt; ſed quia alii periti Critici hanc Epiſtolam Sancti Hilarii genuinam eſſe affirmant, conſultius eſſe putamus, propter hanc Criticorum altercationem, Epiſtolam iſtam inter dubia S. Hilarii Opera collocare.

Opera S.Hilarii quæ non amplius extant, ſunt iſta: *Tractatus in Job. Commentarii in Cantica Canticorum. Hiſtoria Ariminenſis, & Seleucienſis Synodi adversùs Valentem, & Urſacium. Liber adversùs Saluſtium, ſeu Dioſcurum Medicum. Liber Hymnorum. Liber Myſteriorum. Epiſtolæ plures.*

Sancti Hilarii zelum in profliganda Ariana Hæreſi æmulatus eſt *Lucifer* Calaritanus Epiſcopus, qui plures libros ad veritatis, & Eccleſiæ defenſionem edidit, duos videlicet *ad Conſtantium Impe-*

 rato-

ratorem. Alterum, *de non parcendo delinquentibus in Deum*. Unum, qui inſcribitur: *quod moriendum ſit pro Filio Dei*. Alium denique *de non conveniendo cum Hæreticis*. Sed in his libris Lucifer Calaritanus longè abeſt à prudentia, & moderatione S. Hilarii. Suos quippè adverſarios Lucifer nullo delectu tractat, nemini parcit, neque Potentibus, quos intempeſtiva libertate carpit, mordet & exagitat. Unde non mirum, quod rigidus ille morum Cenſor nimiâ ſuâ ſeveritate initium dederit Schiſmati, quo diu vexata eſt Eccleſia Antiochena; & Schiſmati *Luciferianorum*. Mortuus eſt Lucifer Calaritanus anno 370.

D. Hactenus, ut video, ſeriem Scriptorum, qui in Arianos calamum acuerunt, texere voluiſti. Nec dubito, quin multò plures ante & poſt ortum Arianæ Hæreſeos floruerint in quarto Eccleſiæ ſæculo Scriptores, quorum nullam adhuc mentionem feciſti: Age ergò, tot Illuſtres viros produc in medium, ut eorum Opera perſpecta habere poſſim.

M. Quarto Eccleſiæ ſæculo, præter Sanctiſſimos Monachos, Antonium, Pachomium, Marcum, & alios, qui de Eccleſia benè meriti ſunt, rem Chriſtianam ſuis ſcriptis illuſtrarunt benè multi, quos tibi breviter indicabo. In primis, *S. Petrus* Alexandrinus Epiſcopus Canonicam ſcripſit Epiſtolam, in qua tempus pœnitentiæ præfigit his, qui in Idololatriæ ſcelus erant prolapſi. *Rheticius* Epiſcopus Auguſtodunenſis interfuit Concilio Romæ celebrato anno 313. ediditque Commentarium in Cantica Canticorum, cujus meminit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. *S. Methodius* Epiſcopus Patarenſis, & Martyr ſub Diocletiano Impe-

Imperatore ſcripſit *Sympoſium*, ſeu *Convivium decem Virginum*, quod doctiſſimus noſter *Combefiſius* in Auctario poſtremo Bibliothecæ Patrum Græcorum inſeruit. Compoſuit etiam S. Methodius *Orationem de Simeone, & Anna in die occurſus, deque Sancta Dei-para* & alteram *Orationem in Ramos Palmarum*, quam mox laudatus Combefiſius ex Codice Regio Græcè & Latinè edidit. *S. Victorinus*, non Pictavienſis, ut vulgò dicitur, in Aquitania, ſed Petabionenſis in ſuperiore Pannonia Epiſcopus, ut ſingulari libello evincit *Joannes Launojus* Doctor Theologus facultatis Pariſienſis, Martyr occubuit in perſecutione Diocletiani & Maximiani, & ſcripſit Commentaria in Geneſim, in Exodum, in Eccleſiaſten, in Cantica Canticorum, in Iſaiam, in Ezechielem, in Matthæum, & in Apocalypſim. Sed Gelaſius Papa Victorini Opera ad Apocryphorum Claſſem rejecit, quod millenariorum fabulas in iis obtruderet, ſed præſertim in Commentario in Apocalypſim. *Arnobius*, qui ſub Diocletiano Imperatore floruit, ſeptem libros adversùs Gentes eruditè & ſtylo tumido, elatoque orationis genere conſcripſit, in quibus tamen quædam eſſe cavenda monet S. Hieronymus in Epiſt. 76. ad Tranquillum. *Lactantius Firmianus* Arnobii diſcipulus, & ob politum ſcribendi genus *Cicero Chriſtianus* appellatus, floruit etiam ſub Diocletiano. Inter ejus Opera potiſſima ſunt: *Divinarum Inſtitutionum* libri ſeptem, & eorumdem Epitome, *de Ira Dei, & de Opificio Dei. Liber de perſecutione, ſive de mortibus perſecutorum*. Opus valdè inſigne, quod hucuſque latuerat, & è tenebris eruit V. C. *Stephanus Baluzius*. Libros Lactantii ob nonnullos errores, qui

in his offenduntur, in Apocryphorum Claſſe repoſuit Gelaſius Papa in Concilio Romæ habito anno 494. *Juvencus* inſignis Poeta, cujus meminit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, quatuor Evangelia Heroicis verſibus ad verbum penè tranſtulit, quod Opus nuncupavit Conſtantino Magno Imp. Juvenco adjungi poteſt *Auſonius* Poeta Chriſtianus Patriâ Burdigalenſis, qui elegantiſſimas Poëſes ſcripſit, & Faſtorum libros abſolvit, quos à principio Urbis conditæ ad ſuum uſque Conſulatum, hoc eſt, uſque ad annum Chriſti 379. perduxit. *Julius Firmicus Maternus*, qui, antequàm Chriſto nomen daret, octo de Aſtronomia libros ad Lollianum ſcripſerat, factus poſteà Chriſtianus librum edidit *de errore Prophanarum Religionum*, quem nuncupavit filiis Conſtantini Magni, ſub quibus floruit. *Euſebius Emiſſenus* in Syria Epiſcopus Arianus tempore Conſtantii Imperatoris vixit, multasque, & breves ſcripſit Homilias in Evangelia, quæ omninò perierunt. Unde Homiliæ, quæ modò ſub Euſebii Emiſſeni nomine vulgatæ circumferuntur, non ſunt Euſebii Emiſſeni, qui Græcè ſcripſit, ſed cujuſdam Latini Scriptoris. Perierunt etiam libri, quos edidit *Jacobus, Niſibis* Urbis in Perſide celeberrimæ Epiſcopus, in Maximiani Imperatoris perſecutione confeſſionis gloriâ inſignis, & unus è Nicænis Patribus, qui Arium damnaverunt, cujus vitam ſcripſit Theodoretus in Hiſtoria Religioſa cap. 1. *Marius Victorinus* natione Afer Rhetoricam per plures annos Romæ docuit, ac multa edidit Opera, inter quæ eminent libri quatuor *de Sanctiſſima Trinitate* adversùs Arianos. *S. Pacianus* Barcinonenſis Epi-

Epiſcopus ſcripſit tres Epiſtolas contrà Novatianos; *Parænesim ad Pœnitentiam*, *& ſermonem de Baptiſmo ad Cathecumenos*. *Phœbadius* Agennenſis in Aquitania Epiſcopus edidit librum contrà Arianos, in quo damnat ſecundam Sirmienſem fidei Formulam. *Optatus* Milevi in Numidia Epiſcopus ſub Valentiniano, & Valente Imperatoribus floruit, & ſex *de Schiſmate Donatiſtarum* libros adversùs *Parmenianum* Donatiſtam perdoctè compoſuit. Septimus liber tanquàm aſſutus, & addititius à peritis Criticis rejicitur. *Titus* Boſtrorum in Arabia Petræa Epiſcopus ſub Juliano, & Joviano Imperatoribus floruit, & ſcripſit tres adversùs Manichæos libros, qui tom. 5. antiquæ lectionis Henrici Caniſii, & in Bibliothecis Patrum inſerti ſunt. Commentarius verò in Evangelium S. Lucæ Tito Boſtrorum Epiſcopo perperàm tribuitur, cùm in illo multi citentur Auctores, qui Tito ſunt poſteriores. *Didymus* Alexandrinus captus à prima ætate oculis multa Opera ſcripſit, quæ S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum recenſet, & è quibus ipſe librum *de Spiritu Sancto* latinè interpretatus eſt. His eruditis viris lubens adjungerem duos Apollinarios Patrem ſcilicèt & Filium, quorum Primus Patriâ Laodicenus, profeſſione Grammaticus, & dignitate Presbyter, Græcis diſciplinis eruditiſſimus, atque ſuæ ætatis eloquentiſſimus multos utiles dedit Eccleſiæ libros, quos inter numerantur triginta volumina, quibus reſpondit Porphyrio in Chriſtianos ſummâ cum petulantia debacchanti, totamque Hebræorum Hiſtoriam carmine Heroico conſcripſit. Alter verò Apollinarius ſenioris Apollinarii filius, vir pariter doctus fuit,

Græ-

Græcis diſciplinis apprimè excultus, & Eccleſiæ Laodicenæ Epiſcopus. Verùm hi duo Apollinarii albo virorum illuſtrium, qui Eccleſiam quarto nominis Chriſtiani ſæculo nobilitarunt, accenſeri minimè debent, quia ingenii, & eloquentiæ fiduciâ plus æquo freti in pernicioſum errorem proruperunt, dictitantes, *Chriſtum ſumpſiſſe quidem Corpus ex B. Virgine, ſed ſine Anima*. Poſteà, ſuum quaſi revocantes errorem, faſſi ſunt, *Chriſtum ſumpſiſſe Animam, ſed quæ mente careret, Verbumque Divinum fuiſſe mentis loco*. His ergò prætermiſſis, venio nunc ad celebriores Scriptores, qui ab anno 350. uſque ad finem ſæculi quarti in Eccleſia floruerunt.

D. Quinam ſunt celebriores iſti Scriptores, qui ab anno 350. uſque ad finem quarti ſæculi Eccleſiam illuſtrarunt?

M. Laudabo in primis quatuor Patres Græcos, quorum doctrinam & pietatem ſuſpicit univerſus Orbis Chriſtianus, S. Cyrillum Hieroſolymitanum, S. Baſilium, S. Gregorium Nazianzenum, & S. Gregorium Niſſenum.

D. Veneranda iſthæc Patrum Græcorum nomina jam pridem mihi nota ſunt, ſed illorum Vitæ & Operum, quæ ediderunt, aliquam notitiam mox à te habere deſidero.

M. Cyrillus Hieroſolymitanus anno 350. ab Acacio Cæſareæ Epiſcopo Ariano ſubrogatus eſt in locum *Maximi* Hieroſolymorum Epiſcopi adhuc viventis, & Sede ſuâ ab Arianis depoſiti. At idem Acacius etiam Cyrillum Sede dejecit, quod de Jure Metropolitano adversùs ſe controverſiam moviſſet, ut teſtatur Sozomenus lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 25.

nec

nec Sedi ſuæ reſtitutus eſt Cyrillus, quamdiù vixit Imperator Conſtantius. Sed mortuo hoc Imperatore, ad eam rediit & quietè, atque pacificè vixit uſque ad Imperium *Valentis*, ſub quo Sede ſuâ iterùm expulſus, eam dumtaxàt poſt mortem illius Imperatoris recuperavit, ejusque electionem Patres Concilii Generalis Conſtantinopolitani primi anno 381. celebrati confirmarunt. Obſervant viri periti, S. Hieronymum juvenem adhuc fuiſſe, quandò ſuum Chronicon ſcripſit, in quo Cyrillum inter Epiſcopos Arianos reponit, eo quod fortaſsè S. Cyrillus ab Acacio Epiſcopo Ariano fuiſſet Hieroſolymorum Epiſcopus conſtitutus. At Henſchenius die XVIII. menſis Martii in vita S. Cyrilli Hieroſolymitani, & Papebrochius in Hiſtoria Chronologica Patriarcharum Hieroſolymitanorum, Cyrillum à ſuſpicione Arianæ Hæreſeos jure merito liberant. Denique, Cyrillus meritis plenus poſt varios pro Chriſto toleratos labores migravit ad Dominum anno 386. ut rectè ait Baronius. Vixit in Epiſcopatu, juxtà tabulas Theophani inſertas, annos triginta quinque. Catecheſes decem & octo ad *illuminatos*, quæ *extemporaneæ* dicuntur, hoc eſt Inſtructiones, ſive Inſtitutiones pias & doctas ad erudiendos, & benè informandos accedentes ad Lavacrum, vel Baptiſmo recenter generatos adhuc adoleſcens compoſuit, & ex tempore Hieroſolymis habuit S. Cyrillus, quas omnes, ut legitimas Sancti Cyrilli proles, agnoſcit S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, fruſtrà licèt & temerè reclamante *Riveto* ex Calviniſtarum grege Pſeudo-critico lib. 3. Crit. Sac. cap. 8. Scripſit etiam S. Cyrillus Catecheſes quinque Myſtagogicas & Epi-

& Epiſtolam ad Conſtantium Imperatorem *de Signo Crucis in Cœlo*, quam Epiſtolam idem *Rivetus* vanis & ficulneis conjecturis, ut aſſolet, indulgens, falsò abjudicat S. Cyrillo. Fatentur tamen omnes ad unum periti Critici Catholici, Epiſtolam nomine Cyrilli Hieroſolymitani ad S. Auguſtinum: *De miraculis S. Hieronymi* ſcriptam, quæ inter Opera S. Hieronymi legitur, eſſe planè ſuppoſititiam, tùm ob illius inſulſitatem, tùm quia etiam S. Cyrillus multis annis antè S. Hieronymum obiit.

S.Cyrillo Hieroſolymitano adjungam Sanctum Ephremum Syrum & Eccleſiæ Edeſſenæ Diaconum, quem non ſolùm vitæ ſanctimoniâ, ſed eruditionis famâ ubique celebrem multi Sancti Patres, præſertim Baſilius Magnus, Gregorius Niſſenus & Hieronymus ſummis laudibus extulerunt. Scripſit Syro ſermone variis de argumentis Opuſcula, quæ è Syro in Græcum, & è Græco in Latinum tranſlata variis editionibus fuerunt evulgata, inter quæ ſunt *Parœneſes*, ſive *exhortationes ad Monachos*. *Sermones Aſcetici*. *Encomia in Sanctos*, *& Teſtamentum ejus mirabile*, ſive *Oratio ultima*, *in qua S.Ephremus propediem moriturus ſingulis pro teſtamento reliquit varia vitæ ſanctæ præcepta*. Vitam Sancti Ephremi legeſis apud Bollandum die 1. menſis Februarii ei ſacra.

Inter Patres Græcos, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo floruerunt, eminet S. Baſilius dictus *Magnus*, ſed *Maximi* cognomento dignior. Parentibus antiquâ nobilitate claris, *Baſilio* ſcilicèt patre & *Emmelia* matre genitus, humanioribus litteris poſtquàm Cæſareæ in Palæſtina operam dediſſet, Conſtantinopolim venit,ut *Libanium* gentilem inſignem id tem-

id temporis Oratorem audiret. Athenas deindè ſtudiorum causâ perrexit, ubi per plures annos S. Gregorii Nazianzeni Comes individuus fuit, & amicus chariſſimus. Circà annum 355. natale ſolum reverſus, Ægypti, & Lybiæ Monaſteria perluſtravit, ac vitæ Religioſæ incenſus deſiderio, unâ cum ſuis duobus fratribus *Petro*, & *Naucratio*, & aliquot amicis ſeceſſit in Ponticæ Regionis Eremum, primusque fuit in Ponto & Cappadocia Parens, & Inſtitutor Monachorum, quibus vitæ Monaſticæ Regulam præſcripſit. Arianorum hoſtis adeò fuit, ut à *Dianii* Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopi ſui communione receſſerit, quod Formulæ fidei Concilii Ariminenſis ſubſcripſiſſet, & in gratiam cum ipſo tantùm redierit, quandò hic Epiſcopus in lecto mortis decumbens declaravit, Nicænæ fidei ſe ſincero ſemper animo adhæſiſſe, quamvis fidei Formulæ Ariminenſi imprudenter ſubſcripſiſſet. Aliquas etiam ſimultates habuit Baſilius cum Euſebio Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopo *Dianii* ſucceſſore, ſed poſteà cum ipſo reconciliatus eſt, eoque mortuo, Baſilius in ejus locum ſuffectus eſt, & Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopus ordinatus anno 371. ut ſolidè probat Cl. Pagius ad annum 370. ubi etiam obſervat, Baſilium bis à Valente Imperatore impetitum fuiſſe. Primò, dum adhuc tantum Presbyter eſſet, quandò videlicèt anno 370. *Modeſtus* Prætorio Præfectus eum nomine Valentis Imperatoris, qui fidem Catholicam, & Eccleſiam opprimere volebat, minis, & promiſſis flectere, atque ad Arianorum partes trahere conatus eſt. Alteram impreſſionem *Valens* Imperator in Baſilium jam Epiſcopum fecit anno circiter trecenteſimo ſeptua-

ptuageſimo quinto. Sed *Valens* videns conſtantiam S. Baſilii, qui nec potentiâ frangi, neque labefactari minis, neque blanditiis & promiſſis exorari poterat, mutavit conſilium, nec quidquam amplius in ipſum molitus eſt. Demùm, poſtquàm S. Baſilius diu, multumque adlaboraſſet ad ſtabiliendam pacem Eccleſiæ, & ad procurandam unionem Meletianorum cum S. Athanaſio, & cum aliis Epiſcopis Occidentalibus, obiit Kalendis Januariis anni 380. ſicut invictè probat doctiſſimus Pagius ad annum Chriſti 378. Præclara poſt ſe Baſilius reliquit ingenii ſui monumenta, in quibus, ut ait *Ellias Dupin* tom. 2. Biblioth. Scriptorum Eccleſ. pag. 586. & 587. omnia tàm ad vivum deſcribit, tantâ vi rationes ſuas explicat, tàm horrendas vitii picturas delineat; ejus ad virtutem hortamenta tàm efficaciter perſuadent, ejus documenta uſque adeò ampla, & utilia ſunt, ut ejus ſcripta legere nemo poſſit, quin ſe erudiri, & perſuaderi de veritate perſentiſcat, & quin amorem ergà virtutem, & odium adversùs vitia concipiat. In ejus Sermonibus eloquentia doctrinam comitatur, pariter erudiunt, delectant, & movent. Dictio ejus terſa eſt, & emphatica, ſublimiter ſenſa ſua enunciat. Stylus purus eſt, elegans, & ad perſuadendum efficax. Ejus oratio nativa, lenis, & inaffectata ſemper deprehenditur. Jucundè perſuadet, tàm perſpicuè res explanat, easque adeò veriſimiliter enuntiat, ut eruditi Photii judicio, eum nobis proponere poſſimus in Exemplar *Demoſthene*, ac diſertiſſimis Oratoribus antiquitatis haud longè inferius, immò, ſi Eraſmo fides adhibeatur, veteres Græciæ Oratores antecellit, eorumque vitiis caret. S. Ba-

filii laudes celebrant S. Gregorius Nazianzenus *in Oratione de ejus laudibus*, & Theodoretus lib.4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 19. ubi ejus cum Valente Imperatore Ariano congreſſum deſcribit.

Opera genuina S. Baſilii ſunt: *Homiliæ novem in Hexameron. Homiliæ 22. in Pſalmos. Homiliæ 31. de variis argumentis. Libri duo de Baptiſmo. Adversùs Eunomium libri quinque. Ad Amphilochium de Spiritu Sancto. Sermo de abdicatione rerum. De vera ac pia fide. Ethica, ſeu Moralia. Aſcetica, ſeu de Inſtitutionibus Monachorum Sermones duo. Regulæ fuſius diſputatæ. Regulæ breviores. Conſtitutiones Monaſticæ. Epiſtola ad Chilonem Anachoretam. Ad Amphilochium Epiſtolæ Canonicæ tres de Pœnitentia. Epiſtolæ aliæ* 428. *Liturgia, ſed interpolata. Conciones Morales* 24. *Commentarius in ſexdecim Capita Iſaiæ.*

Opera ſuppoſititia S. Baſilii ſunt: *Homiliæ decima, & undecima in Hexameron. De Grammatica exercitatione libellus* (qui à Moſchopulo editus eſt). *De Conſolatione in adverſis. De laudibus Eremi, ſeu vitæ ſolitariæ* (Fragmentum excerptum ex opere S. Damiani). *Admonitio ad filium Spiritualem. De vera Virginitate ad Letojum Melitenſem. Precatio cum Sacris operaretur. Fragmentum Epiſtolæ ad Julianum Imperatorem.*

A S. Baſilio ſejungi non debet S. Gregorius Nazianzenus cognomento *Theologus*, qui, ut mox dixi, ſummâ cum eo neceſſitudine devinctus fuit. E' patre *Gregorio*, & matre *Nonna* genitus *Gregorius* circà annum trecenteſimum primum prodiit in lucem, cùmque jam adoleviſſet, Athenas anno 326. ſeſe contulit, ubi cum S. Baſilio per triginta annos ſtudiis operam navavit. Poſteà, Sazimorum

rum factus eſt Epiſcopus, ſed paulò poſt relicto illo Epiſcopatu, Nazianzenam Eccleſiam, vivo adhuc patre ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopo, curam ſuſcepit, eâ tamen lege ut, demortuo patre, à regendæ illius Eccleſiæ debito ſolveretur. Quapropter, patre jam centenario vitâ functo, à Nazianzena receſſit Eccleſia & Conſtantinopolim venit, ubi cum Arianis diu, multùmque ſudavit & Epiſcopalia per aliquod tempus munia obivit. Sed occaſione tumultuum, quos in Oecumenico Concilio Conſtantinopolitano primo excitarunt Timotheus Patriarcha Alexandrinus, & alii Præſules, dignitate Epiſcopali ſeſe ſpontè abdicavit Gregorius & Nazianzum ſeceſſit. Sed antequàm Conſtantinopoli diſcederet, Orationem habuit ad populum, quæ eſt trigeſima ſecunda, in qua de faſtu, ambitione, & contentionibus Epiſcoporum ſui temporis multa eleganter præfatus, ſic poſteà de ſe ipſo loquitur Sanctus Pater: *Hæc quoque fortaſsè nobis exprobraverint, jam enim exprobraverunt, quod nec menſa lauta & opipara, nec magnifica veſte utimur, nec ſplendidè in publicum prodimus, nec ad eos, à quibus convenimur, gravitatem & faſtum adhibemus. Neſciebam, ſcilicèt, nobis cum Conſulibus & Præfectis æmulationem, & certamen eſſe, illudque oportere, ut & nobis Pauperum bonis ad luxum, & delicias abutentibus venter undique comprimatur, & neceſſaria in res ſuperfluas effundantur. Neſciebam, nos equis inſignibus ferri, ſelliſque & curribus magnificè attolli, ac cum faſtu, & pompa deduci oportere, atque omnes nobis perindè ac belluis de via decedere, & in utramque viæ partem ſcindi, ac diſtrahi ..... Hanc injuriam condonate mihi, Antiſtitem alium, qui multitu-*

titudini placeat, create. Hac Oratione ultimum vale Populo Conſtantinopolitano dixit S. Gregorius, & Nazianzum ſeceſſit, ubi ab omni procul ſtrepitu ruri plerùmque vixit uſque ad annum decimum tertium Imperii Theodoſii Magni, quo migravit ad Dominum nonagenario major, ſicut oſtendit Cl. Pagius ad annum Chriſti 389. Multa Opera edidit S. Gregorius Nazianzenus, in quibus, teſte *Ellia Dupin* tom. 2. Biblioth. Script. Eccleſ. pag. 655. palmam dubio procul omnibus ſibi coevis præripuit vocabulorum puritate, elocutionis nobilitate, ſermonum ornamentis, ſimilitudinum concinnitate, ratiociniorum præſtantiâ, & ſententiarum ſublimitate.

Opera dubia S. Gregorii Nazianzeni ſunt: *Epiſtola ad Evagrium Monachum de Divinitate*. *Oratio quadrageſima octava in Sanctos Martyres, & contrà Arianos*. *Significatio in Ezechielem*.

Opera ſuppoſititia S. Gregorii Nazianzeni ſunt: *Metaphraſis, ſeu Translatio in Eccleſiaſtem*, quam Gregorii Thaumaturgi Opus eſſe conſtat. *Chriſtus patiens Tragœdia*, quæ Apollinari Laodiceno, ceu legitimo Auctori tribuenda eſt. *Queſnellus* tom. 2. Operum S. Leonis Diſſert. 14. *de libellis in Codice veteri Romanæ Eccleſiæ contentis*, exiſtimat *Tractatum de Fide*, qui latinè tantùm extat ex verſione Rufini, quique Gregorio Nazianzeno adſcribitur, legitimum fœtum eſſe *Gregorii Bætici*, cùm appareat Auctorem illius Operis latinum fuiſſe, & Græco idiomate donatum Gregorio Nazianzeno adſcribi potuiſſe. Quare, perperàm Tractatus iſte Orationis 49. locum inter Opera Gregorii Nazianzeni obtinet. Ejuſdem Gregorii Bætici eſt *Tracta-*

tus de Fide Nicæna, qui Orationis 50. locum habet inter Opera S. Gregorii Nazianzeni, ſi jam citati Queſnelli conjecturæ, apud ipſum legendæ, ſint admittendæ.

Poſtremò, S. Gregorius Niſſenus, S. Baſilii frater natu minor, & Niſſæ in Cappadocia Epiſcopus, Eccleſiæ Græcæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuit itidem ſplendidiſſimum lumen, & ornamentum. Antequàm ad Niſſenam Sedem eveheretur Gregorius, fuit conjugio mancipatus & *Theoſebiæ* fœminæ ſanctiſſimæ ſponſus, & celeberrimus Rhetorices Profeſſor. Sed Theoſebiâ ſpontè Deo dicatâ ad Sacerdotium promotus eſt, & deindè anno 372. Epiſcopus Niſſenus ordinatus. Porrò, cùm Niſſenam Eccleſiam S. Gregorius ſanctiſſimè regeret, Orthodoxamque fidem, & Ovile Chriſti contrà graſſantes Arianæ Sectæ lupos ſtrenuè propugnaret, à *Valente* Imperatore in exilium abire juſſus eſt. Sed hoc Imperatore è vivis rapto, ad Sedem ſuam rediit. Interfuit Concilio Conſtantinopolitano primo, in quo ob ſingularem, quâ pollebat, eruditionem, & ob eximias ſuas dotes, vitæque puritatem, ſibi apud omnes magnam famam comparavit. Ejus ſuffragium in maximi momenti negotiis plurimi fecerunt illius Concilii Patres, & cùm ab eis neceſſaria putaretur expoſitoriæ confeſſionis fidei præſcriptio, præſertim in Articulo *de Spiritu Sancto*, ejus adornandæ cura illi demandata eſt. Hoc autem eſt *Conſtantinopolitanum Symbolum*. Ultra annum 394. vitam produxit S. Gregorius, & incerto anno mortalitatem explevit. Multa edidit Opera, quæ extant in Editione Pariſienſi anno 1605. à *Frontone Ducæo* publicatâ. Quædam tamen illius S. Docto-

ctoris Opera deperdita ſunt, videlicèt: *Expoſitiones in Proverbia. Contrà Ablavium de Patris, Filii, & Spiritus Sancti divinitate*, niſi forſan ob argumenti affinitatem dicatur, idem eſſe opus cum libello ad Ablavium, qui nunc extat. *Commentarii in Epiſtolam D. Pauli ad Philippenſes.*

Opera ſpuria Gregorii Niſſeni ſunt: *De Natura humana, ſeu de Philoſophia* libri octo, qui *Nemeſii* eſſe putantur. *Oratio in Mulierem Peccatricem. Oratio in principium Jejuniorum.* Hæ quippè duæ Orationes, ut videre eſt apud Photium Cod. 271. editæ ſunt ab *Aſterio* Amaſeæ in Ponto Epiſcopo, cujus aliqua Opuſcula publicavit, & in linguam Latinam convertit doctiſſimus *Cotelerius* in tertio Tomo Monumentorum Eccleſiæ Græcæ. De Operibus etiam iſtius Aſterii Amaſenſis Epiſcopi legendus eſt *Labbæus* in Diſſertatione de Scriptoribus Eccleſiaſticis.

D. Quæ hactenus de nobilioribus Græcis Scriptoribus dixiſti, lubenti animo auſcultavi, perge nunc, ſi placet, de illuſtrioribus Latinis Scriptoribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo floruerunt, eadem brevitate cum claritate conjunctâ diſſerere.

M. Præcipui Scriptores Latini, qui quarto nominis Chriſtiani ſæculo floruerunt, ſunt S. Ambroſius, S. Hieronymus, & S. Auguſtinus. Verùm quia duo poſtremi Patres exeunte dumtaxat quarto ſæculo, & ineunte quinto ad ſcribendum animum appulerunt, opportuniùs de illis in Hiſtoria Scriptorum quinti Eccleſiæ ſæculi ſermonem inſtituemus.

D. Deſcribe igitur vitam Sancti Ambroſii, qui, ut ſæpiùs audivi, doctrinâ, & pietate Eccleſiam

mirum in modum illuſtravit, & unus eſt è quatuor Eccleſiæ latinæ Doctoribus.

M. Annus, quo Ambroſius, poſteà Mediolanenſis Epiſcopus, prodiit in lucem, incertus eſt. Præferenda tamen eſt opinio doctiſſimi *Hermantii*, qui in vita Sancti Ambroſii lib.1. cap.3. arbitratur, Sanctum Ambroſium anno circiter trecenteſimo quadrageſimo eſſe natum. Pater ipſius fuit Ambroſius, Civis Romanus, & Galliarum Præfectus. Undè *Theophylus Raynaudus* Soc. Jeſu evincit Sanctum Ambroſium in Urbe Arelatenſi natum eſſe, quia ex Conſtitutione Honoriana anno quadringenteſimo decimo octavo datâ, & ex libello precum Epiſcoporum Gallicanorum ad Sanctum Leonem Papam conſtat, Civitatem Arelatenſem fuiſſe Sedem Præfecti Prætorio Galliarum. Mortuo patre, juvenis adhùc Ambroſius unâ cum ſua ſorore *Marcellina*, & *Satyro* fratre natu majore Romam à pia matre perductus eſt, ubi probis moribus inſtitutus, & litteris optimè excultus, ità *Anicio Probo* Prætorio Præfecto gratus fuit, ut ad Inſubriam, Liguriam, & Æmiliam cum Inſignibus Conſularibus regendas ab ipſo miſſus fuerit, cum hac prævia admonitione, ut has Provincias, non ut Judex, ſed ut Epiſcopus, adminiſtraret. Quæ vox non tantùm admonitio, ſed & Vaticinium fuit: Nam paulò poſt mortuo Auxentio Mediolanenſi Epiſcopo Ariano, convenerunt Epiſcopi, ut alium in ejus locum ſufficerent. Sed cùm Electores eſſent partìm Catholici, partìm Ariani, ac ſubindè ſeditionis periculum immineret, ſui officii eſſe duxit Ambroſius venire ad Eccleſiam, ut omnes ad concordiam, depoſitis hinc indè diſſidiis, hortaretur. Dùm autem peroraret

Am-

Ambroſius in Eccleſia, ſic omnium in ſe oculos, animos, cordaque convertit, ut de repente omnes in ejus electionem conſenſerint. Fruſtrà Ambroſius, ut hoc onus excuteret, omnem lapidem movit. Probante ſiquidem cum gaudio ejus electionem, immò jubente Imperatore Valentiniano, primùm baptizatus eſt ab Epiſcopo Catholico (erat enim Ambroſius tantùm Cathecumenus) dein, octavo poſt die, qui fuit ſeptimus Idus Decembris, & incidit in diem Dominicam, Pontificales induit veſtes, & Epiſcopus Mediolanenſis conſecratus eſt anno 374. Hac novâ dignitate auctus Ambroſius, dimiſſis negotiis, bonisque temporaneis, omnes ſuas curas, & cogitationes ad exercenda omnia boni Paſtoris officia convertit, & quamvis ante Ordinationem ſuam ſacra Religionis Chriſtianæ Myſteria plenè edoctus non eſſet, ſic tamen graviter ſtudio incubuit, ut ad ea populo dilucidè explananda, & contra Heterodoxos acerrimè propugnanda perfectus, abſolutusque Doctor evaſerit, Arianis implacabile bellum indixit, authorque fuit, ut duo Epiſcopi *Palladius*, & *Secundianus*, qui hac Hæreſi erant infecti, in Concilio Aquilejenſi anno 381. celebrato fuerint damnati. Conſtantiâ Sacerdotali reſtitit *Juſtinæ* Arianæ fœminæ, & matri Valentiniani junioris, quæ cum Sancto illo Antiſtite egit, ut Baſilicam Arianis concederet, ubi ſuos & ipſi conventus celebrarent, ſed Ambroſius ſancti propoſiti tenax nullis promiſſis, aut minis ad id inflecti ullatenùs potuit. Quin, & ipſius patrocinium implorare coacta fuit eadem *Juſtina*. Nam cùm eodem tempore *Maximus* Tyrannus Gallias invaſiſſet, & ad Italiam properaret, *Juſtina*, & Imperator *Valenti-*

nianus junior miſerunt Sanctum Ambroſium *ad Maximum*, ut ſuâ eloquentiâ, ac prudentiâ imminentem Italiæ cladem averteret. Tanta erat illius Præſulis æſtimatio, ut Tyranno exarmando par eſſe videretur. Devicto poſteà *Maximo* Tyranno à Theodoſio Magno, Ambroſius pari conſtantiâ eidem Theodoſio Imperatori reſtitit, quâ Juſtinæ obſtiterat. Impedivit quippè, ne Synagoga, quam Judæis Theodoſius concedere volebat, reſtitueretur, & ne Ara Victoriæ, quam Symmachus inſtauraverat, erigeretur. Infracto itidèm animo Ambroſius Theodoſium ob cædem Theſſalonicenſem redarguit, & Eccleſiæ aditu prohibuit: quam pœnam religioſus ille Imperator non ſolùm æquo animo tulit, ſed ex præſcripto Ambroſii publicam pœnitentiam agens, legem edidit, ut latæ in reos ſententiæ executio in dies 30. procraſtinaretur. Commotus etiam Imperator tot Sancti hujus Præſulis virtutum præſtantiâ, publicè exclamavit: *Ambroſium novi unum, qui ſolus dignè vocetur Epiſcopus*. Anno 392. Valentiniano juniore Imperatore, qui Sanctum Ambroſium impensè colebat, à Comite *Arbogaſte* Viennæ interfecto, tyrannidem arripuit *Eugenius*, ſub quo multa paſſus Ambroſius, relicto Mediolano, Florentiam ſeceſſit anno 393. Sed anno ſequenti Mediolanum rediit, poſtquàm Eugenius Tyrannus ex hac Urbe egreſſus eſt contra Theodoſium Imperatorem pugnaturus. Prælium duabus diebus ancipiti Marte duravit, ſed tandèm victor Theodoſius proſtravit Exercitum Eugenii, & inter fugitivos captus ipſemet Eugenius, & ad Theodoſium perductus, capite plexus eſt. Mortuo Eugenio, Ambroſius tranquillè Eccleſiam Mediolanenſem

ſem rexit, obiit die 4. menſis Aprilis anni 397. ætatis ſuæ 57. Epiſcopatus 23.

D. Compendioſè vitam Sancti Ambroſii deſcripſiſti, ſupereſt, ut breviter ea indices, quæ ſcripſit Opera.

M. Sanctus Ambroſius multa edidit Opera; quorum genuina extant in duobus Tomis prioribus poſtremæ,& accuratæ Editionis ejus Operum,quam in lucem dedêre eruditi Congregationis S. Mauri Monachi Benedictini. Opera Sancti Ambroſii, vel dubia, vel ſuppoſititia, inſerta ſunt in tertio Tomo ejuſdem Editionis, quâ ſi utaris, nullo negotio ſecernere poteris genuina Sancti Ambroſii Opera ab his, quæ huic Sancto Doctori perperàm adjudicantur.

D. Poteſt ne certò affirmari,Canticum *Te Deum laudamus &c.* fuiſſe editum à Sancto Ambroſio? hoc quippè in dubium revocari non poſſe nuperrimè mihi affirmabant pii quidam homines, quibus tamen, utpotè in Critices diſciplina non multùm verſatis, necdùm integram fidem adhibeo.

M. Auctorem Cantici *Te Deum laudamus &c.* ipſe incertum eſſe exiſtimo. Legitur quidem in Chronico, quod Sancto *Dacio* Mediolanenſi Epiſcopo vulgò attribuitur, Canticum iſtud à Sanctis Ambroſio, & Auguſtino poſt hujus Baptiſmum alternis vocibus fuiſſe decantatum, ſed apud peritos Criticos argumentum ex iſto Chronico petitum non eſt magni ponderis. Eruditus quippè Pater *Menardus* Benedictinus in notis ad Sacramentarium Gregorii Magni aſſerit, iſtud Chronicon, ex quo hæc deſumitur narratio, non eſſe Sancti Dacii Mediolanenſis Epiſcopi, quia non redolet ſtylum

illorum temporum, atque etiam quædam falſa contineat. Poſt Menardum idem de hoc Chronico judicium tulit doctiſſimus *Mabillonius* Tom.1. Analectorum veterum Patrum pag.3. Ad hæc, ſunt quidam Scriptores, qui antiquiſſima proferunt Breviaria, in quibus hoc *Canticum* tribuitur vel *Sancto Abundio*, vel *Siſebuto* Monacho, vel *Sancto Nicetio*. Sunt etiam alii, qui iſtud Canticum tribuunt *Sancto Hilario*. Quapropter, in tanta ſententiarum diſcrepantia, quamvis lubens ipſe in eorum ſententiam propendeam, quæ, juxta antiquam, pervulgatam, & communiter receptam traditionem, hoc Canticum SS. Ambroſio, & Auguſtino vindicat, hæc tamen Auctorum, quibus hoc Canticum attribuitur, diverſitas in cauſa eſt, cur nec poſſim, nec debeam certò affirmare, Sanctum Ambroſium eſſe Auctorem illius Cantici *Te Deum laudamus &c.* Immò, pius, & doctus Cardinalis *Bona* negat in libro de *Pſalmodia*, hoc Canticum fuiſſe editum à Sancto Ambroſio. Eruditi quoque Aſcetæ Benedictini Congregationis S. Mauri, qui poſtremam Ambroſianorum Operum Editionem Pariſiis curarunt, in admonitione, quam Hymnis Sancti Ambroſii præfixerunt, hæc habent: *De Cantico Euchariſtico* Te Deum laudamus, *piget hìc anxiè dicere. Nemo quippè eſt hac noſtra ætate non planè rudis, qui fabulam eſſe inficietur, quod eumdem Hymnum poſt baptizatum ab Ambroſio Magnum Auguſtinum ab utroque alternis vocibus decantatum olìm jactabant.*

D. Florueruntne in quarto ſæculo alii Scriptores Eccleſiaſtici?

M. Inter Scriptores quarti ſæculi enumerant nonnulli *Sanctum Cęſarium* Gregorii Nazianzeni fratrem,

trem, eique attribuunt Dialogos quatuor de divinis rebus. Sed nullum Sanctus Cæſarius inter Scriptores quarti Eccleſiæ ſæculi locum habere debet; tùm quia nec Sanctus Gregorius Nazianzenus in Oratione funebri Fratris ſuis Cæſarii, quæ eſt ordine decima inter editas, nec Sanctus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſ. ulla à Cæſario edita Opera memorant; tùm quia etiam veriſimile non eſt, Cæſarium, qui ad finem vitæ fuit Cathecumenus, eamque, teſte Sancto Gregorio Nazianzeno in ejus funebri Oratione, tranſegit in Aula, quatuor de divinis rebus conſcripſiſſe Dialogos. Hinc jure optimo eruditi viri abjudicant Cæſario quatuor illos Dialogos, qui ſub ipſius nomine extant in Bibliothecis Patrum. Ad eamdem Apocryphorum Claſſem ablegant viri eruditi *Synopſim de vita, & morte Apoſtolorum, Prophetarum, & Diſcipulorum Chriſti*, quæ ſub Sancti Dorothei Tyrii Presbyteri, & Martyris nomine excuſa eſt in Bibliothecis Patrum, quia fabulis, & mendaciis ſcatet, & eſt Sancto illo Martyre prorſùs indigna. Omiſſis itaque Cæſario, & Dorotheo, cæteros in medium proferam Eccleſiaſticos Authores, qui quarto ſæculo Chriſtianam Religionem ſuis ſcriptionibus illuſtrarunt. In primis, occurrit *Sanctus Amphilochius* Iconii in Lycaonia Epiſcopus, qui Hæreticos *Meſſalianos* à ſua Provincia abegit, Fidem Catholicam contra *Valentem* Imperatorem Arianum conſtanter defendit, librumque edidit *de Spiritu Sancto*, quo ipſum verum Deum eſſe contra Macedonianos omni argumentorum genere probat. Varias ejus Homilias græcè, & latinè publici Juris fecit doctiſſimus noſter *Combefiſius*, necnon vitam Sancti Baſilii, quam idem

idem *Combeſiſius*, & poſt ipſum Cl. *Pagius* ad annum 362. Amphilochio, ut legitimo Authori attribuunt, quamvis Baronius, Bellarminus, Godefridus Hermantius, aliique viri eruditi negent, hanc vitam Sancti Baſilii fuiſſe ab Amphilochio deſcriptam, eò quod plura continere videatur, quæ veritati Hiſtoriæ repugnant. *Cotelerius* tom. 2. Monumentorum Eccleſiæ Græcæ exhibet Sancti Amphilochii Epiſtolam Synodicam ad Epiſcopum, cujus nomen periit, & Synodi nomen tacetur. Obiit Amphilochius anno 394. ejusque nomen inſcriptum eſt Martyrologio Romano ad diem XXIII. Novembris. *Maximus* Cynicus, qui de Epiſcopatu Conſtantinopolitano cum Sancto Gregorio Nazianzeno contentionem habuit, librum *de Fide* contra Arianos ſcripſit, qui ad nos non pervenit. *Diodorus* Sylvani Tarſenſis Diſcipulus, & Præceptor S. Chryſoſtomi, & Theodori Mopſueſteni anno 376. Tarſenſis Epiſcopus conſecratus, eruditos in Scripturam Sacram Commentarios adornavit, in quibus, prætermiſſis Allegoricis ſenſibus, quibus ante ipſum alii Scripturæ Sacræ Interpretes plùs æquo indulgebant, ſenſui litterali unicè inhæret, undè maximam apud eruditos ſui ſæculi viros famam, & eruditionis gloriam ſibi comparavit, ſed poſt ejus mortem, & in ſequentibus ſæculis doctrina Diodori multis ſuſpecta viſa eſt, ipſeque malè audiit, quod præluſiſſet errori, quem poſteà de duabus in Chriſto Perſonis exertè docuit Neſtorius Conſtantinopolitanus Epiſcopus. Fragmenta quædam Commentariorum Diodori adhuc extant in Catenis Græcis. *Timotheus* in Sede Alexandrina *Petri* ſucceſſor ſcripſit, teſte Sozomeno lib. 6. Hiſt. Eccleſ. cap. 29. vitam

Apol-

Apollos, & aliorum Monachorum, qui in Ægypto, imperante Theodoſio, floruerunt, quod Opus modò non extat. Epiſtolam ejuſdem Timothei ad Diodorum refert Facundus lib. 4. cap. 2. in qua ſe Athanaſii diſcipulum Timotheus profitetur. *Euſebius* Vercellenſis Epiſcopus multas ſcripſit Epiſtolas, & Commentarium Euſebii Cæſarienſis in Pſalmos latinè vertit, teſte S. Hieronymo. *Hilarius* Romanæ Eccleſiæ Diaconus, qui Luciferaniorum Schiſmati adhæſit, Auctor eſt Commentariorum in Epiſtolas S. Pauli, qui jam olim S. Ambroſio erant falsò adſcripti. Auctor eſt etiam idem Hilarius Operis *Quæſtionum Veteris, & Novi Teſtamenti*, quod perperam ſub nomine S. Auguſtini aliàs circumferebatur. In his duobus Operibus, ut rectè obſervat *Poſſevinus* in Apparatu, multa permiſcet Hilarius, quæ Pelagianos redolent errores, & quæ benignâ aliquâ interpretatione molliri non poſſe videntur. *Philaſtrius* Brixienſis in Italia Epiſcopus ſcripſit librum *de Hæreſibus*, qui etiamnùm perſtat. Philaſtrio in Brixienſi Epiſcopatu ſucceſſit *Gaudentius*, qui plures Tractatus, ſeu Sermones habuit variis de argumentis, qui extant in Bibliothecis Patrum. *S. Paulinus* in Campania Italiæ Provincia Nolenſis Epiſcopus, plures, easque elegantes ſcripſit Epiſtolas, & varia Poemata. Denique, miſſis aliis Scriptoribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo aliquas lucubrationes ediderunt, unum dumtaxàt celebriorem proferam *S. Epiphanium*, qui in Palæſtina propè Eleutheropolim circà annum 320. natus, diù poſteà cum Monachis Ægypti, & Palæſtinæ verſatus eſt, & *Conſtantiæ*, ſeu *Salaminis* in Cypro Inſula factus Epiſcopus, floruit

ſub

ſub Juliano, Joviano, Valente, Gratiano, Theodoſio & Arcadio Imperatoribus. Gravem contentionem, occaſione Origeniſtarum, habuit S. Epiphanius cum Joanne Hieroſolymitano Epiſcopo, quem tanquam fautorem errorum Origenis accuſavit; eaque contentio acriùs deindè recruduit S. Epiphanium inter & S. Chryſoſtomum Conſtantinopolitanum Epiſcopum, poſtquam videlicèt Theophilus Patriarcha Alexandrinus collectâ Synodo anno 401. Origenem damnavit, ac plures Monachos, quos doctrinæ Origenis adſtipulari exiſtimabat, è Monaſteriis expulit. Hi ſiquidem Monachi ſuis è Sedibus extorres Conſtantinopolim commigrarunt, eosque S. Chryſoſtomus benignè exceptos fovit obſequio, victuque quotidiano. Quod ægrè admodum ferens S. Epiphanius, Synodum, eodem anno 401. in Cypro celebravit, in quâ Origenem damnavit, & Epiſtolam ad S. Joannem Chryſoſtomum ſcripſit, ut eum induceret ad proſcribendos Origenis errores. Quin, & ipſe Epiphanius anno 402. Conſtantinopolim acceſſit, ubi cum S. Joanne Chryſoſtomo, qui tamen illum ad pacem omni officio invitavit, omnem perrupit communionem. Sed perſpectâ invictâ S. Joannis Chryſoſtomi moderatione, tacitus abſceſſit, dùmque ſuam reverteretur Eccleſiam, eodem anno, die incerto S. ille Antiſtes ſenio jam confectus mortalitatem explevit, quem ob quinque linguarum peritiam πεντάγλωττον appellarunt, multisque Encomiis ſæpius Sancti Patres commendarunt.

Opera genuina S. Epiphanii ſunt: *Panarium adverſùs Hæreſes* 80. *Ancoratus, ſeu de Fide ſermo. Ancephalæoſis, ſeu Panarii Epitome. Liber de Ponderibus,*

ribus, & Menſuris. Epiſtola ad Joannem Hieroſolymitanum. Ad Hieronymum Epiſtola.

Opera S. Epiphanii ſuppoſititia ſunt: *Phiſiologus. De Vita, & Interitu Prophetarum. De duodecim gemmis in veſte Aaronis. Ejuſdem libri Epitome. Orationes octo, videlicèt in Feſtum Palmarum; in Chriſti Sepulturam; in Chriſti Reſurrectionem; in Chriſti Aſſumptionem; de Laudibus B. Mariæ Virginis; in Feſto Palmarum; de Numerorum Myſteriis; de Chriſti Reſurrectione.*

Opera S. Epiphanii, quæ ampliùs non extant, ſunt: *De lapidibus. S. Hilarionis Encomium. Epiſtolæ plures.*

D. Cùm de Viris Illuſtribus, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo floruerunt, nihil aliud tibi dicendum ſuppetat, amplum, ac perutile tibi proponam differendi argumentum, de ſucceſſione videlicèt, & ſerie Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam nimirùm, Alexandrinam, Antiochenam & Hieroſolymitanam in quarto Eccleſiæ ſæculo occuparunt. Quamvis enim de multis Sedium illarum Epiſcopis ſæpius mentionem hactenus feceris, nihilò ſecius ad meam juvandam memoriam, cui multum placent res ſcitè diſpoſitæ, & in bono ordine collocatæ, vehementèr optarem, ut accuratam iſtarum Sedium Epiſcoporum ſeriem mihi in præſentia exhiberes.

M. Ne longiùs noſtrum protrahatur Colloquium, plura non addam; ſed de argumento, quod propoſuiſti, in proximo noſtro Colloquio, auxiliante Deo, copioſè diſſeremus.

COL-

COLLOQUIUM V.

De continua ſucceſſione, ſeu ſerie Epiſcoporum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo præcipuas Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam & Hieroſolymitanam tenuerunt.

D. PLurimi noſtrâ intereſt, continuam exhibere ſucceſſionem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes tenuerunt, ut indè contrà Hæreticos palmare ducamus argumentum, quo palàm fiat, doctrinam ab ipſis Apoſtolis profectam, per continuam Epiſcoporum ſucceſſionem ad nos uſque, quaſi de manu ad manum, de aure in aurem, ſanam & illibatam fuiſſe propagatam. Verùm, Hiſtoria, quam deſcripſiſti, tot Hæreſum, Sectarum & Factionum, quibus in quarto ſæculo varias in partes diſtracta fuit Eccleſia, haud obſcurè inſinuare videtur, fuiſſe aliquandiù interruptam continuam illam ſeriem Catholicorum Epiſcoporum, qui id ætatis præcipuas Eccleſiæ Sedes occuparunt. Et ſanè, cùm iſti diverſarum partium homines in id certatim conſpirarent, ut Epiſcopos ſuis factionibus addictos præcipuis Eccleſiæ Sedibus præficerent; cùm etiam Imperatores pro ſuo nutu, & arbitrio præcipuarum Sedium Epiſcopos Catholicos expellerent, & in eas Hæreticos auctoritate ſuâ intruderent, cùm denique non deeſſent ambitioſi homines, qui præſumptione prælationis, & am-

& amplioris honoris pruritu ad nobiliores Eccleſię Sedes auſu temerario involarent, quî, amabo, fieri potuit, ut tot inter tumultus, rerumque viciſſitudines interrupta perſtiterit Catholicorum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus Epiſcoporum ſucceſſio?

M. Non abludunt quidem à vero ea quæ dicis, ſed tamen continuæ Orthodoxorum Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſioni officere non debet eà qualiſcumque Catholicorum Epiſcoporum interrupta ſucceſſio, quia licèt maximâ adhibitâ vi, milleque interpoſitis nocendi artibus interrupta interdum fuerit Catholicorum Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſio, reverà tamen in cordibus Fidelium jugiter perſeveravit, & illæ præcipuæ Eccleſiæ, expulſis invaſoribus, nunquàm à legitimis, & Catholicis Paſtoribus fuerunt divulſæ, ſed in eorum communione, & in doctrina ab ipſis tradita inviolabili fide ſemper perſtiterunt.

D. Diſtinctam itaque, & accuratam exhibe nunc Epiſcoporum in præcipuis Eccleſiæ Sedibus ſucceſſionem, & eadem operâ recenſe mala, pericula, & incommoda, quæ pro Fide Catholica paſſi ſunt.

M. Initium ducam ab Epiſcopis Eccleſiæ Romanæ, quæ Mater eſt omnium Eccleſiarum, & cui, ceu ſacræ anchoræ, indivulsè adhærere debemus, ſi ſalvi eſſe velimus. Et in primis, memini me jam obſervaſſe in ſecundo Colloquio, quod habuimus *de ſucceſſione Epiſcoporum Sedis Romanæ in tribus primis Eccleſiæ ſæculis*, Marcellinum ſuſcepiſſe Pontificatum Romanum ſub finem tertii ſæculi, pridiè Kalendas Julias, ſeu die triceſimâ menſis Junii anni Chri-

Chriſti ducenteſimi nonageſimi ſexti, eumque ſediſſe annis octo, menſibus tribus, diebus viginti quinque, ac ſubindè obiiſſe die XXIV. Octobris anni Chriſti CCCIV. Diocletiano IX. Auguſto, & Maximiano Herculio VIII. memini inſuper, me oſtendiſſe in Colloquio tertio *de Conciliis, quæ in quarto Eccleſiæ ſæculo fuerunt celebrata*, vulgò jactatum Marcellini Papæ in idololatriam lapſum, merum eſſe commentum ac malè conſarcinatam fabulam, quam contrà *Petilianum* Donatiſtam diſputans Sanctus Auguſtinus exploſit, & quæ locum non habet niſi in Actis Concilii Sinueſſani, quorum certa ſuppoſitionis indicia exhibent Papebrochius, Pagius, aliique viri eruditi. Quare, cùm hæc omnia jam comperta habeas, plura de Marcellino in præſentia dicere ſuperſedebo. Duo hìc tantum velim obiter advertas. Primò, ſuppoſititias eſſe Epiſtolas Decretales, quæ Marcellino Papæ affinguntur, necnon pariter adulterinam eſſe ejuſdem Marcellini Epiſtolam ad *Salomonem* Epiſcopum, quæ incipit cum verbis Leonis I. Epiſt. 93. juxtà veterem Editionem: *Quam laudabiliter pro Catholicæ Fidei veritate*. Eſt etiam hæc Epiſtola conſarcinata ex teſtimoniis Idacii ad Warimundum cap. 51. 52. 53. 56. & ex teſtimonio Hormiſdæ Papæ Epiſt. 24. & 25. ut jam à viris doctis fuit obſervatum. Præterea, advertere debes, nullam Marcellini Papæ fieri mentionem, ſive in Chronico Euſebiano, ſive in Martyrologio Hieronymiano. Quò fit, ut aliqui viri doctiſſimi Marcellinum, & Marcellum diſtinguendos non eſſe exiſtiment. Qua in re eos decipi certum omninò eſt. At enim, Auctor Chronici Damaſo Papæ attributi ſedente Liberio Papa vixit, & utriuſque Ponti-

tiſi-

tificis Marcellini, & Marcelli non ſolùm meminit, ſed etiam quot quilibet annis, ac diebus ſedit, memorat. Pręterquàm quod S. Auguſtinus, qui exeunte quarto ſæculo floruit, utrumque Pontificem agnovit, & accuratè diſtinxit, quemadmodum & Optatus Milevitanus ab Eminentiſſimo Baronio citati.

In Chronico Damaſi laudato dicitur, poſt Marcellini Papæ obitum vacaſſe Sedem annis VII. menſibus VI. diebus XXV. Sed viri Chronologiæ periti docent, hunc locum eſſe corruptum, legendumque, vacaſſe Sedem annis III. menſibus III. diebus XXV. Nam Marcellus, qui fuit ſucceſſor Marcellini, ordinatus eſt Pontifex Romanus die XXVII. Junii anni CCCVIII. in quem incidit dies Dominica. Sedit autem Marcellus annum I. menſes VI. dies XX. & migravit ad Dominum die XVII. Kalend. menſis Februarii, ſeu die XVI. menſis Januarii anni CCCX. Marcello Papæ duæ Epiſtolæ Decretales attribuuntur, quæ tamen ſunt ſuppoſititiæ. Prima eſt ad Epiſcopos Antiochenæ Provinciæ, in qua leguntur loca ex Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopo, Hilaro, Innocentio, Gregorio, Leone, & aliis Marcello poſterioribus Scriptoribus deprompta, & inſuper fictitio Conſulatu notatur: *data Kal. Aprilis Maxentio & Maximo V. C. Coſſ.* Secunda directa eſt ad Maxentium & incipit cum verbis S. Gregori Epiſt. 114. libri ſeptimi, ſecundùm veterem Ordinem, & continet aliorum poſteriorum Scriptorum complura, loca, citatque Scripturam Sacram ex verſione Sancti Hieronymi, quæ ſolùm in quinto ſæculo fuit ab ipſo lucubrata. Denique, notatur *Maxentio, & Maximo V. C. Coſſ.* qui Conſulatus prorsùs fictitius eſt.

Cc Poſt

Poſt mortem Marcelli Papæ, vacavit Sedes dies viginti, ut legitur in auctiori Chronico veterum Pontificum, & die v. Februarii anni cccx. *Euſebius* Marcello ſucceſſit, ſeditque menſes quatuor & dies ſexdecim, obiitque die xxi. menſis Junii ejuſdem anni cccx. Tres circumferuntur Epiſtolæ Decretales Euſebii Papæ, ſed confictæ, & ſuppoſititiæ. Prima data eſt *ad Epiſcopos Galliæ*, quæ incipit à verbis S. Gregorii Papæ lib. 11. epiſt. 36. juxtà veterem ordinem: *Scripta Sanctitatis Veſtræ &c.* pluraque complectitur teſtimonia ex Ennodio deſumpta. Secunda Epiſtola directa eſt *ad Ægyptios*, in eaque refertur locus ſatis amplus ex quinta Synodo Romana ſub Symmacho Papa. Tertia eſt *ad Epiſcopos Thuſciæ, & Campaniæ*, incipitque à verbis Hormiſdæ Papæ Epiſt. 25. *Benedictus Dominus noſter, qui per miſericordiam ſuam Romanam Eccleſiam &c.* in qua Epiſtola mentio fit Inventionis Sanctæ Crucis, quam tamen conſtat Euſebii Papæ tempore necdum fuiſſe inventam.

Poſt Euſebii Papæ mortem vacavit Sedes dies undecim, & *Miltiades*, ſeu *Melchiades* Pontifex ordinatus eſt die II. Julii anni cccx. ſedit annos tres, menſes ſex, dies novem, & ad Deum migravit die x. menſis Januarii anni cccxiv. *Voluſiano*, & *Aniano* Conſulatum gerentibus. Inter Epiſtolas Decretales Romanorum Pontificum extat una Melchiadis *ad omnes Hiſpaniæ Epiſcopos*, quæ dicitur data *Kalendis Martii Voluſiano, & Aniano Viris Clariſſimis Conſulibus*, quæ omninò ſuppoſititia eſt, cum jam à die decima Januarii anni cccxiv. quo Conſules erant *Voluſianus*, & *Anianus*, Melchiades è vivis exceſſiſſet. Præterquâm quod, ea in Epiſtola citatur Scri-

ptura

ptura Sacra juxtà verſionem S. Hieronymi in quinto dumtaxàt ſæculo à S. illo Doctore concinnatam, refertur etiam prolixum fragmentum ex Euſebii Homilia de Pentecoſte, quæ vulgò attribuitur *Euſebio Emiſſeno*, vel *Fauſto* Rejenſi Epiſcopo, qui Melchiade Scriptores ſunt poſteriores. Sub Pontifice Melchiade Donatiſtæ in Concilio Romæ habito anno CCCXIII. damnati ſunt. Quocircà, hanc Pontificis ſententiam iniquè ferentes illi Hæretici, Melchiadem, non ſecus ac illius Deceſſores Marcellinum, & Marcellum accuſarunt, quod, ſæviente perſecutione, ſacrificaſſent Idolis, & libros Sacros Ethnicis tradidiſſent. Sed hæc putida calumnia fuit, quam Donatiſtæ nunquàm probare potuerunt, & à qua Sanctos illos Pontifices Catholici omnes ſemper vindicarunt.

Mortuo Melchiade Papa, vacavit Sedes dies XXI. & pridiè Kalend. menſis Februarii anni CCCXIV. Silveſter Pontificatum iniit, ſeditque annis viginti uno, menſibus undecim, & obiit die XXXI. menſis Decembris anni CCCXXXV. *Conſtantino*, & *Albino* Conſulibus. Acta S. Silveſtri à multis viris eruditis rejiciuntur tanquàm ſuppoſititia. Ipſemet *Baronius* fatetur, ea eſſe in multis depravata. Nec immeritò. Narrant enim in primis illa Acta, coactam fuiſſe Romæ Synodum anno CCCXV. cui diverſarum Provinciarum Epiſcopi numero LXXV. interfuerunt, & *Helenam* Conſtantini Magni Imperatoris matrem tunc adhuc Gentilem, ſed à Judæis penè Judæam effectam, Conſtantinum filium ad Judæorum Religionem amplectendam invitaſſe, hacque de cauſa in unum Concilium conveniſſe Chriſtianorum Antiſtites, & Judæorum Sacerdotes ad diſputationem de

 Reli-

Religione ineundam, atque duodecim Rabbinos ab *Iſachar* Summo Sacerdote delectos, qui contrà Chriſtianam Fidem diſputarent. Quod ſanè credibile non eſſe, ex eo præſertim colligunt viri eruditi, quod poſt excidium Hieroſolymitanum Judæi Summos Pontifices creare deſierint.Ptætereà, non probantur viris eruditis ea, quæ in iiſdem Actis referuntur de perſecutione in Chriſtianos excitata anno CCCXXXIII. de ſeceſſu Silveſtri in Montem *Soracte* ad quærendas latebras tempore illius prætenſæ perſecutionis; de lepra, quæ Conſtantinum Imperatorem coegerit revocare S. Silveſtrum in Urbem, ſanitatis ab ipſo accipiendæ causâ, & de aliis hujusmodi, quæ hic conſultò prætermitto. S. Silveſter miſit ſuos Legatos ad Concilium Arelatenſe celebratum anno CCCXIV. & ab Epiſcopis illius Concilii perhonorificam accepit Epiſtolam, quâ eum rogant, ut definitiones in hoc Concilio factas ſuâ auctoritate confirmet, easque in Univerſa publicet Eccleſia.

Silveſtro vitâ functo, vacavit Sedes dies ſeptemdecim, & *Marcus* die decimâ octavâ menſis Januarii Cathedræ Sancti Petri Romæ Sacrâ anni CCCXXXVI. *Nepotiano*, & *Facundo* Conſulibus ordinatus fuit Epiſcopus Romanus, ſeditque menſes octo, dies viginti, & obiit eodem anno, die decima ſeptima menſis Octobris, quâ ab Eccleſia colitur. Quæ *Marci* Papæ nomine inſcribitur Epiſtola *ad Athanaſium, & univerſos Ægypti Epiſcopos* ſuppoſititia eſt, non ſolùm quia falſo Conſulatu notatur, ſed quia etiam confuta eſt ex variis ſententiis Cæleſtini Primi, Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani, S. Leonis Papæ, & Agathonis Romani etiam Pontificis, qui Marco ſunt poſteriores.

Poſt

Poſt obitum *Marci*, vacavit Sedes menſes tres, dies viginti novem, & die ſexta menſis Februarii anni CCCXXXVII. *Julius* ſucceſſit Marco, seditque annos quindecim, menſes duos, dies ſex, obiitque die duodecima menſis Aprilis anni CCCLII. Contrà Euſebianos ad defendendam Catholicam de Trinitate Fidem, & S. Athanaſii cauſam ſtrenuè ſe geſſit Sanctus ille Pontifex, multasque Romæ Baſilicas erexit. Ex omnibus Julii Papæ ſcriptis ſuperſunt duæ tantùm Epiſtolæ à S. Athanaſio relatæ, quarum una ad Euſebianos, altera ad Eccleſiam Alexandrinam miſſa eſt. Duas autem Epiſtolas Decretales, quæ Julii Papæ nomine inſcriptæ circumferuntur, ſuppoſititias eſſe concors eſt omnium peritorum Criticorum opinio.

Sublato è vivis Julio Papa, vacavit Sedes menſibus duobus & diebus aliquot. Die autem vigeſima prima Junii anni CCCLII. *Liberius* Romanus Pontifex conſecratus eſt, ſedit annos quatuordecim, menſes tres, & dies tres emortuali incluſo, & obiit die XXIII. menſis Septembris anni CCCLXVI. Varia fuit hujus Pontificis fortuna. In exordio quippè ſui Pontificatus *Liberius* conſtanti, & impavido animo Fidem Catholicam, & Athanaſium defendit. Scripſit anno CCCLIV. literas ad Conſtantium Imperatorem, in quibus conqueſtus eſt, quod *Demophilus*, *Macedonius*, & *Martyrius* è Concilio Mediolanenſi celebrato anno CCCXLVII. iratis animis exiiſſent, & Arii errorem proſcribere noluiſſent. Nunquàm etiam adduci potuit S. ille Pontifex, ut damnaret Athanaſium, quem Epiſcopi Occidentales vi, & minis ab Imperatore Conſtantio inducti in Concilio Mediolanenſi anno CCCLV. damnave-

rant. Quam ob rem, per vim Mediolanum pertractus eſt Liberius, ubi, cùm Imperatori fortiter obſiſteret, & Athanaſii innocentiam acriter tueretur, Beroeam in Thracia relegatus eſt, & in ejus locum ſubſtitutus eſt *Felix* Catholicus quidem, ſed ab Arianis electus, *Epitecti* Epiſcopi Centumcellenſis Arianorum audaciſſimi molitione, & à tribus Epiſcopis Arianis ordinatus. Verùm, vix biennium in exilio egerat Liberius, cùm ejus fracta conſtantia eſt, ac tædio victus damnavit Athanaſium, ſubſcripſitque Formulæ fidei Sirmienſi, non quidem ſecundæ, quæ penitus Ariana eſt, ſed primæ, quæ Catholicum ſenſum pati poteſt, & contrà Hæreſiarcham Photinum edita eſt. Liberius, poſtquam damnaſſet Athanaſium, Romam rediit anno CCCLVII. vel, ut alii probabilius cenſent anno CCCLVIII. & quamquàm Epiſcopi Ariani Sirmii congregati, datis ad *Felicem*, & ad Romanum Clerum literis mandaſſent, ut ambo, ideſt *Liberius*, & *Felix* Sedem Apoſtolicam pariter adminiſtrarent, communique conſenſu, & concordiâ Sacerdotio illo fungerentur, Liberius tamen ſuâ ſemel Sede potitus *Felicem* Româ expulit, ſuumque lapſum, facti pœnitens, reparavit. Fidem ſiquidem Nicænam palàm profeſſus eſt, communionem, & pacem cum S. Athanaſio redintegravit, ac conſtanter retinuit, Concilio Ariminenſi conſenſum, & ſuffragium ſuum intrepidè negavit, ſcripſit anno CCCLXII. Epiſtolam ad totius Orbis Epiſcopos, in qua anathemate percellit Arianos, ſed tamen præcipit, ut Epiſcopi, qui in Concilio Ariminenſi vi, & minis compulſi in errorem inducti fuerant, indulgentia concedatur, ſi errorem ex animo deteſtentur, & fidem

Nicæ-

Nicænam ampleƈantur. Denique, S. ille Pontifex multum adlaboravit, ut Semi-Ariani, qui ab Anomæis oppreſſi à ſuo errore reſipuerant, & Catholicam de Trinitate Fidem exceperant, in gremium Catholicæ Eccleſiæ reciperentur.

Mortuo Liberio, vacavit Sedes diebus ſeptem, & *Damaſus* natione Hiſpanus ordinatus eſt Pontifex Romanus die prima menſis Oƈobris anni CCCLXVI. ſedit annos oƈodecim, menſes duos, dies decem, & migravit ad Dominum die decimâ menſis Decembris anni CCCLXXXIV. *Urſicinius* Sanƈtæ Romanæ Eccleſiæ Diaconus eleƈtionem Damaſi funeſto Schiſmate turbavit. Is enim contrà Damaſum legitimè eleƈtum ordinatus eſt Epiſcopus Romanus, & multos è Clero, Populoque Romano in ſuas partes pertraxit. Unde tanta orta eſt ſeditio, ut, teſte *Ammiano Marcellino* Scriptore id ætatis Ethnico, una die in Baſilica *Sicinini* reperta fuerint centum & triginta Cadavera. *Prætextatus* ſub Valentiniano Imperatore Romæ Præfeƈtus Urſicinium Schiſmatis auƈtorem Româ expulit, ſed illius exilio necdum Schiſma extinƈtum eſt. Nam poſt mortem Valentiniani Imperatoris, Urſicinio Romanam Sedem iterum invadere moliente, contrà ipſum Romæ anno CCCLXXVIII. congregata eſt Synodus, in qua Epiſcopi Epiſtolam ad Imperatores Gratianum & Valentinianum juniorem ſcripſerunt, eiſque primò expoſuerunt, quod *Urſicinius*, ejuſque exemplo nonnulli Epiſcopi Eccleſiis incubarent, & contemptis cognitoribus, vel fugatis, plures ex ea faƈtione Eccleſias ſuas retinerent. Secundò, quod *Florentius* Puteolanus Epiſcopus, qui anno CCCLXXII. Epiſcopatu fuerat dejeƈtus, ad illum tamen an-

no CCCLXXVIII. rediiſſet, multasque in Oppido Puteolano, unde erat expulſus, turbas concitaſſet. Tertiò, quod quidam *Iſaacus* Judæus à factione Urſicinii ſubornatus in Damaſum Papam inſurrexiſſet, ejusque caput petiiſſet. Quibus malis pacem Eccleſiæ perturbantibus remedium à duobus illis Imperatoribus petierunt iſtius Concilii Epiſcopi. Ad hanc Epiſcoporum Epiſtolam reſcribentes iidem Imperatores, juſſerunt, ſententias in eoſdem ſeditioſos aliàs latas executioni mandari, datis hac de re literis *ad Aquilinum Vicarium Urbis*. Patres etiam Concilii Aquilejenſis anno CCCLXXXI. Gratiano Imperatori ſupplicarunt, ut Urſicinium, qui cum Arianis Mediolani conjunctus novas turbas recens meditatus fuerat, & denuò Romanæ Sedis invadendæ conſilia inierat, ſuâ auctoritate cohiberet. Quibus Orthodoxorum Antiſtitum votis ultrò annuens Gratianus Auguſtus, Urſicinum perpetuo exilio mulctavit, & Damaſum Sedis Romanæ pacificum poſſeſſorem reddidit. Quatuor Synodi ſub Damaſo Papa Romæ celebratæ ſunt. Prima fuit convocata ipſo Damaſi Pontificatus initio, ideſt exeunte anno CCCLXVI. vel ſaltem ineunte anno CCCLXVII. adversùs Valentem, & Urſacium Arianos. Secunda Synodus indicta eſt contrà Auxentium Mediolanenſem Epiſcopum Arianum anno Chriſti CCCLXXII. Tertia celebrata eſt anno CCCLXXV. adversùs Apollinarem, & Timotheum. Quarta denique Synodus habita eſt anno CCCLXXVIII. tàm contrà varios Hæreticos, quàm adversùs Urſicinium, & ejus factionis Epiſcopos. Sub Damaſi etiam Pontificatu Conciiium primum Conſtantinopolitanum, quod inter Oecumenica ſecundum

lo-

locum tenet, congregatum eſt anno CCCLXXXI. Opera S. Damaſi Papæ à *Martio Mileſio Zarazino* collecta ſunt, ſed Epiſtola octava, quæ dicitur ſcripta *Stephano Archiepiſcopo Concilii Mauritaniæ, & univerſis Epiſcopis Africanæ Provinciæ*, ſuppoſititia eſt, ut palam oſtendit ſubſcriptio: *Data Flavio, & Stilicone VV. CC. Coſſ.* Flavius enim Stilico unus & idem eſt, qui anno CCCC. Aureliano Collega Conſulatum geſſit. Liber etiam Pontificalis Tomis Conciliorum inſertus *Damaſo* perperam attribuitur, ſicut inter omnes eruditos convenit. *Schelſtratius* in 2. part, Antiq. Illuſtratæ probat, Hieronymi ad Damaſum, & Damaſi ad Hieronymum Epiſtolam inter genuina Damaſi Opera numerari haud debere. Denique, Catalogum veterum Pontificum, qui in Liberio Papa deſinit, quique Damaſi Chronici nomine vulgò laudatur, Damaſi partum non eſſe agnovit etiam Baronius. Hujus tamen Catalogi, utpotè pervetuſti, auctoritas magni eſt apud peritos Criticos ponderis, quia ad Chronologiam Pontificiam uſque ad Liberium Papam ordinandam nullum aliud ex tota antiquitate Opus ſupereſt.

Damaſo Papæ ſucceſſit *Siricius*, ſeditque annos tredecim, menſes undecim, dies quinque, ut oſtendit *Pagius* ad annum CCCXCVIII. quo anno mortuus eſt *Siricius*. Quatuor Epiſtolas Decretales ſcripſit *Siricius*. Prima, eaque celeberrima, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtauratrix, data eſt *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum*. Altera, *ad Epiſcopos Africæ*. Tertia, *ad Univerſos Epiſcopos*. Quarta, *ad Anyſium, & Illyrici Epiſcopos*, de *Bonoſo* Hæreſiarcha, quæ Epiſtola falsò olim tribuebatur Sancto Ambroſio, ſed eam Siricio Papæ vindicavit perdo-

doctus *Lucas Holſtenius*. Has, inquam, quatuor Siricii Papæ Decretales Epiſtolas genuinas eſſe agnoſcunt omnes viri eruditi, excepto tamen *Papebrochio*, qui in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum veterum Pontificum Romanorum dubitat de integritate primæ Epiſtolæ *ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum*, & de integritate ſecundæ Epiſtolæ, quæ eſt *ad Epiſcopos Africæ*, quia duæ illæ Epiſtolæ habent notam Conſulum, quâ carent aliæ Siricii Epiſtolæ. Tempore autem Siricii necdum apud Pontifices obtinuiſſe uſum in ſignandis Epiſtolis apponendi nomina Conſulum, probat Papebrochius ex Epiſtolis Epiſcoporum datis eâ ætate ad Romanos Pontifices, & ad ipſummet Siricium, quæ Conſulum nominibus notatæ nullatenus apparent. Verùm propter hanc levem conjecturam non debuiſſet Papebrochius duas illas Siricii Epiſtolas, quas ipſi adjudicant omnes periti Critici, in dubium revocare. Nam licèt verum ſit, Epiſcopos, eâ ætate, ad Romanum Pontificem ſcribentes Conſulum nomine literas ſuas ſignare ſolitos non eſſe, Pontifices tamen Romani à tempore Siricii Papæ literas ſuas Conſulum nominibus munire incæperunt, quamvis, ut advertit Cl. Pagius, in eo uſu conſtantes non fuerint, & Conſulum nomina in eorum Epiſtolis non rarò prætermittantur. De Siricii Papæ ſanctitate Baronius dubius, eum in Martyrologio Romano non repoſuit, & in Annalibus negligentiæ accuſavit, quod periclitanti Eccleſiæ occaſione errorum Origenis ſtatim non occurrerit, ſed potius communicatorias literas conceſſerit Rufino acerrimo Origenis defenſori. Prætereà, non probat Baronius, quod *Siricius* Papa exemplo Damaſi in conſcri-

ſcribendis Epiſtolis Hieronymi opera uſus non ſit, neque eum, ut par erat, foverit. Verùm, hæc duo, quæ objicit Baronius, ſanctitati Siricii obeſſe minimè debent. Nam primò, quod *Siricius* literas communicatorias Rufino conceſſerit, à nemine culpari poteſt, quia tunc Rufinus apud omnes benè audiebat, & Origeniana Hæreſis necdum ſatis patefacta erat, idque tantùm accidit ſub Anaſtaſio Papa, ut diſertè teſtatur Hieronymus in Epiſtola ad Demetriadem de ſervanda Virginitate. Non mirum igitur, ſi Siricius Epiſtolas communicatorias Rufino, nondum cognitâ ejus venenatâ doctrinâ, conceſſerit. Secundò, culpari itidem non poteſt *Siricius*, quod Hieronymi operâ in conſcribendis Epiſtolis exemplo Damaſi Papæ uſus non fuerit, quia initio Pontificatus Siricii plures Romani Clerici, invidiâ, & odio in Sanctum Doctorem flagrantes, perſecutionem in eum moverunt, ac grave aliquod crimen Sancto viro impoſuerunt, ſicut ex illius Epiſtolis colligitur. Quare *Siricius* criminoſis relationibus adversùs Hieronymum forſitan circumventus, ad ſedandos tumultus illum Romæ non retinuit, ſed Sanctorum locorum, & ſtudiorum ardore inflammatum permiſit Hieroſolymam regredi. Qua in re quid culpabile *Siricius* commiſerit, non apparet. Sed de Siricii Sanctitate legendus eſt *Florentinius* in Notis ad Martyrologium Hieronymianum ad diem XXVI. menſis Novembris, cui S.Siricii nomen inſcribitur, ubi ex pluribus vetuſtis Martyrologiis Siricii Papæ ſanctitatem adſtruit, & ad ea,quæ Baronium moverunt,ut de illo in Martyrologio Romano ſileret,doctè, ac ſolidè reſpondet.

Siricio Papæ ſucceſſit in Sede Romana *Anaſtaſius*

ſius die quinta menſis Decembris anni CCCXCVIII. ſeditque annos tres, dies decem, ut liquet ex Chronico auctiori veterum Pontificum, & ex Catalogis Palatino, utroque Corbejenſi, Reginonis, ſecundo, & tertio Colbertino &c. Quapropter, obiit Anaſtaſius die decimâ quartâ Decembris anni CCCCI. Sub Anaſtaſii Pontificatu tumultuati ſunt Origeniſtæ, eosque ſua auctoritate repreſſit Sanctus ille Pontifex. Extat etiamnum Epiſtola Anaſtaſii ad Joannem Hieroſolymitanum Epiſcopum, in qua teſtatur, ſe Origenis ſcripta, & errores damnaſſe. Refertur hæc Anaſtaſii Epiſtola variis in locis emendata à *Garnerio* tom. I. Operum Marii Mercatoris pag. 109. Alias Epiſtolas ſcripſit Anaſtaſius, quæ ad nos non pervenerunt. Duæ quippè Epiſtolæ Decretales, quæ ſub Anaſtaſii nomine nunc circumferuntur, ſuppoſititiæ ſunt, & falsò ei adſcriptæ. Prior ſiquidem, quæ dicitur ſcripta *Cunctis Germaniæ, & Burgundiæ Regionis Epiſcopis*, mendosâ Conſulum notâ ſubſcripta eſt, & contexta inſuper ex variis Innocentii I. Leonis, & Flaviani Conſtantinopolitani Epiſcopi ſententiis, falsòque ſupponit Burgundiones omnes tum temporis Chriſtianos fuiſſe, quos tamen conſtat tenebris idololatriæ fuiſſe adhuc immerſos. Denique, Baronius ipſe de hujus prioris Epiſtolæ Decretalis ſinceritate meritò dubitavit, ſed de ſecunda, quæ Anaſtaſio tribuitur, Decretali Epiſtola, quæque *Neriano Viro Nobiliſſimo* data dicitur, nullam Baronius mentionem fecit, quæ tamen eadem ſuſpicione, quâ prior, laborat, non ſolùm ob falſam Conſularem notam, ſed etiam ob ſtylum, qui procul abeſt à ſtylo Anaſtaſii Papæ, & ob materiam, quæ ex Epiſtolis Innocentii, Leonis, & Gre-

&Gregorii Romanorum Pontificum deprompta eſt. Habes nunc continuam ſucceſſionem Pontificũ, qui quarto Eccleſiæ ſæculo Sedem Romanam tenuerunt.

D. Modò accuratè teneo Chronologicam ſucceſſionem Pontificum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo Sedem Romanam tenuerunt. Deſcribe itaque nunc Seriem Patriarcharum, qui eodem ſæculo Eccleſiam Alexandrinam gubernarunt.

M. Hiſtoriam Patriarcharum Alexandrinorum doctiſſimi Patres Societatis Jeſu *Papebrochii*, & *Bollandi* continuatores tom. 5. menſis Junii præmiſerunt, novamque, & pleniorem illorum Patriarcharum Hiſtoriam à S. Marco uſque ad finem ſæculi XIII. nuperrimè publicavit eruditus Dominus *Euſebius Renaudot* in Hiſtoriis, & Linguis Orientalibus exercitatiſſimus. Ipſe verò, cum jam in uno è noſtris Colloquiis texuerim ſeriem Patriarcharum Alexandrinorum à *S. Marco* uſque ad *Theonam*, hoc eſt, uſque ad annum trecenteſimum, pauca nunc ex his, quæ ſpectant Patriarchas, qui quarto Eccleſiæ ſæculo Sedem Alexandrinam occuparunt, delibabo.

Petrus in Patriarchatu Alexandrino ſucceſſit Theonæ anno Chriſti CCC. Diocletiani Imperii XVI. Maximiani Herculii XIV. Conſulibus *Conſtantio Cæſare III.* & *Galerio Maximiano III.* ſicut legitur in Chronico Alexandrino. Euſebius Cæſarienſis, qui in ſuo Chronico Petri electionem in annum Chriſti CCCI. diſtulerat, hunc errorem poſteà correxit cap. ult. lib. 7. Hiſt. Eccleſ. Petrus Patriarcha Alexandrinus Martyrium paſſus eſt ſecundum Euſebium loco mox à me laudato, anno perſecutionis nono, hoc eſt, ut accuratum Chronologiæ hujus temporis Peritorum calculum ſequar, anno Chriſti CCCXI. die XXIX.

Ægy-

Ægyptiaci menſis *Athyr*, quæ dies reſpondet diei vigeſimæ quintæ menſis Novembris, ut habetur in excerptis Chronologicis à Scaligero editis, quibus aſſentiuntur Uſuardus, Ado, & vetus Martyrologium Romanum. Acta S. Petri Alexandrini, quæ exhibet mox laudatus *Cl. Renaudot*, narrant, cùm Arius Hæreſiarcha in communionem reſtitui à Sancto Petro Patriarcha Alexandrino in carcere conſtituto, & jam Martyrio proximo vehementiùs flagitaret, Chriſtum huic Sancto Antiſtiti noctu veſte conſciſsâ apparuiſſe, & cauſam rei percontanti reſpondiſſe: *Arius veſtem meam ſcidit, atque adeò cave, ne eum ſuſcipias, aut cum eo ullam communionem habeas*. Verùm,hæc viſio Sancti Petri Alexandrini, ejuſdemque Martyris Acta, tàm quæ apud *Surium* leguntur, quàm quæ Græcè, ac Latinè à doctiſſimo noſtro *Combefiſio* edita ſunt, omnia falſitatis, & ſuppoſitionis præferunt indicia. Nam præterquàm quod, nec *Alexander*, nec *Athanaſius* Patriarchæ Alexandrini unquàm Ario, etiam in maximo diſputationis æſtu, objecerunt hanc viſionem, quæ ipſum, ejusque Sectarios pudore ſuffundere potuiſſet, conſtat etiam *Achillam*, qui Petro in Patriarchatu Alexandrino immediatè ſucceſſit, promoviſſe Arium ad Sacerdotium, quod ſanè cogitare ne quidem auſus fuiſſet Sanctus ille Antiſtes, ſi S. Petrus, ut habetur in illius Actis, paulò antè mortem ſuam nomine Chriſti diſtrictè ei prohibuiſſet, ne Arium unquàm in Eccleſiam reciperet.Præterea, in illis Actis Sancti Petri dicitur, *Millium* quemdam fuiſſe Epiſcopum Alexandrinum, cùm tamen in Patriarcharum Alexandrinorum Serie nullum iſtius nominis recenſeant Scriptores Eccleſiaſtici. Tertiò, refer-

refertur in illis Actis, *S. Heraclam*, poſt S. Dionyſium, & Maximum, rexiſſe Eccleſiam Alexandrinam, quod tamen oppidò falſum eſt, nam S. Heraclas, S. Dionyſium, & Maximum in Patriarchatu Alexandrino anteceſſit. Denique, dicitur in illis Actis, Corpus S. Petri Alexandrini fideles condere voluiſſe in Eccleſia Sancto Theonæ ſacrâ, quod à veritate prorsùs alienum eſt. Hæc ſiquidem Eccleſia in honorem Sancti Theonæ necdum erat extructa, ſed illam, ut teſtatur S. Athanaſius in Apologia prima, extrui dumtaxàt curavit Alexander, qui Achillæ Patriarchæ Alexandrino ſucceſſit.

Achillas poſt mortem S.Petri Patriarchæ Alexandrini in ejus locum ſuffectus eſt, ſed quo anno, non planè conſtat. *Cl. Renaudot* fatetur, adeò confuſam eſſe Orientalium Chronologiam circà Patriarchatus Achillæ initium, ut eorum calculi cum Græcis, latinisve Auctoribus nullo pacto conciliari poſſint. Undè hic Auctor veroſimile exiſtimat Achillam ordinatum fuiſſe Patriarcham Alexandrinum anno Chriſti CCCXI. & obiiſſe CCCXII. Verùm, probabilior mihi videtur ſententia doctiſſimi Pagii, qui aſſerit Achillam S.Petro Patriarchæ Alexandrino ante annum CCCXII. non ſucceſſiſſe, quia teſtatur Gelaſius Cyzicenus lib. II. Hiſtoriæ Concilii Nicæni cap. II. poſt Petri Epiſcopi Alexandrini Martyrium Eccleſiam Alexandrinam manſiſſe viduam *unum annum*, eoque tranſacto, in Sede hujus Martyris ordinatum eſſe Achillam, qui, cùm *menſibus tantùm quinque ſupervixiſſet*, Alexandrum ſucceſſorem habuit. Quocircà, cum die XXV. menſis Novembris anni CCCXI. Petrus Epiſcopus Alexandrinus pro fide occubuerit, conſequens eſt Achillam

non

non ante finem anni cccxii. Eccleſiæ Alexandrinæ principatum ſuſcepiſſe.

Alexander in Patriarchatu Alexandrino ſucceſſit Achillæ anno cccxiii. & obiit die xvii. menſis Aprilis anni cccxxvi. poſt menſes videlicèt quinque à Concilio Nicæno primo Generali abſoluto. Feſtum tamen ejus die xxvi. Aprilis, quo Henſchenius in Actis Sanctorum vitam illius deſcribit, celebratur. De duabus Synodis ab Alexandro Patriarcha Alexandrino adversùs Arium coactis, & de illius Epiſtolis Encyclicis ad totius Orbis Epiſcopos contrà illum Hæreſiarcham datis ſatis jam in præcedentibus Colloquiis diximus, nec plura addere hìc neceſſum eſt.

Alexandro Patriarchæ Alexandrino anno cccxxvi. demortuo ſucceſſit *Athanaſius*, qui inter Patriarchas Alexandrinos doctrinâ, ſanctitate, rerum geſtarum gloriâ, longaque pro fidei veritate certaminum adversùs Hæreticos ſuſceptorum Serie celeberrimus habetur in univerſa Eccleſia. De hoc S. Doctore multa *Severus* Epiſcopus Aſchmoninæ aliique Scriptores Orientales memoriæ prodiderunt, literisque conſignarunt, quæ, teſte *Cl. Renaudot*, fabulam olent, & quæ ſubindè hìc inſerere ſupervacaneum omninò eſſet. Conſtat apud omnes, S. Athanaſium multa ab Arianis pro Fide Catholica paſſum fuiſſe. Nam anno cccxxxvi. Treviros in exilium ab Imperatore Conſtantino Magno miſſus eſt, ubi, juxtà Theodoretum, biennio, & menſibus quatuor manſit, atque inde ad ſuam Eccleſiam rediit non anno cccxxxvii. ut ait *Valeſius* lib. 1. Obſervationum Eccleſ. in Socratem cap. 1. ſed ſolùm anno cccxxxviii. ſicut probant *Schelſtratius* in Diſ-

Diſſertatione prima de Sacro Antiocheno Concilio cap. I. & *Pagius* ad annum Chriſti CCCXXVIII. Athanaſius à Julio Papa per literas Romam evocatus eſt anno CCCXLI. & ab Euſebianis eodem anno in Concilio Antiocheno ſuâ Sede depoſitus fuit, & in ejus locum ſubſtitutus Gregorius Cappadox Arianus. Romam defenſurus cauſam ſuam navigavit Athanaſius anno CCCXLII. & in communionem Julii Papæ, aliorumque Epiſcoporum Occidentalium, ceu legitimus Epiſcopus admiſſus eſt, atque in Concilio Sardicenſi anno CCCXLVII. indicto abſolutus. Ad ſuam Eccleſiam Alexandrinam reverſus eſt Athanaſius anno CCCXLIX. quo, menſe circiter Januario, *Gregorius*, qui Sedem Alexandrinam invaſerat, mortuus eſt. Sed anno CCCLVI. *Georgio* ab Arianis Epiſcopo Alexandrino creato, adhuc tamen non adventante, & *Syriano* Duce perſecutionem movente, Alexandriâ in ſolitudinem fugit Athanaſius die XXIX. Februarii, ſed paulò poſt fugam è ſolitudine Alexandriam reverſus eſt, ubi delituit, uſque dum Georgio adveniente, quæſitus ipſe ad necem, denuò egredi coactus eſt, nec Alexandriam rediit, niſi poſt obitum Conſtantii Imperatoris anno CCCLXII. quo anno *Georgius* Pſeudo-Patriarcha Alexandrinus in ſeditione Populari occiſus eſt. A *Juliano* Imperatore in exilium rurſus deportatus eſt Athanaſius, ſed à *Joviano* Juliani ſucceſſore Sedi ſuæ fuit reſtitutus anno CCCLXIII. & eodem anno ad *Jovianum* religioſiſſimum Imperatorem definitionem Orthodoxæ fidei, de ea ab ipſo rogatus, miſit. Demùm ſub Imperatore *Valente* Ariano perſecutionem in Orthodoxos excitante, delituit Athanaſius per quatuor menſes, ſed poſteà ejuſdem

Imperatoris juſſu Eccleſiam ſuam recepit, atque mortalitatem explevit anno CCCLXXIII. poſtquàm Eccleſiam Alexandrinam quadraginta & ſex annos adminiſtraſſet.

Petrus II. ſucceſſit S. Athanaſio, ſed multa paſſus à *Lucio*, quem *Euzojus* Arianus Patriarcha Antiochenus Epiſcopum Alexandrinum ordinaverat, literas Synodicas ad Damaſum Papam miſit, quibus perſecutionem Arianorum, & Gentilium adversùs ſe excitatam narravit. Quibus literis reſpondens Damaſus, literas communicatorias, ſimul & conſolatione plenas ſcripſit ad Petrum, ut is teſtatur apud Theodoretum lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 22. Gliſcente tamen perſecutione Petrus Romam confugit, & à Summo Pontifice benignè exceptus eſt. Denique, Sedem ſuam Alexandrinam Petrus, expulſo Lucio invaſore, recuperavit anno CCCLXXVIII. & anno ſequenti miſit tres Epiſcopos ex Ægypto, ut *Maximum* Cynicum Conſtantinopoleos Epiſcopum ordinarent, quemadmodum affirmat Epiſtola Epiſcoporum Italiæ ad Theodoſium Imperatorem, quam *Sirmondus* poſt Baronii mortem publicavit, quæque tom. 2. Conciliorum Generalium pag. 1007. legitur. Doctiſſimus *Valeſius* in Notis ad lib. 5. Theodoreti cap. 8. obſervat, Baronium fuiſſe deceptum, dum ex Oratione S. Gregorii Nazianzeni in *Ægyptiorum adventum* probat Petrum Alexandrinum ſeptem miſiſſe Epiſcopos ad perficiendam Ordinationem *Maximi* Cynici. Quod falſum eſt. Nam hi, qui in hac Oratione S. Gregorii Nazianzeni nominantur, non Epiſcopi erant, ut ſibi perſuaſit Baronius, ſed Nautæ erant, ſeu potius Gubernatores Claſſis Alexandrinæ, qui frumen-

men-

mentum ex Ægypto Conſtantinopolim advexerant. Quo certè argumento evincitur, eos Epiſcopos non fuiſſe: neque enim Epiſcopalem dignitatem decet frumenti advectio. Præterquàm quod, in tota illa Oratione S. Gregorius Nazianzenus eos nunquàm Epiſcopos appellat, ſed ſolùm Laicos. Obitum Petri II. Patriarchæ Alexandrini rectè Baronius cum plerisque aliis aſſignat anno Chriſti CCCLXXX. atque ita ſediſſe reperitur annis octo ab ejus electione putatis.

Mortuo Petro II. Patriarcha Alexandrino, Epiſcopi cum Orthodoxa plebe congregati elegerunt in ejus locum Sacerdotem nomine *Timotheum*. Hujus Patriarchæ tempore habita eſt Conſtantinopoli ſecunda Oecumenica Synodus adversùs *Macedonium* hujus Urbis Epiſcopum, qui Spiritum Sanctum Creaturam eſſe blaſphemabat. Timotheus ſedit annos quinque, & obiit anno Chriſti CCCLXXXV. Conſulibus *Arcadio Auguſto* Orientis, & *Bautone* Occidentis, ſicut optimè obſervat Baronius.

Timotheo Patriarchæ Alexandrino ſucceſſit *Theophilus*, qui cum S. Chryſoſtomo Epiſcopo Conſtantinopolitano graves, ac diuturnas ſimultates habuit, de quibus in Colloquiis noſtris quinti Eccleſiæ ſæculi opportuniùs diſſeremus. Sedit *Theophilus*, ſecundùm Baronii & pervulgatam aliorum ſententiam, annos XXVII. & obiit anno Chriſti CCCCXII. Hæc eſt Series Patriarcharum Alexandrinorum, qui in quarto Eccleſiæ ſæculo Sedi Alexandrinæ præfuerunt, quorum Hiſtoriam, ut jam inſinuavi, multis tamen fabulis adſperſam legere poteris apud *Euſebium Renaudot*, qui eam ſummo ſtudio collegit ex Auctoribus Arabicis, *Severo* Epiſco-

ſcopo Aſchmoninæ, *Michaele* Epiſcopo Taneos, *Ephræm* filio Zaraa, *Abulbicart*, & aliis Anonimis, tùm etiam ex editis *Eutychio*, *Elmacino*, *Abulfaragio*, *Chronico Orientali &c.*

D. Seriem Epiſcoporum, qui tribus primis ſæculis ad *Cyrillum* uſque Sedem Antiochenam tenuerunt, jam in uno è noſtris Colloquiis fuiſſe à te accuratè deſcriptam probè memini. Perge nunc illos recenſere Epiſcopos, qui quarto Eccleſiæ ſæculo Eccleſiam Antiochenam rexerunt.

M. Variis in quarto Eccleſiæ ſæculo Sedes Antiochena ab Arianis, qui in eam intruſi ſunt, fuit jactata procellis, & quod gravius eſt, funeſto, diroque Schiſmate Catholicos inter Epiſcopos exorto, diu, multumque exagitata. Cyrillo Epiſcopo Antiocheno anno CCCII. mortuo ſucceſſit *Tyrannius*, qui Eccleſiam Antiochenam gubernavit uſque ad annum CCCXIII. Tyrannio ſucceſſit *Vitalis*, qui præfuit Conciliis Antiocheno, & Neocæſarienſi, obiitque anno CCCXVIII. vel CCCXIX. Vitalem excepit *S. Philogonius*, qui in Martyrologio Romano, & in Menæis Græcorum die XX. Decembris colitur, & mortuus eſt anno circiter CCCXXI, Theodoretus enim lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. ait eum *pro veritatis defenſione ſingulare ſtudium Licinii* temporibus declaraſſe. Porrò Liciniana perſecutio anno tantum CCCXXI. cœpta eſt. *Theophanes*, *Nicephorus*, *Zonaras*, & *S. Hieronymus* in Chronico, *Paulinum* S. Philogoni in Eccleſia Antiochena ſucceſſorem faciunt. Sed advertere debes cùm doctiſſimo *Pagio*, hunc Paulinum, qui in Sede Antiochena fuit S. Philogoni ſucceſſor, diverſum planè eſſe ab altero Paulino, qui poſt Euſtathium Antiochenum

num Epiſcopum, è Sede Tyria ad Antiochenam tranſlatus eſt. Prior ſiquidem Paulinus, qui, ut jam laudati Auctores teſtantur, Philogonio ſucceſſit, ob pravos mores dignitate motus eſt, ut docet Epiſtola Synodica Concilii Sardicenſis anno CCCXLVII. celebrati, in qua dicitur: *uſque in hodiernum diem in Apoſtaſia permanens, cum Concubinis publicè, & Meretricibus fornicatur*. Alter verò *Paulinus*, qui Euſtathio Patriarchæ Antiocheno ſucceſſit, Arianâ labe fuit infectus, ut mox dicemus. *Sozomenus*, & *Nicetas* quemdam dictum *Romanum* S. Philigonio in Sede Antiochena ſucceſſiſſe ſcribunt, quia, ut conjicere licet, poſt Paulini, qui fuit S. Philogonii ſucceſſor, abdicationem, *Romanus* Eccleſiam Antiochenam Paſtore viduatam aliquandiu rexit. Paulino in Sede Antiochena ſucceſſit *Euſtathius* anno CCCXXV. Ait enim Theophanes de Synodo Nicæna loquens: *Vidua Pontifice Antiochenſium Eccleſia, Synodus*, ideſt Nicæna, *Euſtathium confirmavit Beroeæ in Syria Epiſcopum*. Idem ſcribit Sozomenus lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. 2. Sed poſt triennium Ariani Euſtathium Antiochenum egregium Catholicæ Fidei defenſorem, falſis impoſitis criminibus, Sede depoſuerunt in Concilio Antiocheno indicto anno CCCXXVII. ſicut teſtantur Socrates, Sozomenus, & Theodoretus à Baronio laudati. Quin & Conſtantinus Imperator Euſtathium ab Arianis depoſitum miſit in exilium, ubi ſanctè obiit. Mortuo Euſtathio Antiocheno Epiſcopo, & Euſebio Cæſarienſi Epiſcopatum Antiochenum recuſante, Ariani *Paulinum* ejuſdem Sectæ virum ex Epiſcopatu Tyri ad Sedem Antiochenam tranſtulerunt. Sed illo poſt ſextum Antiocheni Epiſcopatus menſem è vivis

ſublato anno CCCXXVIII. Ariani in Throno Antiocheno collocarunt *Eulalium*, qui exiguo admodum tempore ſupervixit. Unde Paulini, & Eulalii Sedis brevitas in cauſa eſt, cur nec Socrates lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. 24. nec Sozomenus lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 19. utriuſque mentionem fecerint. Eulalium in Sede Antiochena excepit *Euphronius*, qui, ſicut teſtatur Theodoretus lib. I. Hiſt. Eccleſ. cap. 21. *anno, & menſibus paucis poſt ordinationem ſuperſtes vixit*. Euphronio ſuffectus eſt *Placillus*, ſeu, ut alii vocant, *Flacillus* Arianus, qui, teſte Nicephoro in Chronico, interfuit Concilio Antiocheno ad Encænia, & ſedit Antiochiæ annis XII. S. Athanaſius in Apologia ſecunda ſcribit hunc Placillum fuiſſe unum ex Epiſcopis Conciliabuli Tyri anno CCCXXXV. coacti. Obiit autem Placillus circà annum CCCXLII. & in ejus locum ſubrogatus eſt *Stephanus* itidem Arianus, qui anno CCCXLVII. præfuit Pſeudo-Synodo Philopopolitanæ ab Arianis convocatæ, & auctor fuit portentoſæ calumniæ, Legatis Concilii Sardicenſis factæ, quam his verbis deſcribit S. Athanaſius in Epiſtola ad Solitarios: *Miſſis*, inquit, *à Sancto Concilio*, Sardicenſi videlicèt, *in legationem Epiſcopis Vincentio Capuæ, quæ Metropolis eſt Campaniæ, & Euphrate Agrippinæ, quæ eſt Metropolis Superioris Galliæ, ut pro Synodi decretis Imperator Conſtantius Epiſcopos, quos ipſe ejecerat, in ſuas Sedes reverti pateretur, & in eam ſententiam à Conſtante pientiſſimo ad fratrem ſuum literis datis, quibus Epiſcopos illi commendabat: viri iſti mirifici ad quodvis facinus prompti, cum Legatos iſtos Antiochiæ vidiſſent, in communi quidem conſilium ineunt, ſed ita tamen ut Stephanus* (Antiochenus Epiſcopus) *fabu-*

fabulam initi conſilii peragendam ſuſciperet. Suſcepto negotio conducit ille publicam Meretricem in ipſis feriis Sanctiſſimi Paſchatis, eamque nudam per tenebras immittunt in ædes Euphratæ Epiſcopi. Narrat ſubindè S. Athanaſius quo pacto facinus illud detectum fuerit, pœnasque dederit *Stephanus* Antiochenus Epiſcopus illius ſceleris auctor. *Stephanus igitur*, inquit Athanaſius, *Epiſcopali dignitate exuitur, & in locum ejus ſufficitur Leontius ille caſtratus*, ſeu Eunuchus, *non ob aliud quàm ut non deeſſet Hæreſeos propugnator*. Leontius itaque circà annum CCCXLIX. ſubſtitutus eſt ab Arianis in locum Stephani Antiocheni Epiſcopi, & ſedit annos novem, obiitque anno CCCLVIII. quo *Eudoxius* Germaniciæ, quæ Urbs eſt Syriæ, Epiſcopus Arianus, Sedem Antiochenam invaſit. Verùm, cum Anomæis apertè faveret Eudoxius, & hac de cauſa in Synodis Ancyrana & Seleuciana fuiſſet damnatus, à Sede Antiochena ad Epiſcopatum Conſtantinopolitanum, exautorato Macedonio illius Urbis Epiſcopo, ab Arianis translatus fuit die XXVIII. menſis Jan. anni CCCLX. ſicut ex Chronico Alexandrino evincit *Cl. Pagius* ad annum Chriſti CCCLIX. Tranſlato à Sede Antiochena ad Conſtantinopolitanam Eudoxio, communi Catholicorum, & Arianorum conſenſu Meletius Epiſcopus Antiochenus creatus eſt anno CCCLX. Sed Ariani, præterquàm opinati fuerant, cum viderent Meletium poſt ſuam ordinationem Catholicæ de Trinitate Fidei apertè patrocinari, eum in exilium ejecerunt. Interim, Catholici Antiocheni in duas partes fuerunt diſtracti. Quidam Catholici dicti *Euſtathiani*, eo quod Euſtathio Epiſcopo Antiocheno, de quo paulò antè mentionem fecimus, ſem-

per adhærerant, & ab Epiſcoporum, qui poſt ipſius obitum ab Arianis in Sedem Antiochenam intruſi fuerant, communione ſeſe omninò ſeparaverant, ordinationem Meletii ideò reprehendebant, quod ab Arianis renunciatus eſſet Epiſcopus, & hac de cauſa ejus communionem refugiebant. Alii verò Catholici Antiocheni ſtabant à partibus Meletii, eò quod fidei causâ illum ab Arianis in exilium ablegatum conſtaret, & Ordinationi ejus aſſenſum à Catholicis præſtitum nemo ignoraret. Ariani, expulſo, ut dixi, Meletio, *Euzojum* à capite ad talos Arianum ordinarunt Epiſcopum Antiochenum. Inter hæc Catholicorum diſſidia Lucifer Calaritanus Epiſcopus Antiochiam venit anno CCCLXII. & videns Catholicos dictos *Euſtathianos* nolle cum Meletio communicare, imprudenter ordinavit Epiſcopum Antiochenum *Paulinum* diſcipulum Euſtathii. Quò factum eſt, ut longo, & peracerbo Schiſmate inter ſe diviſi fuerint Catholici Antiocheni, aliis nimirum Meletio, aliis Paulino adhærentibus. Hoc tamen Eccleſiæ Antiochenæ duos inter Epiſcopos diſtractæ Schiſma, de quo jam in præcedentibus noſtris Colloquiis egimus, utcumque ſopitum eſt anno CCCLXXIX. quo ex mutuo Meletii, & Paulini conſenſu ſtatutum eſt, ut alterutro vitâ functo nullus ſufficeretur, ſed Epiſcopus ſuperſtes Eccleſiam Antiochenam ſolus gubernaret. Aſt, mortuo Meletio anno CCCLXXXI. Flavianus in ejus locum ſubrogatus eſt, ſicque recruduit Schiſma, quod nec extinctum eſt in morte Paulini, quæ contigit anno CCCLXXXIX. quia Paulinus, antequàm moreretur, ſibi ſucceſſorem delegit Evagrium. Sed mortuo Evagrio anno CCCXCIII. Flavianus, qui ſolus reman-

remanſerat Epiſcopus Antiochenus, impedivit ne alius in locum Evagrii ſubſtitueretur Epiſcopus. Nihilo ſeciùs duravit Schiſma uſque ad annum cccxcviii. quo Flavianus in communionem Pontificis Romani, & aliorum Epiſcoporum Occidentalium receptus eſt. Obiit Flavianus anno ccccıv. & juxtà Nicephorum in Chronico, & Tabulas Theophanis, Epiſcopatum Antiochenum geſſit annis xxii.

D. Quamvis de origine, & exitu Schiſmatis Antiocheni plura in præcedentibus Colloquiis dixeris, non intempeſtivè tamen ea, quæ ad illud ſpectant, ſummatim hîc delibaſti, ut accuratam exhiberes ſucceſſionem Epiſcoporum, qui quarto ſæculo Eccleſiæ Antiochenæ præfuerunt. Eodem nunc ordine paucis deſcribe ſeriem Epiſcoporum, qui Eccleſiam Hieroſolymitanam eodem ſæculo rexerunt.

M. Deſcribam in primis ſeriem Epiſcoporum, qui in quarto ſæculo Eccleſiam Hieroſolymitanam gubernarunt, dein, attexam ſeriem Epiſcoporum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, quæ quarto ſæculo Primatum honoris poſt Sedem Romanam obtinuit, ſibique deinceps vindicavit. Quod ad Hieroſolymitanam attinet Eccleſiam, nullus inficias ire poteſt, eam origine eſſe omnium Eccleſiarum Matrem, quippè quæ Domini Salvatoris prædicatione, miraculis, morte, Reſurrectione fuit decorata, Spiritus Sancti in Diſcipulos illapſu commendata, & Jacobi Apoſtoli, qui in ea Sedem Epiſcopalem fixit, proprio martyrio conſecrata, atque illuſtrata. Sed quamvis Eccleſia Hieroſolymitana multis nominibus, & titulis inclyta omnium Eccleſiarum Mater origine eſſet, illis tamen dignitate non ante ſtabat, ſed Metropoli Cæſareæ Palæ-

ſtinæ

ſtinæ ſubjecta, ſuffraganeaque erat. Quam ob rem in Synodis Provincialibus Palæſtinæ Metropolites Cæſarienſis ſuprà Hieroſolymitanum Epiſcopum præſidere, primusque ſubſcribere ſolitus erat, quamvis Epiſcopi Hieroſolymitani, ex Privilegio ipſis à Concilio Nicæno conceſſo, in Conciliis Generalibus præcederent omnes Metropolitas. A tempore autem Concilii Chalcedonenſis (quod actione octavâ univerſam Palæſtinam in tres Provincias diſtributam Hieroſolymitanæ Eccleſiæ ſubdidit) cœperunt Epiſcopi Hieroſolymitani pleno jure Patriarchatus potiri. *Juvenalis* quippè Hieroſolymorum Epiſcopus, qui Concilio Oecumenico Chalcedonenſi interfuerat, paulò poſt illius Concilii celebrationem univerſæ Palæſtinæ Synodum ipſe indixit, cui ipſe auctoritate Patriarchæ præfuit: cùm tamen in anterioribus Provincialibus Palæſtinæ Synodis præeſſet, primusque ſubſcriberet Metropolitanus Cæſarienſis, ut jam obſervavi. Hæc Patriarchica jura Hieroſolymorum Eccleſiæ Synodus quinta Oecumenica poſteà confirmavit, aſſeruit, ac vindicavit.

Veniamus nunc ad ſucceſſionem Epiſcoporum, qui quarto ſæculo Eccleſiam Hieroſolymitanam rexerunt. Anno ccc. *Hermon* ſublectus fuit Epiſcopus Hieroſolymitanus,& annis circiter decem hanc Eccleſiam gubernavit. Ei ſucceſſit *Macarius*, qui interfuit Concilio Nicæno primo Generali, obiitque anno cccxxxv. Macarium eodem anno excepit *Sanctus Maximus* inſignis fidei Confeſſor, cui tempore perſecutionis Maximini dexter oculus avulſus eſt, & poplites exuſti ſunt, ipſeque ad metalla damnatus. Concilio Antiocheno, in quo depoſitus fuit

S. Atha-

S. Athanaſius, intereſſe noluit S. Maximus, & à Pſeudo-Synodo Tyriâ indignatus receſſit, quòd Euſebiani in perniciem Athanaſii conjurati leges omnes æquitatis in dijudicanda illius causâ temerè violarent. Concilium Palæſtinæ anno CCCXLIX. convocavit, in quo ſe communioni S. Athanaſii adhærere conſtanter profeſſus eſt. Quod ægrè ferens *Acacius* Cæſareæ Epiſcopus Arianus, & totius Palæſtinæ Metropolitanus eum anno CCCL. Sede depoſuit eo prætextu, quod *Maximus*, cum Metropolita non eſſet, nullâ ab ipſo obtentâ licentiâ, vicinos Palæſtinæ Epiſcopos in Concilium evocaſſet. S. Hieronymus in Chronico anno Abrahami 2566. juxtà Editionem Pontaci, qui cum menſe Septembri anni CCCL. abſolvitur, hæc habet: *Maximus quadrageſimus poſt Macarium Hieroſolymorum Epiſcopus moritur, poſt quem Eccleſiam Ariani invadunt. Primùm Cyrillus, Eutychius &c.* Theodoretus etiam lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 26. ſic ſcribit: *Maximo ad immortalem vitam translato, Cyrillum Epiſcopalem gratiam promeruiſſe*. Verùm, ut doctè obſervat Clar. *Pagius* ad annum Chriſti CCCLI. certum eſt, *Maximum* Epiſcopum Hieroſolymitanum non eſſe mortuum anno CCCL. ſed ſolùm fuiſſe hoc anno Sede ſuâ Hieroſolymitana ab Arianis depoſitum. Libelli ſiquidem Synodici Auctor ſcribit, Athanaſio, & Paulo ad ſua Ovilia proficiſcentibus, impietatis Anteſignanos, ſeu Arianos, Synodum Hieroſolymis Hæreticam coegiſſe, & *Maximum* Hieroſolymorum Sede abjeciſſe. Huic libelli Synodici Auctori ſuffragantur *Sozomenus* lib. 4. Hiſtor. Eccleſ. cap. 20. *Theophanes* in Chronico. Viventi ergò adhuc S. Maximo, ſed Sede ſuâ anno CCCL. ab Arianis

nis depoſito ſubrogatus eſt *S. Cyrillus*, non verò anno CCCLV. ut viſum eſt *Henſchenio* die XVIII. Martii in vita S. Cyrilli Hieroſolymitani, & *Papebrochio* in Hiſtoria Chronologica Patriarcharum Hieroſolymitanorum. *Acacius* Cæſarienſis Epiſcopus in Concilio à ſe convocato anno CCCLVII. S. Cyrillum Hieroſolymorum Sede depoſuit, quod de jure Metropolitano adversùs ipſum controverſiam moviſſet, & in ejus locum ſubſtituit *Eutychium*, ſed Eutychio Epiſcopatum renuente, Acaciani Hieroſolymorum Epiſcopum conſtituerunt *Herennium*, cui ſucceſſit *Heraclius*, & Heraclio ſucceſſit *Hilarius*. Sed mortuo Conſtantio Imperatore Arianorum fautore, Sedi ſuæ reſtitutus eſt *S. Cyrillus* Hieroſolymitanus, & ſuam Eccleſiam pacificè rexit uſque ad Imperium *Valentis*, ſub quo Principe Ariano iterum in exilium amandatus eſt; rediit tamen ad ſuam Eccleſiam anno CCCLXXIX. Ex tot malis, & perſecutionibus, quibus ab Arianis exagitatus eſt S. Cyrillus Hieroſolymitanus, facilè colligi poteſt, deceptum fuiſſe S. Hieronymum, dum in ſuo Chronico S. Cyrillum inter Arianos reponit. Obiit S. Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus anno CCCLXXXVI. & ſucceſſorem habuit *Joannem*, qui ad finem uſque quarti ſæculi Hieroſolymitanam gubernavit Eccleſiam.

D. Promiſiſti, te ad ſucceſſionem Epiſcoporum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ adjecturum ſeriem Epiſcoporum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, quæ quarto ſæculo, ob primatum honoris, quo poſt Sedem Romanam donata eſt, celebrior evaſit. Exhibe itaque nunc ſeriem Epiſcoporum, qui quarto Eccleſiæ ſæculo Sedem Conſtantinopolitanã obtinuerunt.

M. Con-

M. Conſtantinopolitana Civitas; olim *Byzantium* dicta, à Conſtantino Magno Imp. quàm plurimis ornamentis nobilitata, atque amplificata ſuum ab ipſo nomen accepit, & Solium, Sedesque Imperii fuit conſtituta. Illius Urbis Epiſcopi, qui antehac erant dumtaxàt Suffraganei Metropolitani Heracleæ Thraciæ Antiſtitis, Orientalium Imperatorum, qui Conſtantinopoli ſuam Sedem fixerunt, auctoritate freti obtinuerunt à Patribus Concilii Conſtantinopolitani primi Generalis anni CCCLXXXI. celebrati, ut deinceps *Epiſcopus Conſtantinopolitanus haberet prioris honoris partes poſt Romanum Epiſcopum, eo quod Conſtantinopolis ſit nova Roma*. Sic enim habet Canon tertius illius Concilii. Eumdem Canonem, contra quàm Nicæno decreto fuerat conſtitutum, renovarunt, novumque ei robur addiderunt ambitioſi Græci in Concilio Chalcedonenſi, nec ſolum honoris Primatum, ſed etiam Juriſdictionem, ſeu Jura Patriarchica in Provincias Aſiæ, Ponti, & Thraciæ Epiſcopo Conſtantinopolitano adjudicarunt. Huic tamen novæ Epiſcopi Conſtantinopolitani auctoritati interceſſerunt Romani Pontifices Leo M. Gregorius M. Nicolaus I. & Leo IX. Sed Innocentius III. Papa in Concilio Generali Lateranenſi Sedi Conſtantinopolitanæ indulſit ſecundum in Eccleſia dignitatis gradum. Hoc obiter annotato, texenda eſt modò ſeries Epiſcoporum, qui quarto ſæculo ad Thronum Conſtantinopolitanum fuerunt evecti. In primis *Metrophanes* creatus fuit Epiſcopus Conſtantinopolitanus anno CCCXVII. & ſedit annos decem, ſicut teſtantur *Theophanes*, & *Nicephorus* in Chronico. Quapropter, ſtare haud poteſt ſententia Baronii,

ronii, qui abſque ullâ vetuſti Codicis auctoritate, & contrà veterum Scriptorum fidem, tempora Sedis *Metrophanis* Epiſcopi Conſtantinopolitani intrà triennium coarctavit. Illuſtriſſimus quippè D. *de Marcâ lib.5. de Concordia Sacerdotii, & Imperii cap.3.* & ibidem *Baluzius* in doctiſſima quam edidit, obſervatione, eruditè oſtendunt, Metrophanem Epiſcopum Conſtantinopolitanum tempore Synodi Nicænæ, hoc eſt anno CCCXXV. adhuc in vivis fuiſſe, idque apertè evincunt ex Gelaſio Cyziceno, qui circà annum CCCCLXXX. Acta Concilii Nicæni collegit, ſeque ex tertio libro Euſebii de vita Conſtantini hæc ad verbum tranſcripſiſſe profitetur: *Ipſe ex Hiſpaniis valdè celebratus Oſius, obtinens locum magnæ Romæ Epiſcopi Silveſtri, cum Presbyteris Romæ Vitone, & Vincentio, cum plurimis aliis conſidebat. Urbis autem illius, quæ nunc imperat, Epiſcopus, Metrophanes nomine, propter ſenectutem non adfuit, ipſius verò Presbyteri, qui aderant, locum ejus ſupplevere; quorum unus erat Alexander, qui Urbis Epiſcopatum poſt Metrophanem adeptus eſt.* Ex quibus verbis liquidò patet, Metrophanem Urbis, quæ tunc imperabat, ſeu Conſtantinopolitanæ, Epiſcopum tempore Synodi Nicænæ adhuc in vivis fuiſſe, ejuſque loco interfuiſſe huic Generali Synodo illius Presbyteros. Metrophanes morbo,& ætate feſſus, ſtatim poſt Synodum Nicænam vitâ functus eſt, & in ejus locum ſubſtitutus eſt *Alexander*, ad quem directa dicitur Alexandri Patriarchæ Alexandriæ contrà Hæreſiarcham Arium Epiſtola, quæ extat apud Theodoretum lib.1. Hiſt. Eccleſ. cap. 3. cum hoc titulo: *Alexandri Epiſcopi Alexandrini Epiſtola ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum.*

Ve-

Verùm, etſi ex Theodoreto certum ſit, Alexandrum Patriarcham Alexandrinum direxiſſe Epiſtolam ad cognominem ſuum, ideſt, ad *Alexandrum*, non convenit tamen inter peritos Criticos, hunc Alexandrum, ad quem directa eſt illa Epiſtola, fuiſſe Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum. At enim, meritò obſervat *Baluzius*, titulum illius Epiſtolæ mox à me relatum, & qui nunc legitur in editionibus Græcis Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Theodoreti, non extare in duobus vetuſtiſſimis Codicibus MSS. Bibliothecæ Regiæ, in quibus eadem continetur Hiſtoria, neque in Editione Græca Roberti Stephani; Editionem verò Latinam Baſileæ editam anno MDCXI. hæc tantum in titulo habere: *Epiſtola miſſa ab Alexandro Alexandrino ad ſuum cognominem*. Ex quo concludi poteſt, illius Epiſtolæ titulum; qui nunc legitur in Editionibus Græcis Theodoreti, non eſſe à Theodoreto appoſitum, ſed adjectum à Librario, vel ab Interprete. Alexander Epiſcopus Conſtantinopolitanus obiit anno CCCXL. eique ſucceſſit eodem anno *Paulus*, cujus electionis occaſione orta eſt Conſtantinopoli ſeditio, *& Plebs in duas partes diviſa palàm ad opinionum contentiones, & ad pugnam uſque prorupit; & Arianis quidem ſtudium fuit, ut Macedonius ordinaretur*, *Homouſiani* (ideſt Catholici) *contrà operam dabant, ut Paulus crearetur Epiſcopus, idque tandem prævaluit*. Exiſtimavit Baronius, *Paulum*, poſtquàm anno CCCXL. ordinatus fuiſſet Epiſcopus Conſtantinopolitanus, in exilium ab Imperatore Conſtantio, agentibus Euſebianis, in Pontum fuiſſe relegatum. Sed Cl. Pagius, ad annum CCCXL. luculenter oſtendit, primum illud exilium non à Con-
ſtan-

ſtantio, ſed à Conſtantino Magno fuiſſe circà annum CCCXXVIII. *Paulo* irrogatum poſt Concilium Antiochenum, in quo depoſitus fuit Euſtathius Epiſcopus Antiochenus, quo tempore Paulus necdum Epiſcopus erat, ſed dumtaxàt Presbyter. Paulus igitur electus Epiſcopus Conſtantinopolitanus anno, ut dixi CCCXL. ab Imperatore Conſtantio Epiſcopatu fuit ſtatim dejectus, ſed non in exilium miſſus, ſicut his verbis diſertè teſtatur Socrates lib. 2. Hiſt. Eccleſ. cap. 7. *Imperator*, ſeu Conſtantius, *non multò poſt Conſtantinopolim ingreſſus, ob illius*, ſeu Pauli, *ordinationem, graviſſima exarſit ira; collectoque Arianorum Antiſtitum Concilio, Paulo quidem Epiſcopatum ademit, Euſebium verò ab Urbe Nicomedia translatum Conſtantinopoleos Epiſcopum deſignavit*. Ubi apertè Socrates Paulum Conſtantinopolitano Epiſcopatu ejectum, non exilio multatum dicit. Depoſito itaque Paulo legitimo Epiſcopo Conſtantinopolitano, Euſebius Nicomedienſis Sedem Conſtantinopolitanam eodem anno invaſit, & mortuus eſt anno CCCXLII. Poſt illius obitum *Paulus* à Conſtantinopolitanis in Sedem reſtitutus fuit, ſed ab Euſebianis *Macedonius* in Euſebii locum ſubrogatus eſt. Quæ res ingentem tumultum Conſtantinopoli excitavit. *Hermogenis* ſiquidem Magiſtri Militum à Conſtantio Imp. miſſi, ut Paulum Conſtantinopoli expelleret, domus à Plebe incenſa eſt, ipſeque miſerum in modum pedibus tractus, ac truncatus, à Populo in Mare præcipitatus eſt. Quo audito Nuntio, Imperator Conſtantius, abjectâ omni cunctatione, magniſque itineribus Conſtantinopolim venit, & Paulum Sede dejectum catenis ferreis vinctum *Singaram* relegavit; & aliquan-

quantò poſt indè Emeſam tranſtulit. Sunt qui dicunt, Paulum miſſum fuiſſe poſteà Cucuſum Armeniæ Oppidum, ubi fuerunt eliſæ laqueo fauces. At Cl. *Pagius* exiſtimat, Paulum, antequàm celebraretur Concilium Sardicenſe, hoc eſt, ante annum CCCXLVII. à Singarienſi, & Emeſeno exilio ſolutum, Epiſcopatus ſui Conſtantinopolitani locum recepiſſe à Conſtantio Imperatore, vel in gratiam Conſtantinopolitanorum, qui eum præcipuo quodam amore proſequebantur, vel ob metum fratris ſui Conſtantis Auguſti, qui frequentibus literis ad Conſtantium miſſis, ut Paulus, Athanaſius, & reliqui Orientis Epiſcopi Orthodoxi ſuas in Sedes reſtituerentur, obnixè poſtulaverat. Quamvis autem Paulus ſuæ Sedi Conſtantinopolitanæ fuerit reſtitutus ante celebrationem Concilii Sardicenſis, non interfuit tamen huic Concilio, quia cùm ad illud proficiſcendum ſeſe accingeret, detentus eſt à Civibus Conſtantinopolitanis, eò quod pertimeſcerent, ne ab Arianis per inſidias interficeretur. Migravit ex hac vita Paulus anno CCCLI. & colitur à Græcis die VI. Septembris, à Latinis verò die VII. Junii. *Macedonius*, quem Euſebiani anno CCCXLII. ordinaverant Epiſcopum Conſtantinopolitanum, exauctoratus eſt anno CCCLX. & in ejus locum ab Arianis ſuffectus eſt *Eudoxius* Arianus, qui deceſſit anno CCCLXX. Eudoxio ſucceſſit *Demophilus* pariter Arianus. Sed Catholici Conſtantinopolitani Evagrium ſibi Epiſcopum præfecerunt. Poſt cujus mortem *S.Gregorius* Nazianzenus anno CCCLXXIX. Conſtantinopolim ſeſe contulit, ubi per triennium Epiſcopale munus obivit. Sed cùm in Concilio Generali Conſtantinopolitano primo nonnulli Epiſcopi

contrà ipſum tumultus excitaſſent, S. ille Antiſtes pacis, & quietis amans Sedi Conſtantinopolitanæ nuncium remiſit, & in ejus locum ſubſtitutus eſt *Nectarius*, qui Conſtantinopolitanam rexit Eccleſiam uſque ad annum CCCXCVII. eique ſucceſſit *Sanctus Chryſoſtomus*, de quo in noſtris quinti Eccleſiæ ſæculi Colloquiis plura, auxiliante Deo, dicemus. Habes nunc compendioſè contextam ſeriem, ac ſucceſſionem Epiſcoporum, qui præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam videlicèt, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam quarto Eccleſiæ ſæculo tenuerunt, & graviora Eccleſiæ negotia eodem ſæculo tractarunt. Supereſt modò, ad habendam plenam, & integram Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quarti ſæculi notitiam, ut exponam qualis fuerit Doctrina, Diſciplina, & Moralis hujus ſæculi. Sed ne longiùs noſtrum protrahatur Colloquium, hoc de argumento opportuniùs in proximo noſtro Colloquio diſſeremus.

COLLOQUIUM VI.

De Doctrina, Diſciplina, & Morali quarti Eccleſiæ ſæculi.

D. LIcèt ex ea, quam in præcedentibus noſtris Colloquiis exhibuiſti, ſucceſſione Epiſcoporum, qui in quatuor prioribus Eccleſiæ ſæculis præcipuas Sedes tenuerunt, & à quibus inviolabili temporum ſerie ad nos uſque propagata eſt Catholicæ Fidei doctrina, facili negotio confutari poſſint Hæ-

Hæretici, quibus ſolemne eſt calumniari Eccleſiam Romanam, quòd à doctrina priorum Eccleſiæ ſæculorum deflexerit. Nihilò ſecius rem longè mihi gratiſſimam faceres, ſi doctrinam Fidei, quam Catholici quarti Eccleſiæ ſæculi conſtanter ubique profeſſi ſunt, paucis in præſentia exponere velles.

M. Fidei Catholicæ doctrinam nulli mutationi, aut viciſſitudini temporum obnoxiam eſſe, etſi tàm certum ſit, quàm quod maximè, aliquandò tamen neceſſum eſt, ut, dum ab Hæreticis oppugnatur, variiſque infuſcatur erroribus, clariùs, ac diſtinctiùs proponatur, explanetur, atque in evidentiori luce, quantum fieri poteſt, conſtituatur. Hinc ſæpius Eccleſia ad compeſcendas erumpentes Hæreſes ſolita eſt novas quidem, ſed appoſitas excogitare, ac conſecrare voces, quibus avita Fidei Catholicæ doctrina illibata conſervetur, eamque Fideles ab erroribus, quos Hæretici quaquaversùs temerè ſpargunt, diſcernere poſſint, & ab his penitùs abſtineant loquendi formulis, quæ ob ancipitem, dubiamque ſignificationem in pravum, & peregrinum ſenſum detorqueri queunt. Sic ſe geſſit Eccleſia in quarto ſæculo circà doctrinam Fidei de Sanctiſſima Trinitate, & de Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, quam id temporis Hæretici totis ſuis viribus aggreſſi ſunt. Patres ſiquidem Concilii Nicæni primi Oecumenici novam non invexerunt doctrinam circà Fidem, quam de Sanctiſſima Trinitate fideles ab ipſis Eccleſiæ primordiis jugiter tenuerunt, ſed, cum probè noſſent fraudes, & artes Arianorum, qui voces ad ineffabile Myſterium Trinitatis explicandum hactenus in Eccleſia uſitatas ſiniſtris interpretationibus

ad ſuum ſenſum hæreticum præpoſterè deflectebant, conſultiſſimum ad omnem tergiverſandi Hæreticorum cohibendam licentiam eſſe judicarunt, hanc vocem ὁμοούσιος, ſeu *Conſubſtantialis*, uſurpare, & communi adoptare ſuffragio, ut Catholici fidem ſuam, quâ credunt, Verbum Divinum eſſe ejuſdem ſubſtantiæ cum Patre, per hanc unicam vocem actutùm exprimere poſſent, ſibique caverent ab illis hominibus, qui hanc vocem aut repudiabant, aut eâ uti pertinaciter detrectabant. Eodem motivo ducti Sancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, qui quarto ſæculo in Arianos calamum acuerunt ad propugnandam Catholicæ Eccleſiæ Fidem, coacti ſunt Sanctiſſimæ Triadis Myſterium uberiùs dilucidare, varia videlicèt adducendo locupletiſſima Scripturæ Sacræ teſtimonia, Hæreticorum objecta diluendo, difficultates explanando, nativam, & propriam præfigendo ſignificationem, quam præ ſe ferunt iſtæ voces. *Subſtantia, Natura, Perſona, & Hypoſtaſis*. Sed tamen doctiſſimi illi Scriptores ſedulò in ſuis lucubrationibus Fideles præmonebant, iſtud de Sancta Trinitate Myſterium rationi, ſenſibusque omninò imperviun eſſe; nec curioſiùs inveſtigandum, ſed firmâ dumtaxàt fide credendum, pronoque capite adorandum. Porrò, quemadmodum Sancti Patres contrà Arianos diſputantes, Conſubſtantialitatem trium Divinarum Perſonarum, quam præfractè negabant iſti Hæretici, omni argumentorum genere ſtabilierunt, ſic ex adverſo Sancti Patres refellentes errorem Sabellianorum, & Photinianorum, qui tres Sacræ Triadis Perſonas promiſcuè confundebant, trium Divinarum Perſonarum diſtinctionem neceſ-

ſariò

ſariò juxtà Fidem Catholicam eſſe admittendam docuerunt.

Hìc tamen obiter advertere debes, inter Catholicos quarti Eccleſiæ ſæculi necdum conveniſſe de propria, & genuina ſignificatione iſtius vocis *Hypoſtaſis*. Nonnulli quippè autumantes hac voce *Hypoſtaſis* deſignari *Perſonam*, affirmabant, tres *Hypoſtaſes* in Trinitate eſſe admittendas. Verſâ vice, alii nomine *Hypoſtaſis* intelligentes *Naturam*, ſeu *Eſſentiam*, vel *Subſtantiam*, aſſerebant, unicam in Trinitate eſſe *Hypoſtaſim*. Sed hoc Catholicòrum quarti Eccleſiæ Sæculi de una, vel tribus in Sancta Trinitate Hypoſtaſibus diſſidium fuit tantum de nomine, nec de veritate Myſterii, ſed de verbis dumtaxàt, quibus in eo explicando, ad enatos præcavendos errores, utendum eſſet, inter eos quæſtio verſabatur. Undè S. Athanaſius, teſte S. Gregorio Nazianzeno in Oratione *de laudibus S. Athanaſii*, utrâque parte leniter, & humaniter àccerſitâ, verborumque ſententiâ diligenter, & accuratè perpensâ, poſteàquam concordes reperit, & neque quoad doctrinam quidquam inter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, ut nominum uſum ipſis concedens, rebus eos conſtringeret. Hunc tamen S. Athanaſii concordiæ modum non placuiſſe Patribus latinis facilè colligitur ex Epiſtola LVII. S. Hieronymi ad Damaſum Papam, ubi hæc habet; *Taceantur tres Hypoſtaſes, ſi placet, & una teneatur*. Verùm, poſtquàm ex uſu, & praxi Eccleſiæ determinata eſt hæc vox *Hypoſtaſis* ad exprimendam non *Subſtantiam*, ſed *Perſonam*, tota lis finita eſt, ac tres Hypoſtaſes in Trinitate omnes Latini ultrò admiſerunt.

Sub initium quarti Eccleſiæ ſæculi nulla de Divinitate Spiritus Sancti mota eſt diſceptatio, ſed ſolùm de Divinitate Verbi, ejusque cum Patre Conſubſtantialitate, quam inficiabantur Ariani, magno animorum æſtu hinc indè, diù multùmque diſputatum eſt, ac tandem pluribus in Conciliis ſtabilita fuit Catholicæ Fidei doctrina. Aſt, quarto jam ſeneſcente ſæculo *Macedonius* eò audaciæ, & temeritatis prorupit, ut divinitatem Spiritus Sancti negarit, eumque in creaturarum ordinem redegerit. Quam Hæreſim multi Doctores Catholici eruditis Operibus confutarunt, & Generale Concilium Conſtantinopolitanum primum anno CCCLXXXI. convocatum de Divinitate Spiritus Sancti Articulum Symbolo Eccleſiæ, uberioris explicationis ergò, inſeruit his verbis: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas*. Hæc fuit conſtans omnium Catholicorum in quarto Eccleſiæ ſæculo de Sanctiſſima Trinitate doctrina.

Circà verò Incarnationis Verbi Divini Myſterium, Eccleſia adversùs ejuſdem quarti ſæculi Hæreticos ſtatuit apertè diſtinctionem geminę in Chriſto naturæ, divinæ nimirùm, & humanæ in unione Perſonæ Divinæ. Quamobrem, damnavit Arium, qui Verbum Divinum in Chriſto loco Animæ fuiſſe effutiebat, & Anathema dixit Apollinario, qui nobiliorem Animæ partem, ſeu *mentem* Chriſto abjudicabat, & utramque illius naturam confundere videbatur. Quod igitur Eccleſia, & Scriptores quarti ſæculi in ſtabiliendis, & eliquandis duobus iſtis fidei de Trinitate, & Incarnatione Verbi Divini Dogma-

Dogmatibus tantoperè inſudarint,omnemque ſuam poſuerint operam, in cauſa fuit petulans, & effrænis audacia Hæreticorum, qui hæc præcipua Fidei noſtræ Dogmata quarto ſæculo oppugnarunt, ac funditùs ſubvertere moliti ſunt. Undè, datâ operâ ejuſdem ſæculi Scriptores Eccleſiaſtici nullos ediderunt libros ad vindicanda, vel explicanda alia Religionis Chriſtianæ Dogmata, quæ eâ ætate ab Hæreticis non impetebantur, ſed illa dumtaxàt in ſuis Catecheſibus & Homiliis ſimplici eloquio Fideles edocuerunt, & à vanis iſtis, atque inutilibus quæſtionibus, quas circà Myſteria Fidei noſtræ *de poſſibili*, ut ajunt, & *de quomodo* poſteà in Theologiam intempeſtivè intulerunt ſubtiliorum quorumdam hominum ingenia, penitùs abſtinuerunt.

D. Si Sancti Patres, & quarti ſæculi Scriptores Eccleſiaſtici libros dumtaxàt ediderint ad propugnanda, & explicanda Catholicæ Fidei de Sancta Trinitate, & de Incarnatione Verbi Divini Dogmata, certè non video, ut candidè fatear, quo pacto nunc Catholici Doctores ex libris Sanctorum Patrum, & quarti Eccleſiæ ſæculi Scriptorum probare poterunt adversùs noſtri temporis Hæreticos alia Fidei noſtræ Dogmata, quæ ab ipſis in controverſiam vocantur, & quæ Sancti Patres, & Scriptores quarti Eccleſiæ ſæculi nec ſtabilienda, nec exponenda unquam ſuſceperunt. Quis autem non videt, hinc inutile planè reddi traditionis argumentum, quo Doctores noſtri Polemici adversùs Heterodoxos probare ſolent antiquitatem, conſenſionem, & univerſitatem omnium Fidei noſtræ Dogmatum, quæ ubique, quæ ſemper, & ab omnibus credita ſunt?

M. Quamvis Sancti Patres, & Scriptores quarti Eccleſiæ ſæculi libros dumtaxàt ediderint ad explicanda, & aſſerenda hæc duo Fidei Catholicæ Dogmata de Sancta Trinitate, & Incarnatione Verbi Divini, alia tamen Religionis Catholicæ dogmata in ſuis Homiliis, & Catecheſibus, ut jam inſinuavi, ſine ullo diſputationis ſtrepitu fidelibus ità diſertè tradiderunt, ut in Sole cæcutire videantur illi, qui id inficias ire præſumunt. At enim Sancti Patres quarti Eccleſiæ ſæculi diſertè docent realem præſentiam Corporis Chriſti in Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento. Peccati originalis ad omnes omninò homines propagationem, omneſque illius peccati appendices exponunt. Baptiſmum ſingulis hominibus, etiam parvulis, abſolutè ad ſalutem conſequendam neceſſarium eſſe ſtatuunt. Neceſſitatem pœnitentiæ inculcant, & Eccleſiæ vindicant poteſtatem remittendi peccata. Cultum, qui defertur Cruci Chriſti Domini, Beatæ Virgini, Apoſtolis, & Martyribus approbant. Eccleſiam non ex ſolis electis, & prædeſtinatis, ſed etiam ex reprobis, & peccatoribus conſtare evincunt contrà Donatiſtas. Scripturæ Sacræ revelationem, inſpirationem, antiquitatem adſtruunt, illiuſque, & Apoſtolicæ traditionis auctoritate ad profligandos Hæreticorum errores, paſſim utuntur. Liberum hominis arbitrium per primigeniam Protoparentis labem fuiſſe quidem ſauciatum, & elevatum, ſed non extinctum, demonſtrant contrà Manichæos, quorum alios itidem cranos errores invictis argumentis proterunt. Falſas quaſdam opiniones, in quas nonnulli priorum ſæculorum Scriptores abierant videlicèt de terreno Chriſti millenario Regno, de car-

carnali Angelorum cum mulieribus commercio explodunt. Uno verbo, legentibus Opera Sanctorum Patrum, & quarti ſæculi Scriptorum Eccleſiaſticorum, Sole clariùs patebit, omnia Catholicæ Eccleſiæ Dogmata fuiſſe hoc ſæculo uberiùs explicata, & cum majori diligentia, accuratiorique conſideratione ponderata, & illuſtrata quàm in aliis præcedentibus ſæculis.

D. Poſſumne inoffenſo pede omnes decurrere libros tamquàm puros, & ab omni errore immunes, quos ediderunt Sancti Patres, & Scriptores quarti Eccleſiæ ſæculi?

M. Auctor tibi ſum, ut indefeſſo ſtudio incumbas lectioni Operum Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui quarto ſæculo floruerunt, ex quibus hauries puram Catholicæ Fidei doctrinam. Licèt enim Catholici diſciplinæ Critices periti nonnullos obſervaverint nævos in libris Sanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, qui quartum Eccleſiæ ſæculum doctrina, & pietate illuſtrarunt, fatentur attamen illos nævos leviſſimos eſſe, nec ſpectare doctrinam, ſed Hiſtoriam dumtaxàt, vel Chronologiam, vel quorumdam nominum Hebraicorum interpretationem. Undè Sanctos Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos quarti ſæculi optimo jure vindicant ab his erroribus, quos *Dallæus* Pſeudo-Miniſter Calviniſta eis temerario auſu inuſſit, ut labefactaret illorum auctoritatem, quæ in Eccleſia Catholica maximi ponderis eſt. Cautè tamen, ut obiter dicam, legere debes libros *Divinarum Inſtitutionum* editos à Lactantio ob aliquot errores, qui in illis offenduntur. Docet quippè lib. 2. cap. 15. Angelos mulierum congreſſibus ſeſe

ſeſe inquinaſſe, & ex his procreatos fuiſſe terrenos Dæmones. Lib.4. cap. 18. ait, *Pilatum* ſententiam mortis in Chriſtum non protuliſſe, quod ſanè Hiſtoriæ Evangelicæ apertè repugnat. Lib.7. cap.12. concludit Mundi durationem ſex mille annorum ſpatio, & cap. 24. ac ſequentibus, totus eſt ut probet terrenum Chriſti mille annorum Regnum. Sunt etiam in Operibus *Methodii* duo errores minimè diſſimulandi. Primus eſt Methodio cum aliis veteribus communis, quod Angelos mulierum amatores putavit, eoque amore lapſos eſſe. Alter error legitur in libro, quem edidit Methodius, *de Reſurrectione*, cujus fragmentum deſcribit S. Epiphanius, ubi aſſerit Methodius, homines quoſdam poſt Reſurrectionem, & ultimum Judicium in terra æternùm habitaturos Angelorum more, ſine ulla mutatione, in immortalitatis ſtatu optima quæque facturos. Si plura de Sanctorum Patrum lectione deſideres, legeſis doctiſſimi Patris *Mabillonii* librum *de Monaſticis ſtudiis*, & alterius Auctoris Tractatum Gallicè ſcriptum, qui præclara hac de re habet, atque utiliſſima documenta, docetque prudenter quam ſibi partem ex ampla Patrum lectione prò ſua virili quiſque ſumat præcipuè tractandam, ut, juxtà illud Sapientis monitum, *videat quiſque prius quid poſſit, deindè, totum faciat quod poſſit: nam ſi quo in genere plurimum poteſt, & in eo magnoperè adlaborat, egregium ſibi opus relinquit*.

D. De doctrina, quâ Catholici fuerunt imbuti quarto Eccleſiæ ſæculo ſatis hactenùs dixiſti. Oſtende nunc, qualis fuerit in Eccleſia eodem ſæculo obſervata diſciplina?

M. Rem profectò immenſam aggrederer, ſi quar-

quarti ſæculi diſciplinam Eccleſiaſticam minutatim, ac pro rerum ſingularum dignitate in præſentia commemorare vellem. Hanc nobilem Provinciam ſuſcepit, eâque egregiè defunctus eſt doctiſſimus Pater *Thomaſſinus* Congregationis Oratorii Presbyter in his, quos edidit, libris *de Nova, & antiqua Eccleſiæ circà Beneficiarios diſciplina*. Quapropter pro inſtituti noſtri ratione ſufficiet ſumma Capita diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quæ quarto nominis Chriſtiani ſæculo obtinuit, decerpere, ac prælibare, ex quibus veram effigiem purioris diſciplinæ hujus ſæculi in mentem tuam facilè inducere poteris. Inprimis, cum ceſſaſſent quarto Eccleſiæ ſæculo Ethnicorum Imperatorum perſecutiones, & potentiſſimo Imperatorum Chriſtianorum munita patrocinio pacis in ſinu quieſceret Eccleſia, plenoque omnia Religionis officia liberè exercendi jure potiretur, maximum ſplendoris incrementum ſuſcepit Eccleſiæ diſciplina, auctæque cæremoniæ, quæ ad conciliandam cultui Divino majeſtatem adhiberi ſolent. Imperatores erecta magnificentiſſima Templa cum credibili pompa, & ſolemnitate in ſuis Quinquennalibus, Decennalibus, Quinquennalibus, & Vicennalibus, vero Deo dedicari, ac conſecrari curarunt, eorumque exemplis permoti Chriſtiani, Sacras Ædes per totum Imperium Romanum excitarunt. Diebus Dominicis, & Feſtivis Chriſtiani non ſolùm ex Religionis præſcripto, ſed etiam auctoritate legum obſtringebantur abſtinere omninò à quocumque ſervili opere. Apud Ægyptios invaluerat conſuetudo, ut non niſi die Dominica adirentur Sacra, qui uſus *Synaxis* Græcè vocabatur. Non erat licitum Cathecumenis, multòque minus Gen-

Gentilibus, & Judæis oblationi, aut ſacris rebus intereſſe. Præter Feſtivitates Natalis Chriſti Domini, Paſchatis, & Pentecoſtes, mos erat celebrandi dies feſtos in honorem Martyrum, præſertim in locis, in quibus, vel martyrium pro Chriſto paſſi fuerant, vel eorum reperiebantur ſepulchra. Baptiſmus cum maxima ſolemnitate in pervigiliis Paſchæ, & Pentecoſtes, juxtà antiquiſſimum morem in trina immerſione adminiſtrabatur. Baptiſterium in Eccleſia erat muro, aut ſepto ligno incluſum. Qui Baptiſmo initiabantur, Sacramenta Confirmationis, & Euchariſtiæ ſimul percipiebant, ſed in os Infantium, qui baptizabantur, loco Panis Euchariſtici, aliquantulum Sanguinis de Calice inſtillabatur. In extremo vitæ periculo Baptiſmum quamplurimi recipiebant, in quem abuſum Sancti Patres acerrimè invecti ſunt. Confirmatio per manuum impoſitionem, & Chriſmatis unctionem ab Epiſcopis conferebatur. Pœnitentiæ publicæ, quæ quarto Eccleſiæ ſæculo vigebat, Clerici non addicebantur, ſed, ſi aliquod capitale crimen admiſiſſent, ab officio Clericali dejecti ad Communionem laïcalem redigebantur. Semel dumtaxàt in vita peragi poterat pœnitentia publica, nec ad illam dabatur regreſſus. Liturgiæ, ſeu Ordini celebrandi Miſſæ Sacrificium multæ additæ ſunt preces, & cæremoniæ, quò illud adorandum Sacrificium majori cultu, ac veneratione perageretur. Calicem Populo Epiſcopi propinabant, miniſtrantibus, ut veroſimile eſt, Diaconis, quem uſum, utpotè jure divino non præceptum, ob multa emergentia incommoda ſuſtulit Eccleſia. Sacra vaſa erant aurea, vel argentea. Euchariſtia etiam in manus laicorum daba-

dabatur, quibus liberum erat eamdem in proprios lares deferre, & privatim aſſervare. Templa mundis ſuppellectilibus erant ornata, & omnes populares, excepto Clericorum cœtu, Sacrarii aditu erant intercluſi.

D. Sine, quæſo, ut te paululùm interpellem. Necdum enim ſatis intelligo, quid ſibi velit iſta laïcalis Communio, ad quam Clerici capitalium criminum rei quarto Eccleſiæ ſæculo redigebantur.

M. Laïca Communio, quæ Clericis ſacris, ſeu Clericis majoribus Ordinibus initiatis in pœnam capitalis alicujus delicti ab Eccleſia decernebatur, in hoc ſita erat, quod intrà Sanctuarium Euchariſtiam non ſumerent. Solis quippè Sacro Miniſterio dedicatis, ſeu Presbyteris, & Diaconis ingredi Sanctuarium, inibique communicare licebat. Hoc itaque Privilegio Clerici majoribus Ordinibus initiati, Presbyteri, & Diaconi, in pœnam alicujus gravis, & capitalis criminis, excidebant, nec niſi cum promiſcua laïcorum turba fas eis erat divinâ refici communione. Excludebantur etiam iidem Clerici, qui ad laïcam Communionem erant redacti, à Decimis, Oblationibus, & Prædiorum Eccleſiæ fructibus percipiendis. Unde ex bonis patrimonialibus, vel aliorum liberalitate, vel ex proprio labore, ac induſtria victum ſibi quærere compellebantur. Quandò tamen illi Clerici ad Communionem laïcalem redacti, penuriâ rerum laborabant, hiſque nihil ad victum ſuppetebat, Eccleſia, ut pia Mater, victum illis ex commiſeratione ſuppeditabat, eoſque admittebat ad menſam, quæ ad quotidianum victum apparari ſolebat Fidelibus

libus Peregrinis, quos proprius Epiſcopus per literas formatas Eccleſiis ad quas peregrè ibant, commendabat.

D. Perge nunc referre quidquid attinet ad ſtatum politiæ Eccleſiaſticæ quarti ſæculi, præcipuè ea, quæ ſpectant Patriarchas, Exarchos, Primates, Metropolitanos, Epiſcopos, Clericos, & Monachos.

M. Quamvis quarto Eccleſiæ ſæculo ignotum adhuc eſſet Patriarchæ nomen, quod non niſi ſub Chalcedonenſis Concilii tempora uſurpari cœpit, ſpectatiſſimæ tamen erant, ſicut ſæpius obſervavi, tres Sedes Primariæ, quæ dignitate, & ampliori Juriſdictione cœteris omnibus eminebant, *Romana* ſcilicèt, *Alexandrina*, & *Antiochena*. Harum trium Sedium Epiſcopi poſteà *Patriarchæ* fuerunt appellati. His tribus Patriarchis proximus erat honore Hieroſolymitanus Epiſcopus, cui Concilium Nicænum primum Generale *Conſequentiam honoris* detulit, ſalvâ Metropoli Cæſarienſi propriâ dignitate, & Juriſdictione. Acceſſit ad Patriarcharum numerum Conſtantinopolitanus Epiſcopus, cui, ut in præcedentibus Colloquiis diximus, ſecundus locus à Romano Pontifice, & honoris Primatus, dignitasque Patriarchica Canone tertio Synodi Conſtantinopolitanæ primæ Generalis anno CCCLXXXI. celebratæ conceſſa eſt. Patriarcharum Privilegia ſunt, Ordinationes Metropolitanorum in ſuis Diæceſibus, Conciliorum Patriarchalium convocatio, legum Eccleſiaſticarum conditio, majorum cauſarum judicium, procuratio executionis Canonum in omnibus Provinciis ſuæ ditioni ſubjectis.

Patriarchis dignitate inferiores erant Exarchi, ſed Metropolitanis Superiores. In Orientali Eccleſia

ſia tres erant Exarchi maxima dignitate, & Juriſdictione conſpicui, ſcilicèt *Epheſinus*, *Heracleenſis*, & *Cæſarienſis* Epiſcopi. Epheſino Aſiana Diæceſis, Heracleenſi Thracia, Cæſarienſi Pontica parebant. Sed horum Exarchorum auctoritas, inſtituto Patriarchatu Conſtantinopolitano, deſiit. Qui in Oriente dicebantur Exarchi, fuerunt in Occidente appellati *Primates*, qui ſuam Juriſdictionem exercebant in Provincias Eccleſiaſticas, ſeu ab Eccleſia inſtitutas juxtà diviſionem Provinciarum civilium Imperii Romani, exceptâ tamen Eccleſiâ Africanâ, in qua, nullâ habitâ ratione diviſionis Provinciarum civilium, Epiſcopus, qui erat conſecratione antiquior, Primatis nomen, & dignitatem ſibi adſciſcebat. Legendus eſt ea de re *Petrus de Marca* in Diſſertatione *de Primatibus*.

Metropolitani in qualibet Provincia Epiſcopis præſidebant. Dicebantur autem Metropolitani, quia Apoſtoli primas Eccleſias in civilibus Provinciarum Metropolibus fundarunt. Hæc erant Metropolitanorum quarti Eccleſiæ ſæculi Jura: Suffraganeos Epiſcopos ordinare, convocare Concilia Provincialia, & eis præeſſe, viſitare omnes ſuarum Provinciarum Eccleſias, Epiſcopos ſibi ſubditos judicare cum Provinciæ Synodo, literas formatas concedere Suffraganeis ſuis extrà Provinciam pergentibus, invigilare executioni Canonum, & judicare cauſas Clericorum inferiorum, qui ab Epiſcoporum ſuorum judiciis ad illorum Tribunal provocabant.

Mos erat in quarto Eccleſiæ ſæculo, ut Epiſcopus deligeretur à Populo, & à Clero, & quidem ex cœtu Cleri ejuſdem Civitatis, in eâque baptizatus,

tus, educatus, Populis notus, ipſisque acclamantibus. Tres Epiſcopi, recepto, & vulgato more, eum, qui à Populo, & Clero electus erat Epiſcopus, ordinabant, inſtante tamen Hæreticorum formidine, unus Epiſcopus poterat tali defungi officio. Nefas erat, Epiſcopum, niſi ſuprema urgeret neceſſitas Epiſcopatum deſerere, aut ad aliam tranſire Eccleſiam. Epiſcopus, comitante Clero, ſuæ ditionis loca, veræ fidei ſervandæ causâ, frequens luſtrabat. Non licebat Epiſcopis, citrà ſententiam Metropolitani, Decretum ullum edere, quod vel Epiſcopos, vel rem communem ſpectaret. Epiſcopi gaudebant immunitate à publicis officiis. Frequentibus decretis vetitum fuit ab Eccleſia in quarto ſæculo, ne in Agris, Villulis, aut modicis Civitatibus præficerentur Epiſcopi. Undè, Pagorum Eccleſias regebant *Chorepiſcopi*, qui licèt ordinatione ſuâ Epiſcopi non eſſent, Clericos tamen minores ordinare poterant, non tamen Chriſma conficere, nec Confirmationis Sacramentum adminiſtrare. Chorepiſcoporum Officium erat, viſitare Eccleſias Pagorum, quod modo præſtant Archidiaconi, Pauperum per agros diſperſorum curam gerere, nullum tamen alicujus momenti negotium inconſulto Epiſcopo aggrediebantur. Epiſcopi Synodos ſingulis annis cogebant ad ſanciendam diſciplinam Eccleſiæ, ejusque integritatem conſervandam. Epiſcoporum defunctorum, qui ſanctè vitam tranſegerant nomina in album reponebantur.

Presbyteri, quarto Eccleſiæ ſæculo ſub Epiſcopis curam Animarum gerebant, & Parochias, quæ Romæ *Tituli* appellabantur, adminiſtrabant.

Ma-

Magnus erat Presbyterorum, Diaconorum, Acolythorum, aliorumque Eccleſiæ Miniſtrorum numerus, quorum officia hæc erant, ægros inviſere, eos, qui in extremis poſiti necdum baptizati eſſent, ſacro lavacro tingere, egenis, & viduis intra Eccleſiæ ſeptum ſedentibus victum erogare. Clericos etiam minores ab oneribus publicis, ſeu à pendendis vectigalibus, immunes eſſe voluerunt Imperatores *Conſtantinus*, & *Conſtantius*, eamdemque Imperatorum legem, quam impius Imperator Julianus Apoſtata abrogaverat, renovarunt alii Imperatores *Valentinianus*, *Gratianus*, & *Theodoſius*. Forenſes Judices arcebantur à cauſis Eccleſiaſticis. Patrimonia Eccleſiæ multùm quarto ſæculo auxere & regia Conſtantini Imperatoris liberalitas, & fervens Fidelium bona ſua, vel eorum partem Eccleſiis offerentium charitas. Horum bonorum adminiſtratio penes erat Epiſcopum, qui ad Miniſtrorum Eccleſiæ, virginum, viduarum, pauperumque ſuſtentationem ea diſtribuebat. Tunc enim bonorum Eccleſiaſticorum necdum facta erat diviſio, nihilque adhuc Clerici ſibi proprium titulo Beneficii poſſidebant. Qui in Clericum, vel Presbyterum erat ordinatus, addictus perpetuò manebat peculiari alicui Eccleſiæ, in qua Miniſterio ſuo defungi tenebatur. Presbyteris, & Epiſcopis vetitum erat uxores ducere, & hæc ipſis cælibatus impoſita lex præcipuè in Occidente viguit.

Monachorum Inſtitutum quarto Eccleſiæ ſæculo maximè inclaruit. Quamvis enim in præcedentibus ſæculis multi extiterint, qui ob auſterum, quod profitebantur, vitæ genus, dicti ſunt *Aſcetæ*: Quamvis etiam plures ex utroque ſexu perpetuam virgi-

nitatem ſervaverint, & ob rerum caducarum contemptum, vel ob metum perſecutionis in ſolitudinem ſeceſſerint, nullibi tamen legitur, fuiſſe ante quartum Eccleſiæ ſæculum extructa Cœnobia, in quibus Monachi ſub Abbatis regimine communem vitam degerent. Quare, primus vitæ Monaſticæ Parens optimo jure apud omnes audit *S. Antonius*, qui innumeros homines exemplo ſuo ad eam vitæ rationem deduxit. Sanctus itidem *Pachomius*, & *S. Hilario* in extremis Palæſtinæ, & Thebaidis partibus Cœnobia excitarunt plurima, & numeroſis Religioſis agminibus, atque Sodalitiis ſolitudinem impleverunt. Ex Ægypto, & Thebaide Romam demigrare cœpit Inſtitutum Monaſticum anno videlicèt CCCXLI. cum S. Athanaſius eò profectus *Ammonium*, & *Iſidorum* eximiæ virtutis Monachos ſibi viæ comites adſcivit. Tunc cœpit Monaſticus Ordo in Occidente frequentari, & longè latèque propagari. Divinæ Pſalmodiæ ſingulis diebus pluriès vacabant Monachi, & divinum Officium diu, noctuque perſolvebant, teſte Sozomeno lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 14. manibusque operabantur, quæ diſciplina ad Monachos quinti ſæculi traducta eſt, ut conſtat ex S. Auguſtino, qui librum *de Opere Monachorum* ſcripſit. De Monachis ſanctitate celebribus, qui quarto ſæculo floruerunt, lege Socratem lib. 4. Hiſt. Eccleſ. cap. 28. & ſequentibus, Theodoretum in Hiſtoria Religioſa, & Rufinum in Vitis Patrum, tuncque intelligês, quàm auſterum, quàmve purum fuerit antiquorum Monachorum vivendi genus, quod ètiamnum cum ſingulari Fidelium ædificatione æmulantur Religioſiſſimi Monachi Benedictini Congregationis S. Mauri, Chartuſienſes, & Monachi Ciſter-

Ciſtercienſes ſtrictiſſimæ diſciplinæ Regularis obſervantiæ, vulgò dicti *de la Trappe*, qui vitam Angelicam in terris degentes, ſuaviſſimum Chriſtianarum virtutum odorem latiſſimè diffundunt, nobiſque invictum præbent argumentum ad probandam adversùs Heterodoxos ſanctitatem, quæ veræ Eccleſiæ teſſera eſt ac ſenſibilis nota, ſoli competere Eccleſiæ Romanæ.

Denique, quarto Eccleſiæ ſæculo multa fuerunt Monaſteria, & examina Virginum, quæ uni parebant Matri, ſeu Præpoſitæ, & in corporis integritate conſeneſcebant. Sancti Antonii ſoror inter illas ſacras Virgines verſabatur, & in Præfecturam Cœnobii adlecta fuit, teſte S. Athanaſio in vita S. Antonii. Sanctum quoque Pachomium ſorori ſuæ Monaſterium non longè à ſuo diſſitum conſtruxiſſe legimus in ejus vita. Plura de his Virginibus, & de earum Monaſteriis habet S. Hieronymus in Epiſtola ad *Euſtochium* de Epitaphio Paulæ matris, in Epiſtola ad *Sabinianum* de Ægypti, & Syriæ Parthenonibus, & in Epiſtola ad *Lætam* de Inſtitutione filiæ. Præter illas Virgines, quæ ab omni hominum contubernio ſemotæ in Monaſteriis rebus divinis vacabant, aliæ erant Virgines in Urbibus, & Pagis, quæ à tenera ætate virginitatem ſuam voto obſtrictam Deo offerebant. Virgines velo operiebantur, & grandis injuriæ loco habebatur, ſiquis Virginum capita nudaret.

D. Monaſticum Inſtitutum ante quartum ſæculum cœpiſſe hactenus credideram. Sunt enim plures Monachi, & Canonici Regulares, qui ſuam Inſtitutionem *Apoſtolicam* appellant, ſuumque vivendi genus ab Apoſtolis initium ſumere, & in priori-

bus Eccleſiæ ſæculis viguiſſe mordicùs pertendunt; immò ſunt nonnulli, qui altiùs accerſunt Monachorum originem, eoſque jam *Eliæ*, & *Elizæi* temporibus floruiſſe ſanctiſſimè jurant.

M. Monachos, & Canonicos Regulares in communitate viventes Apoſtolorum imitatores eſſe, adeòque illorum inſtitutionem hoc in ſenſu *Apoſtolicam* nuncupari poſſe, haud ægro animo conceſſerim. Aſt, Inſtitutum Monachorum, & Canonicorum Regularium, qui communi domo, communi menſa, communibus bonis utuntur, quique peculiares Conſtitutiones, & Regulam vel S. Benedicti, vel S. Franciſci, vel S. Auguſtini profitentur ab Apoſtolis ſumpſiſſe initium, difficilè adducor, ut credam. Similiter Monachos, qui Carmelum incolunt, *Eliæ*, & *Elizæi* imitatores eſſe, & ob hanc vitæ ſimilitudinem diſcipulos Eliæ, & Elizæi latiori ſenſu appellitari poſſe, non inficias iverim; ſed Eliam, & Elizæum hujuſmodi Inſtituti Auctores, & Parentes fuiſſe, hactenus in animum meum inducere non potui, maximè, poſtquàm legi Reſponſiones Papebrochii doctiſſimi Jeſuitæ, & Controverſias Romæ Typis excuſas Eminentiſſimi Cardinalis *Raymundi Capiſucchi*, qui Controverſia decima ſexta §. 2. ſolidè probat ex S. Thoma, & ex communi Theologorum ſententia, ſtatum Religioſum, ſeu Monachatum per tria vota obedientiæ videlicet, paupertatis, & caſtitatis non fuiſſe in lege veteri, ſed in lege dumtaxàt Evangelica ſumpſiſſe exordium. Et §. 5. oſtendit idem Cardinalis, Eliam, Elizæum, filiòſque Prophetarum hiſce votis non fuiſſe obſtrictos. Monaſticæ itaque vitæ inſtitutio ad quartum dumtaxàt ſæculum referenda eſt, Auctor-

ctoresque habuit Pachomium, & Antonium, ut videre eſt in vita S. Pachomii die xiv. Maii in Actis Sanctorum Bollandianis illuſtrata. Id etiam diſertè teſtatur Actorum S. Pachomii Auctor, dum in ſuo Prologo dicit, quòd extremæ perſecutionis tempore, ſcilicèt Diocletianeæ, *tunc & Monaſteria cæpta ſunt extrui, & Aſcetarum habitacula in vitæ innocentia, & rerum omnium abdicatione fundari*, idque, ut ait ipſe, exemplo potiſſimùm *S. Antonii Aſcetæ clariſſimi, & in omnium virtutum genere excellentis*.

D. Alia, ſi quę ſint, percenſe diſciplinæ quarti Eccleſiæ ſæculi Capita, quorum narrationem non minus jucundam, quàm utilem eſſe experior.

M. Alia diſciplinæ quarti Eccleſiæ ſæculi Capita paucis obſervationibus complectar. Mos erat in Oriente, non ſecus ac in pluribus Eccleſiis Occidentis, jejunandi diebus Mercurii, & Veneris; exceptis tamen Romæ, & aliquot Italiæ Eccleſiis, quæ loco diei Mercurii obſervabant die Sabbati jejunium, quod cum abſtinentia à carne, & à vino tùm temporis ſervabatur, & per totum diem productum ad veſperam tantùm ſolvebatur. Mos quoque à primordiis Eccleſiæ receptus erat pervigilia celebrandi nocte ſcilicèt, quæ præcedebat magnam ſolemnitatem, vel diem Dominicam, in qua Synaxis habenda erat, & populus in Eccleſias confluebat, pernoctabatque in Orationibus, & Pſalmis vacans. Cœmeteria loca ſacra erant, in quibus Catholicorum tantùm corpora humari licitum erat. Signum Crucis paſſim uſu veniebat, & hoc ſalutifero ſigno ſancti viri ad res mirabiles patrandas, Dęmonesque fugandos utebantur. Quotquot Tyrannorum Chriſtianæ Religionis furorem declinantes

profugi moriebantur, Martyrum loco habebantur. Eodem ſæculo quarto in uſu eſſe cœperunt peregrinationes ad luſtranda loca Sacra. Sed quia nonnulli Chriſtiani ejuſmodi peregrinationes ex ſuperſtitione quadam, potiùs quam ex ſobria, & ſolida pietate ſuſcipiebant, Sanctus Gregorius Nyſſenus in Oratione, ſeu in Epiſtola *de iis, qui adeunt Hieroſolyma*, declarat, haſce peregrinationes multis noxias eſſe, & præſertim mulieribus Chriſtianis, quarum honeſtas & caſtitas tàm prolixis itineribus periclitari poſſunt. Abuſus itaque, qui in illas peregrinationes irrepſerant, optimo jure reprehendit Sanctus ille Doctor; ſacrarum tamen peregrinationum Religionem in hac Epiſtola nec carpit, nec improbat; quidquid contrà obſtrepant Heterodoxi veræ pietatis oſores. Sunt & alia politiæ, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ capita, quæ quarto ſæculo obſervata fuerunt, & Conciliorum Canonibus ſancita, quæ fusè & erudito calamo Cl. *Thomaſſinus* proſequitur in libro jam laudato, quibus tamen ipſe, brevitatis ergò, ſuperſedebo, cùm hæc tibi abundè ſufficere poſſit Generalis Idæa diſciplinæ Eccleſiaſticæ quarti ſæculi, quam levi brachio delineavi.

D. Circà diſciplinam quarti Eccleſiæ ſæculi mihi cumulatiſſimè feciſti ſatis, nunc paucis expone, quænam fuerit apud Chriſtianos ejuſdem ſæculi doctrina Moralis.

M. De doctrina Morali quarti Eccleſiæ ſæculi plura occurrerent dicenda, quæ tamen fuſiùs proſequi cùm non ſinat Colloquiorum noſtrorum brevitas, multa paucis complectar. In primis, doctrina Moralis apud Chriſtianos quarti Eccleſiæ ſæculi avi-

tam

tam ſuam integritatem retinuit, nec ad laxitatem unquam, aut ad nimiam ſeveritatem deflexit. Fuerunt quidem aliquando Heretici, *Novatiani* nimirum, *Donatiſtæ*, *Euſtathiani*, & *Luciferiani*, qui veluti rigidiſſimi morum Cenſores, ſeveriorem Moralem libertati Evangelicæ oppoſitam inducere tentarunt; ſed Eccleſia nimii illius rigoris impatiens, peccatoribus ſpem fecit conſequendæ veniæ, eiſque poſt emenſum luctuoſæ ſtadium pœnitentiæ, reconciliationem & indulgentiam nunquam denegavit. Solemne erat Epiſcopis frequentes Catecheſes, & Conciones habere ad populum, in quibus eos præcipua moralis Chriſtianæ dogmata edocebant, atque ad Chriſtianarum virtutum praxim, ad amorem Dei, ad rerum caducarum contemptum, & ad omnium operum veræ pietatis exercitium vehementer adhortabantur. Peccatorum vitia, nulla habita ratione dignitatis Perſonarum, magnis animis, & totis eloquentiæ ſuæ viribus inſectabantur, omneſque ad meliorem frugem ardentiſſimo zelo adducere ſatagebant. Singulis Chriſtianis cujuſlibet ætatis, ſexus, & conditionis accommodatiſſima præſcribebant officia bene beateque vivendi, & ut eos ad ineundam perfectiorem vitam provocarent, libros *de Aſcetica*, ſeu Spirituali vita, conſcribebant. Spectacula omnia in quibus tragicæ Hiſtoriæ vel Comicæ, oculis objiciuntur, diſtricte Chriſtianis prohibebant, quia hujuſmodi Spectacula cupiditates excitant, ac fovent, animos emolliunt, & à Deo, atque bonis operibus avertunt corda ad voluptates, & ad vitia eo periculoſius alliciunt, quo honeſtiora videntur. Verbo dicam, hæc Spectacula Mundi & Diaboli pompæ ſunt, quibus [illegible]

ter-

terſunt Chriſtiani, ſiſque delectantur, fœdus ſolemne, quod cum Deo in Baptismo pepegerunt, renunciantes Diabolo, & pompis ejus, nullum quodammodò, & irritum reddunt. Hæc fuit doctrina Moralis Sanctorum Patrum quarti Eccleſiæ ſæculi.

Quod ſpectat ejusdem ſæculi Chriſtianorum mores, facilè ex Sermonibus, Homiliis, Orationibus Paræneticis Sanctorum Patrum colligi poteſt, multos fuiſſe tùm temporis degeneres Chriſtianos, quorum flagitioſa vita à nomine, & à ſanctitate Religionis, quam profitebantur, longè diſtabat. Quod ſanè tibi mirum videri non debet, cùm id ætatis Chriſtiani in immenſum numerum excreviſſent, paucique admodùm in ampliſſimo Imperio Romano reperirentur, qui non eſſent Religionis Chriſtianæ cultores. At, quamvis negari haud poſſit, complurium Chriſtianorum quarti Eccleſiæ ſæculi mores fuiſſe corruptos, certiſſimè tamen conſtat, multò plures eodem ſæculo extitiſſe Chriſtianos, tùm Laicos, Monachos, & Virgines, tùm Clericos, & Catholicos Epiſcopos, quorum ſi vitam contempleris, nihil ſanctiùs; ſi doctrinam, nihil puriùs; ſi mores, nihil incorruptiùs; ſi zelum pro defenſione Eccleſiæ, & ſalute Animarum, nihil ardentiùs eſſe poteſt, quorum doctrinâ, ac inculpatæ vitæ exemplis munitur etiamnùm, defenditur, & roboratur fides illa adamantina, cui Chriſtus promiſit Claves Regni Cœlorum, & cui ſuperſtruxit Eccleſiam ſuam nullis ventorum turbinibus, nullis undarum, & Inferorum inſultibus ceſſuram. Depravatos tamen mores Epiſcoporum Arianorum, & aliquot etiam quar-

quarti ſæculi Catholicorum Antiſtitum, qui ſibi, & non ſuis ovibus conſulebant, graphicè ſic deſcribit S. Gregorius Nazianzenus in libro de Epiſcopis: *Talia ſunt*, inquit, *horum ornamenta ... abundans item cupediariorum, ac temperaturarum argutiis ..... abundans item unguentis, riſu, cantilenarum concentibus, qui & cimbala, & ſtrepitus pedum ſaltantium requirunt ...... Nitida cute conſpicui, corpore juvenes, moribus, & affectibus juniores, vel etiam antiquorum dierum vitiis referti, Præfecti ſcilicèt, ac Antiſtites ſiunt liberûm, quos ſpiritus gignit ...... alienis in vitiis ſuimet ipſorum patroni, concedentes peccandi licentiam aliis, itidem ut eam ſibi ſumant.* Ex quibus S. Gregorii Nazianzeni verbis patet, fuiſſe quarto Eccleſiæ ſæculo, præter Arianos Epiſcopos, aliquos Catholicos Antiſtites, qui ſuis commodis inſerviebant, pravisque moribus, & mundanâ converſatione contemptibiles facti, quærebant quæ ſua erant, non quæ Jeſu Chriſti.

D. Haùd levem animo meo injeciſti ſcrupulum, dum Chriſtianis quarti Eccleſiæ ſæculi omnia Spectacula, in quibus Tragicæ, vel Comicæ exhibentur Hiſtoriæ, tamquàm illicita à Sanctis Patribus prohibita fuiſſe affirmaſti. Ipſe quippè multorum ſecutus opinionem, hiſce Spectaculis perſæpè interſum, nec quemquam hactenùs vidi, vel audivi, qui inductum Comædiarum uſum reprobaret: Immò, hoc nemo non facit, ſic vivitur à Magnatibus, his veſtigiis majores mei ſunt ingreſſi, hoc Magiſtratus, & Principes approbant.

M. Comædias illicitas eſſe, & Chriſtianæ innocentiæ periculoſas probat conſtans, & perpetua San-

Sanctorum Patrum, & Conciliorum doctrina, quorum hìc teſtimonia, & decreta referre prolixioris eſſet operæ, & à meo Inſtituto alienæ. Sed ne hanc auſteriorem putes SS. Patrum, & Conciliorum doctrinam moralem, lege, ſi placet, Acta Synodi Mediolanenſis tertiæ S. Caroli Borromæi, ubi Sanctus ille Antiſtes de Officio Concionatoris hæc habet: *Spectacula, ludos, ludicraſque res id genus, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt, diſciplinæque Chriſtianæ adverſantur, perpetuò deteſtabitur, exſecrabitur, demonſtrabitque incommoda, publicaſque ærumnas indè in Populum Chriſtianum dimanare, in quam ſententiam valdè Populum confirmabit argumentis, quæ graviſſimi viri Tertullianus, Cyprianus Martyr, Chryſoſtomus, & Salvianus afferunt, in eoque argumenti genere nullum aliud omittet, quo tanta corruptela radicitùs extirpetur*. Viden, quo pacto *S.Carolus* majorum ſuorum veſtigiis inſiſtens, Spectaculorum originem ab Ethnicorum moribus accerſat, ac ſubindè à Chriſtianis, qui ab Ethnicorum moribus prorsùs abhorrere debent, non adiri, nedum frequentari oportere,conceptis verbis aſſerat? S.Caroli hac in re zelum æmulatus eſt Illuſtriſſimus, juxtà ac Doctiſſimus D. *Boſſuet* Meldenſium Epiſcopus qui Spectacula Chriſtianis prohibita eſſe, eximio, quod edidit, Opuſculo invictè demonſtravit. Quapropter,Cariſſime Diſcipule,ſatiùs eſt per arctam,& arduam viam, quæ ducit ad Çœlum, ſecurè incedere, quàm tritam, & latam viam inſequendo æternæ ſalutis irreparabilem jacturam facere. Peſſimus jam olim tùm vivendi,tùm ſentiendi Auctor vulgus eſt, neque unquàm tàm benè actum eſt cum rebus humanis,ut non peſſima placuerint plurimis.Cave igitur,

tur, ne ſic cogites: hoc factitant omnes, quid ni ego faciam? Abſurdum ſiquidem eſt, Chriſtum ad hominum vitam inflectere velle, cùm potiùs hominum mores ad Chriſtum exigi debeant. Nec ideò rectum aliquid puta, quia primores, quia maxima pars hominum id factitat, ſed id rectum eſſe dicito, quod quadrat ad Regnum Chriſti, & hoc ipſo tibi aliquid ſuſpectum eſſe incipiat, quod placet plurimis. Unum itaque vitæ tuæ tutiſſimum Ducem ſequere Chriſtum, qui, ut rectè obſervat S. Cyprianus, non dixit: *Ego ſum multitudo*, vel, *Ego ſum conſuetudo*, ſed dixit: *Ego ſum via, veritas, & vita*.

D. Primævum igitur meum de Spectaculis, ſeu de Comædiis ſenſum lubentiſſimè depono, iiſque æternùm valere juſſis, ludum dumtaxàt literarium deinceps frequentabo.

Finis Tomi primi.

MENDA,

Quæ irrepſerunt in Editionem iſtius Operis.

Pag.	lin.	*Errata.*	*Corrige.*
35	8	Antonius	Antoninus.
65	8	anno Chriſti 182.	282.
172	12	petitorum	peritorum.
284	21	ahùc	adhùc.
285	27	anno 351.	355.
288	2	diſcerptatio	diſceptatio.
324	8	jura Patriarcha	Patriarchica.
341	13	hominis	nominis.
345	12	Secundus	Secundianus.
355	28	Ille	ille.
393	5	ſuis	ſui.
444	22	credibili	incredibili.

Aliorum, quæ irrepſerunt, neque notata ſunt, erratorum veniam det benevolus Lector.

Digitized by Google

Digitized by Google